

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
(วันที่ 1 เดือนเมษายน พ.ศ.2566 ถึง วันที่ 31 เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2567)
สัญญาเลขที่ A11F660107

โครงการวิจัยหลัก
การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคี
เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA)
ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 1

The Development of the Border Strategic Research Area
with A Model of Collaborative Governance for Poverty Alleviation
and Social Mobility: The Case of Mukdahan Province Phase 1

โดย
นายทิวากร เหล่าลือชา
หัวหน้าโครงการวิจัย
สังกัด วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร สถาบันวิทยาลัยชุมชน

งานวิจัยและพัฒนานี้ได้รับทุนวิจัยโดย กองทุนส่งเสริม ววน.
และหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)
วันที่ 31 เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2567

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
(วันที่ 1 เดือนเมษายน พ.ศ.2566 ถึง วันที่ 31 เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2567)
สัญญาเลขที่ A11F660107

โครงการวิจัยหลัก
การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคี
เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA)
ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 1

The Development of the Border Strategic Research Area
with A Model of Collaborative Governance for Poverty Alleviation
and Social Mobility: The Case of Mukdahan Province Phase 1

โดย
นายทิวากร เหล่าลือชา
หัวหน้าโครงการวิจัยหลัก
สังกัด วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร สถาบันวิทยาลัยชุมชน

สนับสนุนโดยกองทุนส่งเสริม ววน. และ
หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)
วันที่ 31 เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2567

โครงการวิจัยหลัก
การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคี
เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร
(SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 1

The Development of the Border Strategic Research Area
with A Model of Collaborative Governance for Poverty Alleviation
and Social Mobility: The Case of Mukdahan Province Phase 1

ที่ปรึกษางานวิจัย	นางสาวจันทนา เบญจทรัพย์	ที่ปรึกษาทีมวิจัยกลาง
	นายถนอมสิน พลลาภ	ที่ปรึกษาทีมวิจัยกลาง
	นางอรอนงค์ วิจิตรสุนทร	ที่ปรึกษาทีมวิจัยกลาง

คณะผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล

- 1) ดร.ทิวากร เหล่าลือชา
- 2) นางสาวสุนันทา พิลาวุธ
- 3) นางสาวปริยาพร สุวรรณไตรย์
- 4) นางมยุรา คำปาน
- 5) นางสาวดารินี บุตติวงศ์
- 6) นางสาวเยาวตรี ศรีหางค์

สังกัด/ตำแหน่ง

หัวหน้าโครงการวิจัย/วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร
นักวิจัย
นักวิจัย
นักวิจัย
นักวิจัย
นักวิจัย

หน่วยงานต้นสังกัด วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร สถาบันวิทยาลัยชุมชน

ระยะเวลาดำเนินการ วันที่ 1 เดือน เมษายน พ.ศ. 2566 ถึงวันที่ 31 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2567

งบประมาณดำเนินการ จำนวนเงิน 9,652,200 บาท

กิตติกรรมประกาศ

โครงการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคี เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 1 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ซึ่งเป็นการดำเนินงานต่อเนื่องจากโครงการวิจัยการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำในจังหวัดมุกดาหาร เป็นระยะเวลา 3 ปี (ปีงบประมาณ 2563 – 2565) โดยดำเนินงานในพื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอนิคมน้ำอูน และอำเภอหนองสูง เพื่อ 1) พัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มขจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ PPAOS และพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (DSS) 2) เพื่อพัฒนาและยกระดับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ (Area Based University) และสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) และ 3) สร้างแพลตฟอร์มกลไกการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคี ประกอบด้วย ระบบค้นหาสอบถามข้อมูลครัวเรือนยากจน ระบบส่งต่อช่วยเหลือ และระบบติดตามประเมินผล โดยมีวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารเป็นคลังสมอง คลังข้อมูลในการแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำในจังหวัด ภายใต้แนวคิด พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม (Strategic Research Area for Poverty Alleviation and Social Mobility) ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด”

การทำโครงการวิจัยนี้ จะสำเร็จไม่ได้เลยหากขาดหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่ร่วมหนุนเสริมการทำงานในพื้นที่ ประกอบด้วย นายกสภาสถาบันวิทยาลัยชุมชน ผู้อำนวยการสถาบันวิทยาลัยชุมชน ผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร หัวหน้าส่วนราชการ ภาคเอกชน สภาองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร ภาคีเครือข่ายการพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร ผู้บริหาร คณาจารย์ วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร และกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้โครงการวิจัยได้ทำงานร่วมกัน ฯลฯ ด้วยการบูรณาการความร่วมมือตามพันธกิจหลักของแต่ละหน่วยงาน พร้อมทั้ง ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) สำนักงานส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) และทีมวิจัยกลาง ที่ได้กรุณาพัฒนาศักยภาพนักวิจัย ให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบ แก้ไข ปรับปรุงกระบวนการดำเนินงาน และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำส่งผลลัพธ์ไปยังแหล่งทุนวิจัยได้อย่างดียิ่ง

คณะผู้วิจัย มีความยินดีที่ได้ทำงานวิจัยชิ้นนี้ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความยากจนของคนในชนบทและชุมชนเมือง เพื่อจะบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้และนำไปสู่การใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาประเทศในที่สุด อันจะทำให้สาธารณชนมั่นใจได้ว่าจะก่อผลต่อสังคมอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิผลอย่างแท้จริง

ทิวากร เหล่าลือชา และคณะ

31 มีนาคม 2567

บทคัดย่อ

กระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนทั้ง Inclusions และ Exclusion Error ด้วยกลไกและ Approach ที่หลากหลาย ทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งกระบวนการนี้หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่มีส่วนสำคัญมากในการดำเนินการ อาทิ ศจพ.ต. ศจพ.อ. ศจพ.จ. อสม. ด้วยการเสริมความแข็งแกร่งด้วยกลไกศิษย์เก่าและบุคลากรของวิทยาลัยชุมชน สามารถหนุนเสริมและขับเคลื่อนต่อได้ด้วยกลไกของจังหวัดมุกดาหารด้วยระบบความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันในหน่วยงานฟังชั่นแต่ละลำดับขั้น และสามารถพัฒนาศิษย์เก่าของวิทยาลัยชุมชนและศิษย์เก่าสู่นักพัฒนาเชิงพื้นที่ได้ การติดตามความช่วยเหลือโดยมีระบบการติดตามช่วยเหลือ (Feedback Loop) เพื่อทราบผลการช่วยเหลือว่ามีผลการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่การลดปัญหาความยากจนในมิติต่าง ๆ ได้มากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาได้จากการเพิ่มขึ้นของทุนในมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยหน่วยงานที่จัดความช่วยเหลือบันทึกผลการช่วยเหลือและส่งข้อมูลกลับเข้ามาในระบบข้อมูล PPPConnex และ ระบบ DSS ซึ่งการทำงานระบบฐานข้อมูลในระดับจังหวัดมุกดาหารสามารถติดตามความช่วยเหลือโดยมีระบบการติดตามช่วยเหลือร้อยละ 100 และส่งต่อครัวเรือนครัวเรือนยากจนไปยังหน่วยงานภาคี จำนวน 2,037 ครัวเรือน คนจนยากไร้ จำนวน 43 ครัวเรือน โดยให้การช่วยเหลือทันทีที่ และคนจนหนี้สินจำนวน 3,154 ครัวเรือนที่ถูกส่งต่อไปยังโมเดลแก้จนจำนวน 996 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.75 ซึ่งได้มีการส่งต่อความช่วยเหลือในระดับจังหวัดมุกดาหารร้อยละ 100 สามารถจำแนกครัวเรือน จำนวน 6,184 ครัวเรือน มีการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนจำนวน 2,285 ครัวเรือน จำนวนผู้ที่เข้าร่วมในโมเดลแก้จนจำนวน 950 ครัวเรือน 988 คน ด้วยจำนวนองค์ความรู้/เทคโนโลยี/นวัตกรรม จำนวน 40 ชิ้น สามารถยกระดับอาชีพผ่านนวัตกรรมพร้อมใช้ จำนวน 988 คน เกิดผู้ประกอบการจำนวน 48 คน ในการขับเคลื่อน Local Business และได้มีการพัฒนา Area research manager จำนวน 16 คน และ Area development manager จำนวน 177 คน

ด้วยบทบาทและกลไกของการทำงานวิทยาลัยชุมชนและหน่วยงานฟังค์ชั่นในระดับจังหวัดที่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานวิจัยเกิดการรับผลประโยชน์ร่วม (Mutual Benefit) จากโมเดลการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่สู่การพัฒนาแผนปฏิบัติการพัฒนาร่วมกันตามพันธกิจของหน่วยงานฟังค์ชั่น จากไม่ยินดียินร้ายสู่การริเริ่มการทำงานร่วมกันและเป็นทีมเดียวกัน เกิดการสร้างเป้าหมายใหม่ร่วมกันในการทำงานของหน่วยงานฟังค์ชั่น การปฏิบัติการร่วมกันในระดับครัวเรือนยากจนเป้าหมายร่วมกันจนเกิดกลไกใหม่ในการทำงานในระดับพื้นที่ ด้วยระบบฐานข้อมูล เป้าหมาย และประเด็นการทำงาน สู่การขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่ด้วยหน่วยงานฟังค์ชั่นเองเพื่อสร้างกลยุทธ์ Exit Strategy และปรับบทบาทของนักวิจัยและภาคีในรูปแบบผสมควมรวม ADM และ ARMกลุ่มเป้าหมายได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมจำนวน 988 คน เข้าถึงปัจจัยการผลิตของหน่วยงานภาครัฐ ได้รับโอกาสและการยอมรับจากสังคม เกิดเครือข่ายและสามารถใช้ประโยชน์พื้นที่แปลงรวมที่สามารถเป็นพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ที่มีชีวิตเป็นสถานที่ศึกษาดูงานจากหน่วยงานภายนอกด้วยกระบวนการบริหารจัดการโดยครัวเรือนยากจน

เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองและสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรเท่ากับ 5,679,774.00 บาท/ปี ภาคบริการเท่ากับ 2,520,615 บาท/ปี และสามารถเลื่อนระดับขั้นทางเศรษฐกิจ (Economy Mobility) จากการเป็นผู้ผลิตต้นน้ำสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับชุมชน การเลื่อนระดับสถานะทางสังคม (Social Mobility) สามารถเกิดขึ้นได้ด้วยการเข้าถึงระบบการศึกษาแบบยืดหยุ่นตลอดชีวิตด้วยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) และพัฒนาระบบตลาดที่เหมาะสมเพื่อสร้าง

รายได้ในการศึกษา และการพัฒนาพื้นที่หม่อนแปลงรวมเป็นพื้นที่แหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงานที่มีการบริหารจัดการหลักโดยกลุ่มครัวเรือนยากจนพัฒนาทักษะการเป็นนักบริหารจัดการสู่การยอมรับนับถือตนเองและสังคม

บทบาทการทำงานของกลไกจังหวัดมุกดาหารเกิดการเปลี่ยนแปลงสู่การขับเคลื่อนงานวิจัยแก้ไข ปัญหาความยากจนเข้าสู่หน่วยงานฟังก์ชันและเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์จังหวัดมุกดาหาร โมเดลการ แก้ไขปัญหาความยากจนในระดับเทศบาลเมืองมุกดาหารสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยกลไกการเสริม ประสิทธิภาพการทำงานของผู้มีเจตนาดีในชุมชนร่วมกับกลุ่มครัวเรือนยากจนและกลุ่มสกายแลป ดังนั้นการ ทำงานโมเดลแก้ไขปัญหาความยากจนในเขตเทศบาลเมืองมีความเชื่อมโยงสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก อย่างมีนัยสำคัญในการขับเคลื่อนงานวิจัย

Abstract

The process of identifying and reviewing poor households involves addressing both inclusion and exclusion errors through various mechanisms and approaches, both formal and informal. Government agencies such as the Provincial Education Office, S.J.P.C., Village Health Volunteers, and community college personnel play crucial roles in this process. By strengthening these mechanisms, especially with the involvement of alumni and community college personnel, Mukdahan Province enhances collaboration across different levels of functional units. Community college alumni and other graduates are developed into spatial developers, helping to monitor and track assistance efforts through a feedback loop system. This system measures the impact of assistance and tracks changes in poverty levels across multiple dimensions, including increases in various forms of capital. Agencies providing assistance record their results and feed the information back into the PPPConnex and DSS data systems, which serve as base systems at the Mukdahan provincial level. This allows for a comprehensive tracking system ensuring 100% coverage of assistance. A total of 2,037 poor households were forwarded to partner agencies, with timely assistance provided to 43 households. Additionally, 3,154 households experiencing debt poverty were referred to a poverty alleviation model, encompassing 996 households, which is 41.75% of the total. At the provincial level, 6,184 households were classified, searched, and reviewed, identifying 2,285 poor households. Out of these, 950 households (988 individuals) participated in the poverty alleviation model. The initiative successfully leveraged 40 pieces of knowledge, technology, and innovation to elevate careers, benefiting 988 individuals and creating 48 entrepreneurs. Furthermore, it drove local business development and trained 16 area research managers and 177 area development managers.

Through the collaborative efforts and mechanisms of community colleges and provincial government agencies participating in research, mutual benefits arise from the local poverty alleviation model to plan development. These entities jointly execute development operations in line with their respective missions, transforming from apathy to active, collaborative, and team-driven initiatives. Goals are collaboratively established within the functional units, working together at the poor household level to achieve common objectives. This collaboration leads to the creation of a new local-level working mechanism. Utilizing a database system, these goals and work issues are driven by the functional units to formulate an exit strategy and redefine the roles of researchers and partners within a combined ADM and ARM model. Consequently, 988 individuals in the target group receive appropriate technology transfers and gain access to production

factors from government agencies. They also receive opportunities and acceptance from society. A network is established, and combined plots are used as living learning centers for study tours by outside agencies, managed by the poor households themselves.

Achieving self-esteem, individuals are now able to generate economic value: 5,679,774.00 baht/year in agriculture and 2,520,615 baht/year in the service sector. They have moved up the economic mobility, transitioning from upstream producers to community-level entrepreneurs. Social mobility is facilitated through flexible, lifelong access to education via the Education Equality Fund (EEF) and the development of an appropriate market system that generates income for education. Additionally, the mulberry area is developed as a learning and study tour destination, primarily managed by poor households to enhance management skills, fostering self-respect and social acceptance.

The role of the Mukdahan Provincial Mechanism has evolved to incorporate research-driven solutions to poverty into functional units, becoming a core part of the Mukdahan Provincial Strategy. The poverty alleviation model at the Mukdahan municipal level is propelled by mechanisms that enhance the efficiency of dedicated community members, poor households, and the Skylab group. Consequently, this model for addressing poverty in municipalities significantly contributes to the development of the grassroots economy through research initiatives.

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหารมีการดำเนินการต่อเนื่องมาเป็นระยะ 4 ปี (พ.ศ.2563 - 2566) ได้มีการยกระดับการทำงานวิจัยสู่การทำงานวิจัยแบบ Strategic Research Area Management (SRA) มีการบูรณาการ 3 แผนงานหลักเข้าด้วยกัน ซึ่งประกอบไปด้วย 1) แผนงานแก้ไขปัญหาคความยากจน 2) แผนงานยกระดับเศรษฐกิจฐานรากด้วยธุรกิจชุมชน และ 3) แผนงานเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning city) ซึ่งระบบฐานข้อมูล PPPConnex ได้รับการยกระดับสู่ระบบฐานข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) ซึ่งเน้นการเป็นเจ้าของร่วมกันในระบบฐานข้อมูลกระบวนการทำงาน โมเดลแก๊จน ตลอดจนนโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจนในระดับจังหวัดร่วมกันกับภาคีที่สำคัญในการขับเคลื่อนงานในเชิงประเด็น การยกระดับกระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนนั้น วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากผู้ปฏิบัติงานหลักสู่โค้ชในกระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจน เพื่อการเตรียมความพร้อมในกลยุทธ์ Exit Strategy ระบบส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop เป็นการทำงานระบบฐานข้อมูลในระดับจังหวัด มุกดาหารสามารถติดตามความช่วยเหลือร้อยละ 100 และส่งต่อครัวเรือนครัวเรือนยากจนไปยังหน่วยงานภาคี จำนวน 2,037 ครัวเรือน คนจนยากไร้ จำนวน 43 ครัวเรือน โดยให้การช่วยเหลือทันทีที่ และคนจนหนี้สินจำนวน 3,154 ครัวเรือนที่ถูกส่งต่อไปยังโมเดลแก๊จนจำนวน 996 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.75 ซึ่งได้มีการส่งต่อความช่วยเหลือในระดับจังหวัดมุกดาหารร้อยละ 100 สามารถจำแนกครัวเรือน จำนวน 6,184 ครัวเรือน มีการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนจำนวน 2,285 ครัวเรือน จำนวนผู้ที่เข้าร่วมในโมเดลแก๊จนจำนวน 950 ครัวเรือน 988 คน ด้วยจำนวนองค์ความรู้/เทคโนโลยี/นวัตกรรม จำนวน 40 ชิ้น สามารถยกระดับอาชีพผ่านนวัตกรรมพร้อมใช้ จำนวน 988 คน เกิดผู้ประกอบการจำนวน 48 คน ในการขับเคลื่อน Local Business และได้มีการพัฒนา Area research manager จำนวน 16 คน และ Area development manager จำนวน 177 คน ด้วยบทบาทและกลไกของการทำงานวิทยาลัยชุมชนและหน่วยงานฟังก์ชันในระดับจังหวัดที่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานวิจัยเกิดการรับผลประโยชน์ร่วม (Mutual Benefit) จากโมเดลการแก้ไขปัญหาคความยากจนในระดับพื้นที่สู่การพัฒนาแผนปฏิบัติการพัฒนาร่วมกันตามพันธกิจของหน่วยงานฟังก์ชัน จากโมเดลวิจัยสู่การริเริ่มการทำงานร่วมกันและเป็นทีมเดียวกัน เกิดการสร้างเป้าหมายใหม่ร่วมกันในการทำงานของหน่วยงานฟังก์ชัน การปฏิบัติการร่วมกันในระดับครัวเรือนยากจนเป้าหมายร่วมกันจนเกิดกลไกใหม่ในการทำงานในระดับพื้นที่ ด้วยระบบฐานข้อมูล เป้าหมาย และประเด็นการทำงาน สู่การขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่ด้วยหน่วยงานฟังก์ชันเองเพื่อสร้างกลยุทธ์ Exit Strategy และปรับเปลี่ยนบทบาทของนักวิจัยและภาคีในรูปแบบผสมควบรวม ADM และ ARM

การปฏิบัติการหม่อนแค้นในระยะ 4 ปีสู่การวิเคราะห์มูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์หม่อนในแต่ละเส้น ห่วงโซ่การผลิตเพื่อการผลิตมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และเพิ่มรายได้ สามารถเพิ่มมูลค่าใน 8 ห่วงโซ่ดังนี้ ห่วงโซ่ที่ 3 กระบวนการผลิตซาไบหม่อนจำนวน 968,711 บาท/ปี ห่วงโซ่ที่ 4 กระบวนการผลิตหม่อนเลี้ยงไหมจำนวน 2,472,781 บาท/ปี ห่วงโซ่ที่ 5 กระบวนการผลิตอาหารสัตว์จากใบหม่อนจำนวน 635,517 บาท/ปี ห่วงโซ่ที่ 6 กระบวนการผลิตเครื่องดื่มชูกำลัง และเปปไทป์หม่อนจำนวน 339,173 บาท/ปี ห่วงโซ่ที่ 7 กระบวนการผลิตเครื่องสำอางจากสารสกัดใบหม่อนจำนวน 541,682 บาท/ปี ห่วงโซ่ที่ 8 กระบวนการผลิตแคปซูลหม่อนจำนวน 721,910 บาท/ปี และสามารถสร้างมูลค่ารวม 5,679,774.00 บาท/ปี

ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในเขตเทศบาลเมือง เป็นการสร้างพื้นที่กลางเศรษฐกิจฐานราก ผสมผสานกับพื้นที่กลางการเรียนรู้ โดยการใช้พื้นที่สาธารณะสวนสุขภาพของเทศบาลเมืองมุกดาหาร เปิดเป็นพื้นที่ “ตลาดนัดแฮกหมาน” และการสร้างพื้นที่การเรียนรู้สำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดยการออกแบบซุ้มกิจกรรมที่อยู่ในพื้นที่ของตลาดนัดแฮกหมาน เพื่อเป็นพื้นที่สร้างคุณค่าทางอารมณ์จิตใจของเด็ก เยาวชนตลอดจนได้ใช้กระบวนการงานวิจัยในการค้นหา สอบทาน และเก็บข้อมูลครัวเรือนยากจน ส่งผลให้เกิดนวัตกรรมการสร้างการเรียนรู้งานวิจัยโดยชุมชนมีส่วนร่วม และนวัตกรรมวิจัยชุมชนและเครือข่ายทางสังคม ขณะที่การส่งต่อความช่วยเหลือ ทำให้เกิดการซ่อมแซมที่อยู่อาศัย 27 หลังคาเรือน การช่วยเหลือทุนการศึกษา 11 คน การช่วยเหลือผู้สูงอายุระยะพึ่งพิง 17 คน การช่วยเหลือให้เข้าถึงสิทธิบัตรผู้พิการ 14 คน การช่วยเหลือน้ำดื่ม 2 ครัวเรือน การพัฒนาคุณภาพชีวิตสกายแลป 20 คน ส่วนการพัฒนาอาชีพสร้างรายได้จากการแปรรูปกระจุ้ เพื่อจำหน่ายตลาดออเดอร์พิธีกรรม ส่งผลให้เกิดนวัตกรรมการแปรรูปกระจุ้ โดยมียอดสั่งจอง 13,500 ชิ้น มีครัวเรือนยากจนเข้าร่วม 20 ครัวเรือน มีรายได้จากการแปรรูปกระจุ้เฉลี่ย 7,519.50 บาท/ครัวเรือน รวมถึงการพัฒนาอาชีพสร้างรายได้ในการแปรรูปใบหม่อนและผลิตภัณฑ์ชุมชนจำนวน 25 ครัวเรือน ส่งผลให้เกิดนวัตกรรมและความรู้เรื่องผลิตภัณฑ์ชุมชน 8 ชิ้น ประกอบไปด้วย สบู่ แชมพู น้ำมันเหลือง ยาหม่อง น้ำยาล้างจาน เหยี่ยวโปรยทาน ดอกไม้จันทร์ และกระจุ้ นอกจากนั้นยังได้มีการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้ 13 อาชีพ มีการสร้างช่องทางตลาดนัดเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน 21 ครัวเรือน เกิดรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 2,000 – 14,000 บาท และมีการยกระดับรายได้ครัวเรือนยากจนสามล้อสกายแลป 20 ครัวเรือน โดยสร้างทางเลือกในการประกอบอาชีพสามล้อสกายแลป 5 รูปแบบ ส่งผลให้เกิดการยกระดับรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 4,200 – 4,680 บาท สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจภาคบริการมูลค่าเท่ากับ 2,520,615 บาท/ปี

การเลื่อนระดับสถานะทางสังคมผ่านการศึกษาทั้ง 3 กรณีพบว่า การเลื่อนระดับสถานะทางสังคม หากเป็นกลุ่มเยาวชนกำลังศึกษาการสร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาด้วยกองทุนสนับสนุนการศึกษา ควบคู่กับการสร้างอาชีพและรายได้เป็นสิ่งสำคัญ แต่สำหรับวัยแรงงาน คนว่างงาน และผู้สูงอายุการเข้าถึงโอกาสในเทคโนโลยีเพื่อสร้างแหล่งที่มาของรายได้ในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวควบคู่กับการมีโอกาสเข้าถึงปัจจัยและการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและการจับคู่กับภาคธุรกิจที่มีการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลเป็นการสร้างความยั่งยืนให้กับโมเดลแก้ไขปัญหาความยากจนได้

Executive Summary

The project to address poverty in Mukdahan Province has been ongoing for 4 years (2020 - 2023). Research efforts have been elevated to Strategic Research Area Management (SRA), integrating three main plans: 1) a poverty alleviation plan, 2) a grassroots economic enhancement plan through community businesses, and 3) a learning city plan. The PPPConnex database system has been upgraded to a Decision Support System (DSS), emphasizing shared ownership of the database system, the working process, the poverty alleviation model, and provincial-level policies to solve poverty, in collaboration with key partners. Mukdahan Community College has transitioned its role from a primary worker to a coach in the process of identifying and reviewing poor households, preparing for an Exit Strategy. The system for forwarding assistance and the feedback loop, managed at the Mukdahan provincial level, ensures 100% tracking and forwarding of assistance to households. A total of 2,037 poor households were referred to partner agencies, with 43 households receiving timely assistance. Additionally, 3,154 debt-poor households were integrated into the poverty alleviation model, encompassing 996 households, which is 41.75% of the total. At the provincial level, 6,184 households were classified, reviewed, and 2,285 poor households were identified. Out of these, 950 households (988 individuals) participated in the poverty alleviation model. An initiative successfully leveraged 40 pieces of knowledge, technology, and innovation to elevate careers, benefiting 988 individuals and creating 48 entrepreneurs. It also stimulated local business development and trained 16 area research managers and 177 area development managers. With the collaborative efforts of community colleges and provincial government agencies involved in research, there is mutual benefit from the poverty alleviation model at the local level, guiding development planning. Joint development operations are performed according to the missions of the functional units, transitioning from apathy to collaborative and team-driven initiatives. New goals are created collectively within these functional units, working together with poor households to achieve common objectives, leading to the creation of a new local-level working mechanism. Utilizing a database system, these goals and work issues are driven by the functional units to formulate an exit strategy and redefine the roles of researchers and partners within a combined ADM and ARM model. Over the past four years, mulberry operations have addressed poverty by analyzing the added value of mulberry products throughout the production chain to enhance product value and increase income. Value can be added in eight chains as follows:

Chain 3: Mulberry tea production process, generating 968,711 baht/year; Chain 4: Mulberry sericulture production process, generating 2,472,781 baht/year; Chain 5: Animal feed production process from mulberry leaves, generating 635,517 baht/year; Chain 6: Energy drink and mulberry peptides production process, generating 339,173 baht/year; Chain 7: Cosmetic production process from mulberry leaf extract, generating 541,682 baht/year; Chain 8: Mulberry capsule production process, generating 721,910 baht/year. These efforts create a total value of 5,679,774 baht/year.

Operations to solve poverty problems in the municipality involve creating a central area for the grassroots economy and a central area for learning. This utilizes the public space of the health park in Mukdahan Municipality, including the open space “Hak Man Flea Market.” A learning space for children, youth, and families is established by designing activity booths in the flea market area, creating emotional and mental value for young people. The research process is used to identify, review, and collect data on poor households, resulting in innovative learning and research through community participation and collaboration among innovators, researchers, communities, and social networks. Assistance efforts include repairing 27 homes, providing scholarships for 11 individuals, aiding 17 elderly dependents, assisting 14 disabled individuals with access to patents, supplying drinking water to 2 households, and improving the quality of life for 20 Skylab drivers. For career development, income is generated from processing Kraju for sale in the ritual market, resulting in innovation in Kraju processing with 13,500 orders from 20 poor households, each earning an average of 7,519.50 baht. Additionally, income-generating careers in processing mulberry leaves and community products were developed for 25 households, resulting in innovation and knowledge about 8 community products, including soap, shampoo, yellow oil, balm, dishwashing liquid, confetti coins, sandalwood flowers, and Kraju. Thirteen income-generating occupations were developed, and a flea market channel was created to generate income for 21 community households, with an average household income of 2,000 - 14,000 baht. The income levels of 20 poor Skylab tricycle households were raised by creating 5 options for Skylab tricycle jobs, increasing the average household income to 4,200 - 4,680 baht and creating economic value in the service sector amounting to 2,520,615 baht/year. Enhancing social status, as revealed in three case studies, underscores the significance of educational support funds for youth, facilitating access to education and career opportunities. Conversely, for unemployed individuals and the elderly, access to technological opportunities for short, medium, and long-term income generation, coupled with support from government agencies and alignment with ethically governed business sectors, ensures the sustainability of poverty alleviation models.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ	ข
Abstract	ง
บทสรุปผู้บริหาร	ฉ
Executive Summary	ช
สารบัญ	ฎ
สารบัญภาพ	ฏ
สารบัญตาราง	ท
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 ทบทวนบริบทข้อมูล ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	65
บทที่ 4 ผลการวิจัย	84
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย	177
บรรณานุกรม	178
ภาคผนวก	179
ภาคผนวก ก ตารางแสดงรายชื่อกิจกรรมหลักที่โครงการวิจัย	180
ภาคผนวก ข ผลลัพธ์จากการดำเนินงานโครงการ	182
ภาคผนวก ค ตลาดนัดแฮกหมานและรถสกายแลป	188

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1	กรอบแนวคิดในการวิจัยระบบแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม จังหวัดมุกดาหาร
ภาพที่ 1.2	กรอบแนวคิดการวิจัย (Strategic Area for Poverty Alleviation and Social Mobility : SRA)
ภาพที่ 2.1	East-West Economic Corridor: EWEC)
ภาพที่ 2.2	การจัดการปกครองแบบพหุภาคี (Collaborative Governance)
ภาพที่ 2.3	ขั้นตอนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
ภาพที่ 2.4	แนวคิดการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน (The Sustainable Livelihoods Framework: SLF)
ภาพที่ 2.5	แนวคิดการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายและการวางแผน
ภาพที่ 3.1	ระบบฐานข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ
ภาพที่ 3.2	SAR Mukdahan Milestone 5 ปี
ภาพที่ 3.3	โมเดลแก้จนพืชพลังงาน
ภาพที่ 3.4	โมเดลแก้จนกล้วยตานี
ภาพที่ 3.5	Pro-Poor value chain: หม่อนแก้จน
ภาพที่ 3.6	แผนภาพการเชื่อมโยงการยกระดับโมเดลการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยกรอบแนวคิด สร้างมูลค่าเพิ่ม ธุรกิจชุมชน (Local Business) และเมืองแห่งการเรียนรู้
ภาพที่ 3.7	ระบบนิเวศน์การแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยกลไกสถาบันการศึกษาในพื้นที่
ภาพที่ 4.1	กรอบการวิจัยการพัฒนาระบบสนับสนุนเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS)
ภาพที่ 4.2	กรอบการทำงานระบบ Strategic Research Area Decision Support System
ภาพที่ 4.3	ระบบการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม จังหวัดมุกดาหาร
ภาพที่ 4.4	ผลการดำเนินงานการแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดมุกดาหาร ปี 2563 – 2566
ภาพที่ 4.5	กลไกการค้นหาและสอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจนในจังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 4.6	ภาพแสดงระบบการค้นหา สอบทาน ส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop คริวเรือนยากจนในระดับจังหวัดมุกดาหาร	111
ภาพที่ 4.7	โครงสร้างการส่งต่อข้อมูลคริวเรือนเป้าหมายเพื่อให้ความช่วยเหลือตามพันธกิจของหน่วยงาน	112
ภาพที่ 4.8	การพัฒนาเมืองด้วยการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคี Collaborative Governance	127
ภาพที่ 4.9	การเชื่อมโยงและบูรณาการทำงานด้วยระบบฐานข้อมูลร่วมกับภาคีและการหนุนเสริมการทำงานร่วมกันในรูปแบบ Collaborative Governance	132
ภาพที่ 4.10	แผนภาพระบบนิเวศการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับจังหวัดมุกดาหารในระยะปีที่ 4	144
ภาพที่ 4.11	ปฏิบัติการแก้จนทั้งอำเภอนิคมคำสร้อย	148
ภาพที่ 4.12	การออกแบบกิจกรรมส่งเสริมตลาดและสร้างการเรียนรู้	150
ภาพที่ 4.13	ตลาดนัดแฮกหามาเพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน	152
ภาพที่ 4.14	ระบบการค้นหาและส่งต่อข้อมูลสู่สวัสดิการที่เหมาะสม	155
ภาพที่ 4.15	โมเดลแก้จน “สกายแลปเดลิเวอรี่มุกดาหาร”	157
ภาพที่ 4.16	แผนภาพการพัฒนาโมเดลการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับอำเภอในรูปแบบอำเภอนิคมคำสร้อย Sandbox	161
ภาพที่ 4.17	รูปแบบการจัดสรรที่ดินแปลงรวมเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนในอำเภอนิคมคำสร้อย ดำเนินการระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2564 – 2566)	165
ภาพที่ 4.18	การสังเคราะห์บทบาทของการจัดสรรพื้นที่แปลงรวมและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเป้าหมาย	166
ภาพที่ 4.19	การยกระดับแบบทวีคูณมูลค่าทางเศรษฐกิจบนฐานเศรษฐกิจฐานราก	168
ภาพที่ 4.20	การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าเพื่อคนจน Pro-poor Value Chain	168
ภาพที่ 4.21	การวิเคราะห์มูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์หมอนในแต่ละเส้นห่วงโซ่การผลิต	170
ภาพที่ 4.22	โครงสร้าง “สภาเมืองมุกดาหาร” ถูกก่อตั้งเพื่อแก้ไขปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสมในท้องถิ่น	175
ภาพที่ 4.23	ฉกทศน์ของการพัฒนาเมืองมุกดาหาร	179
ภาพที่ 4.24	การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าและมูลค่าของกระจุ๊บูชาพระเจ้า	182

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1	แผนการวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัย
ตารางที่ 3.2	การวิเคราะห์ทิศทางยุทธศาสตร์ (Strategic Direction)
ตารางที่ 3.3	บทบาทและความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับเครือข่าย
ตารางที่ 3.4	การวิเคราะห์ภาคีในการแก้ไขปัญหาความยากจน
ตารางที่ 3.5	พื้นที่ดำเนินงานวิจัย
ตารางที่ 4.1	สรุปผลการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการวิจัยการแก้ไขปัญหาความยากจน จังหวัดมุกดาหาร ปี พ.ศ.2563-2566 และแผนการขับเคลื่อนในปี พ.ศ. 2567
ตารางที่ 4.2	ตารางแสดงภาพรวมโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนของจังหวัดมุกดาหาร
ตารางที่ 4.3	กระบวนการค้นหาและสอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัด มุกดาหาร
ตารางที่ 4.4	ตารางสรุปกลไกที่เข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาสอบทานครัวเรือนเป้าหมายใน ระดับชุมชน อำเภอ และจังหวัด
ตารางที่ 4.5	ตารางแสดงภาคีที่เข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาและสอบทานครัวเรือนเป้าหมายใน การสร้างกลยุทธ์ Exit Strategy
ตารางที่ 4.6	ตารางการค้นหาและสอบทานครัวเรือนเป้าหมายใน 3 อำเภอ คือ ห้วยใหญ่ คำชะอี ดอนตาล
ตารางที่ 4.7	การยกระดับการทำงานเพื่อการเตรียมความพร้อมในกลยุทธ์ Exit Strategy
ตารางที่ 4.8	นิยามความยากจนแบบมีส่วนร่วม
ตารางที่ 4.9	การวิเคราะห์ฐานทุนตามแนวคิด Sustainable Livelihoods Framework (SLF) บริบท และสภาพครัวเรือนยากจนเป้าหมายตามลักษณะทางภูมิศาสตร์
ตารางที่ 4.10	ภาคีและบทบาทในการส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop ครัวเรือน ยากจน
ตารางที่ 4.11	วิเคราะห์การบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคี Collaborative Governance
ตารางที่ 4.12	การแบ่งกลุ่มตามแนวคิด ทักษะการพัฒนา และการติดตั้งกลไกในระดับพื้นที่
ตารางที่ 4.13	การวิเคราะห์เทคโนโลยีที่ถ่ายทอดในแต่ละห่วงโซ่มูลค่าสู่การเพิ่มรายได้ให้กับ ครัวเรือนเป้าหมาย
ตารางที่ 4.14	ครัวเรือนยากจนที่ได้รับการสนับสนุนความรู้และปฏิบัติการสร้างรายได้ใน ครัวเรือน
ตารางที่ 4.15	จำนวนครัวเรือนยากจนที่ต้องการเข้าถึงการช่วยเหลือสวัสดิการ
ตารางที่ 4.16	การยอมรับโมเดลกองทุนสวัสดิการสามล้อสกายแลป
ตารางที่ 4.17	สรุปผลการดำเนินงานโมเดลแก้จนคู่กันทั้งอำเภอและหมอนแก้ง
ตารางที่ 4.18	ตารางสรุปผลผลิตรวมของโมเดลแก้จนเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้เพื่อ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก
ตารางที่ 4.19	การเปลี่ยนแปลงของเมืองมุกดาหารจากอดีตถึงปัจจุบัน

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.20	ครัวเรือนยากจนที่ได้รับการสนับสนุนความรู้และปฏิบัติการสร้างรายได้ในครัวเรือน
ตารางที่ 4.21	วิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าสามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้กับครัวเรือนยากจน
ตารางที่ 4.22	แสดงผลการอบรมความรู้ในการประกอบอาชีพ 13 อาชีพ ให้กับครัวเรือนยากจน
ตารางที่ 5.1	เปรียบเทียบกับผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (Outcome) ที่ระบุไว้ในสัญญา

บทที่ 1

บทนำ

สัญญาเลขที่	A11F660107
ชื่อโครงการ	การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อ จัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 1
หัวหน้าโครงการ	นายทิวากร เหล่าลือชา
หน่วยงานต้นสังกัด	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร สถาบันวิทยาลัยชุมชน
ระยะเวลาดำเนินการ	12 เดือน (1 เมษายน 2566 – 31 มีนาคม 2567)
งบประมาณดำเนินการ	9,652,200 บาท

1.1 บทนำ

ดัชนีความยากจนหลายมิติ หรือ Multidimensional Poverty Index (MPI) จัดทำโดยโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ร่วมกับโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และแก้ไขความยากจนแห่งมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด (Oxford Poverty and Human Development Initiative - OPHI) เป็นดัชนีที่วัดด้านต่าง ๆ นอกจากรายได้ โดยครอบคลุมตัวชี้วัด 10 อย่างที่วัดในมิติการศึกษา สุขภาพ และคุณภาพชีวิตการจัดทำดัชนีความยากจนหลายมิติในปี 2564 ได้รวบรวมข้อมูลจากประเทศกำลังพัฒนา 109 ประเทศ ซึ่งมีประชากร 5.9 พันล้านคน รายงานดังกล่าวได้แสดงว่า 70 ประเทศ ซึ่งมีประชากรประมาณ 5 พันล้าน คนได้ลดระดับความยากจนหลายมิติอย่างมีนัยสำคัญ อย่างน้อยช่วงหนึ่งในระหว่าง 20 ปี ก่อนโควิด - 19 อย่างไรก็ตาม 1.3 พันล้านคน หรือร้อยละ 92 ของประชากรในประเทศกำลังพัฒนา ยังคงเผชิญกับความยากจนหลายมิติ ทั้งนี้ ดัชนีความยากจนหลายมิติของประเทศไทยได้ปรับตัวดีขึ้นในช่วงก่อนโควิด - 19 ซึ่งอยู่ที่ 0.002เมื่อปี 2562 ขณะที่ในช่วงปี 2558 - 2559 และ 2555 ค่าดัชนีอยู่ที่ 0.003 และ 0.005 ตามลำดับ จากการสำรวจล่าสุด พบว่า ประชากร 176,000 คน ได้ออกจากความยากจน เนื่องจากการเข้าถึงสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ดีขึ้น เช่น สุขอนามัย น้ำดื่ม ไฟฟ้า และที่อยู่อาศัย อย่างไรก็ตาม การเข้าถึงการศึกษา โดยเฉพาะจำนวนปีที่เข้าเรียน และการเข้าถึงสารอาหาร ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ยังขาดแคลน การใช้มุมมองหลายมิติเพื่อวิเคราะห์ปัญหาความยากจนได้เน้นย้ำถึงความสำคัญในการมองเรื่องความยากจนให้มากมิติด้านรายได้ ความยากจนหลายมิติในไทยนั้น มีสูงกว่าความยากจนในด้านการเงิน 0.5 จุดซึ่งชี้ว่า ถึงแม้ว่าคนจะดำรงชีวิตเหนือเส้นความยากจนทางด้านรายได้ แต่ก็อาจจะเผชิญความลำบากในด้านสุขภาพ การศึกษา และคุณภาพชีวิต (Human Development Report, 2021)

อาchim สไตเนอร์ (Achim Steiner) ผู้อำนวยการใหญ่ประจำโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ กล่าวว่า "ดัชนีความยากจนหลายมิติในปีนี้ได้ย้ำเตือนให้เราเห็นความจำเป็นของภาพรวมว่า

คนได้รับผลกระทบจากความยากจนอย่างไร คนเหล่านั้นเป็นใคร อยู่ที่ไหน ถ้าหากเราจะสร้างอนาคตไปข้างหน้าจากวิกฤตครั้งนี้ และสร้างมาตรการต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพและไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง" รายงานในปีนี้ได้แสดงถึงสถานการณ์ความยากจนที่ถูกซ้ำเติมโดยความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่แต่เดิม เช่น ความเหลื่อมล้ำต่อกลุ่มชาติพันธุ์และผู้หญิง ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้วางนโยบายควรให้ความสำคัญเพื่อที่จะให้การพัฒนาหลังโควิด - 19 เป็นไปอย่างยุติธรรมและทั่วถึง การจัดการความยากจนในหลายมิตินั้นเป็นความท้าทายเนื่องจากเส้นทางในการยุติปัญหาความยากจนดังกล่าวไม่ได้เป็นเส้นตรงเสมอไป และความเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ในแต่ละช่วงเวลาก็ไม่เหมือนกันไม่มีวิธีใดที่เป็นสูตรสำเร็จ จึงต้องมีการวิเคราะห์และดำเนินการให้เกิดวิธีที่หลากหลาย นอกเหนือไปจากการเพิ่มรายได้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยุติธรรมและทั่วถึง นอกจากนี้ นโยบายขจัดความยากจนอย่างละเอียดและแนวทางที่ปฏิบัติได้จริงต้องมุ่งไปที่การจัดการความรุนแรงและส่วนประกอบของปัญหาความยากจนที่แตกต่างกัน นี่คือเวลาแห่งการปรับเปลี่ยนนโยบายและคิดใหม่เรื่องแนวทางการฟื้นตัวหลังโควิด-19 ที่ยุติธรรมและเท่าเทียม (Human Development Report, 2021)

จากรายงานสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2562 ความก้าวหน้าระดับจังหวัด เมื่อเปรียบเทียบความก้าวหน้าการพัฒนาคนในปี 2562 กับปี 2558 พบว่า จังหวัดที่ดัชนีความก้าวหน้า การพัฒนาคนลดลงมาก ได้แก่ จังหวัดมุกดาหาร บุรีรัมย์ และนราธิวาส โดยจังหวัดมุกดาหารมีดัชนีความก้าวหน้าคน (Human Achievement Index - HAI) ในระดับต่ำของจำนวน 8 ด้าน จากข้อมูล พบว่า จากการวัดความก้าวหน้าในการพัฒนาคนด้าน สุขภาพ การศึกษา ชีวิตการทำงาน รายได้ที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อม ชีวิตครอบครัวและชุมชน การคมนาคมและการสื่อสาร และด้านการมีส่วนร่วมจังหวัดมุกดาหาร มีความก้าวหน้าด้านการพัฒนาคนในลำดับที่ 57 ของประเทศไทย มีจำนวนคนจนในระบบฐานข้อมูล TPMAF จำนวน 4,567 คน จากปัญหาดังกล่าวจึงได้มีโครงการวิจัยการแก้ไขปัญหายากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำในจังหวัดมุกดาหาร ในปีงบประมาณ 2563 - 2565 โดยได้สำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลความยากในจังหวัดมุกดาหาร

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า มีกลไก กระบวนการ และเครื่องมือในการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อสนับสนุนการทำงานช่วยเหลือแก้ไขปัญหายากจนของจังหวัดมุกดาหาร ดังนี้ 1) มีการพัฒนาระบบการค้นหา การสอบทานข้อมูล และการจัดกลุ่มคนจน กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย รวมจำนวน 5,970 ครัวเรือน (ปีที่ 1 จำนวน 5,060 ครัวเรือน ปีที่ 2 จำนวน 613 ครัวเรือน และในปีที่ 3 จำนวน 297 ครัวเรือน) และแบ่งประเภทของครัวเรือนยากจนออกเป็น 4 กลุ่มได้แก่ กลุ่มที่ 1 อยู่ลำบาก: เป็นกลุ่มที่มีปัจจัยพื้นฐานในความขาดแคลนการดำรงชีวิต ต้องนำเข้าสู่ระบบ สวัสดิการโดยเร่งด่วน จำนวน 32 ครัวเรือน กลุ่มที่ 2 อยู่ยาก: เป็นกลุ่มที่มีปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ในแต่ละวัน ซึ่งต้องเร่งดำเนินการจัดทำปัจจัยดำรงชีพ/ยกระดับความสามารถในการจะทำปัจจัยดำรงชีพของตนเองให้พออยู่ได้ จำนวน 5,039 ครัวเรือน กลุ่มที่ 3 พออยู่ได้: เป็นกลุ่มที่มีฐานทุนสำหรับการดำรงชีพ แต่ยังไม่เพียงพอที่จะอยู่รอดได้อย่างปลอดภัย หากประสบกับภาวะความแปรปรวนต่าง ๆ จำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกัน และยกระดับความเป็นอยู่ให้หลุดพ้นจากสถานะความขาดแคลน/เปราะบาง จำนวน 602 ครัวเรือน กลุ่มที่ 4 อยู่ดี: เป็นกลุ่มที่มีภูมิคุ้มกันต่อสถานะความแปรปรวน/ความเสี่ยงต่าง ๆ มีฐานทุนในด้านต่าง ๆ ที่เพียงพอในการวางแผนอนาคตของตนเอง ครอบครัว และเป็นฐานทุนในระดับชุมชนได้ จำนวน 0 ครัวเรือน 2) มีการพัฒนาระบบการส่งต่อและช่วยเหลือคนจน ได้ดำเนินการ (1) ส่งต่อความช่วยเหลือด้านการซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ในปี พ.ศ. 2563-2565 ในพื้นที่ 7 อำเภอ ในอำเภอนิคมน้ำอ่าว (พอช. จำนวน 90 ครัวเรือน และ พมจ. จำนวน 151 ครัวเรือน รวม 241 ครัวเรือน) (2) ส่งต่อการศึกษาทางด้านอาชีพ เพื่อแก้ไขในระยะยาวกับกองทุนเพื่อความเสมอภาค

ทางการศึกษา (กสศ.) จำนวน 74 คน (3) ส่งต่อช่วยเหลือด้านการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ โดยอาศัยกลไกของ ศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอนิคมน้ำอ่าว (ศพ.อ.นิคมคำสร้อย) โดยมีการเริ่มลงทะเบียนบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ปี 2565 ได้ทั้ง 79 หมู่บ้าน 7 ตำบลในอำเภอนิคมน้ำอ่าว จำนวน 665 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 100 และ (4) ส่งต่อช่วยเหลือด้านการจัดสวัสดิการทางสังคมยังชีพ จำนวน 190 ครัวเรือน (นายอำเภอนิคมน้ำอ่าว จำนวน 60 ครัวเรือน บริษัท บ่อทองวินด์ฟาร์ม จำนวน 60 ครัวเรือน กองทุน พชอ. และมูลนิธิสุทธิดธรรม มอบยังชีพ จำนวน 70 ครัวเรือน 3) เกิดโมเดลแก้จนในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จ และ แม่นยำในจังหวัดมุกดาหาร ได้แก่ โมเดลมันแก้วจนอำเภอดงหลวง โมเดลหมอนแก้วจนอำเภอนิคมน้ำอ่าว โมเดลหมอนครบวงจรอำเภอนองสูงและอำเภอเมืองนอกเขตเทศบาล โมเดลคลังแรงงาน (App Job Muk ในอำเภอเมืองในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร 4) เกิดระบบฐานข้อมูลและระบบติดตามการส่งต่อช่วยเหลือ ได้แก่ ระบบฐานข้อมูล Mukdahan Model (Mukdahanpoverty.com) 5) เกิดแผนพัฒนาเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับพื้นที่/จังหวัดในจังหวัดมุกดาหาร ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570 โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ 5 ประเด็น คือ การยกระดับมาตรฐานเกษตรและการต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่า การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้านการค้า การลงทุน เพื่อเชื่อมโยงอาเซียนสู่สากล การพัฒนาการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง การพัฒนาเมืองและชุมชนน่าอยู่ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน 6) เกิดแผนพัฒนาอำเภอนิคมน้ำอ่าว (One Plan) ประกอบด้วยแผนพัฒนาหมู่บ้าน 79 แผน แผนพัฒนาตำบล 7 แผน แผนพัฒนาอำเภอ 1 แผน 7) เกิดแผนพัฒนาชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร 34 ชุมชน ทีมวิจัยได้จัดทำแผนพัฒนาชุมชน พัฒนาเมือง พัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความอยู่ดีกินดี 8) เกิดกลไก กระบวนการในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากที่ดินสาธารณะประโยชน์ของรัฐ เพื่อการเข้าถึงที่ดินทำกินของครัวเรือนยากจนในพื้นที่ของสำนักงานนิคมสร้างตนเองอำเภอนิคมน้ำอ่าว จำนวน 83 ไร่ และในพื้นที่ของที่ทำการปกครองอำเภอนองสูง จำนวน 3 ไร่ และ 9) มีการประเมินผลกระทบทางสังคมและผลตอบแทนทางสังคม (SLROI) จากโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการแบบร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำการศึกษาพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 - 2565 (ระยะที่ 1 - 3) อยู่ที่ 1.58 (ลงทุน 1 บาท จะได้ผลตอบแทนกลับมา 1.58 บาท)

อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ยังมีช่องว่าง (Gap) ของการพัฒนาจากโครงการวิจัย ดังนี้ 1) ระบบข้อมูลครัวเรือนคนจนที่แม่นยำจากการค้นหาสอบถามด้วยกระบวนการวิจัยที่เกิดจากการจัดการความรู้ร่วมของกลไกภาคีในพื้นที่ยังไม่สามารถสร้างความไว้วางใจ (trust) และถูกนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพจากหน่วยงานตามภารกิจที่เกี่ยวข้องกับ รวมถึงยังไม่สามารถระบุครัวเรือน Inclusion error และ Exclusion error จากระบบ TPMAP เพื่อนำไปสู่การนำเข้า - นำออกครัวเรือนยากจนได้อย่างชัดเจน การพัฒนาระบบข้อมูลเพื่อเป็นระบบข้อมูลคนจนระดับจังหวัดจึงเป็นงานสำคัญอย่างยิ่งในระยะต่อไป 2) ระบบส่งต่อความช่วยเหลือ ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ทีมวิจัยได้มีการส่งต่อความช่วยเหลือตามมิติความยากจนของครัวเรือนไปให้กับกลไกภาคีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และครัวเรือนยากจนเป้าหมายได้รับการช่วยเหลือไปแล้วบางส่วน แต่ยังไม่สามารถระบุจำนวนและ ผลการช่วยเหลือได้ แม้จะมีการพัฒนาระบบ Feedback Loop มาเป็นเครื่องมือในการติดตามก็ยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นการพัฒนาระบบ จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาต่อและให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาใช้ประโยชน์ และจะต้องสร้างกระบวนการทางสังคม (Social Process) กลไกที่จะลงติดตามการช่วยเหลือในพื้นที่จริงอีกด้วย 3) โมเดลแก้จน ภายใต้โมเดล "หมอนแก้ว" มีความต้องการและโอกาสทางการตลาดสูง

แต่ในช่วงการผลิตต้นน้ำและกลางน้ำจะต้องได้รับการพัฒนาและนำคนจนเข้ามาสู่ห่วงโซ่ให้ได้ตามแนวคิด pro- poor value chain ต้องมีการวิเคราะห์ value chain และ supply chain เพื่อกำหนดจุดและการเพิ่มมูลค่าของ chain ด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถสร้างมูลค่าสูงสุด เพื่อเป็นเครื่องยนต์ในการขับเคลื่อน ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดมุกดาหารได้ (Gross Provincial Product : GPP) ส่วน application คลังแรงงาน ได้เริ่มมีการนำไปใช้ประโยชน์ก็ยังคงมีการพัฒนาแพลตฟอร์มเพื่อให้คนจน แรงงานยากจน กลุ่มเปราะบางในเมืองได้มีโอกาสเข้าถึงการจ้างงานสร้างรายได้ รวมถึงการพัฒนาทักษะ ทั้งแบบ up-skill และ re-skill เพื่อนำไปสู่ทั้งการปรับโครงสร้างแรงงานและลดความเหลื่อมล้ำ และ 4) การพัฒนา provincial platform/forum ด้วยแนวคิดการจัดการปกครองเมืองแบบพหุภาคี ทั้งในระดับอำเภอกับ ศจพ.อ. และเชื่อมโยงขึ้นไปถึงระดับจังหวัดกับ ศจพ.จ. เพื่อสร้างการขับเคลื่อนงานเชิงนโยบายกับกลไกภาคี ทั้งจังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างโอกาสของจังหวัดต้องมีความชัดเจนและเชื่อมโยงมากขึ้น

จากการพิจารณาถึงของทุนเดิมที่ ในปี 2563 - 2565 และความสอดคล้องในระดับนโยบาย ระหว่างแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร กับแผนงานของ ววน. และช่องของการพัฒนาที่ยังมีความจำเป็นต้องดำเนินการต่อไปสู่ความสำเร็จ จึงกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนซึ่งล้วนเป็นการใช้พลังของความสัมพันธ์ของเครือข่าย (the strength of the weak ties) มาเป็นเครื่องกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนงานไปสู่เป้าหมายที่กำหนดเพื่อขจัดความยากจน การลดความเหลื่อมล้ำ และการสร้างโอกาสทางสังคมในพื้นที่ เมืองชายแดนมุกดาหาร ภายใต้โครงการวิจัยการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีสึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด "คุยกันทั้งจังหวัด" ระยะที่ 1 มีเป้าหมายระยะ 5 ปี (Ultimate Goal) พ.ศ. 2566 -2570 เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะและสร้างโอกาสทางสังคมเมืองชายแดนในการขจัดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ด้วยกระบวนการจัดการความรู้ร่วมการจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำด้วยพหุภาคีเพื่อพัฒนา ยกระดับแพลตฟอร์มขจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Provincial Poverty Alleviation Operating System : PPAOS) และพัฒนาระบบสารสนเทศการตัดสินใจ (Decision System Support : DSS) เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ถูกต้องและทันต่อความต้องการของผู้ใช้ และผู้ใช้นำสารสนเทศที่ได้ไปประกอบการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อเพิ่มโอกาสของการเข้าถึงพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำได้อย่างตรงจุดและเหมาะสมกับบริบทในชุมชนบทยบและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด "คุยกันทั้งจังหวัด" และเพื่อพัฒนาและยกระดับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ (Area Based University) และสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่หรือนักนวัตกรรมชุมชน (Area Manager) ซึ่งเป็นแกนนำชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และมีทัศนคติ ความตั้งใจ จิตสาธารณะ ในด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม ในการค้นหาสอบถามครัวเรือนยากจน ในการส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจน และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ได้ ภายใต้แนวคิด พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม (Strategic Research Area for Poverty Alleviation and Social Mobility) ในพื้นที่ระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชนบทยบและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด "คุยกันทั้งจังหวัด" โดยมีวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารเป็นคลังสมองคลังข้อมูลในการแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำในจังหวัด ภายใต้แนวคิด พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม (Strategic Research Area for Poverty

Alleviation and Social Mobility) ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด "คุยกันทั้งจังหวัด"

คำถามการวิจัย

- 1) รูปแบบองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมใดบ้างที่เพิ่มสมรรถนะการจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำอย่างเหมาะสมกับคนจนเป้าหมายและมีประสิทธิภาพในพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนเป็นอย่างไร
- 2) ระบบกลไกความร่วมมือ กระบวนการ วิธีการที่เหมาะสมกับศักยภาพและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนควรเป็นอย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.2.1 เพื่อพัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Provincial Poverty Alleviation Operating System: PPAOS) และพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อเพิ่มโอกาสของการเข้าถึงพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำได้อย่างตรงจุดและเหมาะสมกับบริบทในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด”

1.2.3 เพื่อพัฒนาและยกระดับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ (Area Based University) และสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด”

1.2.4 เพื่อสร้างแพลตฟอร์มกลไกการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคีเพื่อจัดความยากจนระดับจังหวัด สำหรับแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำ โดยใช้วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมที่ประกอบด้วย ระบบค้นหาสอบถามข้อมูลครัวเรือนยากจน ระบบส่งต่อช่วยเหลือ และระบบติดตามประเมินผล ในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด”

1.3 กรอบแนวคิด

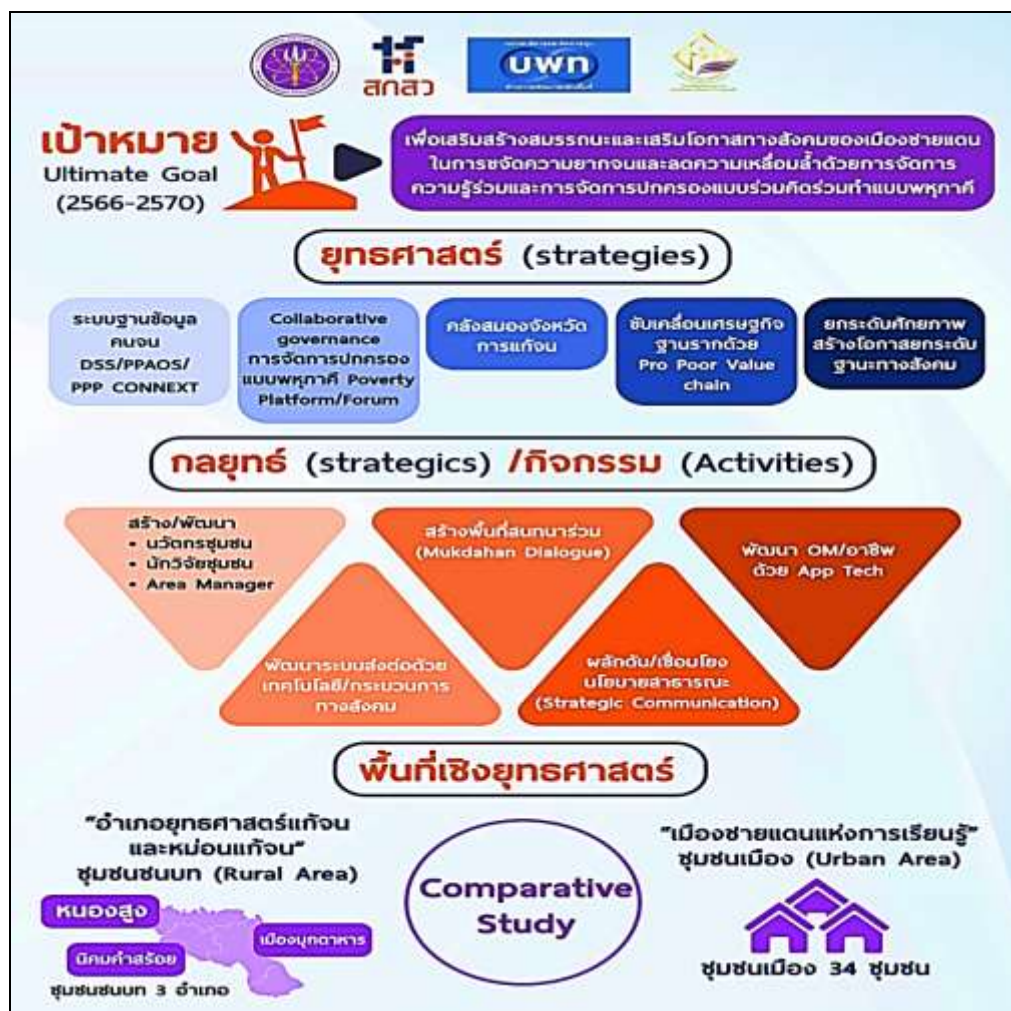
23

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิด พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อจัดการความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม SRA (Strategic Research Area for Poverty Alleviation and Social Mobility)

จากภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Strategic Area for Poverty Alleviation and Social Mobility : SRA) ชุดโครงการ “การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 1” การขับเคลื่อนงานวิจัยภายใต้พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ของเมืองชายแดนมุกดาหารด้วยการจัดการความรู้ร่วมและการจัดการปกครองเมืองแบบพหุภาคี โดยใช้พลังของความสัมพันธ์ของเครือข่ายมาเป็นเครื่องกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนงานไปสู่เป้าหมายที่กำหนดเพื่อขจัดความยากจน การลดความเหลื่อมล้ำ และการสร้างโอกาสทางสังคมในพื้นที่ มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะและสร้างโอกาสทางสังคมเมืองชายแดนในการจัดการความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้วยกระบวนการจัดการความรู้ร่วมและการจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำด้วยพหุภาคีเพื่อพัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มจัดการความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Provincial Poverty Alleviation Operating System: PPAOS) และพัฒนาระบบสารสนเทศการตัดสินใจ (Decision System Support: DSS) ซึ่งเป็นระบบที่สามารถจัดการข้อมูลตั้งแต่การรวบรวมและตรวจสอบข้อมูล การประมวลผลข้อมูล รวมถึงการดูแลรักษาข้อมูล เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ถูกต้องและทันต่อความต้องการของผู้ใช้ และผู้ใช้สามารถนำสารสนเทศที่ได้ไปประกอบการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มโอกาสของการเข้าถึงพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำได้อย่างตรงจุดและเหมาะสมกับบริบทในชุมชนบพและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด”

พัฒนาและยกระดับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ (Area Based University) และสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่หรือนักนวัตกรชุมชน (Area Manager) ซึ่งเป็นแกนนำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และมีทัศนคติ ความตั้งใจ จิตสาธารณะ ในด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม ในการค้นหาสอบถามครัวเรือนยากจน ในการส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจน และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ได้ ภายใต้แนวคิด พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม (Strategic Research Area for Poverty Alleviation and Social Mobility) ในพื้นที่ระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน โดยวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารเป็นคลังสมอง คลังข้อมูลในการแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำในจังหวัดมุกดาหาร และดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร 34 ชุมชน ทีมวิจัยจัดทำแผนพัฒนาชุมชน พัฒนาเมือง พัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความอยู่ดีกินดี ทีมวิจัยจะดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ (One Plan) ทั้ง 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอนิคมน้ำส้วม อำเภอหนองสูง อำเภอเมืองมุกดาหาร ภายใต้แนวคิด พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด "คุยกันทั้งจังหวัด"

กรอบแนวคิดการวิจัย (Strategic Area for Poverty Alleviation and Social Mobility : SRA) ชุดโครงการ “การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 1” ปีงบประมาณ 2566 เพื่อให้เชื่อมโยงกับการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนใน 3 ปีที่ได้ดำเนินการมา โดยผู้วิจัยได้จัดทำกรอบการวิจัย (SRA) ที่เป็นแผนผังภาพแสดงถึงเป้าหมายและตัวชี้วัดของชุดโครงการและมีการแสดงความเชื่อมโยงโครงการย่อยเพื่อตอบเป้าหมายใหญ่ร่วมกันในชุดโครงการ (ภาพที่ 1.2)

ภาพที่ 1.2 กรอบแนวคิดการวิจัย (Strategic Area for Poverty Alleviation and Social Mobility : SRA)

1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 รูปแบบองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่เพิ่มสมรรถนะการจัดการจัดการความยากจน และลดความเหลื่อมล้ำอย่างเหมาะสมกับคนจนเป้าหมายและมีประสิทธิภาพในพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เมืองชายแดน

1.4.2 ระบบกลไกความร่วมมือ กระบวนการ วิธีการที่เหมาะสมกับศักยภาพและสอดคล้อง กับบริบทพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดน

1.4.3 แพลตฟอร์มจัดการความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ PPAOS และพัฒนาระบบ สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (DSS) ในชุมชนชนบท และชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร

1.4.4 ยกระดับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ (Area Based University) ผ่านนัก บริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร

1.4.5 แพลตฟอร์มกลไกการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคี ประกอบด้วย ระบบค้นหา สอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจน ระบบส่งต่อช่วยเหลือ และระบบติดตามประเมินผล ในชุมชนชนบทและ ชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร

ค่านิยมศัพท์ปฏิบัติการ

ความยากจน หมายถึง คนหรือครัวเรือนที่ขาดปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ทำให้เกิดความขัดสนในโอกาส และทางเลือกของมนุษย์ที่จะนำไปสู่การดำรงชีวิตที่ยืนยาว สุขภาพแข็งแรง และทำให้ไม่สามารถไปสู่มาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดีได้ นอกจากนี้ยังรวมถึงความขัดสน ทางเสรีภาพความมีศักดิ์ศรี การให้เกียรติตัวเองและผู้อื่น ความยากจนยังสะท้อนถึงความไม่เพียงพอในทรัพยากรต่าง ๆ ความเปราะบางต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด อาทิ ความเจ็บป่วย และ ความสูญเสียต่าง ๆ รวมทั้งการขาดอำนาจต่อรองและขาดศักยภาพในการเรียกร้องสิทธิ ทั้งสิทธิทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจในการดำรงอยู่ในสังคมและประเทศนั้น ๆ

การดำรงชีพอย่างยั่งยืน (The Sustainable Livelihoods Framework: SLF) หมายถึง การวิเคราะห์ความยากจนด้วยทุน 5 มิติ ประกอบด้วย 1) ทุนมนุษย์ 2) ทุนกายภาพ 3) ทุนการเงิน/ทุนเศรษฐกิจ 4) ทุนทางสังคม และ 5) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ

กลไกความร่วมมือเพื่อจัดการความยากจนระดับจังหวัด หมายถึง กลไกความร่วมมือที่เกิดจากการบูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วน ได้แก่ กลไกการพัฒนาในระดับจังหวัด กลไกภาคชุมชน ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน กลไกความรู้ทางมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่ และการสร้างเป้าหมายร่วมสำหรับดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมให้ความช่วยเหลือไปยังครัวเรือนยากจน ผ่านกลไกการระดมเงินทุนและทรัพยากร ร่วมกันรวมถึงได้รับประโยชน์จากการดำเนินการร่วมกัน

แพลตฟอร์มจัดการความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับจังหวัด (Provincial Poverty Alleviation Operating System: PPAOS) หมายถึง ระบบและกลไกความร่วมมือเพื่อแก้ไขความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับจังหวัดซึ่งประกอบด้วย กลไกความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อสร้างเป้าหมายร่วมของคนจนระดับจังหวัด สร้างระบบค้นหาสอบถามเพื่อให้ได้ระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนที่ได้รับการยอมรับ มีความเป็นเจ้าของข้อมูลในพื้นที่ นำไปสู่การบูรณาการส่งต่อความช่วยเหลือและออกแบบพัฒนาโมเดลแก้จน (Operating Model) ในการแก้ไขความยากจนอย่างเป็นรูปธรรม

ระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัด (Practical Poverty Provincial Connex: PPPConnex) หมายถึง เป็นระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนจากการค้นหาและสอบถามข้อมูลในพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม โดยใช้การสำรวจและประเมินผลตามแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน มีข้อมูลการวิเคราะห์ปัญหาและฐานทุนครัวเรือนยากจน เพื่อช่วยออกแบบการแก้ปัญหาใหญ่อย่างเหมาะสมที่สอดคล้องกับสถานะความยากจนหลายครัวเรือน โดยสามารถใช้ระบุปัญหาความยากจนในระดับรายคน รายครัวเรือน ท้องถิ่น/ท้องที่ หรือปัญหาความยากจนหลายประเด็น ซึ่งทำให้การแก้ปัญหาตรงกับกลุ่มเป้าหมายมากขึ้นและสามารถออกแบบนโยบาย โครงการในการแก้ปัญหาให้ตรงกับความต้องการหรือสภาพปัญหาได้

ระบบค้นหาสอบถามข้อมูลครัวเรือนยากจน หมายถึง การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมในการค้นหาและสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลจากพื้นที่ที่ได้รับการยอมรับและการเป็นเจ้าของร่วมของข้อมูลนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนของพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

ระบบส่งต่อความช่วยเหลือ หมายถึง การส่งต่อข้อมูลคนจนและครัวเรือนยากจนกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ระบบสวัสดิการช่วยเหลือของหน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งภาครัฐภาคเอกชนและภาคประชาสังคม

โมเดลแก้จน (Operating Model) หมายถึง โครงการปฏิบัติการแก้จนระดับพื้นที่ในการช่วยเหลือคนจนหรือครัวเรือนยากจนที่ใช้นวัตกรรม และหรือเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการดำเนินการที่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทพื้นที่และผลการวิเคราะห์ฐานทุนดำรงชีพ 5 ด้านของกลุ่มเป้าหมาย รวมถึง

ส่งผลกระทบอย่างเป็นรูปธรรมต่อคนจนหรือครัวเรือนยากจน ทั้งด้านเศรษฐกิจ รายได้และการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ครัวเรือนยากจน หมายถึง จำนวนครัวเรือนยากจนที่มีรายได้ต่อปีไม่เกิน 2,802 บาทต่อคนต่อเดือนหรือ 33,624 บาทต่อคนต่อปี (กระทรวงการคลัง, 2565) รวมถึงชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่มั่นคงพอที่จะดำรงชีวิตพื้นฐานในการดำรงชีวิต ที่ส่งผลให้ครัวเรือนมีโอกาสในการสร้างทางเลือกหรือกลยุทธ์ในการดำรงชีวิตอย่างจำกัด โดยแบ่งได้ออกเป็น 1 กลุ่มได้แก่

กลุ่มที่ 1 อยู่ลำบาก: เป็นกลุ่มที่มีปัจจัยพื้นฐานในความขาดแคลนการดำรงชีวิต ต้องนำเข้าสู่ระบบสวัสดิการโดยเร่งด่วน

กลุ่มที่ 2 อยู่ยาก: เป็นกลุ่มที่มีปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ในแต่ละวันซึ่งต้องเร่งดำเนินการจัดทำปัจจัยดำรงชีพ/ยกระดับความสามารถในการจะทำปัจจัยดำรงชีพของตนเองให้พออยู่ได้

กลุ่มที่ 3 พออยู่ได้: เป็นกลุ่มที่มีฐานทุนสำหรับการดำรงชีพ แต่ยังไม่เพียงพอที่จะอยู่รอดได้อย่างปลอดภัย หากประสบกับภาวะความแปรปรวนต่าง ๆ จำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกัน และยกระดับความเป็นอยู่ให้หลุดพ้นจากสภาวะความขาดแคลน/เปราะบาง

กลุ่มที่ 4 อยู่ดี: เป็นกลุ่มที่มีภูมิคุ้มกันต่อสภาวะความแปรปรวน/ความเสี่ยงต่าง ๆ มีฐานทุนในด้านต่าง ๆ ที่เพียงพอในการวางแผนอนาคตของตนเอง ครอบครัว และเป็นฐานทุนในระดับชุมชนได้

แรงงานยากจน หมายถึง ผู้ใช้แรงงานและผู้มีรายได้น้อย ซึ่งประสบปัญหาที่ทำให้เกิดความยากจนไม่รวมถึง คนพิการ คนพิการจิตต ักเรียน นักศึกษา แม่บ้าน นักบวช ทหาร ผู้ต้องขัง และผู้ประกอบการโดยมีรายได้ต่อเดือนที่ต้องได้ต่ำกว่า 2,802 บาทต่อคนต่อเดือน หรือ 33,624 บาทต่อคนต่อปี

เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) หมายถึง เทคโนโลยี นวัตกรรม หรือกระบวนการที่มีอยู่เดิม ที่ได้รับการพิสูจน์และเป็นที่ยอมรับแล้วว่าใช้ได้ดีเกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง และมีโอกาสที่สามารถจะขยายผลเพื่อแก้ไขปัญหาหรือเพื่อปรับปรุง สร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่อื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน สร้างคุณค่าหรือมูลค่าเพิ่มให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เกิดผลกระทบทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

ระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) หมายถึง ระบบที่สามารถจัดการข้อมูลตั้งแต่การรวบรวมและตรวจสอบข้อมูล การประมวลผลข้อมูล รวมถึงการดูแลรักษาข้อมูล เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ถูกต้องและทันต่อความต้องการของผู้ใช้ และผู้ใช้สามารถนำสารสนเทศที่ได้ไปประกอบการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศักยภาพ หมายถึง การพัฒนาโมเดลแก๊จนด้วยนวัตกรรมเชิงกระบวนการในอำเภอนิคมคำสร้อย ตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood Framework: SLF)

นิคมคำสร้อยแซนบ็อกซ์ หมายถึง พื้นที่ยุทธศาสตร์แก๊จนในพื้นที่อำเภอนิคมคำสร้อย ตรวจสอบและสอบทานครัวเรือนยากจนในพื้นที่เป้าหมาย การระบบกลไกการทำงานของคณะทำงาน ศจพ.ต. ขยายพื้นที่โมเดลหมอนแก๊จนสู่เส้นทางรังไหมสากล และการวางระบบฐานข้อมูล PPPConnex ซึ่งเป็ระบบฐานข้อมูลครัวเรือนยากจนเพื่อทราบถึงการส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจน โดยการสงเคราะห์ด้านอาชีพ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพ ด้านการเกษตร ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับทุน 5 ด้าน คือ ทุนกายภาพ ทุนมนุษย์ ทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม และทุนทรัพยากร

สามล้อสกายแลป หมายถึง ชื่อสำหรับสื่อสารระหว่างผู้รับบริการและผู้ให้บริการพาหนะขนส่งสาธารณะที่มี 3 ล้อ เป็นรถดัดแปลงจากเครื่องยนต์มอเตอร์ไซด์ ต้นกำเนิดจากจังหวัดอุดร ใช้เพื่อการเดินทางและเพื่อการขนส่งสินค้าในจังหวัดมุกดาหารและจังหวัดอื่น

สภาเมืองมุกดาหาร หมายถึง พื้นที่กลางการแลกเปลี่ยน พูดคุย แสดงความคิดเห็นต่อปัญหา การแก้ไขปัญหา และความต้องการของประชาชน รวมถึงการจัดการบริหารพัฒนาบุคคลและทรัพยากรในพื้นที่เมืองมุกดาหาร ตลอดจนประสานเชื่อมต่อระหว่างภาคประชาชนกับภาครัฐเพื่อร่วมกันทำกิจกรรม โดยมีตัวแทนแต่ละชุมชน ตัวแทนประชาชนในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร ทั้ง 34 ชุมชน ซึ่งตัวแทนมาจากกลุ่มคนที่หลากหลายความคิด แนวทาง อาชีพและช่วงวัย

กลไก Co-Area Research Management หมายถึง ภาควิชาเครือข่าย สนับสนุน หนุนเสริมที่มีความเชี่ยวชาญในประเด็นที่เกี่ยวข้องร่วมหนุนเสริมกระบวนการทำงานวิจัย

บทที่ 2

ทบทวนบริบทข้อมูล ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อจัดการความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษา จังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 1 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 มีการศึกษาข้อมูล แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 บริบทจังหวัดมุกดาหาร
- 2.2 แนวคิดการจัดการแนวคิดการจัดการปกครองแบบพหุภาคี (Collaborative Governance)
- 2.3 การสื่อสารเพื่อพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม
- 2.4 แนวคิดการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน (The Sustainable Livelihoods Framework : SLF)
- 2.5 แนวคิดการนำครัวเรือนยากจนให้เข้าสู่ห่วงโซ่มูลค่า (Pro-Poor value chain)
- 2.6 แนวคิดการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายและการวางแผน
- 2.7 แนวคิดพื้นที่สาธารณะ (Public Space)
- 2.8 แนวคิดการบริหารทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม
- 2.9 แนวคิดเศรษฐกิจฐานราก (Grassroots Economy)
- 2.10 แนวคิดเทคโนโลยีที่เหมาะสม
- 2.11 หม่อนและการสร้างมูลค่าเพิ่มจากหม่อน
- 1.12 แนวคิดการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) และการประเมินผลตอบแทนทางสังคม

ตามแนวทางการดำรงชีพออย่างยั่งยืน (SLROI)

2.1 บริบทจังหวัดมุกดาหาร

2.1.1 แผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2566 - 2570

มีประเด็นปัญหาและความต้องการเชิงพื้นที่ซึ่งได้มีการเชื่อมโยงและบูรณาการแผนในระดับพื้นที่ของจังหวัดให้เกิดความสอดคล้องเชื่อมโยงกันในทุกระดับเป็นแผนเดียวกัน (One Plan)

แนวทางการพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร ดังนี้ (1) สร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเน้นการเพิ่มมูลค่าในภาคเกษตร และสนับสนุนภาคการค้าชายแดน อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวด้วย Smart Economy/Smart Mobility (2) ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน สร้างชุมชนให้น่าอยู่ มีความมั่นคง และเป็นธรรม สู่ Smart Living/Smart People และ (3) อนุรักษ์ ปันฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และป้องกันภัยธรรมชาติ ภายใต้ Smart Environment/Smart Energy

ยุทธศาสตร์การพัฒนา 4 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านการค้าการลงทุน: การค้าชายแดน โลจิสติกส์ การลงทุน เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ และเมืองอัจฉริยะ (2) ด้านเกษตร เกษตรแปรรูป และเกษตรมูลค่าสูง: โคนือคุณภาพ ข้าวอินทรีย์ ปลาสดแก้ว แพะ (3) ด้านท่องเที่ยว: ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิตลุ่มน้ำโขง และ (4) ด้านอุตสาหกรรม: อุตสาหกรรมการเกษตรมูลค่าสูง และอุตสาหกรรมมูลค่าสูง

ประเด็นการพัฒนาของจังหวัดมุกดาหาร ประกอบด้วย 6 ประเด็น ดังนี้

1) ประเด็นการพัฒนาที่ 1 การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้านการค้า การลงทุน เพื่อเชื่อมโยงสู่สากล เพื่อเพิ่มมูลค่า การค้า และการลงทุนของจังหวัดเพิ่มขึ้น โดยมีเป้าหมายและตัวชี้วัดคือ ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของมูลค่าการค้า จำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP

2) ประเด็นการพัฒนา 2 การยกระดับมาตรฐานการเกษตรและการต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อพัฒนาสินค้าเกษตรมีคุณภาพได้มาตรฐานสอดคล้องกับความต้องการของตลาด และเป้าหมายและตัวชี้วัด คือ (2.1) อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) ภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น และ (2.2) อัตราการเปลี่ยนแปลงรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น

3) ประเด็นการพัฒนาที่ 3 การพัฒนาการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง (3.1) เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัยยั่งยืน และ (3.2) การสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวให้ครบวงจร เป้าหมายและตัวชี้วัด คือ จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และ รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

4) ประเด็นการพัฒนาที่ 4 การพัฒนาเมืองและชุมชนน่าอยู่อย่างยั่งยืน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนสร้างชุมชนให้น่าอยู่ มีความมั่นคงและเป็นธรรม เป้าหมายและตัวชี้วัด คือ (4.1) อัตราผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนท้องถนนต่อแสนประชากรลดลง (4.2) สัดส่วนของนักเรียนที่มีคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O Net) เพิ่มขึ้น (4.3) คะแนนเฉลี่ยสติปัญญา (IQ) เด็กไทยไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (4.4) อัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15 - 19 ปี ต่อประชากรหญิง อายุ 15 - 19 ปี พ้นคนลดลง และ (4.5) สัดส่วนประชากรยากจนลดลง

5) ประเด็นการพัฒนาที่ 5 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่ออนุรักษ์ ปันฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และป้องกันภัยธรรมชาติ เป้าหมายและตัวชี้วัด คือ (5.1) จำนวนพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น และ (5.2) อัตราการใช้พลังงานทดแทนที่เพิ่มขึ้น

6) ประเด็นการพัฒนาที่ 6 การเสริมสร้างความมั่นคงชายแดน เพื่อลดปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่ เป้าหมายและตัวชี้วัด คือ (6.1) อัตราลดลงของคดีด้านยาเสพติด (6.2) อัตราลดลงของคดีด้านการหลบหนีเข้าเมือง และ (6.3) อัตราลดลงของคดีด้านการลักลอบขนสินค้าหนีภาษี

2.1.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาชายแดน ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC)

ภาพที่ 2.1 East-West Economic Corridor: EWEC)

การพัฒนาด้วยการเชื่อมโยงกันและพึ่งพาอาศัยกันระหว่างประเทศเป็นแนวโน้มของโลก และก่อให้เกิดการแข่งขันทางเศรษฐกิจ มีการเปิดเสรีทางการค้า การลงทุน การเคลื่อนย้ายแรงงาน เทคโนโลยีการพัฒนาและยกระดับการค้ากับกลุ่มประเทศต่าง ๆ รัฐบาลไทยได้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและศักยภาพของประเทศในเวทีการค้าระหว่างประเทศ โดยเข้าร่วมเวทีการค้าหลายระดับ แต่ที่มีเศรษฐกิจสำคัญคือ กรอบความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region Economic Cooperation: GMS-EC) ที่รวมตัวกันของ 6 ประเทศ ประกอบด้วย ไทย เมียนมา ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีน (มณฑลยูนนานและกวางสี) มีเป้าหมายเพื่อเชื่อมโยงประเทศต่าง ๆ ผ่านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานที่จะนำไปสู่การส่งเสริมการค้า การลงทุน และการกระตุ้นการเติบโตทางด้าน ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) หรือเส้นทาง หมายเลข 9 (R9) ที่เชื่อมโยงเมียนมา-ไทย-ลาว-เวียดนาม โดย Asian Development Bank (2008) ระบุว่าจากตะวันออกสู่ตะวันตกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีระยะทาง 1,450 กิโลเมตร โดยการพัฒนาเส้นทาง โครงข่ายคมนาคมนี้เริ่มต้นที่เมืองท่าดานังของเวียดนาม ผ่านเมืองเว้และลาวบาว เข้ามาแขวงสะหวันนะเขตของลาว และเข้ามาประเทศไทยที่มุกดาหารด้วยการข้ามสะพานมิตรภาพแห่งที่ 2 และไปยังกาฬสินธุ์ ขอนแก่น เพชรบูรณ์ พิษณุโลก สุโขทัย ก่อนสิ้นสุดทางที่ อ.แม่สอด จ.ตาก รวมพื้นที่ 7 จังหวัด ระยะทาง 950 กิโลเมตร จากนั้นเข้าไปยังพม่า ก่อนเชื่อมโยงไปสู่อินเดียและยุโรป เพื่อยุทธศาสตร์ 3 ประเด็นคือ 1) การค้าและการลงทุน 2) การท่องเที่ยวและการบริการ และ 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ประเทศไทยคาดการณ์ว่าเส้นทางนี้จะนำไปสู่การค้าการลงทุนผ่านแดน มีการเคลื่อนย้ายของทุนวัตถุดิบและแรงงานราคาถูกจากประเทศเพื่อนบ้านอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ ทำให้มีการย้ายฐานการผลิตของประเทศไปยังพื้นที่ชายแดน โดยให้ความสำคัญกับการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อจะทำให้ประเทศสามารถรักษาศักยภาพทางการแข่งขันกับต่างประเทศไว้ได้ และด้วยจุดเด่นทาง

กายภาพของประเทศไทยตั้งอยู่บนภูมิประเทศที่เป็นเหมือนศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ล้อมรอบโดยประเทศเพื่อนบ้านได้แก่ เมียนมา ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย มีแนวชายแดนเป็นระยะทางประมาณ 5,656 กิโลเมตร ในพื้นที่ 31 จังหวัด มีด่านการค้าชายแดน จำนวน 91 จุด เป็นจุดผ่านแดนถาวร จำนวน 38 จุด จุดผ่อนปรนและจุดผ่านแดนชั่วคราว จำนวน 57 จุด แยกเป็น ระหว่างไทยกับเมียนมา จำนวน 19 จุด ไทยกับ สปป.ลาว จำนวน 47 จุด ไทยกับกัมพูชา 16 จุด และไทยกับมาเลเซีย 9 จุด ขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้ก็มีการปรับเปลี่ยนนโยบายมาเป็นแบบการค้าเสรีมากขึ้น ปัจจัยเหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้มูลค่าชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีอัตราเติบโตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่ามูลค่าการค้าชายแดนจะมีสัดส่วนเพียง 3 - 5% ของมูลค่าการค้าทั้งหมดของไทย แต่ประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ ของการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านอยู่ในรูปแบบของการค้าชายแดน (Border trade) ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการค้าขายและแลกเปลี่ยนสินค้าที่จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวันที่มีมูลค่าไม่สูงมากนัก ประเภทสินค้าอุปโภคและบริโภค สินค้าเกษตรบางชนิด และสินค้าที่หาได้จากธรรมชาติ โดยมีรายงานจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (คสช.) ระบุว่ามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัดที่มีการพัฒนาเส้นทาง EWEC มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

นอกจากการเห็นโอกาสในการค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้านแล้ว รัฐบาลไทยยังใช้นโยบายการพัฒนาในระดับภูมิภาคเป็นปัจจัยนำไปสู่แนวทางการพัฒนาพื้นที่แบบเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone: SEZ) ในพื้นที่ 10 จังหวัดชายแดน เพื่อกระจายการพัฒนาไปสู่พื้นที่เฉพาะที่รัฐบาลมองว่าจะเป็น การยกระดับและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่โดยตรงและพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้ประเทศต้องมีการค้นหาพื้นที่ที่มีศักยภาพเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอุตสาหกรรมใหม่ของประเทศ โดยเฉพาะเมื่อประเทศเพื่อนบ้านได้มีนโยบายเปิดประเทศเพื่อพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจไปสู่ความเจริญเช่นเดียวกัน กรอบกับในพื้นที่ชายแดนเองก็ได้มีการประกอบการทางด้านอุตสาหกรรม การค้า การบริการ และการขนส่งสินค้าอยู่แล้ว เมื่อแนวทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจในพื้นที่ชายแดนได้รับความสนใจ ส่งผลให้พื้นที่ชายแดนได้เปลี่ยนจากเขตแดนระหว่างประเทศที่มีความอ่อนไหวด้านความมั่นคง กลายเป็นประตูเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน และยังทำให้รัฐบาลเปลี่ยนมุมมองว่า การสร้างความมั่นคงในพื้นที่ชายแดนจะเกิดขึ้นได้จากการพัฒนาทาง เศรษฐกิจการค้าระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นส่วนสำคัญของการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งในเส้นทาง การพัฒนา EWEC นี้

จังหวัดมุกดาหารอยู่ด้านตะวันตกสุดของเส้นทางได้ประกาศให้เป็นเขตพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดมุกดาหารได้รับการยกให้เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชายแดนตั้งแต่ก่อนการประกาศให้ เป็นพื้นที่พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ด้วยตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่มีความเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ของประเทศเพื่อนบ้านและกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาค กรอบกับจังหวัดตั้งอยู่ตรงข้ามกับแขวงสะหวันนะเขต ซึ่งเป็นเมืองใหญ่อันดับสองของ สปป.ลาว รองลงมาจากนครหลวงเวียงจันทน์ และยังเป็นที่ตั้งของเขตเศรษฐกิจ พิเศษสะหวัน - เซโน ที่เชื่อมต่อไปยังท่าเรือน้ำลึกประเทศเวียดนาม และนครเศรษฐกิจหนานหนิง มณฑลกว่างสี ของจีนอีกด้วย พื้นที่ทั้ง 2 ฝั่งแม่น้ำโขงตลอดระยะทาง 70 กิโลเมตรสามารถเชื่อมโยงการเดินทางได้อย่าง สะดวกจากจุดผ่านแดนแบบประเพณีและสะพานมิตรภาพไทย - ลาวแห่งที่ 2 ทำให้รัฐบาลไทยใช้นโยบายการพัฒนาพื้นที่ที่แตกต่างไปจากจังหวัดอื่น ๆ การพัฒนาจังหวัดมีการวางแผนนอกเหนือจากแผนพัฒนาท้องถิ่นทั่วไป โดยมีเป้าหมายให้มุกดาหารเป็นประตูเชื่อมโยง (Gateway) ประเทศสู่ระบบโลจิสติกส์ของภูมิภาค ส่วนการเข้ามาลงทุนของนายทุนจากข้างนอกจะไม่ใช่เพียงการขายตลาดในจังหวัดเท่านั้น แต่มักจะใช้มุกดาหาร เป็นฐานเพื่อเข้าไปเจาะตลาดในลาวและเวียดนาม นโยบายการพัฒนาพื้นที่ที่เชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจมุกดาหารเข้ากับประเทศเพื่อน

บ้านลุ่มน้ำโขง อย่างเป็นทางการคือ นโยบายเมืองคู่แฝดหรือ Sister cities ซึ่งมุกดาหารเป็นจังหวัดเดียวในชายแดนไทย-ลาว ที่ได้จัดทำความตกลงเมืองคู่แฝดกับแขวงที่อยู่ติดกัน ความสำคัญของนโยบายนี้ต่อมุกดาหารคือเป็นการดึงเอา ยุทธศาสตร์และกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศและระดับชาติมาสู่กระบวนการปฏิบัติโดยหน่วยงานระดับท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชนยิ่งกว่านั้น กรอบความร่วมมือนี้ยังถูกนำมากำหนดเป็นแผนพัฒนากลุ่มจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 ที่ประกอบด้วย จังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร และแผนพัฒนา จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งทำให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจในพื้นที่ และการเปลี่ยนผ่านจังหวัดมุกดาหารไปสู่การพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ จึงกล่าวได้ว่ามุกดาหารเป็นท้องถิ่นที่ถูกขับเคลื่อนด้วยกระแสระหว่างประเทศที่ยึดโยงกิจกรรมข้ามแดนรวมถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

รัฐบาลได้ประกาศจังหวัดมุกดาหารเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ในปี 2558 ครอบคลุมพื้นที่ 11 ตำบล ใน 3 อำเภอ คือ อำเภอหว้านใหญ่ อำเภอดอนตาลและอำเภอเมือง จากการเป็นจังหวัดที่มีมูลค่าการค้าชายแดนสูงอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการตั้งอยู่ปลายทางด้านตะวันออกสุดของ EWEC ด้วยความมุ่งหวังจากรัฐว่าจะใช้เขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำและแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ โดยให้เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์ กิจกรรมโลจิสติกส์ และกิจการด้านการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม จนถึงปัจจุบัน เขตเศรษฐกิจมุกดาหารกลับยังไม่มีควมคืบหน้าแต่อย่างใด จังหวัดมุกดาหารในปัจจุบันจึงยังคงถูกขับเคลื่อนด้วยภาคเกษตรกรรม เช่นที่ผ่านมามีพืชเศรษฐกิจหลัก คือ ข้าวนาปี อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง และยางพารา และจากข้อมูลของสำนักงานจังหวัด (2563) พบว่า การเลี้ยงสัตว์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งโคขุนและ โคเนื้อ ที่ได้รับการส่งเสริมจากรัฐเนื่องจากมีความต้องการสูงจากตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์โคขุนหนองสูง

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาเส้นทาง EWEC มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในด้านการค้าการลงทุน โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนที่จะส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม ถึงแม้ว่าจะมีการกล่าวอ้างว่ามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของพื้นที่จังหวัดที่ (WEC ผ่านเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ในส่วนของประชาชนในพื้นที่กลับเห็นว่าเป็นเพียงนโยบายที่ทำเพื่อปรับปรุงถนนหนทางให้ดีขึ้น แต่ยังไม่ได้ช่วยให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นแต่อย่างใด

ดังนั้น งานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) เพื่อใช้ประโยชน์จากระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) จากการเชื่อมโยงกันและพึ่งพาอาศัยกันระหว่างประเทศ และก่อให้เกิดการแข่งขันทางเศรษฐกิจ มีการเปิดเสรีทางการค้า การลงทุน การเคลื่อนย้ายแรงงาน เทคโนโลยี การพัฒนาและยกระดับการค้ากับกลุ่มประเทศต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์ด้าน Logistic และการค้าชายแดนระดับชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพิเศษ

2.1.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน

วิบูลย์ รัตนารณวงศ์ และคณะ (2563) รูปแบบการแก้ปัญหาความยากจนของชุมชนในประเทศไทย ประกอบด้วย 4 ตัวแปร ได้แก่ (1) มาตรการของรัฐและท้องถิ่น (2) แนวทางการดำเนินการของพลติกรรมบุคคลและครอบครัว (3) แนวทางการดำเนินการของชุมชน และ (4) ผลการแก้ปัญหาความยากจนมีความสอดคล้อง

การวิเคราะห์สาเหตุของความยากจน อาจไม่สามารถวิเคราะห์และสรุปได้จากเพียงแค่หนึ่งหรือสองกรอบแนวคิดเท่านั้น แต่อาจต้องพิจารณาให้ครอบคลุมถึงเหตุปัจจัยหรือสาเหตุของการเกิด

พลวัตของความขาดแคลนและการแก้ปัญหาความยากจนด้วย (Alcock, P, 1997) โดยผู้วิจัยได้พยายามสรุปเป็นกลุ่มสาเหตุความยากจน 3 กลุ่มแนวคิด ดังนี้

1) กลุ่มสาเหตุความยากจนจากพฤติกรรมบุคคล ได้แก่ แนวการศึกษาในแนวทางพยาธิวิทยา ที่มองว่า ความยากจนเกิดจากความอ่อนแอหรือความล้มเหลวส่วนบุคคล และวัฏจักรของความขาดแคลน (Cycle of Deprivation) จากรุ่นพ่อแม่ที่ถ่ายทอดสู่รุ่นลูก (Holman R., & Holman B., 1978 ส่วน Pete Alcock มองว่าสาเหตุหลักคือการมีรายได้ต่ำการอยู่ใน สภาวะที่ต้องพึ่งพิงผู้อื่น และการมีค่าใช้จ่ายที่เกิดจากความไร้ความสามารถของบุคคลด้วย (Alcock, P, 1997) นอกจากนี้ ยังพบว่าบางส่วนเกิดจาก พฤติกรรมค่านิยมที่พึงเพื่อ พุ่มเพื่อยอาจทำให้กู้เงินไปใช้ผิดประเภท เกิดหนี้สินแบบดินพอกหางหมู (วิทยาลัยมหาดไทย, 2550) ขณะที่ ธนพล อธิบายสาเหตุว่าเกิดจาก (1.1) ปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิต การขาดที่ดินทำกินเกิดภาระหนี้สิน พึ่งพาพ่อค้าคนกลางในท้องถิ่น (1.2) ขาดความรู้และความสามารถ ทั้งในการวางแผนการจัดการและเทคโนโลยีการผลิต (1.3) ค่านิยมด้านการบริโภคนิยม ติดอบายมุขและยาเสพติด รวมถึงปัญหาด้านสุขภาพอนามัย ส่งผลให้มีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น และ (1.4) ปัญหาผู้มีรายได้น้อย และการว่างงาน (ธนพล สราวุธจิตร, 2558) การแก้ปัญหาความยากจนจึงควรเน้นไปที่ การแก้ไขเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมส่วนบุคคล

2) กลุ่มสาเหตุความยากจนจากเชิงโครงสร้าง ได้แก่ แนวการศึกษาในแนวทางเชิงโครงสร้าง (Structural Approach) ที่มักมองว่า ความยากจนเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมซึ่งเกิดจากหลายสาเหตุที่ซับซ้อน จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ถึงพลวัตของความขาดแคลน (Dynamics of Deprivation) ด้วยเหตุเช่นนี้ จึงต้องให้ความสำคัญกับการคุ้มครองทางสังคมเพื่อขจัดความยากจนออกไป (Spicker P., 1993) โดย E Philip Davis และ Miguel Sanchez - Martinez ได้นำเสนอข้อสรุปเชิงค่านิยมของความยากจน ที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางความคิดจากการให้ความสำคัญกับมุมมองทางการเงินเพียงเรื่องเดียว เป็นการพิจารณาที่ประเด็นปัญหาที่กว้างขึ้น อาทิ การมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคมรวมถึงทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของสำนักคิดต่าง ๆ อย่างสำนัก Classic และ Neo - classic ที่มองว่า สาเหตุของความยากจนเป็นเรื่องของค่าตอบแทนและผลผลิตของแต่ละบุคคล ขณะที่ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์สำนัก Keynesian/Neo - liberal กลับพิจารณาตรงกันข้าม โดยมุ่งเน้นไปที่แรงขับเคลื่อนของเศรษฐกิจระดับมหภาคและเน้นบทบาทที่สำคัญของรัฐบาลที่ไม่เพียงทำให้ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพเท่านั้น แต่ต้องให้การดูแลสินค้าสาธารณะอีกด้วย ซึ่งความยากจนส่วนใหญ่เกิดขึ้นโดยไม่สมัครใจ และคนยากจนจำนวนมากเกิดขึ้นจากสาเหตุของการว่างงานส่วนแนวคิดแบบมาร์กซ์ (Marxian) จะมองว่าเรื่องชนชั้น ซึ่งเป็นประเด็นทางการเมือง เป็นเหตุสำคัญของความยากจน รัฐจึงควรแทรกแซงเพื่อควบคุมตลาด เช่น การประกันค่าจ้างขั้นต่ำและการต่อต้านกฎหมายที่เลือกปฏิบัติ เป็นต้น (Davis, E. P. & Martinez, M. S., 2015)

3) ส่วนกลุ่มสาเหตุความยากจนในระดับชุมชน ส่วนหนึ่งเกิดจากป่าไม้ถูกทำลายทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ และปัญหาการขาดแคลนน้ำ (ภัทรา มาน้อย, 2548) อีกส่วนพบว่าปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความยากจนในชุมชนชนบทของประเทศไทย คือ มีการศึกษาน้อย ที่ดินทำกินน้อย หนี้สินมาก การไม่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิตทางการเกษตร และปัญหา พ่อค้าคนกลาง (รัชนิวรรณ ศรีวิเศษ, 2543) ขณะที่ มูฮัมหมัด ยูนุส อธิบายสาเหตุของความ ยากจนในบังกลาเทศ ว่าเป็นการขาดแคลน "ไมโครเครดิต" หรือเงินทุนที่เข้าถึงง่าย สำหรับชาวบ้าน ธนาคารกรามีนของเขาจึงเข้ามาเติมเต็มให้กับชาวชนบทในบังกลาเทศด้วยการให้เงินกู้โดยไม่ต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน (มูฮัมหมัด ยูส และสฤณี อาชวนันทกุล (ผู้แปล), 2555) นอกจากนี้ การบริหารจัดการที่ตึระหว่างเทศบาลและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ปัญหาความยากจนระดับพื้นที่ โดยใช้เครื่องมือคือแผนแม่บทของชุมชน (ศิริณา จิตต์จรัส, 2548) สอดคล้องกับการวิจัยของ ไพศาล สรรสรวิสุทธิ ที่พบว่าแผนแม่บทของชุมชนเป็นแนวทางการแก้ปัญหา

แบบมีส่วนร่วม สามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจของชุมชน และทำให้ครัวเรือนในชุมชนนำไปปฏิบัติ เพื่อเป็นการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้

2.2 แนวคิดการจัดการแนวความคิดการจัดการปกครองแบบพหุภาคี (Collaborative Governance)

ภาพที่ 2.2 การจัดการปกครองแบบพหุภาคี (Collaborative Governance)

การจัดการปกครองแบบพหุภาคี (Collaborative Governance) เกี่ยวข้องกับภาครัฐ ชุมชน และภาคเอกชนที่ติดต่อสื่อสารระหว่างกันและทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุผลสำเร็จมากกว่าที่ภาคส่วนใดภาคหนึ่งจะบรรลุได้ด้วยตัวคนเดียวในฐานะผู้กระทำการทางการเมืองการปกครอง Ansell และ Gash (2008) ได้สำรวจเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับการจัดการปกครองแบบพหุภาคี โดยพวกเขาบอกว่า เป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนาแนวทางการทำงานร่วมกันในสถานการณ์ฉุกเฉินที่สามารถนั้นเงื่อนไขภายใต้การกำกับดูแลร่วมกันซึ่งจะมีประสิทธิภาพในฐานะแนวทางในการกำหนดนโยบายและการจัดการสาธารณะร่วมกัน

Emerson, Nabatchi, Balogh (อ้างใน พัชรภา ตันตราจิน, 2563) ได้นิยาม Collaborative Governance ไว้เช่นกันกล่าวคือ "กระบวนการและโครงสร้างการตัดสินใจนโยบายสาธารณะและการจัดการที่มีการเข้าร่วมของผู้คนข้ามขอบเขตหน่วยงานระดับการปกครอง และหรือ ปริมาณ ระหว่างสาธารณะกับเอกชน พลเมือง ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์งานสาธารณะที่โดยลำพังไม่สามารถปฏิบัติได้สำเร็จหากไม่ร่วมกัน" นิยามนี้มีการเจาะจงไปที่ตัวแสดงแต่ไม่ได้เน้นประเด็นฉันทามติ ดังเช่น Ansell & Gash นอกจากนี้ นิยามของ Emerson มีความกว้างเป็น Normative น้อยกว่า Ansell & Gash เพราะไม่จำกัด Collaborative Governance ไว้แค่กระบวนการระหว่างรัฐกับตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐมาร่วมกัน แต่รวมเอาหุ้นส่วนต่าง ๆ ท่ามกลางหน่วยงานรัฐ หรือ multi - partner ทำให้นิยามมีความเป็น descriptive มากขึ้น เพราะเน้นรูปแบบการมาร่วมกัน การจัดการปกครองแบบพหุภาคี (Collaborative Governance)

มีความต้องการใน 3 สิ่งสำคัญ คือ การสนับสนุน ความเป็นผู้นำ และทัศนคติที่แตกต่างหลากหลายจากหลายส่วน ซึ่งการสนับสนุนระบุปัญหา นโยบายที่จะแก้ไข ผู้นำรวบรวมภาคส่วนต่าง ๆ และทัศนคติที่แตกต่างหลากหลายจากหลายส่วนจะร่วมมือกันพัฒนานโยบาย วิถีแก้ไข และคำตอบร่วมกัน นอกจากนี้การจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำยังรวมถึงความร่วมมือตามชุมชนจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรส่วนรวม (ซึ่งมักจะเชิญชวนให้หน่วยงานสาธารณะเข้ามามีส่วนร่วม) ตลอดจนโครงสร้างความ

ร่วมมือระหว่างรัฐบาล เช่น คณะกรรมการลุ่มน้ำระหว่างรัฐที่ควบคุมโดยตัวแทนของรัฐและรัฐบาลกลาง และความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐบาลกลางกับท้องถิ่นและชุมชน หรือ นโยบายสาธารณสุข หรือ วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เหล่านี้ เป็นตัวอย่างที่เกิดขึ้นท่ามกลางข้อตกลงความร่วมมือประเภทอื่น ๆ ที่ริเริ่มในภาคเอกชนหรือภาคพลเมือง แล้วเข้าสู่ความร่วมมือกับภาครัฐ (Emerson and Murchie, 2010)

ในงานศึกษาปัจจุบัน มีการนำเอาแนวคิดดังกล่าวนี้ไปใช้ในหลากหลายทาง เช่น บริหารจัดการร่วมการออกหรือกำหนดนโยบายร่วม การจัดการสิ่งแวดล้อมร่วมกัน (Koontz et al., 2004; Gerlak and Heikkila, 2006) ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและการแก้ไขข้อขัดแย้ง (Agrawal and Lemos, 2007) และการจัดการระบบนิเวศระดับรากฐาน (Weber, 2003) นอกจากนี้ยังมีการเสนอสิ่งที่เรียกว่า ระบอบการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำ (Collaborative Governance Regimes หรือ CGRs) หมายถึง นโยบายสาธารณะหรือการบริการที่มุ่งเน้น ระบบข้ามองค์กรที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอิสระต่าง ๆ ซึ่งเป็นตัวแทนของผลประโยชน์ที่แตกต่างกันด้วย (Emerson, Nabatchi, & Balogh, 2012)

คอรี่ การ์จี และณัฐธา วินิจนัยภาค (2563) ได้ทำการศึกษาการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน(Collaborative Governance) ในโครงการอุตสาหกรรมเพื่อการสร้างงานที่ยั่งยืนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยหรือเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน ประกอบด้วยหนึ่ง มิติบริบทของระบบ มีปัจจัยของกรอบแนวคิดของกฎหมายและนโยบาย ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และประเด็นความมั่นคงในพื้นที่ สอง มิติตัวขับเคลื่อนความร่วมมือ มีปัจจัยการพึ่งพาซึ่งกันและกัน สิ่งจูงใจที่ตามมา และผู้นำที่ริเริ่มความร่วมมือ 2 กระบวนการของการจัดการปกครองแบบร่วมมือกันมีอยู่สามมิติคือ หนึ่ง หลักการทำงานร่วมกัน มีองค์ประกอบ การปรึกษาหารือและการกำหนดแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน สอง ความเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน มีองค์ประกอบ การสร้างความเชื่อมั่นระหว่างกันและการสร้างข้อผูกมัดร่วมกัน และ สาม ความสามารถในการดำเนินการร่วมกัน มีองค์ประกอบ การจัดกระบวนการและสถาบัน และภาวะผู้นำ และ 3) ผลผลิตและผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการอุตสาหกรรมฯ ประกอบด้วย มิติของผลผลิต เช่น บริบทของอาคารและสถานที่ ภาคเอกชนเข้ามาบริหารโรงงาน และการพัฒนาทักษะแรงงานและ สอง มิติของผลลัพธ์ที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้เพราะมีการจ้างงานต่ำกว่าที่กำหนด

นอกจากนี้ยังมีการประยุกต์ใช้กับการศึกษาในช่วงการระบาดของโรคระบาดโควิด 19 มีการนำเอาการจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำมาศึกษา เช่น ในงานของ นพพล อัครชาติ (2565) ได้ทำการศึกษาเงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการแบบร่วมมือในการแก้ไขปัญหาวิกฤตโควิด 19 วิเคราะห์จากผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสองระดับ จากการศึกษาพบว่า เงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการแบบร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา - 2019 ประกอบด้วย

1) เงื่อนไขการก่อเกิดความร่วมมือ ได้แก่ (1.1) อำนาจหน้าที่ ทรัพยากร และศักยภาพที่แตกต่างกันของภาคีที่เกี่ยวข้อง (1.2) แรงจูงใจในการสร้างความร่วมมือของภาคีที่เกี่ยวข้อง และ (1.3) ภูมิหลังของการร่วมมือกันของภาคีที่เกี่ยวข้องแต่ละฝ่าย

2) เงื่อนไขด้านการพัฒนาความเป็นสถาบันของภาคีที่เกี่ยวข้องแต่ละฝ่าย

3) เงื่อนไขด้านภาวะผู้นำในการอำนวยความสะดวกในการระดมความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ หรือแม้แต่ในงานศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น

ในงานของ นิธิรัตน์ บุญตานนท์ (2564) ได้ศึกษาการกำกับดูแลแบบร่วมมือเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ: กรณีศึกษาอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่าสำนักบริหารยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีชีวิตไทย (สสว.) มีบทบาทในการประสานกับหน่วยงานระดับกระทรวงเพื่อสร้างกลไกการบูรณาการระดับนโยบาย และมีการถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติผ่าน 2 กระทรวงหลัก คือ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงสาธารณสุข โดย พชอ. แหลมสิงห์มีนายอำเภอเป็นประธาน และมีกรรมการจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายมีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม สร้างความเชื่อมั่นและความเข้าใจร่วมกัน ตลอดจนแบ่งหน้าที่อย่างเป็นระบบ โดยในปี 2562 มีการแก้ไขปัญหา 2 ประเด็นคือ 1) การส่งเสริมสุขภาพทุกกลุ่มวัย และ 2) การดูแลผู้ด้อยโอกาสพบว่า ประชาชนในพื้นที่ได้รับการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตได้ตรงตามความต้องการซึ่งเป็นผลลัพธ์ระยะกลางสอดคล้องกับแนวคิดการกำกับดูแลแบบร่วมมือ

สรุป แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการปกครองแบบพหุภาคี (Collaborative Governance) เป็นความร่วมมือที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาองค์กรสู่ความสำเร็จเป็นสิ่งที่สามารถประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการสร้างความสัมพันธ์อย่างยั่งยืน ตลอดจนการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ทั้งในระหว่างบุคคล ครอบครัวและเพื่อนบ้าน การสร้างความร่วมมืออาจมีทั้งในระดับหุ้นส่วนแบบไม่เป็นทางการ ไปจนถึงระดับการวางแผนสร้างความสัมพันธ์ เชิงความร่วมมืออย่างจริงจังเป็นแบบแผน กล่าวได้ความร่วมมือเป็นการเปิดโอกาสในการสร้างความสัมพันธ์ส่งเสริมความเป็นเพื่อนบ้าน ความเป็นชุมชน เพิ่มความตระหนักในการยอมรับ ประโยชน์ในการขยายขอบเขตการใช้ทรัพยากรร่วมกันด้วยการลดทอนความซ้ำซ้อน

ดังนั้น งานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดการจัดการปกครองแบบพหุภาคี (Collaborative Governance) เพื่อใช้เป็นกระบวนการรวบรวมผลประโยชน์ที่แตกต่างกันโดยมีพื้นฐานบนความเข้าใจซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจและความเห็นใจซึ่งกันและกัน ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เป็นความร่วมมือที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาองค์กรสู่ความสำเร็จเป็นสิ่งที่สามารถประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการสร้างความสัมพันธ์อย่างยั่งยืน ตลอดจนการใช้ทรัพยากรร่วมกันทั้งในระหว่างบุคคล ครอบครัวและเพื่อนบ้าน

2.3 แนวคิดการสื่อสารเพื่อพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม

การสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในสังคม ในการคิดและลงมือปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ร่วมกัน นับตั้งแต่การสนับสนุนให้มีการหันหน้าเข้าหากัน สื่อสารกันรับฟังและได้ยินความคิดเห็นของกันและกันอย่างเข้าใจถี่ถ้วนและตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ของสังคมร่วมกัน อันจะส่งผลให้การไหลเวียนข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชนและสังคมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ตลอดจนมีการสะท้อนให้สมาชิกในชุมชนและสังคมเห็นคุณค่าของตนเองและการรับผิดชอบต่อภารกิจต่าง ๆ ร่วมกัน ดังนั้น ในการศึกษาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาสังคม ควรมีการความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ความสำคัญของการสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม วัตถุประสงค์ของการสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม ระดับของการสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม ขั้นตอนของแนวทางการสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม และการบริหารจัดการสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม

การสื่อสารแบบการมีส่วนร่วม (Participatory Communication) เป็นแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดการมีส่วนร่วมและแนวคิดการสื่อสาร ดังนั้น ในการที่จะทำความเข้าใจการสื่อสารแบบการมี

ส่วนร่วมได้นั้นจำเป็นต้องทำความเข้าใจทั้งแนวคิดการมีส่วนร่วมและแนวคิดการสื่อสาร ในส่วนของคำว่า การสื่อสาร (Communication) นั้นมีผู้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

Ascroft (1987) อธิบายว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เป็นการสื่อสารที่คำนึงถึงกระบวนการในการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการที่กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ซึ่งมีความตั้งใจและมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาหนึ่ง ๆ ได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้และการสร้างความเข้าใจร่วมกัน

Bordenave (1994) อธิบายว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงหลักการเชิงปรัชญาที่อยู่เบื้องหลังกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารที่สะท้อนความเป็นอิสระและความเท่าเทียมที่สามารถเกิดขึ้นได้ในกรณีที่บุคคลมีโอกาสดำเนินการสื่อสารชุมชน และมีโอกาสได้แสดงมุมมอง ความรู้สึกและประสบการณ์ต่าง ๆ ของตนอย่างเต็มที่ทั้งนี้เพราะสิ่งดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะสนับสนุนให้บุคคลกลุ่มต่าง ๆ สามารถตัดสินใจลงมือกระทำสิ่งที่ตนเองสนใจและร่วมมือกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นได้

Jacobson (1994) อธิบายว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการเข้าร่วม (Involvement) ของประชาชนในโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นพื้นฐานเกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน หรือการสื่อสารผ่านสื่อประเพณีใดก็ตาม โดยมีความไว้วางใจกันเป็นสิ่งสำคัญที่อยู่เบื้องหลังกระบวนการสื่อสารและการพัฒนาต่าง ๆ

Narula (1994) อธิบายว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การใช้การสื่อสารเพื่ออำนวยความสะดวกในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา มีลักษณะเป็นกระบวนการของการสนทนา ระหว่างบุคคล กลุ่ม และสถาบันที่เป็นพลวัตร ปฏิสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงได้ ช่วยให้ผู้คนตระหนักถึงศักยภาพของตนและเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อสวัสดิการของตนเอง เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนระยะยาว ซึ่งเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ชุมชนในการตัดสินใจด้วยตนเองโดยมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้น

Melkote and Leslie (2001) อธิบายว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมที่วางแผนไว้แล้วตามกระบวนการมีส่วนร่วม การสื่อสารระหว่าง บุคคล และสื่อ ซึ่งอำนวยความสะดวกในการสนทนา ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่แตกต่างกันในด้านปัญหาหรือเป้าหมาย โดยมีวัตถุประสงค์ของการพัฒนา และการนำกิจกรรมไปใช้เพื่อแก้ปัญหา หรือสนับสนุนและดำเนินไปพร้อมกับความคิดริเริ่ม

กรณีการ์ เฟ็งปรังค์ และกาญจนา แก้วเทพ (2548) อธิบายความหมาย "การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม" นั้นมีอยู่ 2 นัยยะคือ

นัยยะแรก หมายความว่า การใช้การสื่อสารประเภทต่าง ๆ เป็นหนทาง หรือเป็นเครื่องมือ นำไปสู่การมีส่วนร่วมในชีวิตสาธารณะ เช่น การเขียนจดหมายเปิดผนึกถึงสื่อมวลชนเพื่อร้องเรียนการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ การร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการพัฒนาในที่ประชุมหมู่บ้าน

นัยยะที่สอง หมายความว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาส เข้ามามีส่วนร่วมในตัวการสื่อสารเอง โดยรูปแบบของการเข้าถึงการสื่อสารนั้น มีอยู่ 3 รูปแบบ คือ

1) การเข้าถึงในฐานะผู้บริโภค หมายถึง การที่บุคคลมีโอกาสดูสื่อในฐานะ "ผู้รับสาร/ผู้ดู/ผู้ชม/ผู้อ่าน" โดยสามารถที่จะเลือกบริโภคสื่อได้ จากรูปแบบของรายการที่หลากหลายและมีช่องทางในการสะท้อนปฏิกิริยาของตน สู่ผู้ผลิต ที่เรียกว่าเป็น "ผู้รับสารที่เอาการเอางาน" (Active Audience)

2) การเข้าถึงสื่อในฐานะผู้ผลิต หมายถึง การที่บุคคลมีโอกาสดำเนินการในเชิงกระบวนการผลิต เช่น การเข้าร่วมเป็นแขกรับเชิญในรายการวิทยุ การเข้าร่วมเป็นแหล่งข่าว การมีส่วนร่วมในการเลือกประเด็นนำเสนอ เป็นต้น

3) การเข้าถึงสื่อในฐานะผู้บริหารสื่อ หมายถึง การที่บุคคลใด มีส่วนเกี่ยวกับระบบการตัดสินใจต่าง ๆ ในองค์กรสื่อ เช่น การกำหนดเนื้อหา และรูปแบบที่เหมาะสม การกำหนดช่วงเวลาการวางระบบบริหารงาน/ระบบงบประมาณ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนงานและนโยบายต่าง ๆ

จากความหมายข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการสื่อสารแบบสองทางในลักษณะของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร โดยทุกฝ่าย สามารถสลับบทบาทเป็น "ผู้ส่งสาร" และ "ผู้รับสาร" หรืออาจเรียกได้ว่าเป็น "คู่สื่อสาร" ผ่านเวที การสื่อสารในหลากหลายรูปแบบ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพความคิดเห็นของกันและกัน ความเท่าเทียมกันและการทำงานร่วมกัน เพื่อนำข้อสรุปจากการสนทนาไปสู่การตัดสินใจดำเนินการ ต่าง ๆ ในกลุ่มอย่างปรองดอง

2.3.1 ความสำคัญของการสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม

การสื่อสารมีบทบาทสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคมอย่างชัดเจน และที่สำคัญบุคคลในวงการด้านการสื่อสารเพื่อการพัฒนาได้ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในการพัฒนาสังคมได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบของการสื่อสารจากเดิม ซึ่งได้แก่ การสื่อสารภายใต้กระบวนการหลักแห่งความทันสมัยนิยม ซึ่งเน้นการสื่อสารจากบนลงล่าง หรือการสื่อสารจากผู้มีอำนาจในสังคม (อาทิ รัฐ ลงไปยังประชาชน ไปสู่การสื่อสารแบบใหม่ภายใต้กระบวนการทัศน์แบบทางเลือก ซึ่งให้ความสำคัญกับกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งให้ความสำคัญกับการสนทนาโต้ตอบกันในลักษณะของการปรึกษาหารือกัน เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกในสังคมได้หันหน้าเข้าหากัน พุดจา เจริญกัน เพื่อทำความเข้าใจกับข้อมูลข่าวสาร เบื้องต้นหลักการ และแนวทางที่หลากหลายสำหรับการตัดสินใจร่วมเกี่ยวกับสังคมของตนแนวคิดการสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมแบบการมีส่วนร่วม มีแนวคิดและสาระสำคัญดังปรากฏในประชุมของ องค์การยูเนสโก ณ กรุงเบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย ปี ค.ศ. 1977 ได้กำหนดสาระสำคัญของ แนวความคิดเรื่องการสื่อสารแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ 3 ประการ ดังนี้ (Servaes, Jacobson and White, 1996)

1) การเข้าถึงสื่อ (Access) หมายถึง สิทธิในการเข้าถึงสื่อที่ให้บริการแก่ชุมชน รวมทั้งสิทธิในการเลือกรับรายการหรือมีส่วนร่วมในการเข้าไปจัดทำรายการในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนอีกทั้งต้องมีช่องทางให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นต่อรายการต่าง ๆ นอกจากนั้น กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) ได้กล่าวถึงการเข้าถึงสื่อ (Accessibility) ที่สามารถจำแนกได้เป็นหลายมิติ ดังนี้

(1.1) การเข้าถึงในด้านกายภาพ (Physical Accessibility) เช่น ชาวบ้านไม่มีโอกาสได้พบปะกับเจ้าหน้าที่ เพราะระยะทางห่างไกลหรือไม่มีโอกาสได้รับเอกสารสิ่งพิมพ์ซึ่งแจกไปไม่ถึง เป็นต้น

(1.2) การเข้าถึงในด้านเศรษฐกิจ (Economic Accessibility) สื่อต้องมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เช่น หนังสือพิมพ์ที่จะเข้าไปถึงหมู่บ้าน แต่ชาวบ้านไม่มีเงินที่จะซื้อหามาอ่านได้ เป็นต้น

(1.3) การเข้าถึงทางด้านวัฒนธรรม - สังคม (Social-Culture Accessibility) ได้แก่ เครื่องกีดขวางด้านวัฒนธรรม และสังคมที่ปิดกั้นโอกาสในการเข้าถึงประชาชนที่เห็นได้ชัดที่สุดคือ ช่องว่างทางภาษา ช่องว่างทางวัฒนธรรม เป็นต้น

2) การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในระบบการสื่อสารในทุกระดับ นั่นคือ ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนทั้งในกระบวนการการผลิตรายการ การบริหารจัดการ และการวางแผนระบบการสื่อสารต่าง ๆ ในชุมชน

3) การจัดการด้วยตนเอง (Self-Management) หมายถึง กระบวนการตัดสินใจของประชาชนในชุมชนที่มีอำนาจและสิทธิในการตัดสินใจ ตั้งแต่ เริ่มคิด กำหนด นโยบาย การวางแผนการ

ลงทุน การกำหนดและการจัดสรรงบประมาณ เป็นต้น ซึ่งการจัดการด้วยตนเองเป็นการมีส่วนร่วมที่สำคัญยิ่งกว่าสิ่งใด ยูเนสโกยอมรับการจัดการด้วยตนเองว่าจะต้องกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไปส่วนการเข้าถึงสื่อและการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร มีความเป็นไปได้มากและสามารถทำได้ง่ายกว่า

จากความสำเร็จข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดของ ปารีชาต สถาปิตานนท์ (2549) เกี่ยวกับหลักการสำคัญของการสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ความหลากหลายของผู้เข้าร่วม (Various Participants) ยิ่งบุคคลมีความหลากหลายใน ด้านต่าง ๆ มากเท่าไร ไม่ว่าจะเป็นอายุ วรณะ ประสบการณ์ หน้าที่การงาน เป็นต้น ความหลากหลายดังกล่าวจะส่งผลให้เสียงของประชาชนมีความหลากหลายมากขึ้น และสะท้อนความต้องการต่าง ๆ ร่วมกันได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาต่าง ๆ เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม และในขณะเดียวกันก็ส่งผลต่อความรู้สึกของบุคคลที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ อาทิ ความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมของตน ตลอดจนการอุทิศร่างกายแรงใจในการดำเนินการต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถในระดับถัดไป

2) การเข้าถึงสื่อ (Media Accessibility) โอกาสของบุคคลในการเข้าถึงสื่อหรือช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าบุคคลมีสิทธิเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและสื่อ ประเภทต่าง ๆ และมักจะนำไปสู่การที่ผู้เกี่ยวข้องได้พัฒนาความรู้สึกร่วมกันกับประเด็นปัญหา เกิดความตระหนักร่วม ความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ และเป็นการถ่วงดุลอำนาจกับกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ตลอดจนการเพิ่มอำนาจและความเสมอภาคให้กับประชาชน

3) ความเชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ (Human Potential) โดยเฉพาะความเชื่อมั่นเกี่ยวกับศักยภาพของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะความเชื่อมั่นว่าทุกคนมีความสามารถเชิงสติปัญญาและความสามารถในการสื่อสารจัดการวิถีชีวิตของตนอย่างอิสระ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจะไม่เกิดขึ้นหากบุคคลที่เกี่ยวข้องไม่มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ ในทางกลับกัน การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจะสามารถเริ่มต้นได้อย่างดี หากบุคคลที่เกี่ยวข้องคำนึงเสมอว่าทุกคนมีสิทธิ หน้าที่ในการกำกับ ดูแล และติดตามกระบวนการตัดสินใจประเด็นสาธารณะต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด ตลอดจนร่วมรับผลต่าง ๆ ที่สืบเนื่องจากการตัดสินใจนั้น

4) ความโดดเด่นของสาร (Salient Messages) ประเด็นที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ ประเด็นที่มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน (Liberative content) หรือการตอบสนองความต้องการของชุมชน หรือการเป็นประเด็นที่ชุมชนสามารถนำเนื้อหาสาระดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้

5) การปรึกษาหารือ (Dialogue) เป็นกระบวนการที่ผู้เกี่ยวข้องหันหน้าเข้าหากัน พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ดำเนินการปรึกษาหารือร่วมกันเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับการสื่อสารแบบสองทางในทิศทางแบบแนวระนาบ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องได้แลกเปลี่ยนข้อมูล มุมมอง ทักษะต่าง ๆ อย่างสมดุล และการดำเนินการดังกล่าวยังตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพความคิดของทุกฝ่าย และความเชื่อที่ว่าทุกฝ่ายต่างมีความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ที่ลึกซึ้งต่อประเด็นปัญหาวัยกันทั้งสิ้น

6) การสนับสนุน (Facilitation) จำเป็นต้องเกิดขึ้นภายใต้การออกแบบระบบสนับสนุนต่าง ๆ และกำหนดบทบาทให้บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีบทบาทต่าง ๆ โดยสามารถแบ่งบทบาทของกลุ่มผู้สนับสนุนออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มผู้สนับสนุนในเชิงเวทีประชุมแบบเห็นหน้าเห็นตากัน กลุ่มผู้สนับสนุนผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และกลุ่มผู้สนับสนุนเชิงโครงสร้างของระบบสังคม ซึ่งเป็นการ

กระตุ้นให้กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมสามารถก่อให้เกิดการเคลื่อนความคิดไปสู่การลงมือกระทำ การต่าง ๆ ร่วมกันอย่างเต็มที่

7) กระบวนการเชิงประชาธิปไตย (Democratic Process) การสื่อสารเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการประชาธิปไตย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนอุดมการณ์ การปรึกษาหารือร่วมกัน การพัฒนาความเข้าใจซึ่งกันและกัน การใช้วาทกรรม และการแสวงหาทางออกต่าง ๆ ร่วมกัน เป็นการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชนในระดับชุมชน เป็นการเพิ่มพลังอำนาจให้กับชุมชน และ การฝึกฝนให้ชุมชนเรียนรู้การจัดการ และการพึ่งตนเอง

หลักการสำคัญของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญกับการสนทนาโต้ตอบกัน ในลักษณะของการปรึกษาหารือกัน เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกในสังคมได้หันหน้าเข้าหากัน พูดจา เจรจากัน เพื่อทำความเข้าใจกับข้อมูลข่าวสารและนำไปสู่การตัดสินใจ โดยคำนึงถึงประเด็นต่อไปนี้ (1) การเข้าถึงสื่อในมิติต่าง ๆ (2) การมีส่วนร่วมในการสื่อสารทุกระดับ (3) การตัดสินใจทุกเรื่องด้วยตนเอง (4) ความแตกต่างระหว่างผู้มีส่วนร่วม (5) ความเชื่อมั่นในศักยภาพของบุคคล (6) ความสอดคล้องของเนื้อหาสาระในสารกับชุมชน (7) การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน (8) ระบบการสนับสนุนการมีส่วนร่วม และ (9) การสร้างประชาธิปไตยด้วยการแลกเปลี่ยนอุดมการณ์และแสวงหาทางออกร่วมกัน

2.3.2 วัตถุประสงค์ของการสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์ของการสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญกับประเด็น ต่อไปนี้ กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543)

- 1) เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าของตนเอง เช่น การนำเอาภูมิปัญญาของชาวบ้านมาเผยแพร่เป็นวงกว้าง
- 2) เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วม และเพื่อให้คุณค่าความคิดและความเชื่อของเขา ตัวอย่างเช่น เมื่อนำเอาแนวคิดเศรษฐกิจแบบพอเพียงมาเผยแพร่ในวงกว้าง และคนทั่วไปให้การยอมรับผ่านการแสดงทัศนะผ่านสื่อหรือให้ผลป้อนกลับ ก็จะทำให้ชุมชนมีความมั่นใจในคุณค่าของตนเอง
- 3) เพื่อพิสูจน์ความเชื่อของชุมชนที่เคยคิดว่าตนเองไม่สามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ซับซ้อนได้ การเข้ามามีส่วนร่วมฝึกฝนอบรมการผลิตสื่อจะพิสูจน์ให้ชาวบ้านเห็นว่าพวกเขาสามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้หากมีโอกาส
- 4) เพื่อสร้างทักษะการสื่อสารให้กับชุมชนเพื่อเป็นช่องทางที่ชุมชนจะส่งข่าวสารออกไปจากจุดยืน มุมมอง และทัศนะของตนเอง
- 5) เพื่อให้ชุมชนได้แสดงความรู้สึก วิธีการวิเคราะห์ปัญหา รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหาจากทัศนะของชุมชน

ผลจากการสื่อสารของชุมชนที่อาจเกิดจากการริเริ่มของคนบางกลุ่มในชุมชน จะช่วยยกระดับความมีสติและความรับผิดชอบให้กับชุมชน เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้จะยอมรับว่าผลจากการใช้กระบวนการพัฒนาแบบบนลงล่างนั้น ไม่เพียงแต่จะไม่ได้ผลตามที่คาดหวังเอาไว้เท่านั้นหากยังทิ้งร่องรอยแห่งความสูญเสียในเชิงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเอาไว้ด้วย กล่าวคือ ชาวบ้านจะเกิดวัฒนธรรมแห่งการพึ่งพาการรอคอยความช่วยเหลือจากภายนอกและไม่เชื่อมั่นว่าตนเองจะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยความสามารถของตนเอง อาจกล่าวได้ว่าการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนั้นนอกจากสามารถทำให้ชุมชนติดต่อสื่อสารได้แล้วยังเป็นการสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ให้กับชุมชนอีกด้วย เนื่องจากเนื้อหา

ของการสื่อสารชุมชนนั้นจะเน้นเรื่องราวที่มีสาระประโยชน์ต่อชีวิตของชุมชนเอง ดังนั้น สื่อประเภทนี้จึงช่วยเพิ่มสัดส่วนของการสร้างสื่อที่มีสาระแก่ชุมชนให้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเพื่อถ่วงดุลกับการสื่อสารที่มุ่งเน้นแต่ความบันเทิงและการหลีกเลี่ยงปัญหา (Escapist) ที่สื่อจากภายนอกอัดฉีดเข้าไปในชุมชน

สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ของการสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ (1) กระตุ้นให้ ชุมชนมองเห็นคุณค่าของตนเอง (2) สร้างความมั่นใจให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วม (3) ปลุกปล้ำความเชื่อเดิมที่คิดว่าตนไม่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี (4) สร้างทักษะการสื่อสารให้กับชุมชน (5) ให้ชุมชนได้แสดงทัศนะของตน (6) เพิ่มความรับผิดชอบให้กับชุมชน และ (7) สร้างปริมาณสื่อที่มีสาระแก่ชุมชนให้เพิ่มมากขึ้น

2.3.3 ระดับของการสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม

ระดับของการมีส่วนร่วมในการสื่อสารของชุมชนนั้นกระทำได้หลายระดับ และสามารถแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนได้เป็น 3 ระดับ โดยเรียงลำดับจากน้อยที่สุดไปหามากที่สุด กาญจนนา แก้วเทพ และคณะ (2543) ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร (Audience/Receiver/Users) เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับล่างสุด กล่าวคือ ในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่ต้นยังอยู่ในการกำหนดของผู้ส่งสาร ไม่ว่าจะเป็นการเลือกประเด็นปัญหา การเลือกวิธีการนำเสนอไปจนกระทั่งการเลือกช่องทางสื่อที่จะเผยแพร่ และผู้รับสารก็ยังคงมีฐานะเป็นเพียงผู้รับสารแต่เพียงอย่างเดียว

2) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต/ผู้ร่วมแสดง (Sender Producer/Performance) เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับสูงขึ้นมาและจำเป็นต้อง สร้างเงื่อนไขใหม่ ๆ เพิ่มเติม หรือต้องมีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเก่า ๆ ที่มีอยู่ การเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิตหรือผู้ร่วมผลิตนั้นยังแบ่งออกเป็นหลายขั้นตอนตามแนวคิดของการผลิตสื่อ คือ

(2.1) ขั้นตอนการผลิต (Pre-production Stage) ได้แก่ ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการผลิต กิจกรรมในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย การเลือกประเด็นหัวข้อ การเลือกแง่มุมที่จะนำเสนอ การรวบรวมข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้เป็นวัตถุดิบ การเขียนบทแบบต่าง ๆ การคัดเลือกฉากและตัวแสดง

(2.2) ขั้นการผลิต (Production Stage) ได้แก่ ขั้นตอนของการลงมือผลิต เช่น การเข้าห้องจัดรายการในกรณีของวิทยุ การลงมือถ่ายทำในกรณีของโทรทัศน์/ภาพยนตร์

(2.3) ขั้นหลังการผลิต (Post-Production Stage) ได้แก่ ขั้นตอนหลังการถ่ายทำเสร็จแล้วก็ต้องมีการตัดต่อ การอัดเสียงประกอบและการเพิ่มเติมด้านเทคนิคต่าง ๆ

3) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Planer/Policy Maker) ถือว่าเป็นรูปแบบสูงสุดของการมีส่วนร่วม ยิ่งระดับของการมีส่วนร่วมสูงมากขึ้นเท่าใด สัดส่วนของชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมได้ก็จะเล็กลง กล่าวคือ ในระดับของผู้รับสาร คนในชุมชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมจนกระทั่งถึงขั้นตอนสุดท้าย คือ ระดับวางแผนและนโยบายนี้ ก็จะมีตัวแทนบางคนเท่านั้นที่จะเข้ามาดำเนินกิจกรรมในระดับนี้ ตัวอย่างเช่น การให้ชุมชนเข้ามาเป็นผู้ร่วมแสดงความคิดเห็น เช่น เป็นผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ ร่วมเวทีเสวนา ร่วมออกกฎระเบียบ หรือร่วมหาประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมก็เข้ามามีส่วนร่วมได้ไม่ยากนัก ขึ้นอยู่กับการออกแบบเนื้อหาว่าชุมชนจะเข้าร่วมได้มากน้อยระดับใด

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ (2549) กล่าวถึงระดับการเข้าถึงสื่อ (Media Accessibility) ว่าเป็นโอกาสของบุคคลในการเข้าถึงสื่อหรือช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าบุคคลมีสิทธิเสรีภาพ อย่างเท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและสื่อประเภทต่าง ๆ และมักจะนำไปสู่การที่ผู้เกี่ยวข้องได้พัฒนาความรู้สึก

ผูกพันกับประเด็นปัญหา เกิดความตระหนักร่วม ความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ และเป็นการถ่วงดุลอำนาจกับกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ตลอดจนการเพิ่มอำนาจและความเสมอภาคให้กับประชาชน มีรายละเอียดดังนี้

- 1) การเข้าถึงสื่อในฐานะผู้บริโภค หมายถึง บุคคลมีโอกาสนำสื่อในการใช้สื่อในฐานะผู้ฟังกล่าวคือ บุคคลสามารถเลือกบริโภคสื่อได้จากรูปแบบของรายการที่หลากหลาย และมีช่องทางในการสะท้อนปฏิกิริยาของตนสู่ผู้ผลิต
- 2) การเข้าถึงสื่อในฐานะผู้ผลิต หมายถึง การที่บุคคลมีโอกาสร่วมในเชิงกระบวนการผลิต อาทิ การเข้าร่วมเป็นแขกในรายการ การเข้าร่วมเป็นแหล่งข่าว การมีส่วนร่วมในการเลือกประเด็นในการนำเสนอ เป็นต้น
- 3) การเข้าถึงสื่อในฐานะผู้บริการสื่อ หมายถึง การที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบการตัดสินใจต่าง ๆ ในองค์กรด้านสื่อ อาทิ การกำหนดเนื้อหาและรูปแบบที่เหมาะสม การกำหนดช่วงเวลา การวางระบบบริหาร ระบบงบประมาณ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนงานและนโยบายต่าง ๆ การกำหนดแนวทางในการจัดการและวิธีการแสวงหาแหล่งทุน ตลอดจนการกำหนดแผนการสื่อสารต่าง ๆ ทั้งในระดับชุมชน ภูมิภาค และระดับชาติ

จากแนวคิดเกี่ยวกับระดับของการมีส่วนร่วมในการสื่อสารข้างต้น สรุปได้ว่า ระดับของการมีส่วนร่วมในการสื่อสารและระดับของการเข้าถึงสื่อถือเป็นเรื่องเดียวกัน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ตามการมีส่วนร่วมของบุคคลและการเข้าถึงสื่อในฐานะต่อไปนี้ 1) ฐานะของผู้ใช้สารหรือผู้บริโภคสาร 2) ฐานะของผู้ผลิตสาร และ 3) ฐานะของผู้กำหนดนโยบายหรือผู้ให้บริการสื่อ

2.3.4 ขั้นตอนของแนวทางการสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม

แนวทางการสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วมนั้นจะมี 2 มิติซ้อนทับ คือ มิติกระบวนการทำงานร่วมกัน (ผู้ส่งสารและผู้รับสาร) และมิติกระบวนการประสานความรู้ของทุกคนเข้าด้วยกัน ซึ่งการดำเนินการตาม กระบวนการนั้นได้จำเป็นต้องใช้รูปแบบการหารือ/แบบการสนทนา (Dialogue) ระหว่างผู้ส่งสารและ ผู้รับสารอยู่ตลอดเวลา กระบวนการสนทนาจึงถือเป็นหัวใจสำคัญของรูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เนื่องจากการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจะอิงแบบจำลองการสื่อสารเชิงพิธีกรรมที่มีการสลับบทบาท ให้ผู้รับสารเปลี่ยนมาแสดงเป็นผู้ส่งสาร และต้องการเข้าร่วมของคนจำนวนหนึ่ง ทำให้เกิดรูปแบบการ สื่อสารในลักษณะเวทีการสนทนา แต่เพียงแค่วีธีการสนทนามักจะไม่สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาได้ จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการอื่น ๆ เข้ามาเสริม เช่น การสร้างคณะทำงาน การประชุม เฉพาะกลุ่มอย่างต่อเนื่อง การศึกษาดูงาน การฝึกอบรมการทดลองปฏิบัติ อย่างไรก็ตามในทุกกระบวนการจะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มด้วย

นอกจากนี้หัวใจสำคัญอีกอย่างหนึ่งของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมคือ กระบวนการร่วมกันคิด ร่วมกันรับฟัง และเคารพในความคิดของผู้อื่น ตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน ร่วมวิเคราะห์ประเด็นปัญหาทางสังคม แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนกระบวนการค้นหาแนวทางและตัดสินใจร่วมกัน โดยอาศัยข้อมูลพื้นฐานที่สมบูรณ์ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคมจะนำไปสู่สำนักเชิงสาธารณะ (Public Conscientization) และกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ระหว่างสมาชิกในสังคมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคม ปาริชาต สถาปัตตานท์ (2549)

การออกแบบกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication Process) จึงควรจัดช่องทางและรูปแบบการมีส่วนร่วมให้หลากหลาย เพื่อเกื้อหนุนให้คนกลุ่มต่าง ๆ หรือ ทุก ๆ คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร ตามปกติคนเรา จะชื่นชอบการมีส่วนร่วมในการสื่อสารอยู่แล้ว เช่น เราชอบการพูดคุยสนทนามากกว่าการเป็นฝ่ายไปนั่งรับฟังอย่างเดียวแต่ในการสื่อสารเพื่อการพัฒนาจะไม่คำนึงถึงเฉพาะการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร แต่จะต้องให้การสื่อสารนั้นนำไปสู่

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาอีกด้วย นั่นคือการมีส่วนร่วมมิใช่เป็นเพียงการเข้ามาเป็นผู้ส่งสารหรือผู้รับสารเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกับประเด็นการสื่อสารนั้นด้วย กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2547) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมแบบครบวงจรว่า มี 5 ขั้นตอน ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 2.3 ขั้นตอนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
ที่มา: กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2547)

จากภาพที่ 4 อธิบายได้ว่า ผู้ที่เป็นเจ้าของกระบวนการจะเป็นผู้ริเริ่มเลือกประเด็น/ปัญหาในขั้นตอนแรก หลังจากนั้นก็วางแผนวิธีการดำเนินการหรือแก้ไขปัญหาในขั้นที่ 2 จากนั้นพอถึง ขั้นตอนดำเนินการในขั้นที่ 3 ก็จะไปให้ผู้สื่อสารเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วในขั้นที่ 4 และ 5 ก็จะกลับมาเป็นหน้าที่ของเจ้าของกระบวนการอีกครั้งหนึ่งแนวคิดของกระบวนการสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วมสรุปได้ว่า ขั้นตอนของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1 ตัดสินใจเลือกประเด็น/ปัญหา 2) วางแผนแก้ปัญหา 3) ดำเนินการแก้ปัญหา 4) รับผลที่ได้จากการดำเนินการ และ 5) ประเมินผลการดำเนินการ

2.3.5 การบริหารจัดการสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม

การบริหารจัดการการสื่อสารเพื่อให้การพัฒนาสังคมนั้นบรรลุเป้าหมายที่ได้ ตั้งไว้ซึ่ง Mercado (1991) ได้เสนอแนวทางการบริหารจัดการการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่ได้ทดสอบแล้วในหลายประเทศในทวีปเอเชียว่าสามารถทำให้การสื่อสารสามารถขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาได้ว่าประกอบไปด้วยขั้นตอน ดังนี้

1) การวิจัย Research เป็นกระบวนการของการรวบรวมจัดระบบ การตีความข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาความรู้ดั้งเดิม ทักษะ ทักษะ การกระทำและทรัพยากรทั้งของชุมชนที่จะถูกพัฒนาและหน่วยงานที่จะเข้าไปพัฒนาชุมชน ก่อนที่จะเริ่มโครงการ

2) การวางแผน Planning เป็นกระบวนการในการตัดสินใจที่จะจัดทำโครงการเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายด้านการพัฒนา โดยทำการกำหนดกลุ่มผู้ฟังเป้าหมาย ช่องทาง การสื่อสารที่เหมาะสมบนพื้นฐานของผลการวิจัย

3) การจัดหาคนทำงาน Staffing เป็นการมอบหมายงาน จัดระบบ และทิศทางการทำงานรวมถึงการฝึกอบรมผู้ที่จะมีรับผิดชอบในการทำงาน

4) การกำหนดทิศทาง Directing เป็นกระบวนการที่ผู้จัดการหรือหัวหน้าโครงการจะได้กำหนดแนวทางปฏิบัติงานให้กับคนทำงาน ซึ่งแนวทางในการปฏิบัตินั้นมักจะต้องร่วมมือหรือประสานกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย

5) การตรวจสอบ Monitoring เป็นกระบวนการตรวจสอบถึงผลหรือปัจจัยที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จที่ตั้งไว้ในแผนของการดำเนินโครงการ

6) การประเมิน Evaluation เป็นกระบวนการตัดสินว่าโครงการ ประสบกับความสำเร็จหรือมีผลกระทบตรงตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่

นอกจากนี้การบริหารจัดการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่มีพลังในการขับเคลื่อนแนวคิดการพัฒนาในกระบวนการพัฒนาแบบทางเลือกไปสู่การปฏิบัติได้จริง โดยมีแนวคิดที่นักพัฒนาควรคำนึงถึงและให้ความสำคัญ ตลอดการดำเนินงานด้านการพัฒนา ประกอบไปด้วย 3 แนวคิด ได้แก่

1) แนวคิดเชิงบวกในการพัฒนา (Positive Approach) แนวคิดเชิงบวกในการพัฒนาอธิบายว่าหากเป็นการทำงานพัฒนาตามแนวกระบวนการหลักนั้น ในการเข้า ชุมชนของนักพัฒนามักจะเริ่มต้นคำถามที่ว่า "ในหมู่บ้านมีปัญหาอะไร" และ "ชาวบ้านมีอะไรให้นักพัฒนาช่วย" การพัฒนาเช่นนี้มักทำให้เกิดโครงการที่ต้อง ใช้ทรัพยากรทั้งวัตถุ ตัวบุคคล ความคิด แรงงาน จากฝ่ายนักพัฒนาเป็นส่วนใหญ่ โดยมี ชาวบ้านเป็นผู้เข้าร่วมโครงการเท่านั้น สิ่งเหล่านี้เนื่องมาจากความเข้าใจของ นักพัฒนาที่ว่า "ชาวบ้านขาดวัตถุ ตัวบุคคล ความคิด แรงงาน" กรอบแนวคิดที่ มองชาวบ้านแบบนี้เป็นการมองชาวบ้านเพียงส่วนที่เป็นด้านลบเท่านั้น (Negative Approach) ซึ่งนักพัฒนาที่ดีจะต้องไม่มองแต่ปัญหา หากแต่จะต้องพยายามหาศักยภาพของชุมชนด้วย เพราะชุมชนนั้นก็มีด้านบวกหรือศักยภาพในการทำงาน เช่นกัน หรือกล่าวได้ว่าในชุมชนนั้นมีทั้งส่วนที่ "มี" และการมองชุมชนโดยใช้แนวคิดเชิงบวก (Positive Approach) จึงเป็นมอง ชุมชนอย่างรอบด้าน และเป็นการมองที่พยายามสะท้อนสภาพความเป็นจริงของ ชุมชนให้ได้มากที่สุด เช่น ในหมู่บ้านที่ประสบปัญหาภัยแล้งอย่างซ้ำซาก และ เมื่อนักพัฒนาได้มีการเรียกประชุมชาวบ้านก็พบว่าชาวบ้านมาร่วมประชุมกันน้อย แล้วนักพัฒนาก็ทำการสรุปว่า ชาวบ้านไม่มีความกระตือรือร้น ขาดความสามัคคี จึงไม่เข้าร่วมประชุม ชุมชนมีความอ่อนด้อยต้องได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือเป็นการมองเฉพาะในด้านที่ชุมชน "ขาด" เป็นการมองชุมชนในด้านลบเท่านั้น ซึ่งบางครั้งอาจทำให้นักพัฒนาหมดกำลังใจหรือเกิดการผูกขาดฐานะผู้สงสาร และสั่งการฝ่ายเดียว แต่หากนักพัฒนาทำการศึกษาชุมชนต่อไปและมองเห็นว่า ในเวลาที่ทีมงานบุญประจำปีของหมู่บ้านหรือเวลาที่เจ้าอาวาสประกาศให้เข้าร่วมประชุมที่วัดนั้น ชาวบ้านกลับเข้าร่วมกันอย่างพร้อมเพรียง รวมถึงการที่หมู่บ้านต้องประสบปัญหาภัยแล้งอย่างซ้ำซากแต่ชาวบ้านก็ยังคงดำรงชีวิตอยู่ได้ และ นักพัฒนาที่พยายามที่จะหาสาเหตุของสิ่งเหล่านี้ เป็นการมองหาส่วนที่ชุมชน "มี" เพื่อเริ่มต้นการทำงานพัฒนาจากส่วนที่ชุมชนมีความเข้มแข็ง เป็นการมองชุมชน โดยใช้แนวคิดเชิงบวก (Positive Approach) ซึ่งจะทำให้แนวทางในการดำเนินงาน พัฒนาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเรียนรู้และทำงานร่วมกันระหว่างนักพัฒนา และชาวบ้านเป็นการทำงานบนพื้นฐานของศักยภาพของชุมชน ที่สอดคล้องกับ แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) Sanoff (2000) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการใหม่ที่จะสามารถใช้ความรู้ที่ถูกรสร้างขึ้นด้วยชุมชนอย่าง มีประสิทธิภาพ ด้วยการผสมผสานระหว่างการออกแบบ วางแผน วิจัย และ การมีส่วนร่วม

ซึ่งเป็นการวิจัยโดยคนในชุมชน (Community Center) ได้ร่วมกันเรียนรู้เรื่องชุมชนของตนเอง เห็นปัญหาของตัวเอง เห็นทางออก หรือทาง แก้ปัญหาของชุมชนร่วมกันและทุกคนในชุมชนร่วมกันแก้ปัญหาและรับผล ของการแก้ปัญหาร่วมกัน ในขณะที่ Babbie (2001) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็น กระบวนการวิจัยที่นักวิจัยได้เปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้สนับสนุนหรือแหล่งทรัพยากรให้กับกลุ่มเป้าหมายในการ ศึกษาวิจัย

ดังนั้น หากดำเนินงานพัฒนาโดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบ มีส่วนร่วม เข้ามาในการดำเนินงานไม่ว่าจะกับชาวบ้านทั่วไป กลุ่มเยาวชนผู้ติด ยาเสพติดหรือกลุ่มผู้สูงอายุที่ด้อยโอกาส ทางสังคม ฯลฯ ก็ตาม นักพัฒนาจะต้อง สนับสนุนให้คนเหล่านี้ได้นิยามปัญหา กำหนดเป้าหมาย และ ออกแบบวิธีวิจัย วิธีการดังกล่าวจะทำให้พวกเขาได้ร่วมกันเรียนรู้เรื่องของตนเองเห็นปัญหา ของตนเอง เห็น ทางออก หรือทางแก้ปัญหา รวมไปถึงแก้ปัญหาและรับผลของการแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งการวิจัยลักษณะนี้เป็น มากกว่าการสร้างความรู้ แต่เป็นเครื่องมือในการเสริมพลัง (empower) เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายได้มีโอกาสที่จะ วิเคราะห์และตัดสินใจด้วยตัวเอง รวมทั้งส่งเสริมประสบการณ์จากการเข้าร่วมการปฏิบัติงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ นอกจากจะสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคลแล้วยังสามารถพัฒนาไปสู่การขับเคลื่อนและ เปลี่ยนแปลงในระดับชุมชนและสังคมต่อไป โดยเฉพาะเมื่อมีการรวมกลุ่มเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมและ สิ่งแวดล้อม

3) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่มีการออกแบบหรือวางแผน (Participatory Communication by Design) ถึงแม้ว่าการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมอาจเกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติ (By Nature) เช่น เราอาจจะโทรศัพท์เข้าไปแสดงความคิดเห็นในรายการวิทยุ เนื่องจากต้องการแสดงความ คิดเห็นของตนให้ผู้ฟังคนอื่นได้รับทราบและเกิดแนวคิดที่หลากหลาย แต่การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่นำมาใช้ ในการพัฒนานั้น จำเป็นที่จะต้องมีการออกแบบ/วางแผนไม่ใช่ปล่อยให้ไปตามยถากรรม เพราะการ สื่อสารแบบมีส่วนร่วมมีแนวโน้มที่จะต้องใช้ระยะเวลาในการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นมากกว่าการสื่อสาร เพื่อออกคำสั่งจากผู้นำกลุ่มอย่างที่เคยเป็นมา สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นการเรียกร้องความเสียสละจากผู้เข้าร่วม การสื่อสารทั้งสิ้นทั้งด้านสติปัญญา แรงกายและแรงใจ

ดังนั้น ในการพัฒนาจึงจำเป็นที่จะต้องมีการออกแบบ/วางแผนการสื่อสารเพื่อ เอื้ออำนวยให้เกิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เช่น ในการที่จะพัฒนา หอกระจายข่าวสารประจำหมู่บ้านให้ สามารถแสดงบทบาทของการเป็นสื่อของ ชุมชนได้มากกว่าการเป็นเพียงเครื่องมือประกาศข่าวสารจากทาง ราชการของผู้ใหญ่บ้านนั้นจะต้องมี การวางแผนให้เกิดการสื่อสารแบบมี ส่วนร่วมโดยการเปิด โอกาสและ กระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน ผู้นำ เยาวชน ได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ หอกระจายข่าวสารประจำหมู่บ้านและเมื่อคนเหล่านี้เข้าร่วมเป็น คณะกรรมการแล้ว ก็ต้องสนับสนุนให้มีการกำหนดการจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นในการ ดำเนินงาน หอกระจายข่าวสารของหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้บรรยากาศในที่ประชุมนั้นเป็นไป ตามแนวทางของประชาธิปไตย

สรุป การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการสื่อสารแบบสองทางใน ลักษณะของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร โดยทุกฝ่ายสามารถสลับบทบาทเป็น "ผู้ส่งสาร" และ "ผู้รับสาร" หรืออาจเรียกได้ว่าเป็น "คู่สื่อสาร" ผ่านเวทีการสื่อสารในหลากหลายรูปแบบ การสื่อสารเพื่องานพัฒนา สังคมแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญกับการสนทนาโต้ตอบกัน ในลักษณะของการปรึกษาหารือกัน เพื่อเปิด โอกาสให้สมาชิกในสังคมได้หันหน้าเข้าหากัน พุดจา เจริญจากกัน เพื่อทำความเข้าใจกับข้อมูลข่าวสารและ นำไปสู่การตัดสินใจ วัตถุประสงค์ของการสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

(1) กระตุ้นให้ ชุมชนมองเห็นคุณค่าของตนเอง (2) สร้างความมั่นใจให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม (3) ลดล้างความเชื่อเดิมที่ คิดว่าตนไม่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี (4) สร้างทักษะการสื่อสารให้กับชุมชน (5) ให้ชุมชนได้ แสดงทักษะของตน (6) เพิ่มความรับผิดชอบให้กับชุมชน และ (7) สร้างปริมาณสื่อที่มีสาระแก่ชุมชนให้ เพิ่มขึ้น โดยระดับของการมีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมและระดับของการเข้าถึงสื่อถือเป็นเรื่องเดียวกัน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับตามการมีส่วนร่วมของบุคคล และการเข้าถึงสื่อในฐานะต่อไปนี้ (1) ในฐานะของผู้ใช้สารหรือ ผู้บริโภคสาร (2) ในฐานะของผู้ผลิตสาร และ (3) ในฐานะของผู้กำหนดนโยบายหรือผู้ให้บริการสื่อ และการบริหารจัดการสื่อสารเพื่องานพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม ได้ว่าเป็นเครื่องมือที่มีพลังในการ ขับเคลื่อนแนวคิดการพัฒนาในกระบวนการพัฒนาแบบทางเลือกไปสู่การปฏิบัติได้จริง โดยมีแนวคิดที่นักพัฒนาควรคำนึงถึงและให้ความสำคัญ ตลอดการดำเนินงานด้านการพัฒนาประกอบไปด้วย 3 แนวคิด ได้แก่ (1) แนวคิดเชิงบวกในการพัฒนา (Positive Approach) (2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) และ (3) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่มีการออกแบบหรือวางแผน (Participatory Communication by Design)

2.4 แนวคิดการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน (The Sustainable Livelihoods Framework: SLF)

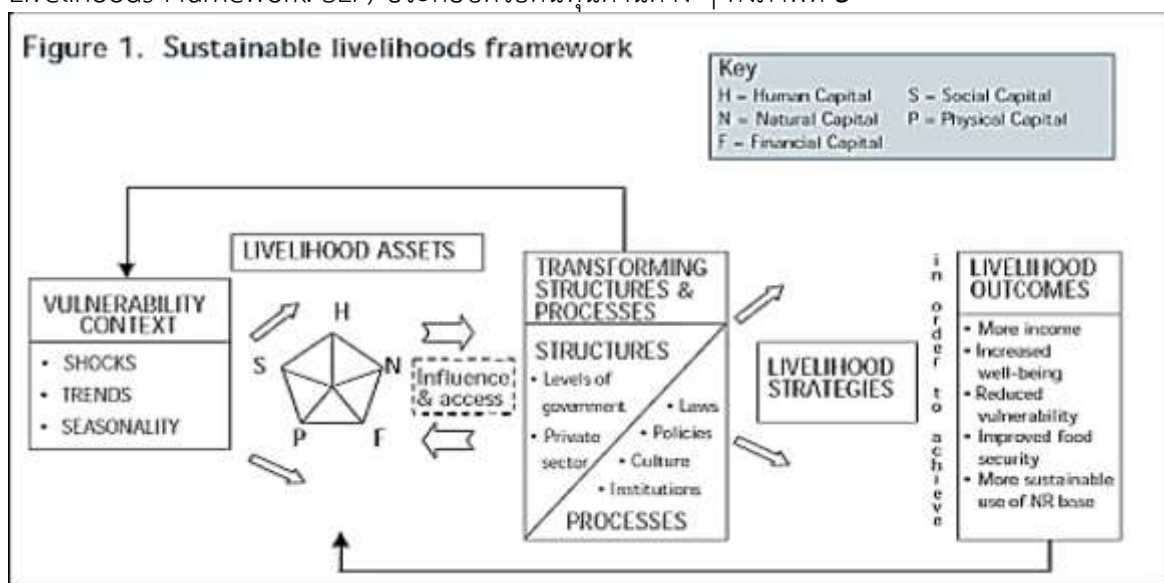
แนวคิดการดำรงชีพออย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood) หรือการดำรงชีพของชนบท (Sustainable Rural Livelihood) ได้ถูกกำเนิดขึ้นในแวดวงวิชาการด้านการพัฒนาในซีกโลกอังกฤษ ช่วงปลาย ค.ศ. 1990 ในฐานะแนวคิดการอธิบายศักยภาพในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของผู้คนในสังคมชนบท ที่สืบเนื่องจากการประชุม "การพัฒนาอย่างยั่งยืน" (Sustainable Development) ที่แพร่หลายเมื่อครั้งมีการอภิปรายความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา (World Commission on Environment and Development: WCED, 1987) ที่เน้นนโยบายการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและการจัดการปัญหาความยากจน โดยมีสถาบันการศึกษา (International Development Studies: IDS) ที่พัฒนาแนวคิดการดำรงชีพออย่างยั่งยืนได้ประสบผลสำเร็จในเชิงนโยบายที่องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาต่าง ๆ ในโลกตะวันตกได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการดำรงชีพออย่างยั่งยืนในการพัฒนา อาทิ UNDP, Oxfam, Care, FAO และหน่วยงานราชการของอังกฤษ คือ กองการระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนานานาชาติของอังกฤษ (Department for International Development: DFID) ได้พัฒนาแนวคิดดังกล่าวมาใช้กับโครงการเพื่อ แก้ไขปัญหาความยากจน (Carney et al., 1999) ตลอดจนการพัฒนาเครื่องมือในเชิงรูปธรรมต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์และการทำงานวิจัยภาคสนามเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนจนและยุทธศาสตร์การดำรงชีพในด้านต่าง ๆ จนกลายมาเป็นแนวคิดพื้นฐานสำคัญของนโยบายการพัฒนา

จุดกำเนิดกรอบแนวคิดการดำรงชีพออย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood Framework) นั้นมีแนวคิดพื้นฐานมาจากผู้กระทำการ (Actor-Oriented Approach หรือมนุษย์นั้นมีศักยภาพที่มีอิสระในการตัดสินใจ ซึ่งกรอบคิดดังกล่าวว่าเริ่มต้นจากบริบทของความเปราะบาง (Vulnerability Context) ที่คนจนเผชิญอยู่ในชีวิตประจำวันแต่ขณะเดียวกันคนจนก็ยังสามารถเข้าถึงทรัพยากรของตนเองได้ รวมทั้งเลือกใช้ทรัพยากรตลอดจนการให้ความหมายกับทรัพยากรนั้นที่กระทำผ่านสถาบันและกระบวนการทางสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีอิทธิพลต่อยุทธศาสตร์การดำรงชีพที่คนจนเลือกใช้เพื่อการบรรลุผลลัพธ์ของการดำรงชีพของตน (Livelihood Outcomes) โดยบริบทของความเปราะบาง Chambers (1987) ได้นิยามว่าหมายถึงระดับการเผชิญกับความเสี่ยง ภัยพิบัติ ความกดดันที่สูงและอาจมีผลต่อความมั่นคงทางอาหาร บริบทดังกล่าวประกอบไปด้วยแนวโน้ม (Trends อาทิ แนวโน้มของประชากร แนวโน้มของทรัพยากร และการจัดการทรัพยากร เป็นต้น วิฤต (Shocks) อาทิ โรคภัยไข้เจ็บของคน ปศุสัตว์ พืชผล ภัยธรรมชาติ ภาวะ

เศรษฐกิจ ตกต่ำ เป็น ต้น ฤดูกาล (Seasonality) อาทิ ผลผลิตและการจ้างงานตามฤดูกาล การเปลี่ยนแปลงราคาพืชผลตามฤดูกาล เป็นต้น ภาวะความเปราะบางนั้นยังเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงในการเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนความยืดหยุ่นและความสามารถของครัวเรือนในการสนองตอบต่อความเสี่ยงที่ไม่คาดคิด และนำไปสู่ความยากจน (Rakodi, 1999)

การดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood) นั้น Chambers (1987) ได้นิยามการดำรงชีพว่าหมายถึง ความสามารถ (Capabilities), ทรัพยากร/ทุน (Assets) ได้แก่ เสบียง (Stores) ทรัพยากร (Resources) การอ้างสิทธิ์ (Claims) และการเข้าถึง (Access) รวมทั้งกิจกรรม (Activities) ที่จำเป็นต่อวิถีการดำรงชีพ ซึ่งการดำรงชีพจะยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อสามารถที่จะรับมือและฟื้นสภาพจากสภาวะความตึงเครียด และต้นตระหนก พร้อมทั้งสามารถจัดการหรือทำการปรับปรุงความสามารถและทุน/ทรัพยากรที่มีความยั่งยืนทั้งในปัจจุบันและไปถึงรุ่นลูกหลานในอนาคต และสนับสนุนผลประโยชน์ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับโลก ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เช่นเดียวกับ Scoones (1998) ที่ได้ขยายความการดำรงชีพว่าประกอบด้วยความสามารถ และทุน/ ทรัพยากร (ที่รวมทั้งวัตถุดิบของและทรัพยากรทางสังคม) และกิจกรรมที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีพที่ไม่ใช่เฉพาะฐานทรัพยากรธรรมชาติเท่านั้น รวมทั้ง Elis (2000) ได้เพิ่มมิติทางการเข้าถึง (Access) ให้กับการดำรงชีพ ที่ประกอบไปด้วย ทุนทางธรรมชาติ กายภาพ มนุษย์ การเงิน และสังคม (Natural Capital, Physical Capital, Human Capital, Financial Capital, Social Capital) กิจกรรมและการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่ถูกควบคุมกำกับโดยสถาบันและความสัมพันธ์ทางสังคม ที่เป็นตัวกำหนดการยังชีพของปัจเจกและครัวเรือน ซึ่งความหมายการดำรงชีพถูกปรับปรุงและขยายความโดยสถาบัน DFID และ IDS ที่กรอบการวิเคราะห์ความยั่งยืนการดำรงชีพของชนบทนั้นประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ (Scoones, 1998) คือ ทรัพยากรการดำรงชีพ (Livelihood Resources/Assets) ยุทธศาสตร์การดำรงชีพ (Livelihood Strategies) และกระบวนการทางสถาบันและโครงสร้างองค์กร (Institutional Process and Organization Structures) และประการที่สามผลลัพธ์ของการดำรงชีพ (Livelihood Outcomes)

ข้อเสนอหลักของแนวคิดทฤษฎี แนวคิดการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน (The Sustainable Livelihoods Framework: SLF) ประกอบด้วยต้นทุนด้านต่าง ๆ ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 2.4 แนวคิดการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน (The Sustainable Livelihoods Framework: SLF)

ที่มา: Department of International Development (DFID)

จากภาพที่ 5 แนวคิดการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน (The Sustainable Livelihoods Framework: SLF) ประกอบด้วยทุนด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ทุนด้านศักยภาพบุคคล (ทุนมนุษย์) หมายถึง ความรู้ ความชำนาญ ความสามารถ แรงงานและสุขภาพ ที่รวมกันแล้วสามารถส่งเสริมให้คนดำเนินตามกลยุทธ์ในการดำรงชีพที่แตกต่างกันไปได้ และบรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้ ในระดับครัวเรือนทุนมนุษย์เป็นปัจจัยของปริมาณและคุณภาพของแรงงานที่มีอยู่ ซึ่งจะต่างกันไปตามขนาดของครัวเรือน ระดับของความรู้ความชำนาญ ศักยภาพในการเป็นผู้นำ และสุขภาพ เป็นต้น

2) ทุนทางสังคม หมายถึง ทุนทางสังคมที่คนจะสามารถใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายในระบบการดำรงชีพที่ยั่งยืน ซึ่งจะพัฒนาได้โดยผ่านองค์ประกอบดังนี้ เครือข่ายหรือการเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในทางแนวดิ่ง (ระบบอุปถัมภ์) หรือแนวนราบ (ระหว่างกลุ่มคนที่สนใจในเรื่องเดียวกัน) เช่น

ก. เมื่อคนรวมกลุ่มกันบนพื้นฐานของบรรทัดฐานเดียวกัน ก็มีแนวโน้มที่จะมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กรเพื่อสานต่อเป้าประสงค์และความสนใจเดียวกัน

ข. กลุ่มประชาคมที่เข้มแข็งจะสามารถช่วยประชาชนให้สามารถปรับนโยบายและทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่าความสนใจและความต้องการของพวกเขาได้ถูกบรรจุอยู่ในตัวบทกฎหมาย

3) ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพ เช่น ที่ดิน ป่า ทะเล แม่น้ำลำธาร ที่สำคัญเพราะส่วนใหญ่คนจะต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติแวดล้อมที่มีทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดในระบบการดำรงชีพของพวกเขา เช่นทำการเกษตร หาปลา หาของป่า หรือทำเหมืองแร่

4) ทุนทางกายภาพ ประกอบด้วยโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งที่จะสามารถผลิตสิ่งของที่ สนับสนุนระบบการดำรงชีพที่ยั่งยืน

ก. โครงสร้างหมายรวมถึงการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้คนได้อยู่อาศัยโดยตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานและเพิ่มศักยภาพในการผลิตมากขึ้น

ข. การผลิตสิ่งของคือเครื่องมือที่คนใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต องค์ประกอบของโครงสร้างต่อไปนี้ที่จำเป็นต่อระบบการดำรงชีพที่ยั่งยืน

5) ทุนทางการเงิน แบ่งได้เป็นสองประเภทหลักคือ

ก. ทรัพย์สินสะสมที่มีอยู่ เช่น เงินออม อาจเป็นในรูปเงินสด บัญชีเงินฝากธนาคาร หรือทรัพย์สินอื่น ๆ เช่นจำนวนปศุสัตว์ เครื่องประดับที่มีราคา แหล่งทรัพยากรทางการเงินอาจรวมถึงการที่มีเครดิตผ่านสถาบันทางการเงินด้วย

ข. รายรับที่เข้ามาเป็นปกติ นอกเหนือไปจากรายได้แล้วประเภทของเงินได้อื่น ๆ จะรวมถึง เงินบำนาญ หรือเงินช่วยเหลืออื่น ๆ จากรัฐ หรือเงินที่ส่งจากบุตรหลาน รายรับประเภทต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้จะเกิดประโยชน์ต้องเป็นรายได้ที่เชื่อถือได้ มีความแตกต่างระหว่างเงินที่ได้รับครั้งเดียวกับเงินที่โอนมาอย่างสม่ำเสมอเป็นระบบ ซึ่งผู้รับสามารถจะวางแผนการใช้เงินหรือมีแผนการลงทุนได้

ข้อสรุป ผู้วิจัยสามารถนำแนวคิดการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน (The Sustainable Livelihoods Framework: SLF) ไปใช้ในงานวิจัย โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ครัวเรือนยากจนตามแนวคิดการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน (The Sustainable Livelihoods Framework: SLF) เพื่อค้นหาศักยภาพในทุนด้านต่าง ๆ ของครัวเรือนยากจน เพื่อจะได้พัฒนาศักยภาพในทุนด้านต่าง ๆ ของครัวเรือนยากจนนั้น ๆ ได้แม่นยำมมอมองจากผู้วิจัยที่มีต่อแนวคิดการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน (The Sustainable Livelihoods Framework: SLF) คือ การดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood) นั้นหมายถึง ความสามารถ (Capabilities) ทรัพยากร/ทุน (Assets) ได้แก่ เสบียง (Stores) ทรัพยากร (Resources) การอ้างสิทธิ์ (Claims) และการเข้าถึง (Access) รวมทั้งกิจกรรม (Activities) ที่จำเป็นต่อวิธีการดำรงชีพ ซึ่งการดำรงชีพจะยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อสามารถที่จะ

รับมือและฟื้นฟูสภาพจากสภาวะความตึงเครียด และตื่นตระหนก พร้อมทั้งสามารถที่ จัดการหรือทำการ ปรับปรุงความสามารถและทุน/ทรัพยากรที่มีความยั่งยืนทั้งในปัจจุบันและไปถึงรุ่นลูกหลานในอนาคต และ สนับสนุนผลประโยชน์ทั้งในระดับท้องถิ่น ในระยะสั้นและ ระยะยาว

2.5 แนวคิดการนำครัวเรือนยากจนให้เข้าสู่ห่วงโซ่คุณค่า (Pro-Poor value chain)

ห่วงโซ่คุณค่า หรือ Value chain หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเชิงบวกหรือการเปลี่ยนแปลงที่ พึงประสงค์ในห่วงโซ่คุณค่าเพื่อมุ่งเน้นการขยายหรือปรับปรุงการดำเนินงานที่มีประสิทธิผลและก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อสังคม เช่น การลดความยากจน การสร้างรายได้และการจ้างงาน การเติบโตทางเศรษฐกิจ ประสิทธิภาพด้านสิ่งแวดล้อม ความเท่าเทียมทางเพศ และเป้าหมายการพัฒนาอื่น ๆ ห่วงโซ่คุณค่าสามารถ กำหนดได้ว่าเป็น "กิจกรรมทั้งหมดที่จำเป็นในการนำผลิตภัณฑ์จากแนวความคิดไปสู่การใช้งานปลายทาง ซึ่งรวมถึงการออกแบบ การผลิต การตลาด การจัดจำหน่าย และการสนับสนุนเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ไปถึงผู้ใช้ ขั้นสุดท้าย" นอกจากนี้ฟังก์ชันของห่วงโซ่คุณค่ายังประกอบไปด้วยการจัดการปัจจัยการผลิต การผลิต การ ประมวลผล การค้าส่ง การขายปลีก ฯลฯ ผู้มีบทบาทในตลาดห่วงโซ่คุณค่าประกอบด้วยผู้ผลิต ผู้จัดหา ปัจจัยการผลิต ผู้แปรรูป ผู้ส่งออก ผู้ค้าปลีก และอื่น ๆ ซึ่งในห่วงโซ่คุณค่านี้ จะมีองค์ประกอบสำคัญคือ (Action for Enterprise, 2013)

1) ผู้ผลิตหรือองค์กรเป้าหมาย หมายถึงกลุ่มเป้าหมายของโครงการพัฒนา (ผู้รับผลประโยชน์) ผู้ผลิต วิสาหกิจที่เป็นเป้าหมายอาจรวมถึงเกษตรกร ช่างฝีมือ ผู้ประกอบการ ผู้ผลิต ผู้ให้บริการ และอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์ทางการค้าที่มีอยู่หรือเป็นไปได้กับผู้มีบทบาทในตลาดอื่น ๆ ในห่วงโซ่คุณค่า ตัวอย่างเช่น เกษตรกรสตรีรายย่อยมักเป็นกลุ่มเป้าหมายของโครงการห่วงโซ่คุณค่า และถือเป็นรูปแบบหนึ่งขององค์กร ขนาดเล็กของสินค้าทางการเกษตร

2) Market-Based Solution หมายถึง วิธีแก้ไขข้อจำกัดที่ผู้ผลิต/องค์กรเป้าหมายเผชิญใน ห่วงโซ่คุณค่า ตัวอย่างเช่น การแก้ปัญหาการขาดการเข้าถึงตลาดของเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเขียวรายย่อย สามารถแก้ไขได้โดยการส่งเสริมการซื้อถั่วเขียวโดยผู้แปรรูปอาหาร

3) ผู้กระทำการตลาด (market actor) หมายถึง บุคคลหรือองค์กรที่เข้าร่วมในตลาดหรือห่วง โซ่คุณค่า เรียกอีกอย่างว่าผู้เข้าร่วมห่วงโซ่คุณค่า

4) Lead Firms หมายถึง ผู้กระทำการตลาดที่มีความเป็นแบบพลวัตและมีความสัมพันธ์เชิง พาณิชย์ที่มีอยู่หรือเป็นไปได้กับผู้ผลิตหรือองค์กรเป้าหมายของโปรแกรมการพัฒนา ซึ่งเป็นผู้จัดหาสินค้า และบริการที่สำคัญให้กับห่วงโซ่คุณค่า ตัวอย่างของ Lead Firms ได้แก่ ผู้จัดหาข้อมูล ผู้ซื้อสินค้าของ ผู้ผลิต/องค์กรเป้าหมาย นายหน้า/ผู้ค้า ผู้ส่งออก ที่ปรึกษา ผู้ให้บริการ องค์กรฝึกอบรม และสัตวแพทย์

ห่วงโซ่คุณค่าสามารถใช้เพื่ออธิบายกิจกรรมและผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องในการนำผลิตภัณฑ์ ดังกล่าวจากผู้ผลิตไปสู่ตลาด และวิเคราะห์เพื่อระบุการปรับปรุงตลอดห่วงโซ่ ซึ่งหากแก้ไขแล้ว จะให้ ผลลัพธ์เชิงบวกสูงสุดสำหรับผู้ผลิตรายย่อย ผู้ค้า และผู้แปรรูป มีการนำเอาแนวคิดดังกล่าวไปใช้ต่อยอด การศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิตและผลลัพธ์ที่ดีให้กับครัวเรือนยากจน เช่นในงานศึกษาของ Choudhary, et al. (2011) ผลลัพธ์แสดงให้เห็นว่าการรวมตัวของผู้ผลิต/ผู้รวบรวมในห่วงโซ่คุณค่าอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม กันสามารถเพิ่มความมั่นคงทางอาหาร ส่งเสริมการดำรงชีวิตที่พ้นตัวได้ และลดความยากจนของชาวบ้านที่ อาศัยอยู่บนภูเขาได้ หรืองานของ Temidayo Gabriel Apata (2019) ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรผู้ปลูก มันสำปะหลังเพศชายส่วนใหญ่ซื้อขายมันสำปะหลังแบบสดในสวนโดยไม่คิดมูลค่า ในขณะที่ผู้ปลูกมัน สำปะหลังเพศหญิงแปรรูปมันสำปะหลังจากแบบสดในสวน จึงเป็นการเพิ่มมูลค่าตลอดห่วงโซ่เพื่อเพิ่ม

รายได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องสนับสนุนเทคโนโลยีการแปรรูปที่เหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังและการติดต่อข้อมูลทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ ผู้หญิงต้องมีแรงจูงใจในการใช้ทรัพยากรเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาค้นพบว่าข้อดีของการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในห่วงโซ่คุณค่าทางการเกษตรถูกกำหนดโดยอำนาจเหนือทรัพยากรอันมีค่าและความแข็งแกร่งในการปกครองระดับครัวเรือน กลยุทธ์นี้อาจเป็นหนทางสู่เส้นทางที่สนับสนุนเพศยากจนให้หลุดพ้นจากความยากจนในบ้านของชาวไนจีเรียหลายหลัง

งานศึกษาเหล่านี้ชี้ให้เห็นความสำคัญของห่วงโซ่คุณค่าที่จะเป็นเสมือนตัวแบบของการสร้างกรอบการหลุดพ้นจากความยากจนไปได้ มากไปกว่านั้นยังเป็นแนวทางสำคัญของการพัฒนาในพื้นที่ชนบทบนฐานของทุนทรัพยากรและทุนอื่น ๆ ที่ได้รับความร่วมมือจากหลายหลายหน่วยงานและหลากหลายผู้กระทำการสรุปแนวคิดทฤษฎีการนำครัวเรือนยากจนให้เข้าสู่ห่วงโซ่คุณค่า (Pro-Poor value chain) การเปลี่ยนแปลงเชิงบวกหรือการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ในห่วงโซ่คุณค่าเพื่อมุ่งเน้นการขยายหรือปรับปรุงการดำเนินงานที่มีประสิทธิผลและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เช่น การลดความยากจน การสร้างรายได้และการจ้างงาน การเติบโตทางเศรษฐกิจ ประสิทธิภาพด้านสิ่งแวดล้อม ความเท่าเทียมทางเพศ และเป้าหมายการพัฒนาอื่น ๆ ห่วงโซ่คุณค่าสามารถกำหนดได้ว่าเป็น "กิจกรรมทั้งหมดที่จำเป็นในการนำผลิตภัณฑ์จากแนวความคิดไปสู่การใช้งานปลายทาง ซึ่งรวมถึงการออกแบบ การผลิต การตลาด การจัดจำหน่าย และการสนับสนุนเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ไปถึงผู้ใช้ขั้นสุดท้าย" นอกจากนี้ฟังก์ชันของห่วงโซ่คุณค่ายังประกอบไปด้วยการจัดหาปัจจัยการผลิต การผลิต การประมวลผล การค้าส่ง การขายปลีก ฯลฯ ผู้มีบทบาทในตลาดห่วงโซ่คุณค่าประกอบด้วยผู้ผลิต ผู้จัดหาปัจจัยการผลิต ผู้แปรรูป ผู้ส่งออก ผู้ค้าปลีก และอื่น ๆ

ดังนั้น งานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการนำครัวเรือนยากจนให้เข้าสู่ห่วงโซ่คุณค่า (Pro-Poor value chain) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ครัวเรือนยากจนเป้าหมายและวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าให้ครัวเรือนยากจนเข้าสู่ห่วงโซ่คุณค่า (Pro-Poor value chain) ได้อย่างสอดคล้องและสัมพันธ์กับศักยภาพของครัวเรือนยากจนเป้าหมาย โดยวิเคราะห์จากประเภทของครัวเรือนยากจน 4 ประเภท ได้แก่ กลุ่มอยู่ลำบาก กลุ่มอยู่ยาก กลุ่มอยู่ได้ และกลุ่มอยู่ดี และวิเคราะห์ศักยภาพของครัวเรือนยากจนเป้าหมายจากฐานทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (The Sustainable Livelihoods Framework: SLF)

2.6 แนวคิดการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายและการวางแผน

2.6.1 แนวคิดกระบวนการสร้างนโยบายสาธารณะ

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุกสังคมตั้งแต่เกิดจนตาย ต่างมีความสัมพันธ์กับนโยบายสาธารณะทั้งสิ้น ดังนั้นการศึกษานโยบายสาธารณะจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในฐานะของสมาชิกในสังคม เพราะทุกคนล้วนต้องได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายสาธารณะของรัฐเสมอ แต่นโยบายสาธารณะมิได้ทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบเหมือนกันหมดทุกกรณี บางนโยบายอาจทำให้ประชาชนบางกลุ่มได้ประโยชน์ แต่ประชาชนบางกลุ่มเสียประโยชน์

นโยบายสาธารณะ (public policy) หมายถึง แนวทางกิจกรรม การกระทำ หรือการเลือกตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลได้ทำการตัดสินใจและกำหนดไว้ล่วงหน้า เพื่อขึ้นให้มีกิจกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ เกิดขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยมีการวางแผน การจัดทำโครงการ วิธีการบริหารหรือกระบวนการดำเนินงาน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ด้วยวิธีปฏิบัติงานที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และความต้องการของประชาชน ผู้ใช้บริการในแต่ละเรื่อง (นโยบายสาธารณะ, 2564)

นโยบายสาธารณะต่างมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของทุกคนในสังคมไม่โดยตรงก็โดยอ้อม ไม่เชิงบวกก็เชิงลบชีวิตประจำวันของประชาชนต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับรัฐบาลนับตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐบาลดังกล่าว เกิดขึ้นโดยผ่านทางคำแถลงและการกระทำต่างๆ ของรัฐบาลหรือที่เรียกว่านโยบายสาธารณะ เป็นทั้งการสนองตอบต่อปัญหาและบ่อเกิดของปัญหา ในแง่นั้นนโยบายสาธารณะแต่ละนโยบายในฐานะที่เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนึ่งๆ ถือได้ว่ามีลักษณะเป็นการสนองตอบต่อปัญหาได้ปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคม

2.6.2 แนวคิดการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย

ข้อเสนอเชิงนโยบาย หมายถึง ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยนโยบาย เพื่อการปฏิบัติในเชิงนโยบายซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ คือ วัตถุประสงค์ (Policy Objectives แนวการดำเนินงานของนโยบาย (Policy Means) และกลไกของนโยบาย (Policy Mechanism) (รัตนภรณ์ สมบูรณ์, 2555)

รัดเกล้า เปรมประสิทธิ์ (2556) ให้นิยามของนโยบายและการวางแผน คือ หลักการแผนการหรือแนวทางของการปฏิบัติ การตัดสินใจขั้นต้นอย่างกว้างๆ จากข้อมูลทั่วไป เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้เป็นไปโดยถูกต้องและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ (Carl J. Friedrich, 1963 : 70) ให้นิยามของนโยบายคือ ข้อเสนอที่เป็นแนวทางการดำเนินงานของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือรัฐบาลในสภาพแวดล้อมอย่างหนึ่ง เพื่อนำไปสู่เป้าหมายอย่างใด อย่างหนึ่ง ในทำนองเดียวกัน Greenwood ; Haimann and Scott (1974); Anderson (1975), Terry (1977) ; Dye (1981) ให้ความหมายเกี่ยวกับนโยบาย สรุปได้ว่า นโยบายคือ หลักหรือวิธีการปฏิบัติซึ่งถือเป็นแนวทาง ดำเนินการ ที่ผู้บริหารใช้ในการตัดสินใจเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปโดยถูกต้อง และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ Jamson (1994) ให้ความหมายเพิ่มเติมว่า นโยบายเป็นยุทธศาสตร์ที่เลือกสรรแล้วนำไปสู่การแก้ปัญหา นโยบายจึงเปรียบเสมือนแนวทางการแก้ปัญหาการกำหนดนโยบายจึงเป็นความพยายามขององค์การเพื่อนำไปสู่กระบวนการแก้ปัญหา และตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลในองค์การ

นโยบายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะนโยบายเป็นเครื่องบ่งชี้ทิศทางการบริหาร และเป็นข้อมูลที่ผู้บริหารพิจารณาใช้เพื่อการตัดสินใจและสั่งการ การบริหารงานโดยปราศจากนโยบาย ย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะนโยบายเกิดจากวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการบริหารก็เกิดจากวัตถุประสงค์เช่นเดียวกันและเป้าหมายจะ สามารถเป็นไปได้อีกด้วยนโยบายที่กำหนดขึ้น ฉะนั้นเมื่อไม่มีนโยบาย ย่อมจะไม่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการบริหารงาน นอกจากนั้นนโยบายยังจัดได้ว่า เป็นส่วนหนึ่งของวิธีการจัดการ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในสี่ของปัจจัย ทางการบริหาร การบริหารจะไม่เกิดขึ้นหรือไม่ประสบความสำเร็จหากขาดปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งองค์ประกอบของนโยบายมีความสัมพันธ์กับนิยามของนโยบายดังกล่าวข้างต้น ดังคำอธิบายของ International Livestock Research Institute : ILRI (1995) ที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของนโยบายที่สำคัญคือ 1) วัตถุประสงค์ของนโยบาย (Policy Objectives และ 2) เครื่องมือของนโยบาย (Policy Instruments) โดยวัตถุประสงค์ของนโยบายหมายถึง "จุดหมาย" (Ends) ที่เป็นที่ยึดมั่นให้บรรลุผล และเครื่องมือของนโยบาย หมายถึง "วิถีทาง" (Means) ที่จะทำให้บรรลุผลในจุดหมายนั้น ซึ่งวัตถุประสงค์หนึ่ง ๆ อาจมีวิถีทางหรือทางเลือก (Alternatives) เพื่อการปฏิบัติที่หลากหลาย หรือในทางกลับกัน วิถีทางหรือทางเลือกหนึ่งอาจสะท้อนเพื่อการบรรลุจุดหมายเกินกว่าหนึ่งจุดหมายได้

2.6.3 ข้อเสนอหลักของแนวคิดทฤษฎี

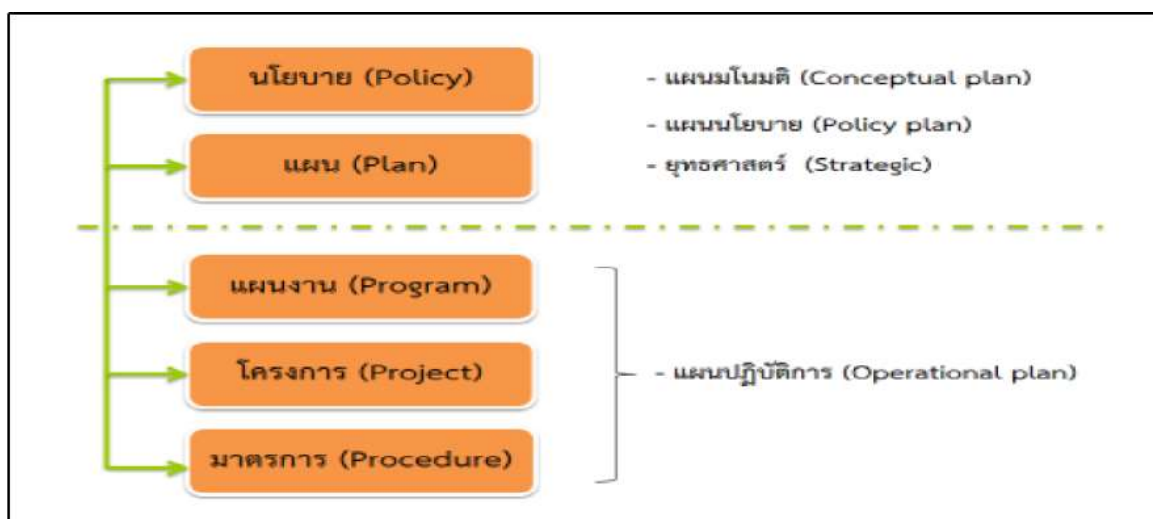
1) นโยบายจะช่วยให้ผู้บริหารทราบว่าจะทำอะไร ทำอย่างไรและใช้ปัจจัยชนิดใดบ้าง นโยบายจะช่วยให้ผู้บริหารปฏิบัติงานต่าง ๆ อย่างมีความมั่นใจเพราะนโยบายเป็นทั้งแผนงาน เครื่องชี้ทิศทางและหลักประกันที่ผู้บริหารทุกระดับชั้นจะต้องยึดถือ

2) นโยบายจะช่วยให้บุคลากรทุกระดับชั้น ในองค์กรได้เข้าใจถึงภารกิจของหน่วยงาน ที่ตนเอง สังกัด รวมทั้งวิธีการที่จะปฏิบัติการกิจให้ประสบผลสำเร็จ โดยไม่ซ้ำซ้อนกับภาระหน้าที่ของหน่วยงานอื่น ๆ ภายใน องค์กรเดียวกัน และนโยบายยังช่วยให้การประสานงานระหว่างหน่วยงานเป็นไป ได้ง่ายขึ้น

3) นโยบายก่อให้เกิดเป้าหมายในการปฏิบัติงานซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการ บริหารงานทุกชนิด การบริหารงานโดยมีเป้าหมายจะทำให้ประหยัดทั้งการเงิน เวลา บุคลากร รวมถึงพลัง ความสามารถ หรือศักยภาพของบุคลากรเหล่านั้นด้วย นอกจากนี้ ยังทำให้การทำงานของบุคลากรเป็นไป ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุถึงเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพด้วยเช่นเดียวกัน

4) นโยบายที่ดีจะช่วยสนับสนุนส่งเสริมการใช้อำนาจของผู้บริหารให้เป็นไปโดยถูกต้อง มี เหตุผลและมีความยุติธรรม อันจะนำมาซึ่งความเชื่อถือ ความจงรักภักดี และความมั่นใจในการปฏิบัติงานของใต้ บังคับบัญชา

5) นโยบายจะช่วยให้เกิดการพัฒนาทางด้านการบริหาร เพราะนโยบายจะพัฒนาผู้ บริหารงานหรือผู้ใช้ให้มีความสามารถในการแปลความ และทำให้นโยบายเป็นสิ่งที่สามารถจะปฏิบัติได้ นอกจากนี้ นโยบายจะพัฒนาผู้บริหารให้รู้จักคิดทำนโยบายขึ้น แทนที่จะคิดปฏิบัติตามนโยบายแต่เพียง อย่างเดียว

ภาพที่ 2.5 แนวคิดการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายและการวางแผน

ที่มา: สำนักงานพัฒนาระบบราชการ (2561)

จากภาพ. 6 นโยบาย คือ การตัดสินใจขั้นต้นอย่างกว้าง ๆ จากข้อมูลทั่วไป เพื่อใช้เป็น แนวทางในการปฏิบัติงานให้เป็นไปโดยถูกต้องและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ขั้นตอนใน กระบวนการกำหนดนโยบาย แบ่งเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้ (1) ขั้นที่ 1 การค้นหาและรวบรวมข้อมูล (2) ขั้นที่ 2 การรับรองและสนับสนุนการกำหนดนโยบาย (3) ขั้นที่ 3 ดำเนินงานการกำหนดนโยบาย (4) ขั้นที่ 4 การ

กำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม (5) ขั้นที่ 5 การนำเอานโยบายไปประยุกต์ปฏิบัติ (6) ขั้นที่ 6 การประเมินผลของนโยบาย และ (7) ขั้นที่ 7 การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนโยบาย

ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้จึงได้นำแนวคิดเรื่องนโยบายเป็นเครื่องบ่งชี้ทิศทางทางการบริหาร และเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารพิจารณาใช้เพื่อการตัดสินใจและสั่งการ การบริหารงานโดยปราศจากนโยบายย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะนโยบายเกิดจากวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการบริหารก็เกิดจากวัตถุประสงค์เช่นเดียวกันและเป้าหมายจะสามารถเป็นไปได้ก็ด้วยนโยบายที่กำหนดขึ้น ฉะนั้นเมื่อไม่มีนโยบาย ย่อมจะไม่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการบริหารงาน นอกจากนั้นนโยบายยังจัดได้ว่า เป็นส่วนหนึ่งของวิธีการจัดการ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในสี่ของปัจจัย ทางการบริหาร การบริหารจะไม่เกิดขึ้นหรือไม่ประสบความสำเร็จหากขาดปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง

2.7 แนวคิดพื้นที่สาธารณะ (Public Space)

2.7.1 ความหมายของพื้นที่สาธารณะ

คำว่า "พื้นที่" หมายถึง ขนาดของผิวพื้น เช่น หาดพื้นที่, อาณาบริเวณ โดยลักษณะของพื้นดิน เช่น พื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม "พื้นที่" คือพื้นและคำว่า "สาธารณะ" หมายถึงเพื่อประชาชนทั่วไป เช่น สวนสาธารณะ ไร่นาสวนสาธารณะ บ่อน้ำสาธารณะ เมื่อนำคำทั้งสองคำข้างต้นมารวมกัน จะทำให้เกิดคำว่า พื้นที่สาธารณะและสามารถแปลได้ว่าพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นกายภาพ มีอาณาเขตบริเวณและได้จัดไว้เพื่อประชาชนทั่วไป ทั้งนี้พื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ของชีวิตทางสังคมที่เปิดกว้างให้แกทุกคนเพื่อเข้ามาร่วมกัน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสาธารณะนั้นแสดงให้เห็นว่าสาธารณะเป็นพื้นที่ที่ใช้สำหรับแสดงสิทธิในการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับงานสาธารณะหรือการบริหารงานของภาครัฐ ซึ่งตรงข้ามกับ ศุภชัย ชัยจันทร์, และณรงพน ไส้ประกอบทรัพย์ (2559) ที่มองพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางกายภาพ กล่าวคือ พื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัวนั้นเป็นเหมือนองค์ประกอบซึ่งกันและกัน ที่อยู่ภายในเมืองในฐานะพื้นที่ทางกายภาพของเมือง ซึ่งปรากฏอยู่ในหลายๆ รูปแบบ เช่น ถนน ตลาด สวนสาธารณะ เป็นต้น ซึ่งแต่ละพื้นที่มีลักษณะทาง กายภาพที่แตกต่างกัน

โดยทั่วไปแล้วพื้นที่สาธารณะจะถูกใช้เพื่อทำหน้าที่เชื่อมระหว่างกลุ่มอาคาร และกิจกรรมต่าง ๆ ในเมืองเข้าด้วยกัน พื้นที่ว่างสาธารณะสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะทางเดินริมทางซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ที่รองรับชีวิตของคนในเมืองที่ดีที่สุด (ไซศรี ภักดิ์สุขเจริญ, 2551)

พื้นที่สาธารณะ หมายถึง สภาพแวดล้อมกลางแจ้งที่ถูกออกแบบขึ้นเพื่อลดบรรยากาศที่รุ่มรวยจากการดำเนินชีวิตในสังคมเมืองใหญ่องค์ประกอบของพื้นที่สาธารณะมีหลายรูปแบบ เช่น ทางสำหรับคนเดินสวนสาธารณะ จัตุรัส ลานกลางแจ้ง ซึ่งเป็นสถานที่ ที่คนในชุมชน วัฒนธรรม และกิจกรรมเชิงประเพณีได้หลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน แสดงให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตในพื้นที่สาธารณะ ที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชน ได้ใช้เวลาและมีกิจกรรมร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีส่วนส่งเสริมบรรยากาศทางเศรษฐกิจและเพิ่มมูลค่าในแง่การใช้สอยที่ดินของแต่ละเมืองให้สูงขึ้น (ธนกร จูดาศรี, 2558)

พื้นที่สาธารณะที่ถูกล้อมรอบด้วยร้านค้าหรืออยู่ในย่านธุรกิจ มีบทบาทสำคัญอย่างมากที่จะกำหนดบรรยากาศที่มีชีวิตชีวาของร้านค้าบริเวณนั้น กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายและเข้มข้นจะดึงดูดให้ผู้คนจำนวนมากเข้ามาในพื้นที่ ซึ่งผู้คนและกิจกรรมทางเศรษฐกิจเหล่านี้จะทำให้ เกิดความมีชีวิตชีวาที่ย่านธุรกิจ โดยที่เราจะสามารถมองเห็นคนและกิจกรรมส่วนใหญ่ได้จากพื้นที่สาธารณะที่ชัดเจนมากกว่ากิจกรรมภายในห้างร้าน พื้นที่สาธารณะที่ดีกว่าจะทำให้เกิดสภาพแวดล้อม และบรรยากาศทาง

ธุรกิจที่ดี ซึ่งจะส่งผลที่จะเกิดการดึงดูดให้มีการลงทุนที่เพิ่มสูงขึ้น จึงก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและทางสังคมได้ (Goldstein and Elliott, 1994:1-2)

บทบาทความสำคัญของพื้นที่สาธารณะในย่านธุรกิจ กำลังเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางมากขึ้น โดยเมืองต่าง ๆ ในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาและวางแผนพื้นที่สาธารณะ เพื่อเพิ่มควมมีชีวิตชีวาแก่ย่านธุรกิจในเมือง ซึ่งหลายเมืองสำคัญในสหรัฐอเมริกาได้แสดงให้เห็นว่าเมืองที่มีพัฒนาการด้านกายภาพที่เป็นไปในลักษณะนี้นั้น จะทำให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างดีตามมา แต่ในทางกลับกันเมืองที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ ก็ส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมแก่สภาพเศรษฐกิจและสังคมเมืองอีกด้วย (Hecksher, 1997: 1-2)

พื้นที่ว่างสาธารณะที่ประสบความสำเร็จนั้น ถูกนิยามไว้ 2 แนวทางหลักๆ ได้แก่ (1) มักเป็นที่จดจำผูกพันและประทับใจของผู้ใช้หรือเป็นพื้นที่ประเภทอเนกประสงค์ สามารถพบเห็นกลุ่มคนต่าง ๆ ทำกิจกรรมที่หลากหลายในเวลาที่แตกต่างกันเสมอ และ (2) เป็นพื้นที่ทางสังคมที่แท้ของชุมชนและเมืองกล่าวโดยสรุป พื้นที่สาธารณะ คือ ที่ว่างที่มีการใช้ประโยชน์ทางกายภาพ ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไปโดยพื้นที่สาธารณะอาจไม่ใช่พื้นที่ที่เป็นของรัฐเพียงอย่างเดียว ซึ่งอาจจะมีพื้นที่สาธารณะที่เอกชนเป็นเจ้าของและสร้างเงื่อนไขให้เกิดการใช้งานร่วมกัน พื้นที่สาธารณะถือว่าเป็นพื้นที่ที่รองรับการทำกิจกรรมของคนในเมืองได้ดีที่สุดโดยพื้นที่ที่จะประสบความสำเร็จในการเข้าใช้นั้นต้องเป็นพื้นที่ที่ได้รับการจดจำผู้ใช้งานประทับใจ มีกิจกรรมที่หลากหลาย และเป็นพื้นที่เพื่อสังคมอย่างแท้จริง

2.7.2 สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเข้ามาใช้พื้นที่สาธารณะ

พื้นที่สาธารณะในพื้นที่เมือง สามารถเอื้อให้คนเข้ามาใช้พื้นที่เพื่อมาทำกิจกรรม โดยการกระตุ้นให้คนย้ายจากพื้นที่ส่วนตัวเข้าสู่พื้นที่สาธารณะ แต่มีบางส่วนที่ไม่สามารถเอื้อคนให้มาใช้พื้นที่ได้ง่าย ทั้งกายภาพ และทางจิตวิทยา เช่น

- 1) การทำให้รอยต่อของพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะไม่ตัดขาดจากกันอย่างสิ้นเชิง หรือการแบ่งเขตพื้นที่สาธารณะ และความเป็นส่วนตัวเรียกพื้นที่นี้ว่า Transition Zone ทำหน้าที่เป็นพื้นที่เชื่อมต่อพื้นที่ส่วนตัวออกสู่พื้นที่สาธารณะ
- 2) การมองเห็นทำให้เกิดการเชื้อเชิญ ดึงดูดให้คนเข้ามาทำกิจกรรม เพราะกิจกรรมที่คนมองเห็นเป็นสิ่งเร้า กระตุ้นเร้าให้เกิดการเข้าไปทำกิจกรรม
- 3) เส้นทางเชื่อมต่อของแต่ละส่วนควรมีระยะทางที่ไม่ไกล เดินง่าย สะดวกปลอดภัย และสวยงามและ ระยะทางเป็นสิ่งสำคัญในการเดินหรือเข้ามาใช้พื้นที่สาธารณะ
- 4) พื้นที่สาธารณะควรมีการตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ในรูปแบบของความจำเป็นที่ ต้องได้รับสิ่งเร้า
- 5) สิ่งจูงใจทำให้คนเห็นถึงความสำคัญของพื้นที่สาธารณะที่ต้องการจะเดินทางไปสถานที่นั้น ๆ ต้องเป็นพื้นที่เจาะจงพิเศษ

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ (Public Space) พื้นที่สาธารณะ คือ พื้นที่ที่มีลักษณะทางกายภาพที่มีอาณาเขตบริเวณ ที่ว่างที่มีการใช้ประโยชน์ทางกายภาพ ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป โดยพื้นที่สาธารณะอาจไม่ใช่พื้นที่ที่เป็นของรัฐเพียงอย่างเดียวซึ่ง อาจจะมีพื้นที่สาธารณะที่เอกชนเป็นเจ้าของและสร้างเงื่อนไขให้เกิดการใช้งานร่วมกันเพื่อประชาชนทั่วไป ทั้งนี้พื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างให้แก่ทุกคนเพื่อเข้ามาร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสาธารณะ เป็นพื้นที่ที่รองรับการทำกิจกรรมของคนในเมืองได้ดีที่สุด ซึ่งสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเข้ามาใช้พื้นที่สาธารณะ ควรเป็นพื้นที่ที่

สามารถเอื้อให้คนเข้ามาใช้พื้นที่เพื่อมาทำกิจกรรมโดยเป็นเส้นทางที่มีการเชื่อมต่อของแต่ละส่วน ควรมีระยะทางที่ไม่ไกลเดินง่ายสะดวกปลอดภัย เนื่องจากระยะทางเป็นสิ่งสำคัญในการเดินเข้ามาใช้พื้นที่สาธารณะ พื้นที่ที่จะประสบความสำเร็จในการเข้าใช้นั้นต้องเป็นพื้นที่ที่ได้รับการจดจำ ผู้ใช้งานประทับใจ มีกิจกรรมที่หลากหลาย และเป็นพื้นที่เพื่อสังคมอย่างแท้จริง ซึ่งการเชื่อมต่อเพื่อการใช้งานพื้นที่สาธารณะเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ในการรองรับแนวคิดการสร้างพื้นที่สาธารณะ

ดังนั้น งานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ (Public Space) เพื่อพัฒนาพื้นที่สาธารณะให้เป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างให้ทุกคนเพื่อเข้ามาร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสาธารณะ เป็นพื้นที่ที่รองรับการทำกิจกรรมของคนในเมืองได้ดีที่สุด พัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเข้ามาใช้พื้นที่สาธารณะ มีกิจกรรมที่หลากหลาย และเป็นพื้นที่เพื่อสังคมอย่างแท้จริง ซึ่งการเชื่อมต่อเพื่อการใช้งานพื้นที่สาธารณะเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ในการรองรับแนวคิดการสร้างพื้นที่สาธารณะ

2.8 การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วม

รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของ Elinor Ostrom เป็นแนวคิดในการจัดการทรัพยากรร่วมโดยให้ชุมชนผู้ใช้ทรัพยากรเป็นผู้เข้ามาบริหารจัดการ ควบคุมดูแล จัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ ให้สอดคล้องวิถีชีวิตของแต่ละชุมชน การกำหนดกติกา Elinor Ostrom พบว่าสามารถจำแนกสิทธิในการจัดการทรัพยากรออกเป็น 5 ประเภทดังนี้

- 1) สิทธิในการเข้าใช้ทรัพยากร
- 2) สิทธิในการใช้ประโยชน์จากระบบทรัพยากร
- 3) สิทธิในการจัดการ คือสิทธิที่อนุญาตให้ผู้มีสิทธิสามารถปรับเปลี่ยนสภาพของระบบทรัพยากรได้ รวมถึงกำหนดรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้วย
- 4) สิทธิในการกีดกัน คือ สิทธิที่กำหนดว่าใครสามารถเข้าใช้ประโยชน์จากระบบทรัพยากรได้หรือไม่ได้

5) สิทธิในการขายหรือให้ยืมสิทธิทั้ง 4 ประเภท ก่อนหน้านี้

ซึ่งสิทธิแต่ละประเภทนี้ผู้กำหนดอาจไม่จำเป็นต้องเป็นกลุ่มเดียวกันก็ได้ เช่น สิทธิบางประเภทชุมชนอาจเป็นผู้กำหนดในขณะที่สิทธิอีกประเภทอาจถูกกำหนดโดยเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นต้น (ชล บุนนาค, 2555 อ้างถึงใน Ostrom Elinor, 1990) และ Ostrom ได้ออกแบบกติกาในการจัดการทรัพยากรจะประสบความสำเร็จนั้นในลักษณะคงทนถาวรและยั่งยืนต้องให้ชุมชนซึ่งเป็นผู้ใช้ทรัพยากรเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบกติกา ในการจัดการทรัพยากรร่วมไว้ 8 ประการ (ชล บุนนาค, 2555 อ้างถึงใน Ostrom Elinor, 1990) ได้แก่

1) ความชัดเจนของขอบเขต คือ ขอบเขตเกี่ยวกับผู้ใช้ คือ ชุมชนแยกแยะกันเองในชุมชนได้ว่าใครคือคนที่มีหรือไม่มีสิทธิในทรัพยากรนั้น และขอบเขตของทรัพยากรมีขอบเขตชัดเจน สามารถแยกแยะได้ระหว่างขอบเขตของระบบทรัพยากรที่ชุมชนดูแลกับระบบนิเวศเชิงสังคมที่ใหญ่กว่านั้น

2) ความสอดคล้อง คือความสอดคล้องระหว่างกติกาว่าด้วยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และบำรุงรักษา ระบบทรัพยากรกับเงื่อนไขทางสังคมและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ และความสอดคล้องกันระหว่างประโยชน์ที่สมาชิกจะได้ต้องสอดคล้องกับต้นทุนที่ลงไปด้วย

3) คนส่วนใหญ่ที่ได้รับผลจากการจัดการทรัพยากรมีสิทธิร่วมตัดสินใจและปรับปรุงกฎกติกาในการจัดการทรัพยากร

4) การสอดส่องดูแล คือ มีการสอดส่องดูแลพฤติกรรมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและการบำรุงรักษาระบบทรัพยากรของผู้ใช้ทรัพยากรว่าเป็นไปตามกติกาที่วางไว้หรือไม่และมีการสอดส่องดูแลสภาพของทรัพยากรอย่างสม่ำเสมอ

5) การลงโทษอย่างค่อยเป็นค่อยไป คือ การสอดส่องดูแลแล้วพบผู้กระทำความผิด การลงโทษในครั้งแรก ๆ จะค่อนข้างเบามาก ในขณะที่การลงโทษผู้กระทำความผิดละเมิดกฎซ้ำซากจะมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น

6) มีกลไกในการจัดการความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้งานเองหรือผู้ใช้งานกับเจ้าหน้าที่รัฐที่รวดเร็วและมีต้นทุนต่ำ

7) รัฐบาลรับรู้และให้สิทธิแก่ผู้ใช้ทรัพยากรในการวางกติกาการใช้และการจัดการทรัพยากร

8) กติกาและการจัดการทรัพยากรเชื่อมโยงและสอดคล้องกับระบบที่ใหญ่กว่า

2.9 แนวคิดเศรษฐกิจฐานราก (Grassroots Economy)

คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก (2559) กล่าวว่า เศรษฐกิจฐานราก คือระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ระบบเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่าง ผู้คนในชุมชนท้องถิ่น มิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจแนวตั้งแบบปัจเจกแต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดโอกาส และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะ ความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางอื่น ๆ และภายนอก สำหรับความสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากนั้น ระบบเศรษฐกิจฐานรากจะต้องมีแนวทางการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น ให้ครบวงจรมากที่สุด อาจจะกล่าวได้ว่า เศรษฐกิจฐานรากถือได้ว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจไทย ซึ่งจะต้องเสริมสร้างให้เกิดความเข้มแข็งตามแนวทาง ดังนี้ (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, 2542)

1) การเกษตรกรรม สนับสนุนให้การพัฒนาการเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่เป็นทางเลือกสำคัญสำหรับเกษตรกรรายย่อยในขณะที่ขยายโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และยกระดับคุณภาพของผลผลิตโดยอาศัยเทคโนโลยี การจัดการ และการเชื่อมโยงกับระบบตลาด

2) ผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นจะได้รับการสนับสนุนให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคตามศักยภาพทางการตลาดในระดับต่าง ๆ คือ ระดับภูมิภาค ระดับชาติ ระดับการส่งออกโดยระบบการบริหารจัดการโครงการแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างเทคโนโลยีและการจัดการควบคู่ไปกับการสนับสนุนด้านการตลาด

3) แรงงาน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากจะเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาคแรงงานภาคเอกชนและภาครัฐให้ครอบคลุมกับการพัฒนาคุณภาพและฝีมือของแรงงานในระดับต่าง ๆ เพื่อให้สามารถมีผลผลิตและรายได้สูงขึ้นตามมาตรฐานฝีมือแรงงาน ตลอดจนส่งเสริมให้แรงงานทุกกลุ่มมีงานทำมีอาชีพเสริมได้รับการคุ้มครองและดูแลด้านสุขอนามัย ความปลอดภัยในการทำงาน ตลอดจนมีหลักประกันความมั่นคงรวมทั้งสวัสดิการแรงงานอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

4) การขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางข้างต้นจะดำเนินการควบคู่ไปกับการดูแลผู้ที่ไม่พร้อมหรือยังไม่สามารถจะปรับตัวได้ โดยการจัดสวัสดิการสงเคราะห์และบริการทางสังคมที่จำเป็นอย่างทั่วถึงและโดยการดูแลโอกาสในการเรียนรู้ การศึกษา ตลอดจนการฝึกอาชีพสำหรับคน

เหล่านี้และลูกหลาน นอกจากนั้นการเติบโตทางเศรษฐกิจจะต้องได้ รับการดูแลมิให้เกิดผลกระทบทางลบ ต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

นอกจากจะต้องส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเพื่อชุมชนแล้ว กาญจนา รอดแก้ว ภูซังค์ เสนานุช และธรรรงค์ จันได (2563) ยังได้กล่าวสรุปถึงเศรษฐกิจฐานรากที่ ส่งผลต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและ สิ่งแวดล้อมของชุมชน เกิดการรวมกลุ่มและร่วมมือในการการบริหารจัดการชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความ เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน การนำเอาแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจฐานรากไปศึกษานั้นมีปรากฏ หลากหลายอาทิเช่น เกศสุตา สิทธิสันติกุล และคณะ (2565) ได้ทำการศึกษาความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ ฐานรากสู่แนวทางความยั่งยืน ภาคเหนือ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า เศรษฐกิจฐานรากภาคเหนือเปลี่ยนแปลง ไปตามสถานการณ์ของเศรษฐกิจระดับประเทศ ปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลง คือ นโยบายการค้า ระหว่างประเทศและรูปแบบการปกครองซึ่งส่งผลต่อการกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ ประเทศ อีกทั้งยังพบการปรับตัวของชุมชนเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยการรวมกลุ่มปกป้องทรัพยากร การผลิต การอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างรายได้ นอกจากนี้งานดังกล่าวยังเสนอว่า การแก้ปัญหาเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ควรมุ่งเน้นการ เสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการกับปัญหาเศรษฐกิจตนเองอย่างเท่าทันความ เปลี่ยนแปลง และควรสนับสนุนเศรษฐกิจของชุมชนในการจัดการกับปัญหาเศรษฐกิจตนเองอย่างเท่าทัน ความเปลี่ยนแปลง และควรสนับสนุนเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง โดยเน้นการพึ่งพาทุนทรัพยากรในชุมชนเป็น หลัก และสร้างระบบเศรษฐกิจแบบหมุนเวียนภายในชุมชน

ส่วนการนำเอาเศรษฐกิจฐานรากไปใช้สำหรับยกระดับเศรษฐกิจ สังคม และสร้างความมั่นคง ทางรายได้นั้นปรากฏในงานของ พระครูใบฎีกาอภิชาติ พรสุทธิชัยพงศ์ และคณะ (2565) งานดังกล่าว พบว่า การมีส่วนร่วมในเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก ยกระดับเศรษฐกิจ สังคม และสร้าง ความมั่นคงทางรายได้ ได้แก่ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ ส่วนเครือข่ายการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก ยกระดับเศรษฐกิจ สังคม และสร้างความ มั่นคงทางรายได้ ได้แก่ พาณิชนัย จังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มเกษตร ปลอดภัย และพ่อค้าคนกลางและงานศึกษาที่ใช้เศรษฐกิจฐานรากยังเชื่อมโยงกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น งานศึกษาของ เกวลิน หนูสุทธิ์ และ วราภรณ์ ดวงแสง (2563) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการนำเอาเศรษฐกิจฐาน รากมาส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น การพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม ยึดหลักจริยธรรม คุณธรรม การมี ส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจและภาคประชาชนในท้องถิ่น และความยั่งยืน

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจฐานราก (Grassroots Economy) คือ ระบบเศรษฐกิจของ ชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มี คุณธรรมและเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ระบบเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจ ชุมชน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างผู้คน ในชุมชนท้องถิ่นมิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจแนวตั้งแบบปัจเจกแต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดโอกาส และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มี ลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางอื่น ๆ และ ภายนอก สำหรับความสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากนั้น ระบบเศรษฐกิจฐานรากจะต้องมีแนวทางการพัฒนา และการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น ให้ครบวงจรมากที่สุด อาจจะกล่าวได้ว่า เศรษฐกิจฐานรากถือได้ว่าเป็น พื้นฐานที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจไทย

ดังนั้น งานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจฐานราก (Grassroots Economy) เพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคมผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

2.10 แนวคิดเทคโนโลยีที่เหมาะสม

2.10.1 กระบวนการเทคโนโลยี (Technological Process)

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) กล่าวว่า สถานการณ์เทคโนโลยี การพิจารณาว่าสถานการณ์ใดเป็นสถานการณ์เทคโนโลยี จะพิจารณาจาก 3 ประเด็นคือ เป็นปัญหาหรือความต้องการของมนุษย์ เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม หรือเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์ การแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการที่พบในสถานการณ์เทคโนโลยี จะต้องใช้ทรัพยากรความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงจำเป็นต้องมีวิธีการหรือกระบวนการทำงานในการแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการอย่างเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน ซึ่งเรียกกระบวนการนั้นว่า “กระบวนการเทคโนโลยี”

กระบวนการเทคโนโลยีมีกี่ขั้นตอน กระบวนการเทคโนโลยี เป็นขั้นตอนการทำงานเพื่อสร้างสิ่งของเครื่องใช้หรือวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการของมนุษย์ กระบวนการเทคโนโลยี ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้ (1) กำหนดปัญหาหรือความต้องการ (Identify the problem)

(2) รวบรวมข้อมูล (Information gathering) (3) เลือกวิธีการ (Selection) (4) ออกแบบและปฏิบัติการ (Design and making) (5) ทดสอบ (Testing) (6) ปรับปรุงแก้ไข (Modification and improvement) และ (7) ประเมินผล (Assessment) ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหาหรือความต้องการ ขั้นตอนแรกของกระบวนการเทคโนโลยี คือ การกำหนดปัญหาหรือความต้องการ ซึ่งเป็นการทำความเข้าใจหรือวิเคราะห์ปัญหาหรือความต้องการหรือสถานการณ์เทคโนโลยีอย่างละเอียด เพื่อกำหนดกรอบของปัญหาหรือความต้องการให้ชัดเจนมากขึ้น

ขั้นที่ 2 รวบรวมข้อมูล การรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหรือความต้องการที่กำหนดไว้ในขั้นกำหนดปัญหาหรือความต้องการจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เช่น ศึกษาจากตำรา วารสาร บทความ สารานุกรม สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต ระดมสมองจากสมาชิกในกลุ่ม โดยควรมีการรวบรวมข้อมูลรอบด้านให้ครอบคลุมปัญหาหรือความต้องการ ซึ่งจะทำให้เราสามารถสรุปวิธีการแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการได้ครบถ้วนสมบูรณ์ขึ้น

ขั้นที่ 3 เลือกวิธีการ การเลือกวิธีการ เป็นการพิจารณาและเลือกวิธีการแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับปัญหาหรือความต้องการมากที่สุด โดยใช้กระบวนการตัดสินใจเลือกจากวิธีการที่สรุปได้ในขั้นรวบรวมข้อมูล ประเด็นที่ควรนำมาพิจารณาคือ ข้อดี ข้อเสีย ความสอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่ ความประหยัด และการนำไปใช้ได้จริงของแต่ละวิธี เช่น ทำให้ดีขึ้น สะดวกสบายหรือรวดเร็วขึ้น นอกจากนี้ควรพิจารณาคัดเลือกวิธีการโดยใช้กรอบของปัญหาหรือความต้องการมาเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเลือก

ขั้นที่ 4 ออกแบบและปฏิบัติการ การออกแบบและปฏิบัติการเป็นการถ่ายทอดความคิดหรือลำดับความคิดหรือจินตนาการให้เป็นขั้นตอน เกี่ยวกับวิธีการ แก้ปัญหาหรือสนองความต้องการโดยละเอียด โดยใช้การร่างภาพ 2 มิติ การร่างภาพ 3 มิติ การร่างภาพฉาย แบบจำลอง หรือ

แบบจำลองความคิด และวางแผนการปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นตอน จากนั้นลงมือสร้างตามแนวทางที่ได้ถ่ายทอดความคิดและวางแผนการปฏิบัติงานไว้ ผลงานที่ได้อาจเป็นชิ้นงานหรือแบบจำลองวิธีการ

ขั้นที่ 5 ทดสอบ การทดสอบเป็นการตรวจสอบชิ้นงานหรือแบบจำลองวิธีการที่สร้างขึ้นว่ามีความสอดคล้อง ตามแบบที่ได้ถ่ายทอดความคิดไว้หรือไม่ สามารถทำงานหรือใช้งานได้หรือไม่ มีข้อบกพร่องอย่างไร หากผลการทดสอบพบว่า ชิ้นงานหรือแบบจำลองวิธีการไม่สอดคล้องตามแบบที่ได้ถ่ายทอดความคิดไว้ ทำงานหรือใช้งานไม่ได้ หรือมีข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไข จะต้องมีการบันทึกสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไว้ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นข้อมูลที่น่าไปสู่การปฏิบัติงานในขั้นปรับปรุงแก้ไขต่อไป

ขั้นที่ 6 ปรับปรุงแก้ไข การปรับปรุงแก้ไข เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากขั้นทดสอบว่าควรปรับปรุงแก้ไขชิ้นงานหรือแบบจำลองวิธีการในส่วนใด ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร แล้วจึงดำเนินการปรับปรุงแก้ไขในส่วนนั้น จนกระทั่งชิ้นงานหรือแบบจำลองวิธีการสอดคล้องตามแบบที่ได้ถ่ายทอดความคิดไว้ ทำงานหรือใช้งานได้ ในขั้นตอนนี้อาจจำเป็นต้องกลับไปขั้นตอนออกแบบและปฏิบัติการอีกครั้งเพื่อถ่ายทอดความคิดใหม่หรืออาจกลับไปขั้นตอนรวบรวมข้อมูลและเลือกวิธีการที่เหมาะสมอีกครั้งก็ได้ เพื่อให้ได้สิ่งของเครื่องใช้หรือวิธีการที่เหมาะสมมากขึ้น

ขั้นที่ 7 ประเมินผล การประเมินผล เป็นการนำชิ้นงานหรือวิธีการที่ได้สร้างขึ้นไปดำเนินการแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการที่กำหนดไว้ในขั้นกำหนดปัญหาหรือความต้องการ และประเมินผลที่เกิดขึ้นว่าชิ้นงานหรือวิธีการนั้นสามารถแก้ปัญหาได้หรือไม่ หากผลการประเมินพบว่า ชิ้นงานหรือวิธีการไม่สามารถแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการได้ ควรพิจารณาว่าจำเป็นต้องแก้ไขในขั้นตอนใดเพื่อนำไปปรับปรุงตามกระบวนการเทคโนโลยีอีกครั้ง เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บางกิจกรรมอาจไม่ครบทั้ง 7 ขั้นตอนก็ได้ บางกิจกรรมขั้นตอนอาจสลับกันไปบ้างก็ได้แต่เมื่อนำไปใช้แล้ว นักเรียนรู้จักที่จะทำงานเป็นขั้นตอน เป็นระบบ ย้อนกลับมาดู หรือแก้ไขได้ตามขั้นตอนที่ทำไปได้

การนำกระบวนการเทคโนโลยีไปประยุกต์ใช้ในการทำงานต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันนั้นสามารถช่วยให้ผู้นำไปใช้เกิดกระบวนการทำงานที่เป็นขั้นตอน ซึ่งจะช่วยให้สามารถแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการได้ง่ายขึ้น โดยหากผู้อ่านท่านใดสนใจรายละเอียดเพิ่มเติมสามารถดาวน์โหลด เอกสารเผยแพร่ เรื่อง กระบวนการเทคโนโลยี ได้ตามลิงค์ด้านล่าง (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2566)

2.10.2 เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology)

พินดา พิสิฐบุตร (2561) กล่าวว่า แนวคิดเรื่อง “Appropriate Technology” หรือที่แปลเป็นไทยได้ว่า เทคโนโลยีที่เหมาะสม ซึ่งเป็นทั้งแนวคิดและกระบวนการการเคลื่อนไหวทางสังคม ตามนิยามของ Appropedia ซึ่งเป็นชุมชนออนไลน์ที่เคลื่อนไหวในเรื่องการจัดความยากจนโดยอาศัยเทคโนโลยีที่เหมาะสมกล่าวว่า Appropriate Technology เป็นเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ โดยต้องถูกออกแบบมาให้ “เหมาะสม” กับบริบทของการนำไปใช้งาน ไม่ว่าจะเป็นบริบทในเชิงสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม การเมือง ชาติพันธุ์ และเศรษฐกิจ เทคโนโลยีที่วามักเป็นเทคโนโลยีในระดับเล็ก (small-scale technology) มีความง่ายในการใช้งานในระดับที่ทำให้ผู้คนสามารถบริหารจัดการเทคโนโลยีได้ด้วยตนเองในระดับท้องถิ่น นี่หมายความว่า เทคโนโลยีที่เหมาะสมในบริบทหนึ่งอาจไม่ถูกจัดเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมในบริบทอื่นก็ได้

คำว่าเทคโนโลยีที่เหมาะสม มักถูกนำมาใช้ใน 2 บริบทหลัก โดยในประเทศกำลังพัฒนา เทคโนโลยีที่เหมาะสมมักจะเป็นเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพที่สุดที่นำมาใช้แก้ปัญหาและตอบสนอง

ความต้องการของผู้คนในประเทศเหล่านั้น และสำหรับประเทศพัฒนาแล้ว เทคโนโลยีที่เหมาะสมมักเน้นไปที่เทคโนโลยีที่คำนึงถึงสังคมและสิ่งแวดล้อม

ผู้ให้กำเนิดแนวคิดเทคโนโลยีที่เหมาะสม คือ นักเศรษฐศาสตร์ เอิร์นสท เฟรดริค ชูมาเกอร์ (Ernst Friedrich Schumacher) ที่พูดถึงแนวคิดดังกล่าวในหนังสือ Small is Beautiful ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ.1962 (มีแปลเป็นภาษาไทยในชื่อ เล็กนั้นงาม โดยสำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก) ในหนังสือเล่มดังกล่าว ชูมาเกอร์ใช้คำว่า “เทคโนโลยีขนาดกลาง” (intermediate technology) ก่อนที่มันจะถูกเรียกว่าเทคโนโลยีที่เหมาะสมในภายหลัง “เทคโนโลยีขนาดกลาง” คือ เทคโนโลยีและเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพกว่ากระบวนการผลิตแบบเดิม แต่กระนั้นก็ยังมีความทนต่ำกว่าเทคโนโลยีที่นำเข้าจากประเทศพัฒนาแล้ว คนยากจนจึงสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีดังกล่าวได้ มันยังสามารถสร้างและนำมาใช้งานได้อย่างกว้างขวางด้วยการใช้ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เทคโนโลยีแบบนี้ส่งเสริมการกระจายอำนาจ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และถูกออกแบบมาเพื่อรับใช้มนุษย์แทนที่จะทำให้มนุษย์กลายเป็นทาสเครื่องจักร

เทคโนโลยีที่เหมาะสมเกิดขึ้นมาเพื่อเป็นทางเลือก เนื่องจากในประเทศพัฒนาแล้วมักมองว่าเทคโนโลยีคือความก้าวหน้า แต่มักไม่ให้ความสำคัญกับผลกระทบสำคัญของเทคโนโลยี ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางสังคมหรือสิ่งแวดล้อม (พินดา พิสิฐบุตร, 2561)

ลักษณะสำคัญของเทคโนโลยีที่เหมาะสม เทคโนโลยีที่จัดว่า “เหมาะสม” นั้นมีลักษณะดังต่อไปนี้

1) การออกแบบที่เรียบง่าย - แม้ว่าเทคโนโลยีที่เหมาะสมจะมีการออกแบบที่เรียบง่ายและง่ายต่อการใช้งานก็ตาม แต่ไม่จำเป็นว่าเทคโนโลยีดังกล่าวจะง่ายไปด้วย เทคโนโลยีที่เหมาะสมหลายอย่างเป็นเทคโนโลยีขั้นสูง เช่น โซลาร์เซลล์ที่ใช้เปลี่ยนพลังงานแสงอาทิตย์ซึ่งเป็นพลังงานหมุนเวียนให้กลายเป็นไฟฟ้าที่ใช้ตามบ้านเรือน

2) เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม - เทคโนโลยีที่เหมาะสมเน้นนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้น้อยที่สุดและส่งผลกระทบในแง่ลบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด โดยเน้นไปที่การใช้งานพลังงานหมุนเวียน ไม่ว่าจะเป็นจากแสงอาทิตย์ ลม หรือน้ำ

3) แก้ปัญหาสังคม - เทคโนโลยีที่เหมาะสมให้ความสำคัญกับความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชุมชน นี่จึงเป็นเหตุผลที่เทคโนโลยีที่เหมาะสมมักมีขนาดเล็ก ที่คนในชุมชนสามารถนำไปบริหารจัดการด้วยตนเองได้ กระนั้นก็ตาม ยังมีเทคโนโลยีที่เหมาะสมหลายอย่างที่เป็นเทคโนโลยีในระดับใหญ่

2.10.3 การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมเป็นเทคโนโลยีที่ยั่งยืนของชุมชน

อรุณี ชัยสวัสดิ์ (2566) กล่าวว่า การเรียนรู้และการปรับตัว เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้สามารถดำรงอยู่ได้ แม้ยุคสมัยเปลี่ยนไป เกิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาทดแทนมากมาย การปรับตัว เปลี่ยน พฤติกรรม เรียนรู้แนวปฏิบัติใหม่ให้สอดคล้องกับวิถีใหม่ เพื่อให้สามารถดำรงอยู่อย่างเหมาะสม ทั้งแบบ อยู่เป็นหรือเพื่ออยู่ให้รอด นับเป็นวิถีทางใหม่ที่ต้องก้าวกันต่อไป การพัฒนางานวิจัยด้านอื่น ๆ อาทิ ด้านการศึกษา สาธารณสุข เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ฯลฯ สำหรับการพัฒนางานวิจัย คำว่า "เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology)" จึงเป็นคำที่ทันสมัยและใช้ได้ตลอดเวลา ครอบคลุมถึงการประหยัดพลังงาน ลดทรัพยากร ลดต้นทุน ลดขั้นตอนและลดแรงงาน สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวางและหลากหลายสามารถใช้ได้กับทุกพื้นที่ ทุกสถานการณ์ เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ เทคโนโลยีที่เหมาะสม จึงเป็นรากฐานแข็งแกร่ง ที่พร้อมนำไปประยุกต์ต่อยอดกับงานต่าง ๆ ได้อย่างไม่สิ้นสุด

การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม ให้เป็น "เทคโนโลยีที่ยั่งยืน (Sustainable Technology)" นับเป็นเป้าหมายสูงสุดของประเทศ เป็นการพัฒนาขั้นสูง เนื่องจากสังคมชุมชนและผู้ใช้เทคโนโลยีจะเป็นผู้ตัดสินความอยู่รอดของเทคโนโลยี ซึ่งไม่ใช่ นักวิจัยหรือผู้ประดิษฐ์คิดค้น จะตัดสินได้ เทคโนโลยีที่เหมาะสม ที่มีการปรับตัวอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง ผ่านช่วงระยะเวลาหนึ่ง จนถึงระดับที่ชุมชนคุ้นชิน ไม่เป็นภาระ เป็นเทคโนโลยีที่มีความจำเป็นกับวิถีชีวิต กลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรม ประเพณี และบริบทชุมชน ทำให้ชุมชนรู้สึก ว่า เทคโนโลยีนี้ต้องมีและต้องอยู่คู่ชุมชน ไม่มีไม่ได้ เมื่อถึงระดับนี้ชุมชนจะเต็มใจยอมรับเทคโนโลยี อยากมีส่วนร่วม อยากรับผิดชอบ ห่วงแหนและอยากเป็นเจ้าของดูแลเทคโนโลยี ในที่สุด จะกลายเป็น "เทคโนโลยีที่ยั่งยืน" ของชุมชนตลอดไป

การทำให้เป็น "เทคโนโลยีที่ยั่งยืนของชุมชน" ผู้วิจัยจะต้องศึกษาครอบคลุมหลายด้าน และหลายมิติ เพราะนอกเหนือจากด้านเทคนิคและวิชาการโดยตรงแล้ว ยังต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เนื่องจากความยั่งยืนผูกติดอยู่กับหลายด้าน ได้แก่ ด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งศาสนาและความเชื่ออีกด้วย เพราะ "ความเชื่อ" นำไปสู่ความมั่นใจและเชื่อมั่นจนกลายเป็น "ความศรัทธา" นั่นคือ ความเชื่อมั่นในคุณค่า เชื่อมั่นในคุณประโยชน์ของเทคโนโลยี เกิดการยอมรับโดยไม่ต่อต้าน เทคโนโลยีนี้จึงจะคงอยู่ยั่งยืนยาวนาน แต่เป็นเรื่องที่ทำได้ค่อนข้างยาก เพราะเป็นศาสตร์ด้านสังคมที่ละเอียดอ่อนและซับซ้อน การศึกษาเรื่องความเชื่อและความศรัทธาต้องใช้เวลาาน ซึ่งผู้วิจัยจะต้องเข้าถึงความต้องการและความอยากของชุมชนในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ เก็บข้อมูล และรายละเอียดในทุกมิติอย่างชัดเจน จึงจะสามารถวิเคราะห์ปัจจัยแฝงลึกที่มีอยู่ในใจของคนในชุมชนได้เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาเทคโนโลยีต่อไป

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีปัจจัยเกี่ยวข้องหลายด้าน แต่ปัจจัยหลักที่นักวิจัยสายวิทยาศาสตร์ยังสามารถทำได้ คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของสังคมชุมชน ด้วยการออกแบบและพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น เพิ่มประสิทธิภาพและยกระดับมาตรฐานกระบวนการผลิต เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนมีคุณภาพและได้มาตรฐานทั้งรูป รส กลิ่น สี เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค รวมทั้งการเก็บรักษาด้วยบรรจุภัณฑ์ที่ปลอดภัย สวยงาม และสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นสร้างความโดดเด่นเป็นจุดขาย เพื่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพที่มั่นคง ก่อให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืน เกิดความกินดี อยู่สบาย ทำให้เศรษฐกิจหมุนเวียนของชุมชนดีขึ้น นับเป็นหัวใจหลักใน การดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งเทคโนโลยีที่เหมาะสมประเภทนี้ มีศักยภาพและความพร้อมที่จะอยู่ในใจของคนในชุมชน และจะพัฒนาเป็นเทคโนโลยีที่ยั่งยืนของชุมชนต่อไปในอนาคต (อรุณี ชัยสวัสดิ์, 2566)

2.11 หม่อนและการสร้างมูลเพิ่มจากหม่อน

2.11.1 หม่อน

มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Morus sp.* ชื่อภาษาอังกฤษคือ White Mulberry, Mulberry Tree และมีชื่อภาษาท้องถิ่นได้แก่ หม่อน, มอน (อีสาน), ซิมเฮียะ (จีน) อยู่ในวงศ์ Moraceae ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของหม่อน เป็นไม้พุ่มขนาดย่อม เปลือกต้นสีน้ำตาลแดง ใบเดี่ยวออกสลับสีเขียวเข้มรูปหัวใจขอบจักฟันเลื่อย ผิวสาก สีเขียวเข้ม เส้นใบตามยาว 3 เส้น ดอกเล็ก ๆ กลม เป็นช่อแห่งกลมเล็ก ๆ ดอกตัวผู้และตัวเมียแยกกัน ดอกย่อยมี 4 กลีบ ออกตามซอกใบที่ปลายกิ่งยาวราว 1 นิ้ว ผลเป็นผลรวมออกเป็นพวงวงกลมเล็กเมื่อสุกมีสีม่วงแดงถึงดำผลกลมเล็ก ๆ เมื่อสุกสีน้ำตาลดำเป็นพวง และยังเป็นพืชอาหารตามธรรมชาติของหนอนไหม (สำนักวิจัยและพัฒนาหม่อนไหม, 2561)

2.11.2 การขยายพันธุ์หม่อน

นิยมใช้วิธีการปักชำกิ่งมากที่สุด เพราะสามารถขยายพันธุ์ได้อย่างรวดเร็ว และสามารถให้ต้นหม่อน และใบหม่อนที่สมบูรณ์เต็มที่ ได้ กิ่งพันธุ์หม่อนที่ใช้ในการปักชำ ควรเป็นกิ่งแก่ที่มีอายุ ตั้งแต่ 6 เดือน – 1 ปี ขึ้นไป จนถึง 2 ปี ไม่ควรใช้กิ่งที่มีอายุมากเกินไป 2 ปี ลักษณะกิ่งออกสีเขียวปนเทา สีเทาหรือสีน้ำตาลปนเทา โดยการตัดกิ่งควรตัดความยาวประมาณ 15 - 20 เซนติเมตร โดยให้มีตายอดหรือ ตาใบติดประมาณ 2 - 3 ตา และควรตัดกิ่งทั้งสองด้านเป็นรูปปากฉลาม การปักชำจะใช้วิธีการปักทั่วไป โดยการเสียบกิ่งลงดินลึกประมาณ 7 - 10 เซนติเมตร โดยให้ตายอดตั้งขึ้นในแนวเอียงประมาณ 40 - 50 องศา ระยะการปักชำในแปลงประมาณ 1.5 - 2 เมตร หลังจากการปักชำอาจรดน้ำหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ การปักชำที่ให้ได้ผลดีควรปักชำในช่วงต้นฤดูฝนประมาณเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม เพราะกิ่งจะอาศัยน้ำฝน เติบโตได้เอง โรค และแมลงสำคัญของหม่อนได้แก่ โรคของหม่อน ได้แก่ โรครากเน่า โรคใบด่าง เป็นต้น แมลงศัตรูที่สำคัญ แมลงประเภทปากดูด เช่น แมลงหวี่ขาว เพลี้ยชนิดต่าง ๆ ไรแดง เป็นต้น ซึ่งแมลงเหล่านี้ชอบดูดกินน้ำเลี้ยงจากลำต้น ใบ และยอดอ่อนทำให้หม่อนหยุดการเจริญเติบโต หรือเติบโตช้า จนถึง ใบหงิกงอ แห้งตาย และแมลงศัตรูประเภทปากกัด เช่น แมลงค่อมทอง ตัวงะเจลาตัน ปลวก เป็นต้น เป็นแมลงที่ชอบกัดกินลำต้น ใบ และใบอ่อน ทำให้ต้นหรือกิ่งหม่อนแห้งตาย

2.11.3 พันธุ์หม่อน

หม่อนพันธุ์ดีเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งสามารถเพิ่มคุณภาพและปริมาณใบหม่อน ต่อหน่วยพื้นที่ ช่วยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรในครัวเรือน พันธุ์หม่อนที่แนะนำ และส่งเสริมให้ปลูกในปัจจุบัน ได้แก่

1) พันธุ์นครราชสีมา 60 ผลผลิตใบหม่อน: เฉลี่ย 3,600 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ลักษณะดีเด่น: มีความต้านทานต่อโรคราแป้ง การขยายพันธุ์: ใช้ท่อนพันธุ์หม่อนอายุ 8 เดือน ซุปฮอร์โมนเร่งราก (NAA) อัตรา 1,000 ppm. สภาพพื้นที่ปลูก: ปลูกได้ในทุกสภาพพื้นที่

2) พันธุ์บุรีรัมย์ 60 ผลผลิตใบหม่อน: เฉลี่ย 4,328 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ลักษณะดีเด่น: มีความต้านทานต่อโรคใบด่าง การขยายพันธุ์: สามารถใช้การปักชำหรือปลูกด้วยท่อนพันธุ์ในแปลงหม่อนโดยตรง ใช้กิ่งพันธุ์ อายุ 6 – 10 เดือน สภาพพื้นที่ปลูก: ปลูกได้ในทุกสภาพพื้นที่ แต่เหมาะในเขตชลประทาน หรือเขตที่มีปริมาณน้ำฝนสูง

3) พันธุ์ศรีสะเกษ 33 ผลผลิตใบหม่อน: เฉลี่ย 1,500 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ลักษณะดีเด่น: มีความต้านทานต่อโรคใบด่าง ใบร่วงช้า การขยายพันธุ์: ใช้ท่อนพันธุ์หม่อนอายุ 8 เดือน ซุปฮอร์โมนเร่งราก (NAA) อัตรา 1,000 ppm สภาพพื้นที่ปลูก: ปลูกได้ในทุกสภาพพื้นที่

4) พันธุ์สกลนคร ผลผลิตใบหม่อน: เฉลี่ย 2,500 กิโลกรัมต่อไร่ ลักษณะดีเด่น: มีความทนทานต่อสภาวะแห้งแล้งได้ดีกว่าพันธุ์บุรีรัมย์ 60 มีความต้านทานโรครากเน่า การขยายพันธุ์: ออก รากดีเมื่อมีการปักชำ ขยายพันธุ์ง่าย สามารถใช้ท่อนพันธุ์ปลูกในแปลงได้โดยตรงหรือปักชำก่อนปลูก สภาพพื้นที่ปลูก: ปลูกได้ในทุกสภาพพื้นที่

5) พันธุ์บุรีรัมย์ 51 ผลผลิตใบหม่อน: เฉลี่ย 1,960 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ลักษณะดีเด่น: มีความต้านทานต่อโรคใบด่างปานกลาง ทนแล้ง การขยายพันธุ์: สามารถใช้การปักชำหรือปลูกด้วยท่อนพันธุ์ในแปลงหม่อนโดยตรง ใช้กิ่งพันธุ์ อายุ 6 – 10 เดือน สภาพพื้นที่ปลูก: ปลูกได้ในทุกสภาพพื้นที่

6) พันธุ์สกลนคร 85 ผลผลิตใบหม่อน: สูงกว่าพันธุ์บุรีรัมย์ 60 ในสภาพเกษตรอาศัยน้ำฝน ลักษณะดีเด่น: ทนทานต่อโรครากเน่าใกล้เคียงกับพันธุ์คุณไพ การขยายพันธุ์: ขยายพันธุ์ได้ด้วยท่อนพันธุ์ สภาพพื้นที่ปลูก: ปลูกได้ในทุกสภาพพื้นที่

7) พันธุ์ศรีสะเกษ 84 ผลผลิตใบหม่อน: สูงกว่าพันธุ์บุรีรัมย์ 60 เฉลี่ย 63 % ในพื้นที่เขตเกษตรอาศัยน้ำฝน ลักษณะดีเด่น: ทนทานต่อโรคราสนิมสูงกว่าพันธุ์บุรีรัมย์ 60 เฉลี่ย 18.88 % การขยายพันธุ์: การขยายพันธุ์ด้วยท่อนพันธุ์ที่มีอายุตั้งแต่ 9 เดือนขึ้นไป เปอร์เซ็นต์รอดสูง สภาพพื้นที่ปลูก: ปลูกได้ในทุกสภาพพื้นที่

8) พันธุ์เชียงใหม่ ผลผลิตผลหม่อน: ให้ผลผลิตผลสดไม่ต่ำกว่า 1,000 กิโลกรัม/ไร่/ปี (2 ปี) ลักษณะดีเด่น: ผลมีขนาดใหญ่และปริมาณกรดสูง เหมาะสมสำหรับบริโภคสด และการแปรรูป การขยายพันธุ์: สามารถใช้ท่อนพันธุ์ปลูกในแปลงโดยตรง สภาพพื้นที่ปลูก: ปลูกได้ในพื้นที่ดอนของภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออก

2.11.4 ประโยชน์หม่อน

- 1) ใบสดเมื่อนำใบมาเคี้ยวสด ๆ จะมีรสหวานอมขมเย็นเล็กน้อย บางท้องถิ่นนำมากินสด
- 2) ปัจจุบันนิยมนำใบมาตากแห้ง และชงดื่มเป็นน้ำชาใบหม่อน ซึ่งจะให้กลิ่นหอมมีเอกลักษณ์ และรสชาติเหมือนชา แต่อมหวานเล็กน้อย
- 3) บางท้องถิ่น เช่น ภาคอีสาน ภาคเหนือ นิยมใบมาปรุงอาหารในเมนูจำพวกต้มต่าง ๆ ซึ่งจะเพิ่มรสชาติให้อร่อยมากยิ่งขึ้น
- 4) ในส่วนของผลสุก สามารถกินเป็นผลไม้หรือเป็นอาหารนกได้
- 5) ในบางพื้นที่ที่มีการปลูกหม่อนมากจะนำผลหม่อนมาหมักเป็นไวน์จำหน่าย ซึ่งสามารถหาซื้อได้ตามสถาน OTOP ต่าง ๆ ลักษณะไวจากผลหม่อนจะเป็นสีม่วงอมแดง หรือนำผลสุกมารับประทานสดซึ่งจะให้รสเปรี้ยวอมหวานเล็กน้อย หรือจำหน่ายผลหม่อนสุกกินสด

2.11.5 ประโยชน์จากลูกหม่อน

- 1) มีสารต้านอนุมูลอิสระ (Antioxidant) ชื่อ Anthocyanin ซึ่งเป็นสารสีม่วงแดง ช่วยป้องกันโรคหัวใจ และป้องกันโรคมะเร็ง
- 2) มีวิตามินบี 6 ช่วยบำรุงเลือด ตับ ไต ลดการเกิดสิว ลดอาการปวดประจำเดือน
- 3) ป้องกันและยับยั้งการเกิดลิ่มเลือด ป้องกันเส้นเลือดแตก สาเหตุของโรคอัมพฤกษ์ อัมพาต
- 4) มีวิตามินซี สูง ช่วยป้องกันหวัด โรคภูมิแพ้ โรคปอด วัณโรค ป้องกันเชื้อไวรัส
- 5) มีวิตามินเอ ช่วยบำรุงสายตา ป้องกันการเกิดต้อกระจก (ป้องกันแสงสีน้ำเงินเข้าทำลายเลนส์ตา) บำรุงเหงือกและฟัน สร้างภูมิให้ระบบหายใจ บำรุงผิว ลดการอักเสบของสิว
- 6) มีกรดโฟลิก หรือวิตามินบี 9 หรือวิตามินเอ็ม ป้องกันโรคโลหิตจาง ป้องกันทารกพิการ ช่วยการเจริญเติบโตของทารกในครรภ์ หญิงแรกตั้งครรภ์เดือนแรกต้องการกรดโฟลิก
- 7) ช่วยแก้อาการเมาค้าง ผ่อนคลายความเครียด
- 8) ช่วยบำรุงเส้นผมให้ดกดำ ป้องกันผมร่วงก่อนวัย

2.11.6 วิธีการนำไปใช้ประโยชน์

การเลือกใบหม่อนเพื่อทำยา ควรเลือกใบเขียวสด ดูวบทั่วทั้งใบ และไม่มีรอยกัดกินของแมลง การนำใบหม่อนมาทำยาสามารถทำได้วิธีตากแห้งใบ แล้วบดอัดใส่แคปซูลรับประทานหรือการนำใบแห้งมาต้มดื่มเป็นชาใบหม่อน ไม่ควรใช้ยาต่อเนื่อง และในปริมาณที่มาก ๆ เพราะอาจได้รับสารแทนนินที่มีผลต่อระบบการย่อยอาหารในกระเพาะอาหาร ทำให้เกิดท้องอืด อาหารไม่ย่อยได้ หากพบมีอาการแพ้หรือมีผลผิดปกติในร่างกาย ให้หยุดการใช้ทันที

2.11.7 สรรพคุณหม่อน

1) ผลหม่อน เป็นผลหม่อนมีลักษณะสีแดง สีม่วงแดง และสุกจัดจะออกสีม่วงดำหรือสีดำ พบสารในกลุ่ม anthocyanin ที่มีฤทธิ์ต่อต้านอาการขาดเลือดในสมอง ต่อต้านอนุมูลอิสระ นอกจากนั้นยังพบวิตามินซี ในปริมาณสูง ช่วยป้องกันเลือดออกตามไรฟันอีกด้วย

2) ใบหม่อน (ต้มน้ำหรือใบแห้งชงเป็นชาดื่ม) ช่วยในการผ่อนคลาย, แก้อาการในกระหายน้ำ ช่วยลดไข้หวัด และอาการปวดหัว ช่วยแก้อาการวิงเวียนศีรษะ แก้อาการไอ แก้อาการเจ็บคอ แก้อาการคันคอ ลดการเสื่อมสภาพของเซลล์ ช่วยลดน้ำตาลในเลือด และช่วยทุเลาอาการจากโรคเบาหวาน ลดระดับคอเลสเตอรอลในเลือด ป้องกันโรคหัวใจ และหลอดเลือด ช่วยลดความดันเลือด และต้านแบคทีเรีย ช่วยแก้อาการท้องเสีย

3) ส่วนของกิ่ง ลำต้น พบสารหลายชนิดที่กล่าวในข้างต้น ทำหน้าที่ออกฤทธิ์ต่อต้านการสะสมไขมันที่เป็นสารสร้างเม็ดสี จึงมีการสกัดสารดังกล่าวมาใช้ในเครื่องสำอางเพื่อความสวยความงามทำให้ผิวขาวนวล ผลจากฤทธิ์ทางยาอย่างอื่นมีการศึกษาพบช่วยบรรเทาอาการปวดข้อ กล้ามเนื้อ ลดอาการมือเท้าเป็นตะคริว

2.11.8 การสร้างมูลค่าเพิ่มหม่อนไหม

การสร้างมูลค่าเพิ่ม หมายถึง การนำทรัพยากรไปใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มได้สูงสุด เช่น การนำรังไหมหรือเส้นไหมมาผลิตเป็นผงไหมเพื่อทำเครื่องสำอางต่าง ๆ เป็นต้น

การสร้างมูลค่าเพิ่มหม่อนไหม ส่วนใหญ่ถ้าพูดถึงหม่อนไหมเราจะนึกถึงผ้าไหมที่ใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม เช่น เสื้อผ้าไหม ผ้าถุง ผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ ผ้าห่ม เป็นต้น แต่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับหม่อนไหมมีอีกมากมาย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) หม่อน ส่วนประกอบของต้นหม่อนที่สามารถนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มได้มีดังนี้

(1.1) ใบหม่อน เราสามารถนำใบหม่อนมาทำเป็นชาหม่อนได้ เป็นเครื่องดื่มที่มีรสชาติดีและบำรุงสุขภาพ สามารถดื่มได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ดื่มได้ทั้งร้อนและเย็น ซึ่งชาใบหม่อนมีคุณสมบัติดังนี้

- ลดระดับคอเลสเตอรอลในเลือดโดยสาร Phytosterol ยับยั้งการดูดซึมคอเลสเตอรอลจากลำไส้

- ลดน้ำตาลในเลือด โดยสาร Deoxynojirimycin ที่ยับยั้งการทำงานของเอนไซม์ที่ย่อยสลายน้ำตาลและชะลอการดูดซึมน้ำตาลจากลำไส้มีผลในการลดระดับน้ำตาลในเลือด

- ลดความดันโลหิต โดยสาร Gamma-amino butyric acid ที่มีคุณสมบัติในการลดความดันโลหิต

- บำรุงร่างกาย ชาใบหม่อนยังมีแร่ธาตุและวิตามินต่าง ๆ และโปรตีนที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย

(1.2) ผลหม่อน หรือเรียกว่า มัลเบอรี่ เป็นผลไม้ที่ทรงคุณค่า เป็นผลไม้สมุนไพร บำรุงโลหิต บำรุงสายตาและเส้นผม ขจัดลม แก้อาการปวด แก้อาการวิงเวียนศีรษะ ซึ่งมีประโยชน์อีกหลายอย่างดังนี้

- ลดความเสี่ยงการเกิดโรคมะเร็ง และลดอาการแพ้ต่าง ๆ

- ลดการดูดซึมน้ำตาลในลำไส้เล็ก

- ทำให้เลือดหมุนเวียนดี ยืดอายุเม็ดเลือดขาว หลอดเลือดแข็งแรง

- ทำให้เซลล์เม็ดเลือดแดงเจริญเต็มที่ ถ้าขาดจะเป็นโรคโลหิตจาง

- ทำให้เซลล์ประสาทไขสันหลังและสมองเจริญเป็นปกติ

นอกจากผลหม่อนจะรับประทานเป็นหม่อนผลสดแล้วเราสามารถนำไปเพิ่มมูลค่าได้หลายรูปแบบดังนี้ น้ำมัลเบอร์รี่ ไวน์หม่อน แยมหม่อน เค้กหน้าวุ้นมัลเบอร์รี่ มัลพินมัลเบอร์รี่ มัลเบอร์รี่สมูทตี้ และ ขนมปังมัลเบอร์รี่

(1.3) ต้นหม่อน การเลี้ยงไหมแต่ละรุ่นจะมีเศษกิ่งหม่อน ใบหม่อน และมูลไหมปริมาณมาก นอกจากนี้ในการตัดแต่งกิ่งหม่อนในแปลงแต่ละครั้งมีกิ่งหม่อนถูกตัดทิ้งเป็นปริมาณมาก ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้เป็นปุ๋ยในแปลงหม่อนทำให้หม่อนมีผลผลิตสูงขึ้น และการใช้กิ่งหม่อนคลุมดินยังช่วยรักษาความชื้นในดินได้ ส่วนกิ่งหม่อนที่เหลือมักถูกทิ้งเป็นขยะหรือถูกกำจัดโดยการเผาไฟ

เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับกิ่งหม่อนและมูลไหม เราสามารถนำเศษกิ่งหม่อนใบหม่อนและมูลไหมนำไปเป็นวัสดุเพาะเห็ดได้ โดยใช้วิธีการเพาะเช่นเดียวกับการเพาะเห็ดในถุงพลาสติกด้วยขี้เลื่อยไม่ยวบพารา

(2) ไหม ส่วนประกอบของไหมที่สามารถนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มได้มีดังนี้

(2.1) เส้นไหม นอกจากจะนำไปใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มแล้วยังสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้อีกดังนี้

- ผงไหม คือ โปรตีนที่ผลิตมาจากส่วนของใยไหม มี 2 ชนิด คือ ผงไหมจาก กาวไหม เรียกว่า ผงไหมชิริซิน และผงไหมจากเส้นไหม เรียกว่า ผงไหมไฟโบรอิน ซึ่งเราสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างมากมาย ได้แก่ ทำเครื่องสำอาง ผงไหมที่นำมาทำเครื่องสำอางจะช่วยเพิ่มสารอาหารให้เซลล์ที่สร้าง “คอลลาเจน” และ “อีลาสติน” ซึ่ง ทั้งคอลลาเจน และ อีลาสตินมีบทบาทสำคัญทำให้ ผิวพรรณเต่งตึง ยืดหยุ่นและมีความชุ่มชื้น ซึ่งสามารถนำไปผลิตเป็นเครื่องสำอางได้หลายอย่างดังนี้

- สบู่ ซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้ มีสารต้านเชื้อจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคผิวหนัง มีสารช่วยลดการอักเสบของผิวหนัง ช่วยกำจัดเซลล์ผิวที่เสื่อมสภาพและช่วยยับยั้งการเสื่อมสภาพของเซลล์ผิวอ่อนแอทำให้ผิวพรรณเนียน นุ่ม กระชับ เปล่งปลั่งมากขึ้น ลดความมัน จุดด่างดำ ผิวหน้าและผิวกาย เพราะผงไหมมีสารสำคัญที่ช่วยสมานแผลที่เกิดจากการอักเสบของผิวหนัง

แป้งฝุ่น แป้งฝุ่นเนื้อเนียนละเอียด สูตรพิเศษควบคุมความมันต่อเนื่องยาวนาน 12 ชม. เนื้อแป้งบางเบาจากผงไข่มุก ผงไหม คอลลาเจนธรรมชาติ และวิตามินซี จึงช่วยลดการเกิดสิวพร้อมมอบผิวหน้าขาวกระจ่างใสเนียนสวย เป็นธรรมชาติ ทำวัสดุการแพทย์และสมุนไพร เนื่องจากมีกรดอะมิโนอยู่มากถึง 16 - 18 ชนิด มีสารต้านอนุมูลอิสระ ช่วยรักษาแผลให้หายเร็วขึ้น สามารถกำจัดเชื้อจุลินทรีย์บางชนิดที่เป็นสาเหตุโรคผิวหนัง ทั้งยังช่วยรักษาปริมาณน้ำในผิวหนัง กำจัดสิ่งสกปรกในเซลล์และยืดอายุเซลล์ได้ด้วย และยังสามารถนำมาผลิตเป็นไหมขัดฟันได้ ทำการเกษตร เช่นทำพลาสติกย่อยสลาย ผสมหัวอาหาร

(2.2) รังไหม สามารถนำไปสกัดเป็นผงไหมได้ และยังสามารถนำไปประดิษฐ์เป็นพวงกุญแจและดอกไม้ประดับในบ้านเรือนได้ พวงกุญแจจากรังไหม ดอกไม้จากรังไหม และสิ่งประดิษฐ์จากรังไหม

(2.3) มูลไหม ส่วนใหญ่จะใช้เป็นปุ๋ยในแปลงหม่อนทำให้หม่อนมีผลผลิตสูงขึ้น และมีการนำเศษมูลไหมไปเลี้ยงปลาในบ่อ พบว่าปลาเจริญเติบโตและมีน้ำหนักมากกว่าการใช้อาหารปลาลอยน้ำทั่วไป (ประเวช แสนนามวงษ์, 2566)

2.12 แนวคิดการประเมินผลตอบแทนทางสังคม(SROI) และการประเมินผลตอบแทนทางสังคมตามแนวทางการดำรงชีพออย่างยั่งยืน (SLROI)

2.12.1 การประเมินผลตอบแทนทางสังคม โดยเฉพาะผลลัพธ์และผลกระทบ จึงเป็นกระบวนการหนึ่ง ที่สำคัญซึ่งท้าทายให้คิดค้นและกำหนดเครื่องมือและดัชนีชี้วัดต่าง ๆ ในการจัด

ประเมินผลดังกล่าว โดยเครื่องมือที่ได้รับอย่างกว้างขวาง รวมทั้งในภาคธุรกิจที่แสวงหากำไรก็คือ ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน อาเธอร์บรูค (Brooks, 2008) กล่าวว่า การวัดประเมินผลคุณค่าทางสังคมประกอบด้วย 4 หลักการคือ ความรับผิดชอบ (Accountability) การประเมินค่า (Evaluation) ผลลัพธ์และผลกระทบ (Outcomes and Impact) และความมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) อาเธอร์บรูค (Brooks, 2008) อธิบายว่าผู้ประกอบการทางสังคมจะต้องแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อพันธกิจที่เสนอสู่สังคมและประเมินค่า เพื่อให้ทราบถึงผลลัพธ์และผลกระทบจากกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร เพื่อแจ้งให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนในสังคมรับรู้ถึงประสิทธิภาพของหน่วยงาน (Brooks, 2008)

2.12.2 ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน เป็นเครื่องมือประเมินผลทางสังคมที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่ามีการบุกเบิกมาจากกองทุน Robert enterprise development fund หรือ REDF New Economics Foundation, 2004); Context International Cooperation, 2006; Peter Scholten et al., 2006; Brooks, 2008) ซึ่งเป็นองค์กรแสวงหาผลกำไรแห่งหนึ่งจัดหาแหล่งเงินทุนให้กับผู้ประกอบการทางสังคมเพื่อช่วยเหลือคนยากจนให้มีทักษะในการทำงานและได้รับโอกาสในการจ้างงาน ซึ่งแสดงให้เห็นชัดเจนในช่วงตั้งแต่ปี ค.ศ. 1996 ถึง ค.ศ. 2001 โดยคำนวณผลตอบแทนทางธุรกิจและผลกระทบทางสังคมในเชิงปริมาณอย่างเป็นรูปธรรม REDE รวมทั้งออกแบบวิธี SROI จากพื้นฐานประสบการณ์ทำงานขององค์กรซึ่งพบว่า กิจกรรมหรืองานต่าง ๆ ที่ดำเนินการไม่สามารถบอกได้ว่างานขององค์กรสามารถพัฒนาชีวิตของคนที่เป็นเป้าหมาย โดยที่ REDF แบ่งมูลค่าขององค์กรออกเป็น 2 มูลค่า คือ

1) มูลค่าทางธุรกิจ (Enterprise Value) ซึ่งจะเน้นในเรื่องผลตอบแทนจากการลงทุนในรูปที่เป็นตัวเงิน เช่น รายได้จากธุรกิจต้นทุนของสินค้าและบริการค่าใช้จ่ายการดำเนินการ เป็นต้น

2) มูลค่าทางสังคม (Social Purpose Value) ซึ่งจะเน้นเรื่องมูลค่าของสิ่งที่องค์กรได้สร้างให้กับสังคม รวมถึงมูลค่าทางสิ่งแวดล้อมด้วย อย่างน้อยที่สุดมูลค่าดังกล่าวจะมาจากการลดต้นทุนต่าง ๆ ที่ไม่จำเป็นให้กับสังคมตามพันธกิจที่องค์กรได้วางเอาไว้ เช่น การลดค่าใช้จ่ายของสวัสดิการภาครัฐ ค่าใช้จ่ายที่ใช้เพื่อสังคม เป็นต้น รวมไปถึงเงินได้เปล่าต่าง ๆ ซึ่งเป็นตัวแปรหนึ่งของมูลค่าทางสังคมในปของรายได้ในขณะเดียวกัน การหาแหล่งเงินทุนเพิ่มเติมก็ถือว่า อยู่ในรูปของค่าใช้จ่าย โดยเมื่อรวมองค์ประกอบทั้งสอง จะได้มูลค่าผสม (Blended value) ซึ่งใช้คิดคำนวณผลตอบแทนโดยรวม

2.12.3 แนวคิดทฤษฎีด้านการวัดผลตอบแทนทางด้านสังคมจากการลงทุน (Social Return On Investment: SROI)

แนวคิด SROI ของ REDF ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน โดยประยุกต์ใช้เครื่องมือการวิเคราะห์การลงทุนที่เป็นมาตรฐานครอบคลุมในหลักการที่ขยายออกไปเพื่อให้เกิดมูลค่าทางสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ ในสามขั้นตอนแรกจะเป็นการประเมินค่าและการเปลี่ยนค่าผลกระทบที่องค์กรสามารถกระทำให้กับสังคม สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจให้ออกมาเป็นตัวเงิน สิ่งนี้จะส่งผลให้เกิด "มูลค่าผสม" ขององค์กรที่ประกอบไปด้วยมูลค่าทางธุรกิจ และมูลค่า จุดมุ่งหมายทางสังคม ในขั้นที่ 4 - 6 มูลค่าเหล่านี้จะถูกเปรียบเทียบกับการลงทุนที่ต้องการโดยแยกเป็นแต่ละประเภทของมูลค่าเพื่อเป็นดัชนีชี้วัดว่าการลงทุนนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่ โดยดัชนีต่าง ๆ และกระบวนการได้มาของการวิเคราะห์จะถูกแสดงในการรายงานผลต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

หลักของ SROI ประกอบไปด้วย

1) การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยต้องมีการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน และสร้างดัชนีชี้วัดความสำเร็จขององค์กรให้เป็นที่ยอมรับโดยทั่ว SROI จะเป็นผลลัพธ์ที่ได้ออกมาและทำการสื่อสารให้มีแนวทางไปในทางเดียวกัน

2) หลักในการเปลี่ยนแปลง หรือกลยุทธ์สร้างผลกระทบ เพื่อกระตุ้นองค์กรในการสร้างกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์สร้างความเปลี่ยนแปลง หรือผลกระทบทางสังคม

3) ขอบเขตและผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม เพื่อประเมินผลกระทบอย่างชัดเจน

4) การสร้างภาพจำลองเพื่อเป็นฐานในการตัดสินใจประกอบการใด ๆ

กรอบดังกล่าว ทำให้กิจการสามารถประยุกต์ใช้เพื่อสร้างมูลค่าทางสังคม มูลค่าทางเศรษฐกิจหรือมูลค่าทางสิ่งแวดล้อม ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการติดตาม ปรับปรุง และประเมินผลให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงผู้ลงทุน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากมูลค่าทางสังคมค่อนข้างจะเป็นมูลค่าที่สูงเกินความเป็นจริง จึงมีเทคนิคในการลดทอนมูลค่าลง คือ "Deadweight" เพื่อคำนึงถึงเฉพาะความต่างของผลกระทบที่เกิดขึ้นในกรณีที่มีและไม่มีกิจการเพื่อสังคม และผลที่ได้จาก Deadweight จะต้องใช้เทคนิค "Attribution" เพื่อคำนึงถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นกิจกรรมนี้จะเป็นสัดส่วนเท่าไรนั้นหากมี กิจกรรมอื่นเสริมและเกิดผลกระทบใกล้เคียงกัน จึงจะได้ผลที่ใกล้เคียงความเป็นจริงการวัดประเมินผลมูลค่าทางสังคม (Measuring Social Value) นั้น มีความน่าสนใจที่จะทำให้เกิดผลกระทบทางสังคมควบคู่ไปกับการสร้างผลตอบแทนทางการเงินในระดับหนึ่ง สิ่งสำคัญ คือ การแสดงให้เห็นถึงผลตอบแทนที่จะได้รับการลงทุนในกิจการเพื่อสังคมทั้งในรูปผลตอบแทนที่เป็นตัวเลขจริง ๆ จากการสร้าง "ตัวแทน" เพื่อโน้มน้าวให้เกิดความสนใจในการลงทุนและพัฒนากิจการต่อไป เช่นเดียวกับรูปแบบของกิจการแสวงหากำไร อย่างไรก็ตาม การวัดประเมินดังกล่าวจะได้รับการยอมรับว่าใช้ได้ต้องมี ประสิทธิภาพ ขึ้นอยู่กับความมีเหตุผลและสามารถยอมรับได้ของ "ตัวแทน" ที่ได้ตั้งมาให้ออกมาอยู่ในรูปของตัวเลข และจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าการพัฒนาเครื่องมือและองค์ประกอบของเครื่องมือ SROI มีความซับซ้อน และกระบวนการใช้เครื่องมือดังกล่าวยังขาดมาตรฐานกลางในการวัดอย่างในมาตรฐานบัญชี ซึ่งเป็นมาตรฐานที่มีลักษณะสากลหรือกึ่งสากล หรืออย่างน้อยก็ได้รับการยอมรับในสังคมหรือประเทศหนึ่ง ๆ ทั้งด้านการปฏิบัติและกฎหมาย

2.12.4 การประเมินผลตอบแทนทางสังคมตามแนวทางการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (SLROI)

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจนตามแนวทางการดำรงชีพอย่างยั่งยืนโดยพิจารณาจากความสำเร็จในการช่วยเหลือคนจนเป้าหมายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทุนในการดำรงชีพและบริบทของแต่ละพื้นที่

ข้อเสนอหลักของแนวคิดทฤษฎีการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนหรือแนวคิด SROI เป็นกระบวนการประเมินเกี่ยวกับคุณค่าทางสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจที่องค์กรมีส่วนสร้าง สามารถศึกษาย้อนหลัง เพื่อทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้น หรือศึกษาเชิงพยากรณ์ไปในอนาคตข้างหน้า ซึ่งการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนมีหลักการสำคัญดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในแง่นี้ หมายถึง บุคคลหรือองค์กรที่เกิดการเปลี่ยนแปลง ในเมื่อการเปลี่ยนแปลงเกิดกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านี้จะสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงได้ดีที่สุด นอกจากนี้ยังมีความต้องการและความคิดเห็นไม่เหมือนกัน ความแตกต่างอันซับซ้อนเหล่านี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องดึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ก่อนเริ่มกระบวนการประเมินผลลัพธ์ทางสังคม

2) เข้าใจสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลง การประเมินผลลัพธ์และผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนเป็นการวัดสิ่งที่เปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงก็ไม่มีการประเมิน ดังนั้นจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบันทึกสิ่งต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป พร้อมทั้งตระหนักด้วยว่าการเปลี่ยนแปลงมีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ

3) ใช้ "ค่าแทนการเงิน" ีค่าผลสำคัญ ค่าแทนทางการเงิน คือ ค่าประมาณเพื่อแทนมูลค่าทางการเงินของผลลัพธ์ทางสังคม ผลลัพธ์ทางสังคมถึงแม้ไม่ใช่ตัวเงินโดยตรง แต่ก็เกี่ยวข้องับสิ่งที่มีราคาตลาด

4) รวบรวมเฉพาะสิ่งที่เป็นสาระสำคัญ การประเมินผลลัพธ์และผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนจะเป็นประโยชน์ก็ต่อเมื่อมีข้อมูลที่เชื่อถือได้ และเก็บรวบรวมได้อย่างสม่ำเสมอเพราะการเก็บข้อมูลมีต้นทุน ดังนั้นควรต้องมีการแยกแยะระหว่างปัจจัยที่สำคัญกับปัจจัยที่ไม่สำคัญหรือไม่จำเป็น โดยคัดสรรเฉพาะผลลัพธ์ทางสังคม เน้นการจัดการไปยังประเด็นที่สำคัญซึ่งต้องอาศัยการอ้างอิงพันธกิจขององค์กร และการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เราอยากสร้างประโยชน์ให้

5) เน้นความโปร่งใส เมื่อผลลัพธ์ทางสังคมมักจะเป็นคุณค่าเชิงนามธรรมวัดยากหลากหลาย และมีมุมมองที่แตกต่างกันไป การประเมินทุกขั้นตอนต้องเน้นความโปร่งใส ภายใต้หลักการข้อนี้จึงควรจัดทำเอกสารประกอบการตัดสินใจทุกครั้งโดยเฉพาะปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย บันทึกผลลัพธ์ตัวชี้วัดและมาตรฐานที่ใช้ รวมถึงแจกแจงแหล่งที่มา วิธีการเก็บข้อมูล และวิธีพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ในการประเมิน

6) พร้อมรับการตรวจสอบ ถึงแม้การวิเคราะห์ SROI จะมีความเป็นวิทยาศาสตร์ในระดับหนึ่ง และช่วยสร้างความเข้าใจต่อคุณค่าที่เกิดจากการดำเนินงานได้มากขึ้น แต่มีทัศนคติส่วนตัวเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ด้วยเหตุนี้จึงควรพร้อมรับการตรวจสอบผลการประเมิน SROI จากบุคคลภายนอก

ข้อสรุป ผู้วิจัยสามารถนำแนวคิดการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) และการประเมินผลตอบแทนทางสังคมตามแนวทางการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (SLRO) ไปใช้ในงานวิจัย โดยผู้วิจัยได้ทำการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) และการประเมินผลตอบแทนทางสังคมตามแนวทางการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (SLRO) ในโครงการวิจัย การพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการแบบร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ในการวัดประเมินผลคุณค่าทางสังคมประกอบด้วย 4 หลักการ คือ ความรับผิดชอบ (Accountability) การประเมินค่า (Evaluation) ผลลัพธ์และผลกระทบ (Outcomes and Impact) และความมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) จะต้องแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อพันธกิจที่เสนอสู่สังคมและประเมินค่า เพื่อให้ทราบถึงผลลัพธ์และผลกระทบจากกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการวิจัย เพื่อแจ้งให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนในสังคมรับรู้ถึงความมีประสิทธิภาพของโครงการวิจัย

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยได้สรุปได้ว่า แนวคิดการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) และการประเมินผลตอบแทนทางสังคมตามแนวทางการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (SLROI) คือแนวคิด SROI ของ REDF ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน โดยประยุกต์ใช้เครื่องมือการวิเคราะห์การลงทุนที่เป็นมาตรฐานครอบคลุมในหลักการที่ขยายออกไปเพื่อให้เกิดมูลค่าทางสังคม สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ ในสามขั้นตอนแรกจะเป็นการประเมินค่าและการเปลี่ยนค่าผลกระทบที่องค์กรสามารถกระทำให้กับสังคม สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจให้ออกมาเป็นตัวเงิน สิ่งนี้จะส่งผลให้เกิด "มูลค่าผสม" ขององค์กรที่ประกอบไปด้วยมูลค่าทางธุรกิจ และมูลค่า จุดมุ่งหมายทางสังคม ในขั้นที่ 4 - 6 มูลค่าเหล่านี้จะถูกเปรียบเทียบกับการลงทุนที่ต้องการโดยแยกเป็นแต่ละประเภทของมูลค่าเพื่อเป็นดัชนีชี้วัดว่าการลงทุนนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่ โดยดัชนีต่าง ๆ และกระบวนการได้มาของการวิเคราะห์จะถูกแสดงในการรายงานผลต่อมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การออกแบบการดำเนินการวิจัยสามารถแบ่งออกเป็น ส่วนหลักดังนี้ 1) แผนการวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัย 2) กระบวนการยกระดับงาน Strategic Research Area (SRA) และ 3) การสร้างระบบนิเวศการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับจังหวัด ซึ่งสามารถแบ่งระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

3.1 แผนการวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัย

ตารางที่ 3.1 แผนการวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์	แผนการวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัย
1) เพื่อพัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ PPAOS และพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (DSS) ในชุมชนชนบทและชุมชน เมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด”	1.1) การค้นหา สอบทานและบันทึกการส่งต่อความช่วยเหลือ การชี้แจงสร้างความเข้าใจในการบันทึกข้อมูล Workshop ทดลองใช้ ประเมินการใช้งานระบบฐานข้อมูลในระดับอำเภอเมืองมุกดาหารและระดับตำบล ประกอบไป เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูลของ อบต. พัฒนาชุมชน เพื่อสร้าง ARM 1.2) เวทีการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมของข้อมูลในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด 1.3) เวทีการออกแบบนิยามและตัวชี้วัดการแก้ไขปัญหาความยากจนร่วมและแผนนโยบายร่วมกันในระดับจังหวัดร่วมกับศูนย์ศจพ.จ. 1.4) เวทีการจัดทำคู่มือการใช้งานระบบฐานข้อมูล PPAOS และ DSS แบบมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาคี 1.5) เวทีการติดตามและหนุนเสริมการใช้ระบบฐานข้อมูล PPAOS และ DSS
2) เพื่อพัฒนาและยกระดับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ (Area Based University) และสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด”	2.1) เวทีถอดบทเรียนการกำหนดคุณสมบัติของ Area Research Management (ARM) และ Area Development Management (ADM) 2.2) กระบวนการหนุนเสริมศักยภาพ ARM และ ADM
3) เพื่อสร้างแพลตฟอร์มกลไกการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคี ประกอบด้วย ระบบค้นหาสอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจน ระบบส่งต่อช่วยเหลือ และระบบติดตามประเมินผล	3.1) กระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) 3.2) กระบวนการวิเคราะห์ Pro-poor value chain 3.3) เวที Poverty Forum และ MOU

วัตถุประสงค์	แผนการวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัย
ในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองของ จังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกัน ทั้งจังหวัด”	
การบริหารจัดการโครงการ 1) การบริหารทีมวิจัยภายใน 2) กลยุทธ์ Exit Strategy ด้วย Co-Area Research Manager (Co-Arm) 3) การบริหารจัดการงบประมาณ	

3.2 กระบวนการยกระดับงาน Strategic Research Area (SRA)

การค้นหาและสอบทานในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ปีที่ 1 (ปี 2563) จำนวน 7 อำเภอ จำนวน 3,320 ครัวเรือน มีครัวเรือนยากจนที่ยังตกสำรวจ/ไม่ได้รับการสำรวจ/เป็นครัวเรือนยากจนที่ไม่มีรายชื่อในฐานข้อมูล TPMAF จำนวน 1,340 ครัวเรือน ปีที่ 2 (ปี 2564) สำรวจข้อมูลจำนวน 5,673 ครัวเรือน ปีที่ 3 (ปี 2565) การค้นหาและสอบทาน 100% ใน 3 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอนิคมน้ำอ้อม 2) อำเภอหนองสูง และ 3) อำเภอเมืองมุกดาหาร พบว่ามีคนรั่วไหลในระบบ (Inclusion Error) จำนวน 1,211 ครัวเรือน คนตกหล่นจากระบบ TPMAF (Exclusion Error) จำนวน 302 ครัวเรือน และยังได้มีการค้นหาครัวเรือนยากจนที่ขาดโอกาสด้านการศึกษาเพื่อส่งต่อความช่วยเหลือผ่านกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) พบว่ามีครัวเรือนตกหล่นด้านการศึกษาในอำเภอหว้านใหญ่ อำเภอดงหลวง และอำเภอดงคำชะอี จำนวน 9 ครัวเรือน และมีการจัดเวทีคืนข้อมูลให้กับผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านในทุกตำบล และ ศจพ.อ. ทั้ง 3 อำเภอ และมีการสำรวจครัวเรือนเป้าหมายเพิ่มเติมในปี 2566 ในพื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอหว้านใหญ่ อำเภอคำชะอี อำเภอดอนตาล สอบทาน 100% และพื้นที่ขยาย OM สกายแลป พบว่ามีคนรั่วไหลในระบบ (Inclusion Error) จำนวน 1,143 ครัวเรือน คนตกหล่นจากระบบ TPMAF (Exclusion Error) จำนวน 208 ครัวเรือน ในปัจจุบันรวมครัวเรือนยากจนสะสมทั้งสิ้น **จำนวน 6,184 ครัวเรือน**

3.2.1 กระบวนการในการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจน ดังนี้

1) เวทีการประชุมกับหน่วยงานในระดับพื้นที่ในการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับจังหวัดผ่านกลไกศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนช่วงวัยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดมุกดาหาร (ศจพ.จ.มุกดาหาร)

2) กระบวนการค้นหาและสอบทานข้อมูลคนจนที่ทำให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ (Data Cleansing) ในจังหวัดมุกดาหาร มีจำนวนข้อมูลครัวเรือนยากจนที่บันทึกในระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัด (PPPConnex) จำนวน 6,178 ครัวเรือน

3) การยกระดับกระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนในปี 2566 นี้ได้มีการยกระดับการดำเนินการใน 2 รูปแบบดังนี้

รูปแบบที่ 1 การยกระดับกระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนด้วยกลยุทธ์ Exit strategy ซึ่งมีการดำเนินการในพื้นที่อำเภอหว้านใหญ่ อำเภอคำชะอี และอำเภอดอนตาล ซึ่งมีการปรับบทบาทของวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารจากผู้ปฏิบัติงานหลักสู่โค้ชการทำงานร่วมกับ Area Research Manager และ Area Development Manager

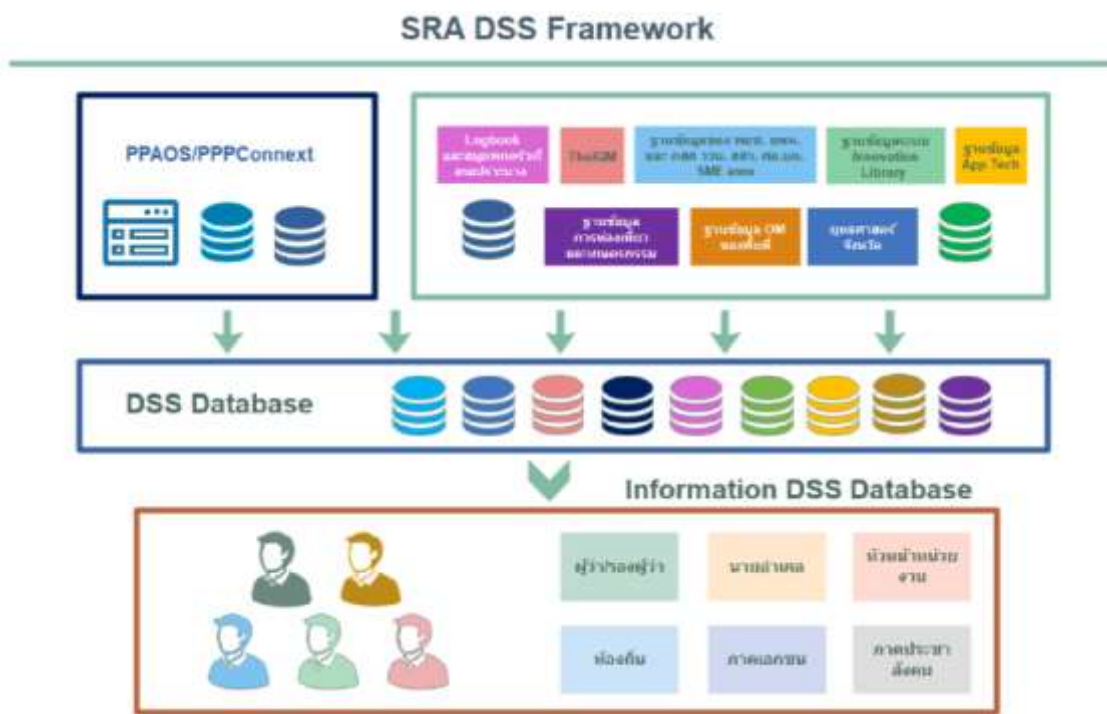
รูปแบบที่ 2 ระบบการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนเมืองบนฐานกลุ่มอาชีพ มีกระบวนการยกระดับการทำงานแบบ Focus group แบ่งตามกลุ่มอาชีพ ทำให้ได้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายแบบมุ่งเป้า ซึ่งกระบวนการนี้จะเหมาะสมกับชุมชนที่มีความหลากหลายทางอาชีพอยู่ในเขตชุมชนเมือง ทำให้เกิดข้อค้นพบและข้อจำกัดที่สำคัญคือกลุ่มเป้าหมายที่มาจับสกายแลปในอำเภอเมืองมุกดาหารจะเป็นคนต่างถิ่น

ซึ่งรายละเอียดในกระบวนการดำเนินงานจะถูกกล่าวถึงในบทที่ 4 ต่อไป

3.2.2 ระบบฐานข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ

จากการดำเนินงานในการพัฒนาระบบฐานข้อมูล DSS ทีมวิจัยได้เข้าร่วมการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในการร่วมพัฒนาระบบฐานข้อมูล โดยใช้กลไก ระหว่างผู้ใช้ระบบฐานข้อมูลและผู้พัฒนาระบบฐานข้อมูล โดยทั้งนี้ฐานระบบข้อมูลเป็นฐานระบบ YouTube รวมฐานข้อมูลหน่วยงานภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็น TPMAP-LOGBOOK MSO-LOGBOOK ยุทธศาสตร์จังหวัด ฐานข้อมูลครัวเรือนเกษตรกรจากสำนักงานเกษตรจังหวัด ฐานข้อมูลทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ฐานข้อมูลพาณิชย์จังหวัด และหน่วยงานอื่น ๆ โดยทั้งนี้ทีมวิจัยได้ออกแบบ กลไกการเชื่อมโยงด้านข้อมูลหน่วยงานภาคีเครือข่ายในพื้นที่โดยมีการจัดประชุมชี้แจง การบูรณาการข้อมูลของแต่ละหน่วยงานเพื่อเป็นการชี้เป้ากลุ่มครัวเรือน เกณฑ์การจัดเก็บข้อมูลตามตัวชี้วัดและวัตถุประสงค์ของหน่วยงานโดยทั้งนี้ได้มีการเชื่อมโยงฐานข้อมูลในระบบ DSS เกิดเป็นกลไกการทำงานและเชื่อมโยงในกลุ่มของครัวเรือนยากจนเป้าหมาย จนทำให้เกิดเป็นกลไกการส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจน เกิดการกำหนดตัวชี้วัดและการทำงานร่วมกันในการจัดเก็บข้อมูล โดยทั้งนี้ทีมวิจัยได้ลำดับขั้นตอนการบริหารจัดการระบบฐานข้อมูล DSS (ภาพที่ 7) ดังนี้

1. เข้าร่วมประชุมการวิเคราะห์ข้อค้นพบจากการดำเนินงานโครงการวิจัย โดยได้มีการใช้ระบบการจัดเก็บข้อมูลครัวเรือนยากจน โดยได้มีการนำเสนอ ปัญหา และโอกาสที่จะพัฒนาระบบฐานข้อมูล
2. จัดประชุมร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่าย นำเสนอวัตถุประสงค์การดำเนินการฐานข้อมูลระบบ DSS และนำเข้าข้อมูล Big Data ของแต่ละหน่วยงานเข้าสู่ระบบฐานข้อมูล DSS
3. เข้าร่วมประชุมการบริหารจัดการฐานข้อมูล นำเสนอข้อค้นพบและปัญหาจากการนำเข้าข้อมูลฐานระบบของแต่ละหน่วยงานร่วมกับผู้พัฒนาระบบข้อมูลกลาง
4. นำเข้าข้อมูลครัวเรือนยากจนจากฐานระบบ PPAOS เข้าสู่ฐานระบบ DSS โดยทั้งนี้ระบบได้ทำการวิเคราะห์และจำแนกแต่ละฐานข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงครัวเรือนยากจนเข้าสู่โมเดลแก้จน
5. วิเคราะห์ความเชื่อมโยงครัวเรือนยากจนสู่การออกแบบระบบการส่งต่อความช่วยเหลือกลุ่มครัวเรือนสงเคราะห์(ครัวเรือนอยู่ลำบาก) ครัวเรือนส่งเสริม(ครัวเรือนอยู่ยาก)และครัวเรือนสนับสนุนพัฒนาสู่การเป็นผู้ประกอบการ (ครัวเรือนอยู่ได้แล้วอยู่ดี) จนทำให้เกิดกลไกการช่วยเหลือ 100%

ภาพที่ 3.1 ระบบฐานข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ

3.2.3 การวิเคราะห์ทิศทางยุทธศาสตร์ (Strategic Direction)

การวิเคราะห์ทิศทางยุทธศาสตร์ของจังหวัดมุกดาหารมีการวิเคราะห์โดยเริ่มจากฐานงานหม่อนแก้งานสู่การวิเคราะห์พืชพลังงานและพืชเศรษฐกิจที่สำคัญในพื้นที่ซึ่งประกอบไปด้วย ข้าว มันสำปะหลัง และยางพารา นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงสู่ฐานวัฒนธรรมด้านอาหารคือหมุยที่มีการใช้ใบตองอย่างมากและแพร่หลาย ตลอดจนศักยภาพของชุมชนเองจาก Application Job Muk โดยมีขั้นตอนการดำเนินการหลักดังนี้

1) **การศึกษาและทำความเข้าใจในประเด็นที่สนใจ:** ศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของอุตสาหกรรมพืชพลังงานโดยรวมถึงความสามารถในการผลิต และการใช้งานของพืชที่ใช้เป็นแหล่งพลังงาน รวมถึงข้อจำกัดและโอกาสที่มีอยู่ในขณะนี้ ตลอดจนโอกาสหลากหลายบนฐานทรัพยากรในพื้นที่ เช่น ใบตองสู่อุตสาหกรรมหมุย เป็นต้น และอาชีพที่สำคัญของคนจนในเมือง

2) **การวิเคราะห์เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง:** ศึกษาและวิเคราะห์เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตพลังงานจากพืช รวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ การปรับปรุงเทคโนโลยีที่มีอยู่ในปัจจุบัน ตลอดจนความเหมาะสมของเทคโนโลยีที่นำมาถ่ายทอดให้กับกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย

3) **การทำ SWOT Analysis:** ทำการวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ที่เกี่ยวข้องกับพืชพลังงาน ใบตอง ชุมชนเมือง โดยให้ความสำคัญกับความเป็นไปได้ในการพัฒนาและการดำเนินงานในระยะยาว ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้ (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 การวิเคราะห์ทิศทางยุทธศาสตร์ (Strategic Direction)

จุดแข็ง (Strengths) 1. วัตถุดิบเกษตรกรรมผลิตพลังงานทดแทนได้มาก 2. บริษัทรัฐวิสาหกิจด้านพลังงานมีความเข้มแข็ง 3. โครงสร้างพื้นฐานพลังงานมีเพียงพอ 4. พลังงานจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีศักยภาพ 5. แผนพลังงานระยะยาวมีบูรณาการและมีเป้าหมายชัดเจน 6. มีกองทุนรับรองการพัฒนาพลังงาน 7. ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรด้านพลังงานอย่างต่อเนื่อง 8. ภูมิประเทศหลากหลายในการเลือกใช้เทคโนโลยีพลังงานทดแทน	จุดอ่อน (Weaknesses) 1. ราคาและความสัมพันธ์ ระหว่างพืชพลังงานและน้ำมัน 2. การเปลี่ยนที่เกิดขึ้นกับภาคการเกษตร 3. ประเด็นเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้อง
โอกาส (Opportunities) 1. ราคาน้ำมันและก๊าซธรรมชาติเหลว LNG ในตลาดโลกลดลง 2. ต้นทุนเทคโนโลยีพลังงานทดแทนลดลงอย่างต่อเนื่อง 3. เทคโนโลยีด้านสารสนเทศช่วยให้บริหารจัดการพลังงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น 4. AEC เปิดโอกาสการค้าการลงทุนและการเข้าถึงแหล่งพลังงานมากขึ้น 5. โครงการพัฒนาระบบขนส่งมวลชนจะเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน	อุปสรรค (Threats) 1. สถานะการเมืองในตะวันออกกลางยังไม่มีเสถียรภาพ 2. การเคลื่อนไหวของประชาชนบางกลุ่มเป็นอุปสรรคต่อการกำหนดนโยบายและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านพลังงาน 3. ราคาผลผลิตการเกษตรที่ใช้พัฒนาเชื้อเพลิงชีวภาพมีความผันผวนและราคาสูงกว่าประเทศเพื่อนบ้าน 4. ทรัพยากรในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมีข้อจำกัดมากขึ้น 5. การเผยแพร่ข้อมูลพลังงานที่บิดเบือน 6. มหาอำนาจในภูมิภาคมีบทบาทในแหล่งพลังงานของประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น

4) **การวิเคราะห์ตลาดและแนวโน้ม:** ศึกษาแนวโน้มในตลาดพลังงานที่เกี่ยวข้องกับพืช รวมถึงความต้องการจากตลาด และการเปลี่ยนแปลงในความต้องการพลังงานในอนาคต ด้วยกระบวนการหารือร่วมกับผู้ประกอบการโดยตรงและทบทุนสถานการณ์และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

5) **การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายยุทธศาสตร์:** กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการให้ยุทธศาสตร์พืชพลังงานโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ และความเหมาะสมในการตอบสนองต่อสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกที่ใช้หลักการ Pro-Poor value chain ในการกำกับ

6) **การสร้างแผนยุทธศาสตร์:** ทบทวนและกำหนดแผนยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในการพัฒนาเชิงพื้นที่และการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับพืชพลังงาน ใบตอง ชุมชนเมือง ซึ่งรวมถึงการจัดทำ

แผนการดำเนินงานการเข้าสู่ตลาด และการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ที่เหมาะสมกับชุมชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

7) การดำเนินการและการติดตามผล: นำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การดำเนินการ และติดตามผลการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงและปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์ตามความเป็นไปได้และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

ผลผลิตที่เกิดจากกระบวนการดำเนินการวิเคราะห์ทิศทางยุทธศาสตร์ มีดังนี้

ภาพที่ 3.2 SAR Mukdahan Milestone 5 ปี

จากภาพที่ 3.2 คือผลที่เกิดจากกระบวนการการวิเคราะห์ทิศทางยุทธศาสตร์ในระยะ 5 ปี ที่ครอบคลุมทุกอำเภอในจังหวัดมุกดาหาร นอกจากนี้ยังมีการวางแผนประเด็นย่อยที่สำคัญสามารถจำแนกแนวทางการพัฒนาโมเดลแก่นในอนาคตปี พ.ศ.2567 ได้ดังนี้

แนวทางที่ 1 แนวทางการพัฒนาอำเภอแซนด์บ็อกซ์ประเด็นพืชพลังงานร่วมกับบริษัท PQS จำกัด (ภาพที่ 3.3) เนื่องจากปัจจุบันปริมาณผลผลิตมันสำปะหลังจากเกษตรกรไม่เพียงพอต่อความต้องการของบริษัท อีกทั้งยังมีข้อจำกัดด้านคุณภาพ จึงมีเป้าหมายในการทำข้อมูลปริมาณผลผลิตมันสำปะหลังในระยะ 30 ตร.กม. โดยรอบบริษัท นอกจากนี้บริษัทมีระบบการรับซื้อมันสำปะหลังจากลานมันเอกชน ซึ่งยังไม่มีมีการรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรโดยตรง ในขณะที่บริษัทมีเครื่องมือและอุปกรณ์พร้อมสำหรับการรับซื้อมันสำปะหลังจากเกษตรกรและมีแนวคิดในการรับซื้อผลผลิตจากสหกรณ์การเกษตรเพื่อรับซื้อจากเกษตรกรโดยตรง อีกทั้งการส่งเสริมเกษตรกรรอบบริษัทปลูกหญ้าเนเปียร์โดยใช้พื้นที่ป่าบดจากโรงงาน ซึ่งพบว่าหญ้าเนเปียร์มีปริมาณโปรตีนค่อนข้างสูงและมีพื้นที่ว่างกว่า 250 ไร่ สามารถนำมาส่งเสริมให้เกิดการผลิตของเกษตรกรได้ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาอำเภอแซนด์บ็อกซ์ประเด็นพืชพลังงาน จึงมีดังนี้

1) วิทยาลัยชุมชนพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เพื่อเป็นผู้อนุมัติประเมิน Carbon Credit จากแปลงการผลิตของเกษตรกรรอบโรงงานรัศมี 30 ตร.กม.

2) พัฒนาระบบการรับซื้อน้ำมันสำปะหลังผ่านระบบสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดมุกดาหารเพื่อให้ครัวเรือนยางจนเข้ามาขายน้ำมันสำปะหลังให้กับสหกรณ์การเกษตร

3) พัฒนาการจัดการพื้นที่แปลงรวมในบริษัทจำนวน 250 ไร่ ในพื้นที่อำเภอเมือง และอำเภอหว้านใหญ่ เพื่อให้ครัวเรือนยางจนสามารถปลูกพืชพลังงานในพื้นที่ เช่น ไม้ หญ้าเนเปีย ด้วยแนวคิด CSR และ Carbon Credit

4) บริษัท PQS สนับสนุนปัจจัยการผลิต เครื่องจักรให้กับครัวเรือนยางจนและสหกรณ์การเกษตร ร่วมกับบริษัทโตโยต้า

โดยมี Co-Area Research Manager คือ คุณรัฐวิรุฬ ชาญจึงถาวร กรรมการผู้จัดการ บริษัท PQS จำกัด (มหาชน)

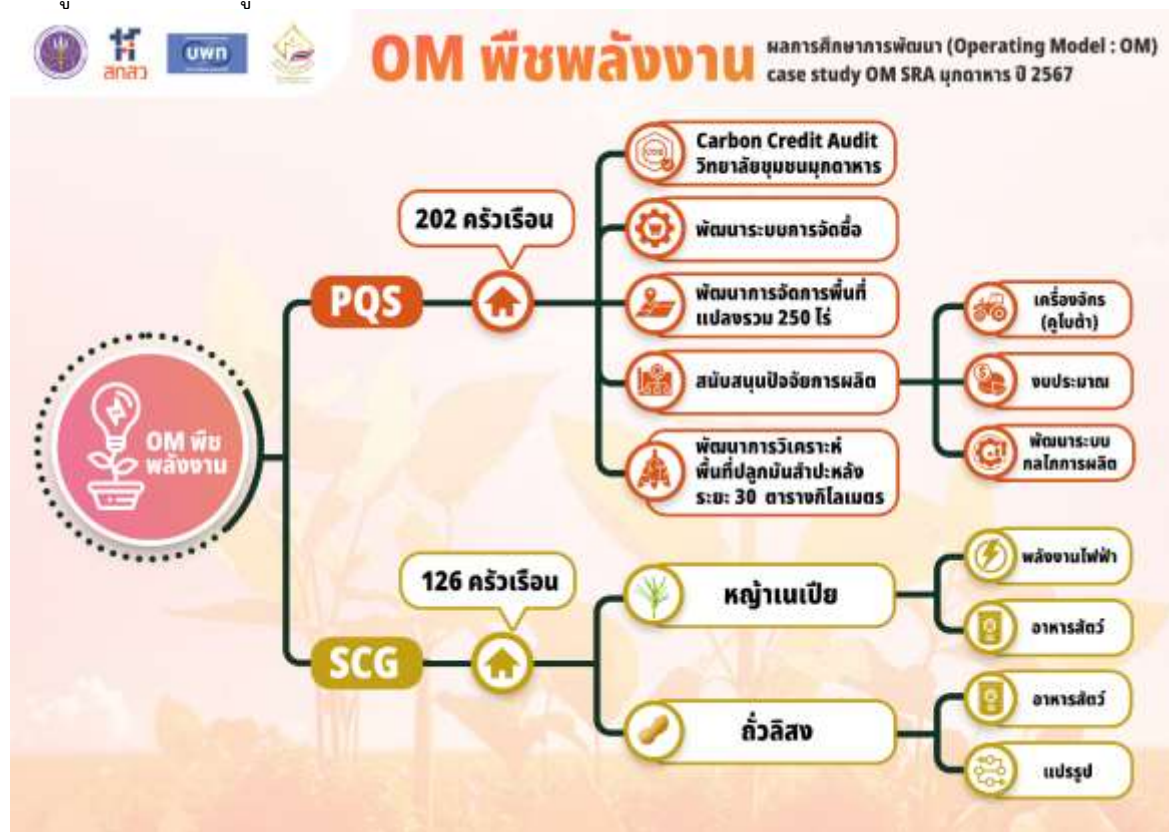
แนวทางที่ 2 การพัฒนาแซนด์บ็อกซ์เศรษฐกิจฐานรากจากใบตอง (ภาพที่ 3.4) ร่วมกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระนคร คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์โชติเวช เพื่อยกระดับการทำงานเชิงพื้นที่โดยการออกแบบหลักสูตรหัตถศิลป์งานใบตอง 3 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 อบรมพื้นฐานงานใบตอง

ระดับที่ 2 อบรมยกระดับนวัตกรรมชุมชน เพื่อเป็นวิทยากรถ่ายทอดให้กับชุมชนโดยเน้นพัฒนาอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่

ระดับที่ 3 อบรมยกระดับนวัตกรรมเชิงวัฒนธรรม: นวัตกรรมวัฒนธรรมสุวรรณภูมิ

โดยมี Co- Area Research Manager คือ คุณถึงบุญ ก้อนคำ สมาคมเมืองสามชธรรม เป็นผู้ประสานงานในรูปแบบโมเดลกล้วยตานี

ภาพที่ 3.3 โมเดลแก้งกันพืชพลังงาน

ภาพที่ 3.4 โมเดลกล้วยตานี

3.4 ปฏิบัติการแก้จน (Operating Model: OM)

การยกระดับปฏิบัติการแก้จนสู่อำเภอนิคมคำสร้อยแซนด์บ็อกซ์ซึ่งเป็นพื้นที่จำลองทดลองปฏิบัติการแก้ไขปัญหาคความยากจนในระดับอำเภอ ซึ่งการยกระดับงานปฏิบัติการแก้จนสู่อำเภอ Sandbox การดำเนินการในรูปแบบนี้ภายใต้หลักคิดเดิมบนฐานทุนการดำรงชีพ 5 ด้านตามกรอบฐานทุนการดำรงชีพ และศักยภาพเชิงพื้นที่ ร่วมกับ 1) การวิเคราะห์ Pro-Poor value chain 2) การวิเคราะห์ศักยภาพกลุ่มเป้าหมายจากระบบฐานข้อมูล PPPConnex เชื่อมโยงกับโมเดลแก้จนและการจำแนกกลุ่มเป้าหมายกับการแก้ไขปัญหาคความยากจน 3) การวิเคราะห์กลไกภาครัฐ และ 4) แผนปฏิบัติการเชิงบูรณาการทั้งภาควิชาการ ภาคีภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน มีการดำเนินการในลักษณะ Flagship ใน 2 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การยกระดับแบบทวีคูณมูลค่าทางเศรษฐกิจด้วยเศรษฐกิจฐานราก

การดำเนินการภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลอำเภอเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในชุมชนชนบท จังหวัดมุกดาหาร ดำเนินการใน 4 อำเภอ ดังนี้ 1) อำเภอเมือง 2) อำเภอโนนคำสร้อย 3) อำเภอหนองสูง และ 4) อำเภอดอนตาลเป็นพื้นที่ขยายผลในปี พ.ศ.2566

การดำเนินการในรูปแบบนี้การออกแบบโดยใช้ระบบการตลาดนำการผลิตและเน้นการสร้างต้นแบบทวีคูณมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างน้อย 0.57 – 15 เท่า ด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมผ่านกลไกวิสาหกิจชุมชนและ Area development Manager ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

ภาพที่ 3.5 Pro-Poor value chain: หม่อนแก้ว

รูปแบบที่ 2 การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มบนฐานวัฒนธรรมในเขตพื้นที่เมืองโมเดลเมืองชายแดน ฯ

การวิเคราะห์ข้อมูลเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้ มีการวิเคราะห์ต้นทุนทางสังคมทั้งด้านกลุ่มอาชีพ ทุนด้านวัฒนธรรม ทุนด้านสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ที่จะทำให้เกิดต้นทุนของพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหารที่จะนำมาใช้เกิดกระบวนการเรียนรู้ผ่านพื้นที่สาธารณะ ที่จะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชน คนนอกชุมชน และครัวเรือนยากจน เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มบนฐานวัฒนธรรมในเขตพื้นที่เมืองโมเดลเมืองชายแดน ด้วย "เวทีเสวนาฮักแพงเมืองมุก" เป็นการรวมกลุ่มผู้เข้าร่วมที่มีบทบาทและความสัมพันธ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อสนับสนุนและสร้างความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนและพูดคุยในเวทีนี้ช่วยสร้างแนวทางการทำงานที่มีประสิทธิภาพและมุ่งเน้นในการสร้างรายได้และเสริมสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) โดยเน้นที่ความเป็นมุกนิยและเมืองสามธรรมคือ ธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อเรื่องพญานาค 3 พิภพ สามารถแบ่งกลุ่มหรือบทบาทความสัมพันธ์และกิจกรรมร่วมกันในการดำเนินงานได้ดังนี้ (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3 บทบาทและความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับเครือข่าย

ภาคี/กลุ่ม	ความสัมพันธ์	กิจกรรม/บทบาท
1. โรงเรียนมุกดอาหาร	เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน	การนำเสนอความรู้และโอกาสการศึกษาในเขตท้องถิ่น
2. โรงเรียนมุกดาลัย	มีบทบาทในการพัฒนาความรู้และศักยภาพ	การสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชน
3. โรงเรียนนวมินทราชูทิศ	ร่วมมือในการสร้างที่อยู่อาศัยเสถียร	การแนะนำโครงการส่งเสริมการอยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม
4. กลุ่มสตรี	เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน	การสนับสนุนกิจกรรมที่เพิ่มศักยภาพและความเป็นอยู่ในชุมชน
5. กลุ่มเยาวชน	เป็นพื้นที่ในการพัฒนาบุคลากร	การจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะและการทำงานร่วมกับชุมชน
6. กลุ่มผู้ขับสามล้อ (สกายแลป)	มีบทบาทในการเคลื่อนที่และการคมนาคม	การสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่คมนาคมและการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก
7. ผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดอาหาร	มีบทบาทในการบริหารจัดการในระดับจังหวัด	การสนับสนุนโครงการและนำเสนอแนวคิดในการพัฒนาชุมชน
8. นักธุรกิจแขวงสะพานเขต (สปป.ลาว)	เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายธุรกิจ	การเข้าร่วมในกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นและส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น
9. คหบดีมุกดอาหาร	มีบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมและศิลปวัฒนธรรม	การสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น
10. พระครูสังฆวิสุทธ	เป็นหนึ่งในผู้นำศาสนาที่มีอิทธิพลในพื้นที่	การแนะนำความรู้ทางศาสนาและการสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาในชุมชน
11. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	เป็นตัวแทนของประชาชนในสภาผู้แทนราษฎร	การเสนอแนวคิดและความต้องการของชุมชนในระดับนโยบาย
12. นายกสมาคมการค้าท่องเที่ยว	มีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยว	การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวและส่งเสริมทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่
13. นายกสมาคมเวียดนามแห่งประเทศไทย	เป็นตัวแทนของชุมชนไทย-เวียดนามในพื้นที่	การสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมและความร่วมมือระหว่างชุมชนไทย-เวียดนาม

ภาคี/กลุ่ม	ความสัมพันธ์	กิจกรรม/บทบาท
14. ผู้ประกอบการที่พักและโรงแรม	เป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจที่ให้บริการท่องเที่ยว	การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวและการเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรท่องเที่ยว
15. บริษัทและโรงงานต่าง ๆ	เป็นตัวแทนของธุรกิจและอุตสาหกรรม	การสนับสนุนโครงการที่เน้นการพัฒนาท้องถิ่นและสร้างโอกาสในธุรกิจและอุตสาหกรรมท้องถิ่น
16. เทศบาลเมืองมุกดาหาร	เป็นหน่วยงานราชการในระดับท้องถิ่น	การจัดการและสนับสนุนโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน
17. นายอำเภอดอนตาล	เป็นผู้นำในระดับอำเภอ	การสนับสนุนโครงการและนำเสนอแนวคิดในการพัฒนาท้องถิ่น
18. ตัวแทนประธานชุมชนทั้ง 34 ชุมชน	มีบทบาทในการแทนชุมชนท้องถิ่น	การเสนอแนวคิดและความต้องการของชุมชนทั้งหมดในพื้นที่

มุกดาหารมีศักยภาพที่สูงในการเป็น "พื้นที่การเรียนรู้" หรือ "จุดนัดหมายการเรียนรู้" ซึ่งสามารถนำมาพัฒนาและสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมและอาชีพได้อย่างหลากหลาย ดังนี้:

1) **ทรัพยากรทางธรรมชาติ:** พื้นที่ตั้งของมุกดาหารติดตั้งที่ชายโขง ทำให้มีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม มีการนำเสนอและการตลาดเรื่องท่องเที่ยวที่เน้นทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

2) **พื้นที่ตลาดถนนคนเดินและทาว์นของแต่ละชุมชน:** สร้างจุดนัดหมายการเรียนรู้ผ่านการจัดพื้นที่ตลาดถนนคนเดินในแต่ละชุมชน และสนับสนุนกิจกรรมการขายสินค้าชุมชนและอาหารท้องถิ่น

3) **เครื่องมือการท่องเที่ยว:** การใช้เครื่องมือการท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับสถานที่สำคัญในพื้นที่

4) **การสนับสนุนกลุ่มอาชีพ:** การสนับสนุนกลุ่มอาชีพผู้ขับสามล้อ (สกายแลป), กลุ่มอาชีพผู้ขายใบตอง, กลุ่มอาชีพผู้ทำกระจุ๋, และกลุ่มอาชีพค้าขาย การสร้างโอกาสในการทำงานและพัฒนาอาชีพในชุมชน

5) **การวิเคราะห์ฐานวัฒนธรรม:** การวิเคราะห์ฐานวัฒนธรรมสู่การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม การนำเสนอและสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมและงานพญานาคสามปีภพ

6) **การสร้างรายได้และเสริมสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้:** การนำเสนอและสนับสนุนโครงการท่องเที่ยวที่มุกดาหารมีความเป็นเลิศ การสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้ที่เน้นความเป็นมุกนิยัมและเมืองสามธรรม

การวิเคราะห์ฐานวัฒนธรรมสู่การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มบนฐานทุนวัฒนธรรมและอาชีพ ผ่านการนำเสนอแนวคิดและโครงการที่ตรงกับศักยภาพทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของมุกดาหาร พื้นที่นี้สามารถสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในชุมชนได้ในทุกระดับ การให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์และการนำเสนอทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นช่วยสร้างความยั่งยืนและความเป็นไปได้ในการพัฒนาท้องถิ่นของมุกดาหารและการแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งในปฏิบัติการนำร่องได้เริ่มต้นแบบ Quick win project ด้วย “รถสกายแลปแก๊จน” และ “ตลาดนัดแฮกหวาน” ซึ่งถือว่าเป็นโมเดลภาคบริการ สร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ด้วยทุนทางวัฒนธรรม และกลไกธสามล้อ สกายแลปเป็นการรับสินค้า ผลผลิตการเกษตร อาหาร และผู้คน ส่วนปลายเป็นการส่งสินค้าและผู้คนที่

รับมาจากต้นไปยังสถานที่ปลายทาง จึงได้มีการวิเคราะห์แนวทางการดำเนินงานที่จะใช้สามล้อสกายแลป เป็นผู้ขนส่งสินค้า วัตถุดิบ อาหาร และผู้คน ให้เป็นระบบมากขึ้น รวมถึงการเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว โดยมีเส้นทางการท่องเที่ยว ที่จะช่วยยกระดับรายได้ ตลอดจนการนำสมาชิกในครัวเรือนสามล้อสกายแลป เข้าสู่กระบวนการรวบรวมและแปรรูปสินค้าที่จะนำไปจำหน่ายให้กับช่องทางตลาดในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นการยกระดับรายได้ของสมาชิกในครัวเรือนผู้ขับสามล้อเครื่อง ขณะเดียวกันมีการเชื่อมโยงการกระจายรายได้โดยให้สามล้อสกายแลปรับสินค้าจากครัวเรือนยากจนกลุ่มพัฒนาอาชีพเพิ่มรายได้มาส่งต่อให้กับผู้บริโภค และมีการใช้สามล้อเครื่องเป็นพื้นที่ในการโฆษณาร้านอาหาร โรงแรมที่พัก เพื่อยกระดับรายได้จากการเป็นพื้นที่สื่อสารประชาสัมพันธ์ และ โอกาสในอาชีพที่ 2 คือ การแปรรูปกระจู๋ เพื่อเชื่อมโยงกับตลาดประเพณีที่เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร ทั้งนี้ได้มีการวิเคราะห์ห่วงโซ่การแปรรูปกระจู๋ เพื่อให้เห็นกระบวนการที่จะสามารถนำครัวเรือนยากจนเข้ามาอยู่ในกระบวนการแปรรูปและการจำหน่ายเพื่อสร้างให้เกิดรายได้กับครัวเรือนยากจน

3.4.1 กระบวนการพัฒนาผู้จัดการพื้นที่ (Area Manager)

การพัฒนา“นักบริหารและพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Manager)” เพื่อพัฒนาและยกระดับบทบาทผู้ปฏิบัติงานในระดับท้องทุ่ง ท้องที่ ท้องถิ่น ด้วยกระบวนการวิจัยแบบบูรณาการด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนในแต่ละพื้นที่และชุมชน เพื่อสร้างนักบริหารและพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Manager) ในพื้นที่ และเพื่อสร้างแพลตฟอร์มการยกระดับการแก้ไขปัญหาความยากจน ร่วมกันทั้งหน่วยงาน function และทีมวิจัย ได้แก่ นักจัดการและวิจัยในพื้นที่ (Area Research Manager) คือ วิทยาลัยชุมชน (วชช.) และนักจัดการและพัฒนาพื้นที่ (Area Development Manager) ในโครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดน ฯ จำกัดขอบเขตเฉพาะกลุ่มอาจารย์ในวิทยาลัยชุมชน (วชช.) แต่เนื่องด้วยวิทยาลัยชุมชน (วชช.) มีขนาดเล็กทำให้นักวิชาการไม่เพียงพอต่องาน ต้องอาศัยความรู้ด้านวิชาการจากภายนอกวิทยาลัยชุมชน (วชช.) เช่น อาจารย์จากสาขาวิชาวัฒนธรรมการพัฒนาสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เข้ามาเกี่ยวข้องเรื่องทุนความรู้ โดยกำลังสร้างความรู้ขึ้นมาในเวทีการประชุมเชิงปฏิบัติการ หรือครูจากโรงเรียนที่มาจากสายปฐมนิเทศมาช่วยเติมเต็มความรู้บางอย่างทางวิชาการ ซึ่งถือเป็นนักจัดการและวิจัยในพื้นที่ (Area Research Manager) แม้ไม่ได้อยู่ในวิทยาลัยชุมชน (วชช.) ในส่วนนักจัดการและพัฒนาพื้นที่ (Area Development Manager) ให้ค้นหาคนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอาชีพเป็นหลัก เช่น แกนนำผู้ประสาน มีบุคลิกลักษณะเรียนรู้บนฐานการลงมือทำ ออกแบบแบ่งงานให้คนในชุมชน มีข้อมูลความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ หรือนักศึกษาที่มาร่วมกระบวนการ และนักศึกษาได้รับทุนกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ที่เป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่และช่วยเหลือผลิตภัณฑ์หมอน และกระจู๋มาจำหน่าย แม้นักศึกษาจะเรียนอยู่แต่ก็สามารถเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมห่วงโซ่คุณค่าการตลาด

3.5.1 คุณสมบัตินักบริหารจัดการพื้นที่เบื้องต้น มีดังนี้

1) **ลักษณะของบุคลิคนักบริหารจัดการพื้นที่** เป็นคนมองโลกในแง่ดี คิดในทางบวก ผู้ฟังที่ดี เป็นคนเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นคนพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ใฝ่รู้ เป็นคนในพื้นที่ให้การยอมรับนับเชื่อถือ เสียสละ อ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตอาสา ยิ้มแย้มแจ่มใส มุ่งมั่นตั้งใจในการทำงาน

2) **สมรรถนะและความสามารถ** มีความรู้ทักษะด้านการวิเคราะห์ชุมชน มีทักษะการสื่อสารถ่ายทอด มีทักษะการถ่ายทอดนำเสนอ มีทักษะการจับประเด็น มีทักษะเป็นวิทยากรกระบวนการ มีทักษะความสามารถทางด้านเทคโนโลยี และมีทักษะการเชื่อมประสานงานได้ดี

3) บทบาท กระบวนการทำวิจัย ขับเคลื่อนงานได้อย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างพื้นที่การเรียนรู้ บริหารจัดการข้อมูลความรู้ได้ดี ส่งต่อให้ความช่วยเหลือ ประสานงานและเชื่อมโยงการทำงานได้ทุกระดับทั้งระดับชุมชน ภาควิ และภายในทีมวิจัย

4) เครื่องมือและวิธีการ ประกอบไปด้วย ระบบฐานข้อมูล ระบบการติดตามข้อมูล การจัดการความรู้ การศึกษาระเบียบกฎหมายของหน่วยงาน และสร้างพื้นที่การเรียนรู้

สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มสมรรถนะได้ดังนี้

4.1) การสร้างนักจัดการวิจัยในระดับพื้นที่ (Area Research Management: ARM)

4.2) การสร้างนักจัดการพัฒนาในระดับพื้นที่ (Area Development Management: ADM)

3.4.2 การวิเคราะห์ภาคีในการแก้ไขปัญหาความยากจน

การวิเคราะห์กลุ่มภาคีที่เข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาความยากจน ลักษณะบทบาทตามหน้าที่ บทบาทการมีส่วนร่วม และบทบาทหน้าที่เฉพาะเจาะจง ด้วยการจัดกลุ่มภาคีนี้จะสามารถวิเคราะห์ระดับภาคีย่อยในแต่ละหน่วยต่อไป และสามารถวิเคราะห์ระดับความมีผลกระทบต่อความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาความยากจนได้ (ตารางที่ 3.4)

ตารางที่ 3.4 การวิเคราะห์ภาคีในการแก้ไขปัญหาความยากจน

กลุ่ม/ระดับภาคี	ลักษณะบทบาท	บทบาทแบบมีส่วนร่วม	บทบาทที่เฉพาะเจาะจง
1. รัฐบาล/ หน่วยงานราชการ	มีหน้าที่จัดทำและปรับปรุงนโยบายสาธารณะในด้านนี้	สนับสนุนและส่งเสริมให้แต่ละภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข	กำกับดูแลการดำเนินงานและมีการปฏิบัติตามนโยบาย
2. ภาคเอกชน/ ธุรกิจ	มีหน้าที่ในการสนับสนุนทางการเงิน ทรัพยากรมนุษย์ และนำครัวเรือนยากจนเป้าหมายเข้าสู่ห่วงโซ่ธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ	ให้สนับสนุนด้านธุรกิจและทรัพยากร	โอกาสที่จะได้รับประโยชน์ทางธุรกิจ
3. องค์กรการกุศล/ NGO/ สถาบันการศึกษา ในพื้นที่	มีบทบาทในการดำเนินโครงการและให้การสนับสนุนตามศักยภาพ ความต้องการและบริบทของพื้นที่ การวิเคราะห์โอกาสใหม่ในการหลุดพ้นจากความยากจน	การทำงานที่สอดคล้องกับพื้นที่หรือกลุ่มเป้าหมาย	มีความยืดหยุ่นในการดำเนินการและปรับตัวตามสถานการณ์
4. ชุมชน	ผู้รับผลกระทบโดยตรงและมีส่วนร่วมในปฏิบัติการวิจัย	ร่วมมือในการแบ่งปันข้อมูลและการสนับสนุนกิจกรรมร่วมกัน	ต้องเผชิญกับความยากลำบากและต้องความเสี่ยงที่เกิดขึ้น

3.4.3 พื้นที่ในการดำเนินการวิจัย

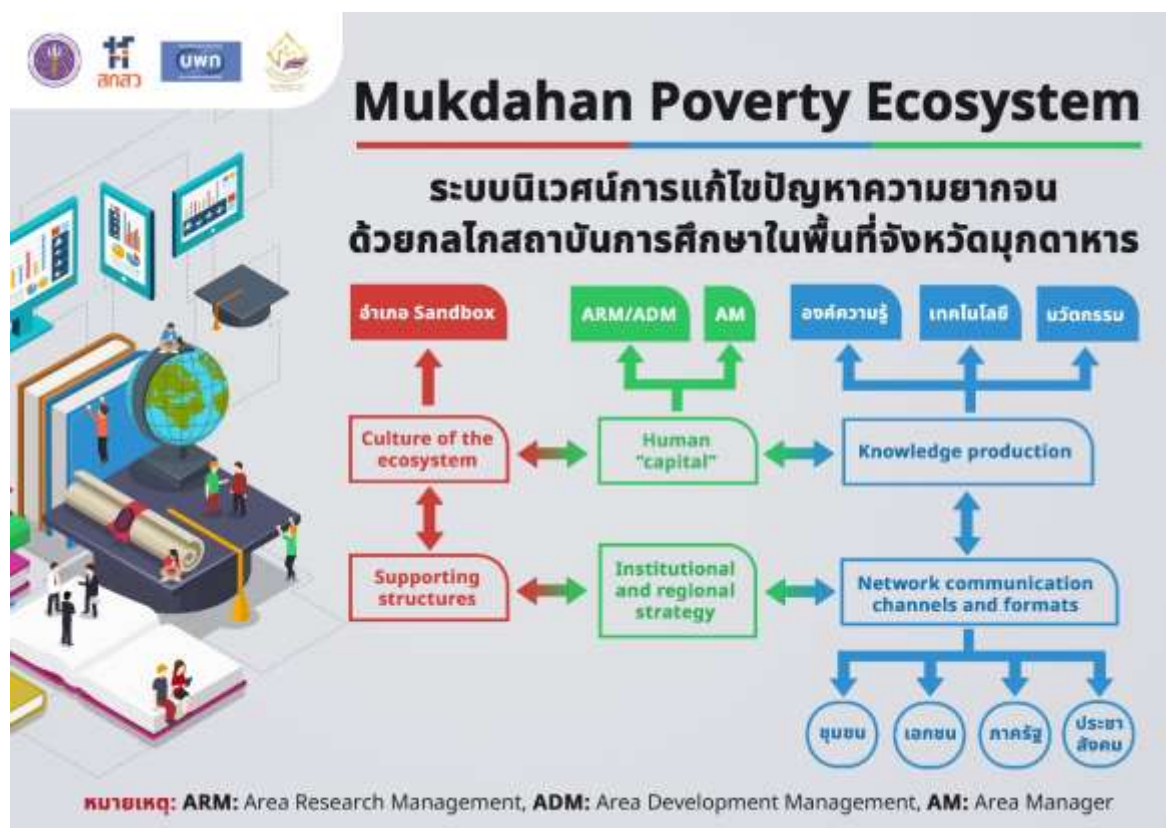
พื้นที่ดำเนินการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วย 5 อำเภอ ดังนี้ 1) อำเภอเมืองมุกดาหาร 2) อำเภอนิคมน้ำส่วย 3) อำเภอหนองสูง 4) อำเภอดอนตาล และ 5) อำเภอหว้านใหญ่ รายละเอียดการคัดเลือกในแต่ละพื้นที่ มีดังนี้ (ตารางที่ 3.5)

ตารางที่ 3.5 พื้นที่ดำเนินงานวิจัย

ชื่อโครงการ	อำเภอ	เกณฑ์ระดับพื้นที่ย่อย	เกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ในการวิจัย
คุยกันทั้ง อำเภอและ หม่อนแก้ง	เมือง มุกดาหาร	1. มีประธานชุมชนและ คณะกรรมการชุมชน 34 ชุมชน 2. กลุ่มเป้าหมายวัยแรงงานในพื้นที่ มีทักษะเฉพาะทางแต่ยังเข้าไม่ถึง แหล่งจ้างงาน	1. นายอำเภอรับบทบาทหน้าที่ของนัก บริหารและพัฒนาเชิงพื้นที่ 2. ภาครัฐช่วยให้การสนับสนุน 3. ชุมชนและผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง 4. คริวเรือนเป้าหมายมรดกภาพ มี ความต้องการและมีความพร้อมในการ พัฒนาตนเอง 5. คริวเรือนยากจนมีความหนาแน่นสูง 1 ใน 5 อำเภอ 6. คริวเรือนยากจนมีทักษะและองค์ ความรู้ดั้งเดิมในการปลูกและผลิตหม่อน 7. มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพร้อมจะ สนับสนุนคริวเรือนยากจนเป้าหมายใน พื้นที่ ประกอบไปด้วย กลุ่มวิสาหกิจไท บ้านอินดี้ พ่อทองคำ เป็นต้น 8. กลุ่มวิสาหกิจที่สามารถยกระดับรายได้ แบบทวีคูณ
	นิคมคำ ส่วย	1. สนง.นิคม จัดสรรพื้นที่ 83 ไร่ และเงินกองทุนในการประกอบ อาชีพ 2. วิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกหม่อนเลี้ยง ไหมสายใยนิคมคำส่วย รับซื้อ หม่อน 3. วิสาหกิจชุมชนไทบ้านอินดี้ เป็น แหล่งรับซื้อหม่อน	
	หนองสูง	1. อปท.หนองสูง จัดสรรพื้นที่ 3 ไร่ 2. สนง.เกษตรสนับสนุนอาคารแปรรูป หม่อน	
	ดอนตาล*	1. พื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ 2. วิทยาลัยการอาชีพดอนตาลมี ความเชี่ยวชาญด้านการเกษตร นักศึกษาและพื้นที่ จำนวน 500 ไร่ 3. อปท.เข้ามามีส่วนร่วมในการ บริจาคที่ดิน 4. ขยายพื้นที่ Sandbox นิคมคำ ส่วย	
เมืองชายแดน แห่งการเรียนรู้ เพื่อการ ขับเคลื่อน เศรษฐกิจฐาน รากด้วย แนวคิด “คุย กันทั้งอำเภอ”	เมือง มุกดาหาร	1. มีประธานชุมชนและ คณะกรรมการชุมชน 34 ชุมชน 2. กลุ่มเป้าหมายวัยแรงงานในพื้นที่ มีทักษะเฉพาะทางแต่ยังเข้าไม่ถึง แหล่งจ้างงาน	
	หว้านใหญ่	1. พื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ	
	ดอนตาล	1. พื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ 2. วิทยาลัยการอาชีพดอนตาลมี ความเชี่ยวชาญด้านการเกษตร	

3.5 การสร้างระบบนิเวศการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับจังหวัด

การสร้างระบบนิเวศการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยกลไกสถาบันการศึกษาในพื้นที่ มีองค์ประกอบของระบบนิเวศ ดังนี้ ระบบนิเวศวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ การผลิตองค์ความรู้และนวัตกรรม ระบบโครงสร้างสนับสนุน ยุทธศาสตร์ระดับสถาบันและระดับภูมิภาค ภาคีเครือข่ายและรูปแบบการสื่อสาร เครือข่าย (Sybille Reichert, 2019) โดยมีกรอบการสร้างระบบนิเวศ ดังนี้

ภาพที่ 3.7 ระบบนิเวศการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยกลไกสถาบันการศึกษาในพื้นที่

เพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประเภทและรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษาในระดับพื้นที่และภาคีระดับภูมิภาคในกระบวนการสร้างระบบนิเวศเลือกแนวทางกรณีศึกษาเชิงคุณภาพในปฏิบัติการแก่นจน ซึ่งวิธีการนี้ช่วยให้สามารถนำเสนอความซับซ้อนหลายมิติรวมถึงของรูปแบบและบริบทของระบบนิเวศที่เกิดขึ้นใหม่

การสร้างระบบนิเวศของสถาบันการศึกษาที่สามารถส่งผลกระทบต่อ การแก้ไขปัญหาความยากจน มีดังนี้

1) **ผลลัพธ์และผลกระทบหลายมิติ** ผลกระทบของสถาบันการศึกษาในระดับพื้นที่ต่อการสร้างระบบนิเวศระดับภูมิภาคด้วยการบูรณาการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างมีส่วนร่วม โดยการมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษาต่อนวัตกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมตลอดจนบทบาทเชิงสัมพันธ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนที่มีบรรทัดฐานร่วมกัน แนวปฏิบัติด้านการสื่อสาร และส่วนร่วมทาง “ความทรงจำทางวัฒนธรรม”

2) **ความหลากหลายของสภาพแวดล้อมในภูมิภาค** เนื่องจากผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของสถาบันการศึกษาไม่เพียงขึ้นอยู่กับ การแทรกแซงของตนเองเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในภูมิภาคด้วย

3) การเปิดกว้างของระบบเทคโนโลยีและนวัตกรรมของพื้นที่ บทบาทของช่องทางความรู้ระดับสากลและถ่ายโอนระหว่างภูมิภาคซึ่งเป็นส่วนสำคัญของระบบนิเวศน์

การถอดบทเรียนจากกรณีศึกษาจะมุ่งเน้นไปยังภาคีและผู้มีส่วนร่วมที่หลากหลายเพื่อให้แน่ใจว่าจะสะท้อนถึงมุมมองที่กว้างขวางของระบบนิเวศน์ของการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรม และวัฒนธรรม และบทบาทของสถาบันการศึกษาด้วยการถอดบทเรียนจากอำเภอแซนด์บ็อกซ์ที่เป็นกรณีศึกษาจะสร้างความเชื่อมั่นว่าระบบนิเวศน์นี้ผ่านการปฏิบัติการแล้ว ซึ่งจะพบบทเรียนสำคัญในการสร้างระบบนิเวศน์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่และสามารถขยายผลในพื้นที่อื่น ๆ ได้

บทที่ 4 ผลการวิจัย

โมเดลแก้จนได้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องจากการวิจัยระยะที่ 1 (2563) ระยะที่ 2 (2564) ระยะที่ 3 (2565) และระยะที่ 4 (2566) พบข้อค้นพบที่สำคัญในการทำงานดังนี้

การทบทวนสถานการณ์เดิมสู่กระบวนการทำงานปัจจุบัน การริเริ่มปฏิบัติการแก้จนเริ่มที่โมเดลมันแก้วน้าเกลือหลง เป็นโมเดลแก้จนที่ดำเนินการต่อเนื่องจากการวิจัยระยะที่ 1 (2563) และการวิจัยระยะที่ 2 (2564) ในการวิจัยระยะที่ 3 (2565) ครั้งนี้เป็นการติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการโมเดลมันแก้วน้าเกลือ “ประเด็นมันแก้วน้าเกลือ” ในพื้นที่อำเภอหนองหลวง มีครัวเรือนคนจนเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์ จำนวน 60 ครัวเรือน พบว่าประสบข้อจำกัดในประเด็นด้านการตลาดท้องถิ่น คุณภาพของมันม่วงไม่ได้มาตรฐานและโรคพืช ตลอดจนคุณภาพดินปลูก และเกษตรกรไม่ให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพเสริมนี้ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรปฏิเสธการทำงานร่วมกับโครงการวิจัยต่อทำให้ยุติการดำเนินการในโมเดลนี้ และปรับโมเดลมันแก้วน้าเกลือสู่ประเด็น “หม่อนแก้จน” ในปี 2564 ในพื้นที่อำเภอนิคมน้ำอ้อยในการริเริ่มโมเดลแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายของนายอำเภอนิคมน้ำอ้อยและผู้ปกครองนิคมมีความเห็นร่วมกันในการพัฒนาครัวเรือนยากจนที่ใช้พื้นที่สาธารณะของนิคมโดยมีผู้ประกอบการธุรกิจในพื้นที่เป็นหน่วยรับซื้อผลผลิตหม่อนในพื้นที่ ซึ่งเงื่อนไขในการทำงานในปีที่ 1 จำนวน 24 ไร่ ภายใต้กติการ่วมกันและมีการชำระค่าเช่าให้กับนิคมน้ำอ้อย ปี 2 (2565) มีการยกระดับและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์และจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจแก้จนตำบลกกแดง การดำเนินการต่อเนื่องในปี 3 (2566) ได้พัฒนาสู่การจับคู่ร่วมกับภาคธุรกิจ (Business Matching) คือ **บริษัท จุลไหมไทย** จำกัด ที่มีแนวคิดการทำงานร่วมกับชุมชนแบบมีธรรมาภิบาลบนฐานคิดสร้างโอกาสให้กับ **ชุมชนและคนในท้องถิ่น** ซึ่งเป็นหุ้นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน Pro-poor value chain และสร้างมูลค่าเพิ่มห่วงโซ่การผลิตของหม่อนไหม บริษัทมีการรับซื้อแบบประกันราคาให้กับกลุ่มเกษตรกรและมีการส่งออกต่างประเทศในประเทศจีนและญี่ปุ่น ที่กำลังการผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการไหมในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นจำนวน 2.5 เท่า โดยมีการขยายผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นสู่เส้นไหมและขยายพื้นที่ปลูกหม่อนไหมในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร จึงเป็นโอกาสที่สำคัญในการทำงานวิจัยครั้งนี้และมีการทำงานร่วมกับศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติมุกดาหาร ที่เป็นภาคีหลักในการขับเคลื่อนงานวิจัยร่วมกับภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในประเด็น “หม่อนไหม” ในการขับเคลื่อนงานวิจัยแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายของนายอำเภอนิคมน้ำอ้อยแบบบูรณาการ 3 แผนงาน “งานเมืองแห่งการเรียนรู้ งานแก้จน และงานเศรษฐกิจฐานราก” โดยแบ่งออกเป็น 2 โครงการวิจัยย่อย ดังนี้

โครงการย่อย 1 การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลอำเภอเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในชุมชนชนบทจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งอำเภอและหม่อนแก้จน” ระยะที่ 1 ดำเนินการในพื้นที่อำเภอนิคมน้ำอ้อย

โครงการย่อย 2 การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดนเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในชุมชนเมืองจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “เมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก” ระยะที่ ดำเนินการในพื้นที่อำเภอเมืองมุกดาหาร จำนวน 22 ชุมชน ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากโครงการวิจัยในรอบ 12 เดือน มีดังนี้

รายละเอียด	หน่วยนับ	ค่าเป้าหมาย OKR	ผลการดำเนินงาน OM หม่อน	ผลการดำเนินงาน OM เมืองแห่งการเรียนรู้
1. จำนวนครัวเรือนค้นหาสหภาพ	ครัวเรือน	1,343	1,545	
2. จำนวนครัวเรือน / ที่เข้าร่วมโครงการ	ครัวเรือน	1,000	933	55
2.1 จำนวนกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมโครงการ	คน	5,000	933	55
3. จำนวน Area Research Manager (ARM)	คน	10	9	7
4. จำนวน Area Development Manager (ADM)	คน	15	166	11
5. การช่วยเหลือส่งต่อและติดตาม Feedback loop	100%	100%	100%	100%
6. จำนวนองค์ความรู้/เทคโนโลยี/นวัตกรรม	ชิ้น	25	จำนวน 2 เทคโนโลยี จำนวน 2 ความรู้ จำนวน 32 นวัตกรรม	จำนวน 2 ความรู้ จำนวน 2 นวัตกรรม
7. จำนวนนวัตกรรม/เทคโนโลยีในการพัฒนาอาชีพ	ชิ้น	40	35	5
8. จำนวนคนที่ยกระดับอาชีพผ่านนวัตกรรมพร้อมใช้ (Appropriate Technology)	คน	5,000	933	55
9. จำนวนผู้ประกอบการ	คน	-	17	31
10. จำนวนครัวเรือนที่มีรายได้เพิ่มขึ้น 20% จาก Baseline	20%	20%	72.26	21.74
11. นโยบายหรือแผนแก้ปัญหาค่าความยากจนระดับจังหวัด	นโยบาย	1	3 ประกอบไปด้วย 1) แผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570 2) แผนพัฒนาอำเภอนิคมคำสร้อย การเข้าถึงที่ดินของรัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยเครื่องมือการจัดการแปลงรวม 3) แผนพัฒนาตำบล 26 ตำบล อำเภอ นิคมคำสร้อย อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอหนองสูง	1 1) แผนพัฒนาชุมชน 34 ชุมชน อำเภอเมืองมุกดาหาร (ในเขตเทศบาล)

ข้อค้นพบที่สำคัญจากงานวิจัย

1. กระบวนการค้นหาและสหภาพครัวเรือนยากจนทั้ง Inclusions และ Exclusion Error ด้วยกลไกและ Approach ที่หลากหลาย ทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งกระบวนการนี้หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่มีส่วนสำคัญมากในการดำเนินการ อาทิ ศจพ.ต. ศจพ.อ. ศจพ.จ. อสม. ด้วยการเสริมความแข็งแกร่งด้วยกลไกศิษย์เก่าและบุคลากรของวิทยาลัยชุมชน สามารถหนุนเสริมและขับเคลื่อนต่อได้ด้วยกลไกของจังหวัดมุกดาหารด้วยระบบความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันในหน่วยงานฟังชั้นแต่ละลำดับชั้น

และสามารถพัฒนาศิษย์เก่าของวิทยาชุมชนและศิษย์เก่าสู่นักพัฒนาเชิงพื้นที่ได้ ซึ่งเป้าหมายในการพัฒนา กลไก ARM ในปี 2567 จะขับเคลื่อนด้วยกลไกศิษย์เก่าที่เป็นผู้นำในระดับพื้นที่จำนวน 53 คน ในรูปแบบ ลูกผสมในบทบาท ADM และ ARM

2.การบริหารจัดการทีมวิจัยที่มีขนาดเล็กสามารถดำเนินการวิจัยให้ประสบความสำเร็จได้โดยการใช้กระบวนการฝังตัวในชุมชน ปฏิบัติการร่วมกันและไม่ใช้ระบบการสั่งการ การปรับบทบาทของนักวิจัย วิทยาลัยชุมชนที่เป็นลูกผสม (Hybrid) ในบทบาท ADM และ ARM (AD/RM) การขยายตัวคุณนักวิจัยในระดับพื้นที่ด้วยระบบความสัมพันธ์ของศิษย์เก่า นายอำเภอ และวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ร่วมเป็นนักวิจัยแบบ AD/RM ซึ่งทำงานร่วมกับกลไกหน่วยงานภาครัฐในระดับพื้นที่ยังเป็นภาคบังคับในการริเริ่มการทำงานเสมอ ไม่ว่าหน่วยงานนั้นจะเห็นพ้องหรือเห็นต่างหรือไม่ก็ตามและการใช้ระบบความสัมพันธ์ ความถี่ และระยะเวลาในการเข้าถึงหน่วยงาน กระบวนการสื่อสารมีความจำเป็นและสำคัญมากต่อการเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานวิจัยเชิงพื้นที่ภายใต้เป้าหมายการแก้ไขปัญหาความยากจนร่วมกัน

3.วิทยาลัยชุมชนสามารถพัฒนาเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ทั้งในวิทยาลัยและในระดับพื้นที่เป็นคลังองค์ความรู้ ข้อมูล และเทคโนโลยีร่วมกับชุมชน เป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ ข้อมูล และเทคโนโลยีในระดับพื้นที่อำเภอนิคมคำสร้อยด้วยกระบวนการวิจัยแก้ไขปัญหาความยากจนโดยใช้พืชม่อนเป็นเครื่องมือ ในตลอดห่วงโซ่อุปทานด้วยกระบวนการบริหารจัดการแปลงรวม ส่วนโครงการย่อยเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้สามารถพัฒนาพื้นที่ปฏิบัติการทางสังคม (Social Lab) สร้างการเรียนรู้ให้กับคนหลายช่วงวัย หลายกลุ่มอาชีพเกี่ยวกับการจัดการข้อมูลทุนชุมชนสู่การอนุรักษ์ พื้นฟูและสร้างเศรษฐกิจ

4.บทบาทและกลไกของการทำงานวิทยาลัยชุมชนและหน่วยงานพืชม่อนในระดับจังหวัดที่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานวิจัยเกิดการรับผลประโยชน์ร่วม (Mutual Benefit) จากโมเดลการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่สู่การพัฒนาแผนปฏิบัติการพัฒนาร่วมกันตามพันธกิจของหน่วยงานพืชม่อน จากโมเดลนี้ ยินร้ายสู่การริเริ่มการทำงานร่วมกันและเป็นทีมเดียวกัน เกิดการสร้างเป้าหมายใหม่ร่วมกันในการทำงานของหน่วยงานพืชม่อน การปฏิบัติการร่วมกันในระดับครัวเรือนยากจนเป้าหมายร่วมกันจนเกิดกลไกใหม่ในการทำงานในระดับพื้นที่ พช-วชช-AR/DM ด้วยระบบฐานข้อมูล เป้าหมาย และประเด็นการทำงาน สู่การขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่ด้วยหน่วยงานพืชม่อนเองเพื่อสร้างกลยุทธ์ Exit Strategy

5.การดำเนินงานอำเภอแก้งจรรย์ละ 100 นายอำเภอนิคมคำสร้อยมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนงานวิจัยมีบทบาททั้ง ADM และ ARM และเป็นบุคคลสำคัญในการทำงานแก้งจรรย์ในระดับอำเภอสำเร็จ

6.กลุ่มเป้าหมายได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสม เข้าถึงปัจจัยการผลิตของหน่วยงานภาครัฐ ได้รับโอกาสและการยอมรับจากสังคม เกิดเครือข่ายและสามารถใช้ประโยชน์พื้นที่แปลงรวมที่สามารถเป็นพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ที่มีชีวิตเป็นสถานที่ศึกษาดูงานจากหน่วยงานภายนอกด้วยกระบวนการบริหารจัดการโดยครัวเรือนยากจน เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองและสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ 5,679,774.00 บาท/ปี และสามารถเลื่อนระดับขั้นทางเศรษฐกิจ (Economy Mobility) จากการเป็นผู้ผลิตต้นน้ำสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับชุมชน หรือคนไม่มีตัวตนเป็นคนที่ได้รับการยอมรับจากสังคมเพราะอาชีพ

7.การเลื่อนระดับสถานะทางสังคม (Social Mobility) สามารถเกิดขึ้นได้ด้วยการเข้าถึงระบบการศึกษาแบบยืดหยุ่นตลอดชีวิตด้วยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) และพัฒนาระบบตลาดที่เหมาะสมเพื่อสร้างรายได้ในการศึกษา และการพัฒนาพื้นที่หม่อนแปลงรวมเป็นพื้นที่แหล่งเรียนรู้

และศึกษาดูงานที่มีการบริหารจัดการหลักโดยกลุ่มครัวเรือนยากจนพัฒนาทักษะการเป็นนักบริหารจัดการสู่การยอมรับนับถือตนเองและสังคม

8. บทบาทการทำงานของกลไกจังหวัดมุกดาหารเกิดการเปลี่ยนแปลงสู่การขับเคลื่อนงานวิจัยแก้ไขปัญหาความยากจนเข้าสู่หน่วยงานฟังชันและเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์จังหวัดมุกดาหาร

8.1 ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ จังหวัดมุกดาหาร เกิดการยอมรับในกระบวนการทำงานวิจัยโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนและหนุนเสริมการทำงานร่วมกัน และมีเป้าหมายในการพัฒนาครัวเรือนคนจนเป้าหมาย รูปแบบการทำงานเชิงกระบวนการ ร่วมหาเป้าหมายร่วมกันหนุนเสริมการทำงานของหน่วยงานฟังชันหลัก และเกิด Business Matching ของผลิตภัณฑ์หม่อนไหมร่วมกับบริษัทจุลไหมไทย

8.2 กรมการพัฒนาชุมชนจังหวัดมุกดาหาร เกิดการปรับกลไกใหม่จากฐานข้อมูล เป้าหมายและประเด็นงานวิจัย ในการทำงานร่วมกันโดยริเริ่มการทำงานบนฐานข้อมูลครัวเรือนยากจนเริ่มบนฐานเดียวกันในการค้นหาและสอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจนร่วมกันควบคู่กับการพัฒนา ADM ในระดับพื้นที่ และเกิดการขยายการทำงานด้วยกลไก ศจพ.จังหวัดมุกดาหาร และมีการบูรณาการทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม

8.3 เทศบาลเมืองมุกดาหารบูรณาการนโยบายแนวทางการจัดทำตลาดนัดท้องถิ่นสีเขียวเพื่อภายใต้องค์ประกอบการท่องเที่ยวสีเขียวใน 3 มิติ ได้แก่ 1) การท่องเที่ยวไร้ขยะ (Zero Waste Tourism) 2) อัตลักษณ์ท้องถิ่น (Soft Power) และ 3) แหล่งผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Go Green) กับโครงการ SRA โครงการย่อยเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้ขับเคลื่อน “ตลาดนัดแฮกมหานคร” จนเกิดโมเดลเศรษฐกิจฐานรากเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้จังหวัดมุกดาหารขึ้น

9. โมเดลการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับเทศบาลเมืองมุกดาหารสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยกลไกการเสริมประสิทธิภาพการทำงานของผู้มีเจตนาดีในชุมชนร่วมกับกลุ่มครัวเรือนยากจนและกลุ่มสกายแลป ดังนั้นการทำงานโมเดลแก้ไขปัญหาความยากจนในเขตเทศบาลเมืองมีความเชื่อมโยงสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างมีนัยสำคัญในการขับเคลื่อนงานวิจัย

ปัจจัยความสำเร็จและข้อจำกัด

ปัจจัยความสำเร็จ	ข้อจำกัด
1. กระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนด้วยเครื่องมือแบบสอบถามกลางสามารถสร้างความแม่นยำของข้อมูลด้วยกลไก ARM และ ADM และมีการรับรองข้อมูลอย่างมีส่วนร่วมจากหน่วยงานในระดับพื้นที่	1. เครื่องมือในการเก็บข้อมูลในระดับพื้นที่ เกณฑ์และเงื่อนไขการทำงานต้องมีการปรับปรุงร่วมกันให้เหมาะสมตามหน่วยงานและสถานการณ์
2. กลไกภาคีเครือข่ายในการกระบวนการค้นหาสอบทานที่ครอบคลุมและเป็นตัวจริงมีทักษะที่จำเป็นในการทำงานเก็บข้อมูลและถอดบทเรียนมีกระบวนการสื่อสารอย่างเป็นระบบ และเป็นคนในพื้นที่	2. การทำงานของหน่วยงานพ้องชั้นที่มีลำดับขั้นตอนและมีระเบียบข้อบังคับกำกับ และการบริหารจัดการแบบแข่งตัว
3. การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างทีมวิจัยและหน่วยงานพ้องชั้นที่มีการออกแบบแผนปฏิบัติการร่วมกัน ตัวชี้วัด และข้อมูลร่วมกันส่งผลให้ท้ายสุดเป็นทีมงานร่วมกันกับหน่วยงาน	3. ระเบียบและข้อบังคับในการจัดสรรที่ดินสาธารณะ
4. กระบวนการสร้างความยอมรับในการใช้ข้อมูลและบรรจุเข้าสู่แผนปฏิบัติการ/แผนพัฒนาในระดับต่าง ๆ ต้องมีการออกแบบการทำงานร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้นจึงสามารถทำงานแบบหนึ่งเดียวได้	
5. การบริหารจัดการทีมวิจัยภายในทีมที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้ การสื่อสารที่ชัดเจน และมีการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยภายในทีมไปพร้อม ๆ กัน และมีระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน	
6. การหนุนเสริมจากกลไกการทำงานในระดับพื้นที่อำเภอ นิคมคำสร้อย คือ นายอำเภอ และภาคีมองเห็นผลประโยชน์ร่วมกันในการทำงานในเชิงประเด็นหมอนบนฐานศักยภาพ/ภูมิปัญญาเดิม	
7. ศักยภาพของครัวเรือนยากจนที่มีความต้องการในการพัฒนาอาชีพทางเลือกและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง	
8. เครือข่ายการทำงานในระดับจังหวัดมุกดาหารผ่านการเชื่อมประสานของผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชน (สกุลเจ้าเมืองมุกดาหารเดิม) ส่งผลให้การทำงานในระดับนโยบายสามารถขับเคลื่อนไปได้เป็นอย่างดี “รู้อะไรไม่รู้รู้จักกัน”	

ตารางที่ 4.1 สรุปผลการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการวิจัยการแก้ไขปัญหาความยากจนจังหวัดมุกดาหาร ปี พ.ศ.2563-2566 และแผนการขับเคลื่อนในปี พ.ศ. 2567

รูปแบบ	ปี พ.ศ.2563	ปี พ.ศ.2564	ปี พ.ศ.2565	ปี พ.ศ.2566	เป้าหมาย ปี พ.ศ.2567
กลไก ความร่วมมือ	1. MOU หน่วยงานในพื้นที่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม 35 หน่วยงาน สร้างกลไกความร่วมมือ ด้านการพัฒนาครัวเรือนยากจนในพื้นที่	กลไกในระดับพื้นที่ MOU หน่วยงานในพื้นที่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม 25 หน่วยงาน	กลไกในระดับพื้นที่ เชื่อมโยงหน่วยงานภาคีเครือข่าย ศูนย์ ศจพ.จ./ศจพ.อ./ศจพ.ต. ในพื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอนิคมน้ำสํราย 7 ตำบล อำเภอหนองสูง 6 ตำบล และอำเภอเมือง 13 ตำบล รวม 26 หน่วยงาน Collaborative Governance หน่วยงานระดับจังหวัด พม.มุกดาหาร พช.มุกดาหาร สสว.มุกดาหาร พอช.พัฒนาองค์กรชุมชน กสศ.กองทุนเพื่อความเสมอภาคด้านการศึกษา สสจ.มุกดาหาร และหน่วยงานอื่นๆอีก 10 หน่วยงาน Poverty Forum การเชื่อมโยงกลไกภาคีในระดับจังหวัด (ศจพ.จ) ระดับอำเภอ (ศจพ.อ)/ กลไกพิเศษ (ศอบต.) 1) เชื่อมโยงกลไก ศจพ.จ จำนวน ประชุม 1 ครั้ง/ เดือน 2) เชื่อมโยงกลไก ศจพ.อ. จำนวน 3 อำเภอ (อำเภอนิคมน้ำสํราย อำเภอเมือง และอำเภอหนองสูง) จำนวน ประชุม 1 ครั้ง/ เดือน 3) กลไกพิเศษอื่น ๆ ศจพ.ต. จำนวน 26 ตำบล (อำเภอนิคมน้ำสํราย อำเภอเมือง และอำเภอหนองสูง) จำนวนประชุม 1 ครั้ง/ เดือน 4) การประชุมผู้ใหญ่บ้านและ คณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวนประชุม 1 ครั้ง/ เดือน	กลไกในระดับพื้นที่ เชื่อมโยงหน่วยงานภาคีเครือข่าย ศูนย์ ศจพ.จ./ศจพ.อ./ศจพ.ต. ในพื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอนิคมน้ำสํราย 7 ตำบล อำเภอหนองสูง 6 ตำบล และอำเภอเมือง 13 ตำบล รวม 26 หน่วยงาน Collaborative Governance หน่วยงานระดับจังหวัด พม.มุกดาหาร พช.มุกดาหาร สสว.มุกดาหาร พอช.พัฒนาองค์กรชุมชน กสศ.กองทุนเพื่อความเสมอภาคด้านการศึกษา สสจ.มุกดาหาร และหน่วยงานอื่นๆอีก 10หน่วยงาน Poverty Forum การเชื่อมโยงกลไกภาคีในระดับจังหวัด (ศจพ.จ) ระดับอำเภอ (ศจพ.อ) 1) เชื่อมโยงกลไก ศจพ.จ จำนวน ประชุม 1 ครั้ง/ เดือน 2) เชื่อมโยงกลไก ศจพ.อ. จำนวน 3 อำเภอ (อำเภอนิคมน้ำสํราย อำเภอเมือง และอำเภอหนองสูง) จำนวน ประชุม 1 ครั้ง/ เดือน 3) กลไกพิเศษอื่น ๆ ศจพ.ต. จำนวน 26 ตำบล (อำเภอนิคมน้ำสํราย อำเภอเมือง และอำเภอหนองสูง) จำนวนประชุม 1 ครั้ง/ เดือน 4) การประชุมผู้ใหญ่บ้านและ คณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวนประชุม 1 ครั้ง/ เดือน	กลไกในระดับพื้นที่ 1. MOU ในพื้นที่จังหวัด 2. กลไกระดับอำเภอ 3. กลไกระดับท้องถิ่น 4. สร้างกลไกระดับส่วนกลาง 5. ศจพ.จ/ศจพ.อ./ศจพ.ต. 6. Collaborative Governance 7. Poverty Forum

รูปแบบ	ปี พ.ศ.2563	ปี พ.ศ.2564	ปี พ.ศ.2565	ปี พ.ศ.2566	เป้าหมาย ปี พ.ศ.2567
การค้นหาสอบทาน	ค้นหาสอบทาน 100% ทั้ง 7 อำเภอ ในจังหวัดมุกดาหาร โดยใช้ฐานข้อมูล TPMAP ในการค้นหา สอบทาน รวมการค้นหาสอบทาน 5,060 ครั้วเรือน	ค้นหาสอบทานในพื้นที่ 3 อำเภอ ในจังหวัดมุกดาหาร เพื่อวิเคราะห์พื้นที่ในการพัฒนาเป็นอำเภอแก้งจน รวมการค้นหาสอบทานครั้วเรือน ยากจนสะสม 5,060 ครั้วเรือน Add on ครั้วเรืยายากจนเพิ่มเติม 613 ครั้วเรือน รวม 5,673 ครั้วเรือน	ค้นหาสอบทานในพื้นที่ 3 อำเภอ ในจังหวัดมุกดาหาร เพื่อวิเคราะห์พื้นที่ในการพัฒนาเป็นอำเภอแก้งจน รวมการค้นหาสอบทาน ครั้วเรือนยากจนสะสม 5,673 ครั้วเรือน Add on ครั้วเรืยายากจนเพิ่มเติม 311 ครั้วเรือนสะสม รวม 5,984 ครั้วเรือน จำนวน Exclusion Error 311 ครั้วเรือน จำนวน Inclusion Error 1,211 ครั้วเรือน	ค้นหาสอบทานในพื้นที่ 3 อำเภอ ในจังหวัดมุกดาหาร เพื่อวิเคราะห์พื้นที่ในการพัฒนาเป็นอำเภอแก้งจน รวมการค้นหาสอบทาน ครั้วเรือนยากจนสะสม 5,984 ครั้วเรือน Add on ครั้วเรืยายากจนเพิ่มเติม 200 ครั้วเรือนสะสม รวม 6,184 ครั้วเรือน จำนวน Exclusion Error 200 ครั้วเรือน จำนวน Inclusion Error 1143 ครั้วเรือน	ค้นหาสอบทานในพื้นที่ 7 อำเภอ ในจังหวัดมุกดาหาร รวม 6,184 ครั้วเรือนอัพเดทฐานข้อมูล สามารถ Add on/Exit Strategy ครั้วเรือนยากจน
ระบบข้อมูล	ฐานระบบข้อมูล living on new pace 1 ระบบ	ฐานระบบข้อมูล living on new pace version2 และ PPPconext 2 ระบบ	มีฐานระบบข้อมูลกลาง PPPconext 1 ระบบ และ www.mukdahanproverty.com 1 ระบบ รวม 2 ระบบ	มีฐานระบบข้อมูลกลาง PPPconext 1 ระบบ www.mukdahanproverty.com1 ระบบ ระบบ (Decision Support System: DSS) รวม 3 ระบบ	พัฒนาและยกระดับระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่ช่วยในการตัดสินใจ 3 ระบบ ได้แก่ 1. ระบบ (Decision Support System: DSS) 2. ระบบ PPPconext 3. ระบบwww.mukdahanproverty.com
ส่งต่อความช่วยเหลือ Feedback Loop	ระบบส่งต่อความช่วยเหลือจากการวิเคราะห์ฐานทุน 5 ด้าน ส่งต่อฐานข้อมูลปัญหาครั้วเรือนให้แก่หน่วยงานภาคีเครือข่ายที่มีพันธกิจในการแก้ไขปัญหาในแต่ละด้าน	1. ส่งต่อความช่วยเหลือ นักศึกษา ในครั้วเรือนยากจนให้เข้าถึงระบบการศึกษา 25 คน/ครั้วเรือน ส่งต่อด้านที่อยู่อาศัย โดย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน 24 ครั้วเรือน 2. ส่งต่อด้านองค์ความรู้พัฒนาด้านอาชีพด้านองค์ความรู้หม่อน 617 ครั้วเรือน ในพื้นที่อำเภอนิคมน้ำ สร้อย	ส่งต่อความช่วยเหลือ ด้านการศึกษา (ส่งต่อไปยัง กสศ.) 29 คน/ครั้วเรือน ด้านที่อยู่อาศัย (พอช) คร.ละ 20,500 บ. และ บจก.บ่อทองวินด์ฟาร์ม 179,680 บาท 19 ครั้วเรือน 4. ด้านการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ 670 ครั้วเรือน ด้านสวัสดิการสังคม (ถุงยังชีพ) 190 ครั้วเรือน รวมทั้งสิ้น 879 ครั้วเรือน และ 29 คน	ส่งต่อความช่วยเหลือ 1. ด้านที่อยู่อาศัย จำนวน 23 คน 2. ด้านสวัสดิการแห่งรัฐ จำนวน 1,610 คน 3. ด้านสุขภาพ จำนวน 850 คน 4. ด้านการศึกษา จำนวน 24 คน 5. ด้านอาชีพ จำนวน 2,660 คน	สามารถส่งต่อความช่วยเหลือทั้งในระดับพื้นที่หน่วยงานและระดับส่วนกลาง ครั้วเรือนยากจนในระบบ PPPconext จะต้องได้รับการช่วยเหลือ 100%
โมเดลแก้งจน	พัฒนาโมเดล 1 โมเดล “มันแก้งจน” จำนวนครั้วเรืยายากจนที่เข้าสู่การพัฒนา Pilot Project 60 ครั้วเรือน ในพื้นที่ตำบลกกตูม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร	ถอดบทเรียนการพัฒนา โมเดล “มันแก้งจน” ปังจัยปัญหาและอุปสรรค และพัฒนาโมเดลใหม่พื้นที่ใหม่ ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งอำเภอและหม่อนแก้งจน” สู่การยกระดับ โมเดลแก้งจน สู่ Pro-poor value chain 617 ครั้วเรือน	ถอดบทเรียนการพัฒนา โมเดล ปังจัยปัญหาและอุปสรรค และพัฒนาโมเดลใหม่พื้นที่ใหม่ ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งอำเภอและหม่อนแก้งจน” สู่การยกระดับ โมเดลแก้งจน สู่ Pro-poor value chain 617 ครั้วเรือนและการพัฒนาโมเดล หม่อนแก้งจนครบวงจร 1,011	ถอดบทเรียน โมเดลการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ “คลังแรง” ปังจัยปัญหาและอุปสรรค และพัฒนาโมเดล ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งอำเภอและหม่อนแก้งจน” สู่การยกระดับ โมเดลแก้งจน Pro-poor value chain 675 ครั้วเรือน การพัฒนาโมเดล หม่อนแก้งจนครบ	ยกระดับโมเดลการแก้ไขปัญหาความยากจน Practical Poverty Alleviation Model (PPAM) เพื่อขยายได้ 20% นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมายกระดับ 1. เกิดเศรษฐกิจชุมชนรายครั้วเรือน 2. เกิด Pro-poor value chain

รูปแบบ	ปี พ.ศ.2563	ปี พ.ศ.2564	ปี พ.ศ.2565	ปี พ.ศ.2566	เป้าหมาย ปี พ.ศ.2567
			ครัวเรือน และการพัฒนาเมืองด้วยการพัฒนา โมเดล “คลังแรงงาน” 231 ครัวเรือน	วงจร 1,011 ครัวเรือน และวางแผนการ ยกระดับ โมเดล “ไหมแก่เงิน” 212 ครัวเรือน	ยกระดับรายได้ และ GPP จังหวัด 3. เกิด Social Safety Net 4. ยกระดับสถานะทางสังคม (Social Mobility)
เชื่อมโยงแผนพัฒนา จังหวัด/ยุทธศาสตร์	ไม่มี	เชื่อมโยงกลไกภาคีเครือข่ายการ ออกแบบการพัฒนาแผนพัฒนา จังหวัด/ยุทธศาสตร์	เชื่อมโยงแผนพัฒนาจังหวัด/ยุทธศาสตร์ ปีงบประมาณ 2565 1. แผนยุทธศาสตร์จังหวัดด้านการ พัฒนา ศักยภาพบุคลากรด้านค้าการลงทุน งบประมาณ 2,000,000 บาท 2. แผนยุทธศาสตร์จังหวัดด้านการสร้างความ เข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร 1,500,000 บาท 3. แผนยุทธศาสตร์จังหวัดด้านการพัฒนาขีด ความสามารถบุคลากรและผู้ประกอบการด้าน การท่องเที่ยว 1,000,000 บาท 4. แผนยุทธศาสตร์จังหวัดด้านการพัฒนา ศักยภาพคนทุกช่วงวัยเพื่อเป็นฐานในการ พัฒนาจังหวัดในทุกมิติ 1,000,000 บาท 5. แผนยุทธศาสตร์จังหวัดด้านการส่งเสริม การอนุรักษ์ป้องกันและฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 1,000,000 บาท	เชื่อมโยงแผนพัฒนาจังหวัด/ยุทธศาสตร์ ปีงบประมาณ 2566 1. แผนยุทธศาสตร์จังหวัดด้านการ พัฒนา ศักยภาพบุคลากรด้านค้าการลงทุน งบประมาณ 2,000,000 บาท 2. แผนยุทธศาสตร์จังหวัดด้านการสร้างความ เข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร 1,500,000 บาท 3. แผนยุทธศาสตร์จังหวัดด้านการพัฒนาขีด ความสามารถบุคลากรและผู้ประกอบการด้าน การท่องเที่ยว 1,000,000 บาท 4. แผนยุทธศาสตร์จังหวัดด้านการพัฒนา ศักยภาพคนทุกช่วงวัยเพื่อเป็นฐานในการ พัฒนาจังหวัดในทุกมิติ 1,000,000 บาท 5. แผนยุทธศาสตร์จังหวัดด้านการส่งเสริม การอนุรักษ์ป้องกันและฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 1,000,000 บาท	เชื่อมโยงแผนพัฒนาจังหวัด/ยุทธศาสตร์ โดยจะพัฒนาให้เกิดการจัดตั้งประเด็น ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจน ของจังหวัดมุกดาหาร

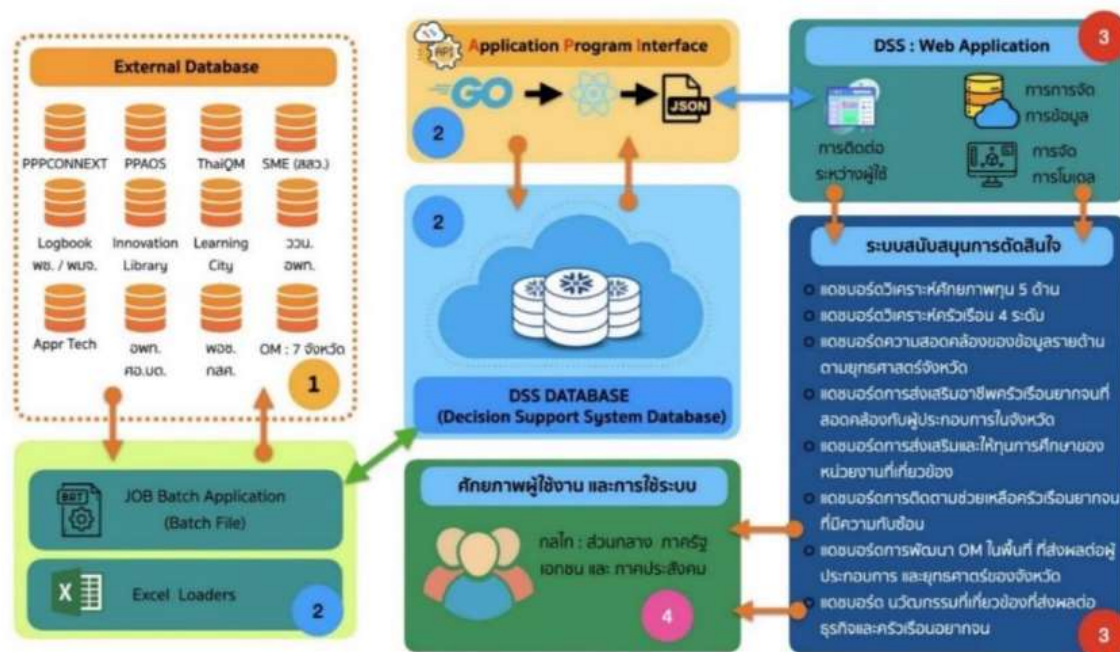
ตารางที่ 4.2 แสดงภาพรวมของการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของจังหวัดมุกดาหารด้วยโครงการวิจัยย่อยจำนวน 2 โครงการวิจัย ดังนี้ โมเดลแก้จนคู่กันทั้งอำเภอและหมอนแก่งที่มีการดำเนินการต่อเนื่องระยะ 3 ปี และขยายผลการดำเนินงาน และโมเดลเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้เพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากด้วยแนวคิด “คู่กันทั้งอำเภอ” ที่มีการริเริ่มการทำงานในปีที่ 1 (พ.ศ.2566) มีการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนจำนวน 2,285 ครัวเรือน จำนวนผู้ที่เข้าร่วมในโมเดลแก้จนจำนวน 988 ครัวเรือน 988 คน ด้วยจำนวนองค์ความรู้/เทคโนโลยี/นวัตกรรม จำนวน 40 ชิ้น สามารถยกระดับอาชีพผ่านนวัตกรรมพร้อมใช้ จำนวน 988 คน เกิดผู้ประกอบการจำนวน 48 คน ในการขับเคลื่อน Local Business และได้มีการพัฒนา Area research manager จำนวน 16 คน และ Area development manager จำนวน 177 คน

ตารางที่ 4.2 ตารางแสดงภาพรวมโครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของจังหวัดมุกดาหาร

โมเดลแก้จน (OM/SRA)	ค้นหาสอบทาน ครัวเรือน (ครัวเรือน)	จำนวนที่เข้าร่วม OM/SRA		Area Manager		การช่วยเหลือ ส่งต่อและ ติดตาม Feedback Loop (%)	จำนวนองค์ความรู้/เทคโนโลยี/นวัตกรรม (ชิ้น)	จำนวน คนที่ยกระดับ อาชีพผ่าน นวัตกรรม พร้อมใช้ (คน)	จำนวน ผู้ประกอบการ (คน)
		ครัวเรือน	คน	ARM (คน)	ADM (คน)				
คู่กันทั้งอำเภอและหมอนแก่ง	2,001	933	933	9	166	100	33	933	17
เมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้เพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากด้วยแนวคิด “คู่กันทั้งอำเภอ”	284	55	55	7	11	100	7	55	31
รวม	2,285	988	988	16	177	100	40	988	48

4.1 กระบวนการยกระดับงานวิจัย Strategic Research Area (SRA)

การยกระดับงานวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ถูกยกระดับงานเชิงพื้นที่ด้วยระบบสนับสนุนเพื่อการตัดสินใจที่มีการดำเนินการในภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 กรอบการวิจัยการพัฒนาระบบสนับสนุนเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) (ทรงกรด และคณะ, 2566)

ข้อมูลนำเข้าสู่การยกระดับงานวิจัยแก้ไขปัญหาความยากจนสู่ Strategic Research Area (SRA) ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหารได้ซึ่งกระบวนการค้นหาและสอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัดร้อยละ 100 ซึ่งได้มีการนำเข้าระบบฐานข้อมูล PPPConnect ได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 กระบวนการค้นหาและสอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัดมุกดาหาร

ลำดับ	อำเภอ	TPMAP ปี 2562	สอบทานเพิ่มเติมปีที่ 1 (2563)	สอบทานเพิ่มเติมปีที่ 2 (2564)	สอบทานเพิ่มเติมปีที่ 3 (2565)	สอบทานเพิ่มเติมปีที่ 4 (2566)	รวมผลสอบทาน		Exclusion Error (ครัวเรือน)	Inclusion Error (ครัวเรือน)
							ครัวเรือน	คน		
1	เมือง	217	527	476	152	9	1,375	5,629	391	990
2	นิคมคำสร้อย	29	188	411	125	0	753	3,131	670	83
3	ดอนตาล	477	0	0	0	61	538	2,385	102	436
4	ดงหลวง	2053	183	96	2	0	2,334	8,760	1,868	466
5	คำชะอี	533	90	23	3	100	749	2,666	194	555
6	หว้านใหญ่	9	204	7	4	30	254	840	102	152
7	หนองสูง	2	148	0	25	0	175	753	37	138
รวม		3,320	1,340	1,013	311	200	6,184	24,164	3,364	2,820

ซึ่งมีมาตรฐานความถูกต้องแม่นยำของข้อมูล (Standardization) ด้วยการประกันคุณภาพข้อมูลภายในดังนี้ (ภาพที่ 4.2)

1.การสร้างความเข้าใจกับกลไกภาคีในการตรวจสอบข้อมูลร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมและการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมของข้อมูล (Data Ownership)

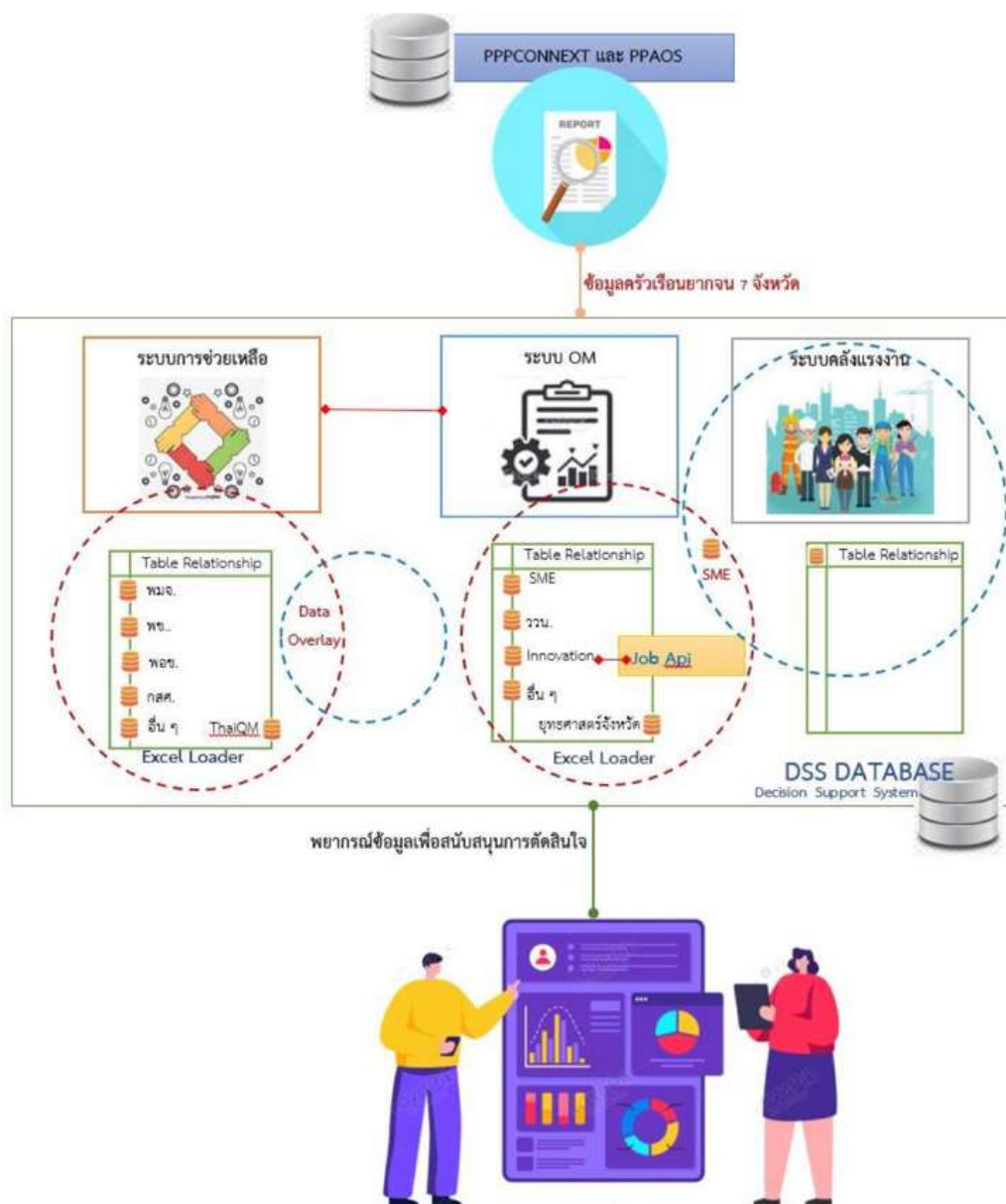
2.การกำหนดค่าเป้าหมายยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่ด้วยตัวชี้วัดหรือพันธกิจของหน่วยงานในระดับพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) ศจพ.อ. 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอนิคมน้ำอ้อม อำเภอมืองมุกดาหาร อำเภอหนองสูง และ 2) ระดับเทศบาลตำบล 26 ตำบล

3.การเตรียมความพร้อมกลไกระดับชุมชน ด้วยกลไกเครือข่ายผู้นำชุมชนในแต่ละพื้นที่ อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. ผู้นำทางศาสนา อาสาสมัคร ศิษย์เก่าวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร เป็นต้น ในกระบวนการค้นหาและสอบถามโดยมีบทบาทในการชี้เป้ากลุ่มครัวเรือนยากจนเป้าหมายซึ่งคนในพื้นที่จะมีความรอบรู้ในพื้นที่มากที่สุด เป็นกระบวนการค้นหาและสอบถามครัวเรือนอย่างจนอย่างมีส่วนร่วมและสามารถสร้างการยอมรับของข้อมูลในระดับพื้นที่ได้เป็นอย่างดี การสร้างความเข้าใจในแบบสอบถามเป็นรายข้อ นอกจากนี้มีการพัฒนาศักยภาพของนักวิจัยเครือข่ายด้วยหลักสูตรการพัฒนา Area Research Manager และ Area Development Manager ควบคู่ไปด้วย และพัฒนากลไกแบบลูกผสมของ ARM และ ADM สู่ AR/DM

4.การวางแผนสำรวจและเก็บข้อมูล ด้วยกระบวนการเวทีประชาคม จำนวน 30 คน เป็นอย่างน้อย ซึ่งผู้เข้าร่วมเวทีประกอบไปด้วย กลุ่มครัวเรือนเป้าหมาย ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อสม. นักเรียน นักศึกษา และภาคศาสนา เป็นต้น มีการอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้เก็บแบบสอบถามและใช้กลไกผู้เก็บแบบสอบถามด้วยคนในชุมชนเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามมีความไว้วางใจและมีความเชื่อมั่นว่าข้อมูลที่ได้ถูกต้องและแม่นยำ

5.การสำรวจข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลอย่างมีส่วนร่วม การสำรวจข้อมูลแบบสอบถามด้วยกลไกของคนในชุมชนจะมีการดำเนินการใน 2 กระบวนการคือ 1) สำรวจตามบ้าน (Door to Door) ในครัวเรือนที่มีข้อจำกัดในการเดินทางหรือช่วงกลางวันติดภารกิจ และ 2) เวทีสำรวจข้อมูลร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย เมื่อเก็บแบบสอบถามเรียบร้อยแล้วจะมีการตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามและเมื่อประมวลผลของข้อมูลเรียบร้อยแล้วจะนำข้อมูลคืนสู่ชุมชนอีกครั้งเพื่อเป็นการสอบถามในระดับชุมชนอีก 1 ครั้ง

6.การวางแผนเป้าหมายและแผนการดำเนินงานโครงการร่วมกับภารกิจของหน่วยงานในพื้นที่ จัดทำระบบฐานข้อมูลร่วมกันเพื่อให้เกิดกลไกการส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจน เป้าหมายเข้าถึงสวัสดิการ และการช่วยเหลือของภาครัฐ ด้วยกลไก feedback loop

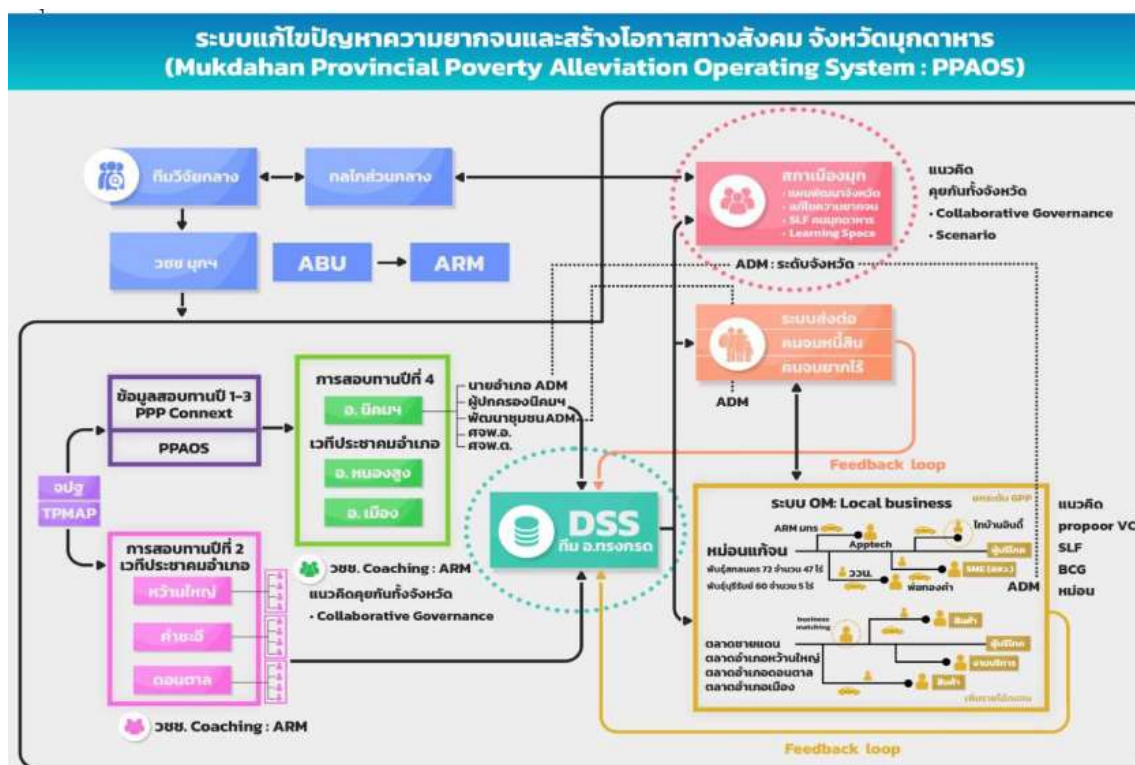

ภาพที่ 4.2 กรอบการทำงานระบบ Strategic Research Area Decision Support System (ทรงกรด และคณะ, 2566)

ข้อมูลเมื่อได้รับการตรวจสอบความถูกต้องแล้วได้รับการยกระดับสู่ระบบฐานข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงานภาพที่ 4.2 ดังนี้

4.1.1 ระบบฐานข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในจังหวัดมุกดาหาร

การยกระดับกระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนเป้าหมายผ่านระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนแบบชี้เป้าเพื่อค้นหาสอบทานคนยากจนให้ครอบคลุมในพื้นที่ ทั้งที่จัดเก็บข้อมูลโดยหน่วยงานต่าง ๆ และคนจนที่ตกสำรวจ วิเคราะห์ทุนดำรงชีพของคนจน ให้มีความเข้าใจต่อฐานทุนการดำรงชีพของครัวเรือนยากจน และนำไปสู่การวางแผนช่วยเหลืออย่างตรงจุด และติดตามผลการส่งต่อความช่วยเหลือจากหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ และป้อนข้อมูลความช่วยเหลือแล้ว เข้ามาบริหารจัดการส่วนกลางแนวทางดำเนินงาน แบ่งเป็น 2 ขั้นตอนสำคัญคือ 1) การค้นหาสอบทาน และ 2) การนำเข้าข้อมูลและวิเคราะห์ฐานทุนครัวเรือนยากจน ดังแสดงในภาพที่ 4.3

ภาพที่ 4.3 ระบบการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม จังหวัดมุกดาหาร

4.1.1.1 การค้นหาสอบทานในจังหวัดมุกดาหาร

สร้างความเข้าใจกับกลไกภาคีโดยประสานหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ทั้งในระดับจังหวัด ระดับตำบลและอำเภอที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการสำรวจข้อมูลภายใต้โครงการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จแม่นยำรวมถึงแนวทางในการดำเนินงาน และประโยชน์ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะได้รับโดยภาคีที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการนี้ดังแสดงในตารางที่ 4.3 และผลการค้นหาและสอบทานครัวเรือนเป้าหมายใน 3 อำเภอ ดังนี้ ห้วยใหญ่ คำชะอี ดอนตาล พบว่ามีจำนวนครัวเรือนยากจนเพิ่มเติมในระบบ PPPConnex จำนวน 116 ครัวเรือน ในปี พ.ศ.2566 ดังแสดงในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ตารางสรุปกลไกที่เข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาสอบทานครัวเรือนเป้าหมายในระดับชุมชน อำเภอ และจังหวัด

ปี พ.ศ.	แหล่งข้อมูล	พื้นที่	กลไก	ภาคี	ข้อดี	ข้อพัฒนา
2563 ระยะ ที่ 1	TPMAP 2562	7 อำเภอ ใน จังหวัด มุกดาหาร	ศจพ. จังหวัด/ อำเภอ/ ตำบล	1) สำนักปลัด จังหวัดมุกดาหาร 2) สำนักงานพัฒนา ชุมชนจังหวัด มุกดาหาร 3) สำนักงานพัฒนา สังคมและความ มั่นคงของมนุษย์ 4) สำนักงานพัฒนา	1. การค้นหาสอบกลุ่มคน ยากจนเป้าหมายในพื้นที่ จังหวัดมุกดาหาร ใช้กลไก ภาคีเครือข่ายทั้งในระดับ จังหวัดอำเภอตำบลและ หน่วยหมู่บ้านในการชี้เป้า กลุ่มครัวเรือนยากจน ทั้งนี้ยัง มีการจัดประชุมในการค้นหา สอบทานในรูปแบบประชาคม	ในช่วงการค้นหาสอบ ทาน ในปี 2563 นักวิจัย ได้ใช้รูปแบบการค้นหา สอบโดยใช้บุคลากร ภายในโครงการฯ ในการ ลงพื้นที่ค้นหาสอบทาน เก็บแบบสอบถามกลุ่ม ครัวเรือนยากจน เป้าหมาย ยังไม่สามารถ

ปี พ.ศ.	แหล่งข้อมูล	พื้นที่	กลไก	ภาคี	ข้อดี	ข้อพัฒนา
				องค์กรชุมชนจังหวัด มุกดาหาร 5) สำนักงานเกษตร จังหวัด หน่วยงาน ระดับท้องที่ 7 อำเภอ 53 ตำบล	ประชาคม โดยจัดเวทีการ ค้นหาสอบถามในรูปแบบการ มีส่วนร่วม ทุกภาคส่วน ทั้งนี้ ยังมีการบูรณาการฐานข้อมูล ชี้เป้าจาก TPMAF จังหวัด มุกดาหาร ปี 2562 เพื่อเป็น แหล่งข้อมูลตั้งต้นในการร่วม วิเคราะห์สถานะจำแนกกลุ่ม ครัวเรือนยากจน ในพื้นที่ จังหวัดมุกดาหาร	สร้างกลไกการบริหาร จัดการฐานข้อมูลและ การจัดเก็บข้อมูล ครัวเรือนยากจนในพื้นที่
2564 ระยะ ที่ 2	กำหนดพื้นที่ ยุทธศาสตร์ การพัฒนา โมเดลการ แก้ไขปัญห ความ ยากจน	3 อำเภอ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง มุกดาหาร อำเภอนิคมน้ำ สรี้อย อำเภอ ดงหลวง	ศจพ. อำเภอ/ ตำบล เครือข่าย ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม อาสาสมัคร	หน่วยงานระดับ พื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง มุกดาหาร 13 ตำบล อำเภอนิคม น้ำสรี้อย 7 ตำบล อำเภอดงหลวง 6 ตำบล	1. การเลือกพื้นที่ยุทธศาสตร์ ในการค้นหาสอบถาม 3 อำเภอ โดยระยะที่ 2 ได้มีการ ทวนสอบกลุ่มครัวเรือน ยากจนเดิมใน 3 พื้นที่เพื่อ ตรวจสอบสถานะความ ยากจน สามารถ จำแนก ครัวเรือน Inclusion ครัวเรือนที่ยกระดับสถานะสู่ การพ้นจน และครัวเรือน Exclusion ครัวเรือนยากจน ตกหล่นเพื่อนำเข้าสู่ระบบ สร้างกลไกการทำงานในพื้นที่ อย่างชัดเจนในการค้นหาสอบ ทาน	1. การยอมรับผลหรือข้อ ค้นพบของทีมวิจัย ใน การกำหนดเป็นเป้าหมาย ในการช่วยเหลือตาม ภารกิจของหน่วยงาน ฟังก์ชัน 2. การสร้างความเชื่อมั่น และการยอมรับใน ฐานข้อมูลอีกทั้งยัง จะต้องกำหนดเป้าหมาย ในการทำงานร่วมกัน อย่างชัดเจน
2565 ระยะ ที่ 3	กำหนดพื้นที่ ยุทธศาสตร์ การพัฒนา โมเดลการ แก้ไขปัญห ความ ยากจน	2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอ เมือง มุกดาหาร อำเภอนิคมน้ำ สรี้อย	ศจพ. อำเภอ/ ตำบล เครือข่าย ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม อาสาสมัคร	หน่วยงานระดับพื้นที่ 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง มุกดาหาร 13 ตำบล อำเภอนิคม น้ำสรี้อย 7 ตำบล	1. มีการกำหนดบทบาทการ ทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคี เครือข่ายในพื้นที่เพื่อค้นหา และสอบถามกลุ่มครัวเรือน ยากจน 2. สร้างกลไกการบริหาร จัดการฐานข้อมูลในพื้นที่นำ ร่องเพื่อให้พื้นที่สามารถ บริหารจัดการฐานข้อมูล รวมถึงร่วมเสนอแนะข้อ ค้นพบในการจัดทำฐานข้อมูล โดยทั้งนี้ยังได้มีการกำหนด บทบาทหน้าที่การทำงานใน พื้นที่นำร่องทั้งสองอำเภอ โดยมีนักพัฒนาชุมชนของแต่ละ ตำบล เข้ามาร่วมเป็นนัก	การพัฒนาระบบ ฐานข้อมูล DSS ทีมวิจัย และนักพัฒนาเชิงพื้นที่มี ความจำเป็นที่จะต้อง เรียนรู้และสร้างให้เกิด รูปแบบการใช้ฐานระบบ ข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งการนำเข้าข้อมูล ครัวเรือนยากจน และ การส่งต่อความช่วยเหลือ ให้เกิดเป็นระบบ Feedback loop

ปี พ.ศ.	แหล่งข้อมูล	พื้นที่	กลไก	ภาคี	ข้อดี	ข้อพัฒนา
					จัดการฐานข้อมูลเกิดเป็น กลไก การค้นหาสอบถาม และการส่งต่อความช่วยเหลือ กลุ่มครัวเรือนยากจน อย่าง เป็นระบบ	
2566 ระยะ ที่ 1 (SRA)	กำหนดพื้นที่ ยุทธศาสตร์ การพัฒนา โมเดลการ แก้ไขปัญห ความ ยากจน (การขยาย ผลพื้นที่ ทำงานวิจัย)	3 อำเภอคือ 1) อำเภอ ดอนตาล 2) อำเภอดำ ชะอี 3) อำเภอ ห้วยใหญ่	ศจพ. อำเภอ/ ตำบล เครือข่าย ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม อาสาสมัคร	หน่วยงานระดับ พื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอดอน ตาล 6 ตำบล อำเภอดำชะอี 10 ตำบล อำเภอห้วย ใหญ่ 5 ตำบล	1. รูปแบบรูปแบบกลไกการ ค้นหาสอบถามแบบมีส่วนร่วมโดย มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ ของนักวิจัยในพื้นที่อย่าง ชัดเจน ผ่านการบริหาร จัดการ 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) นักวิจัยในพื้นที่ (Area research manager) และ 2) นักพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area development manager) โดยได้กำหนดบทบาทการ ทำงานร่วมกัน โดย ให้ ARM มีบทบาทในการเป็นพี่เลี้ยงใน การ ด้วยเครื่องมือในการ ค้นหาสอบถาม การนำเข้า ข้อมูลกลุ่มครัวเรือนเป้าหมาย ในฐานข้อมูล ให้กับ ADM ซึ่ง เป็นนักพัฒนาเชิงพื้นที่ ช่วย ให้กลไกกระบวนการการ ค้นหาสอบถามสามารถ ทำงานได้อย่างรวดเร็วและ เป็นระบบ	การบริหารจัดการ ฐานข้อมูลและปฏิบัติการ แก่กันในระดับพื้นที่ด้วย กลไก ARM และ ADM ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาใน การสร้างความเข้าใจใน การใช้ระบบฐานข้อมูล เพื่อนำไปใช้ในการส่งต่อ ความช่วยเหลืออย่างเป็น รูปธรรมของพื้นที่ ซึ่งจะ พัฒนาในปี พ.ศ.2567

4.1.1.2 การนำเข้าข้อมูลและวิเคราะห์ฐานทุนครัวเรือนยากจนในจังหวัดมุกดาหาร

การนำเข้าข้อมูล โดยบันทึกข้อมูลในระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัด ผ่านเว็บไซต์ WWW.PPPCONNEXT.COM ที่มีการนำเข้าข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐและประเด็นการนำเข้าข้อมูลดังนี้ (ตารางที่ 4.5 และ 4.6)

หน่วยงาน	ประเด็นข้อมูล
สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร	ยุทธศาสตร์จังหวัดมุกดาหาร
พัฒนาชุมชนจังหวัดมุกดาหาร	TPMAP-LOGBOOK
พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	MSO-LOGBOOK
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)	ทุนสร้างโอกาสและระบบฐานข้อมูลครัวเรือนนักเรียน
สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.)	ข้อมูลภาคธุรกิจเพื่อการวิเคราะห์ Demand side
กระทรวงมหาดไทย	ระบบฐานข้อมูล ThaiQM
สำนักงานเกษตรจังหวัด	ฐานข้อมูลครัวเรือนเกษตรกร
พัฒนาองค์กรชุมชน	การช่วยเหลือแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การพัฒนาอาชีพ การเพิ่มรายได้ การพัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 4.5 ตารางแสดงภาคีที่เข้าร่วมในการค้นหาและสอบทานครัวเรือนเป้าหมายในการสร้างกลยุทธ์ Exit Strategy

พื้นที่	ชื่อภาคี	บทบาท	หน่วยระดับพื้นที่
อำเภอหว้านใหญ่	กำนัน/ผู้ใหญ่ทุกหมู่บ้าน	- ชี้เป้าครัวเรือนเป้าหมาย ร่วมกับวิเคราะห์ครัวเรือน - จัดระดับสถานะครัวเรือนยากจน	ARM
	นักพัฒนา อปท.หว้านใหญ่	- ประสานงานพื้นที่ ค้นหา สอบทานวิเคราะห์พื้นที่และครัวเรือน - นำเข้าข้อมูลและแก้ไขข้อมูล ในฐานข้อมูล PPAOS	ARM
	นายอำเภอหว้านใหญ่	- การยอมรับและนำไปใช้ข้อมูลและสั่งการ - มอบนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนและกำหนดแผนการพัฒนารายตำบล	ADM
	นายก อบต. ทั้ง 9 ตำบล	- การยอมรับและนำไปใช้ข้อมูลและสั่งการ - มอบนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนและกำหนดแผนการพัฒนารายหมู่บ้าน	ADM
อำเภอดำชะอี	กำนัน/ผู้ใหญ่ทุกหมู่บ้าน	- ชี้เป้าครัวเรือนเป้าหมาย ร่วมกับวิเคราะห์ครัวเรือน - จัดระดับสถานะครัวเรือนยากจน	ARM

พื้นที่	ชื่อภาคี	บทบาท	หน่วยระดับพื้นที่
	นักพัฒนาระดับ อปท. คำชะอี	-ประสานงานพื้นที่ ค้นหา สอบทาน วิเคราะห์พื้นที่และครัวเรือน -นำเข้าข้อมูลและแก้ไขข้อมูล ในฐานข้อมูล PPAOS	ARM
	นายอำเภอคำชะอี	- การยอมรับและนำไปใช้ข้อมูลและสั่งการ - มอบนโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจน และกำหนดแผนการพัฒนารายตำบล	ADM
	นายก อบต. ทั้ง 9 ตำบล	- การยอมรับและนำไปใช้ข้อมูลและสั่งการ - มอบนโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจน และกำหนดแผนการพัฒนารายหมู่บ้าน	ADM
อำเภอดอนตาล	กำนัน/ผู้ใหญ่ทุกหมู่บ้าน	- ชี้เป้าครัวเรือนเป้าหมาย ร่วมกับวิเคราะห์ ครัวเรือน - จัดระดับสถานะครัวเรือนยากจน	ARM
	นักพัฒนาระดับ อปท. คำชะอี	-ประสานงานพื้นที่ ค้นหา สอบทาน วิเคราะห์พื้นที่และครัวเรือน -นำเข้าข้อมูลและแก้ไขข้อมูล ในฐานข้อมูล PPAOS	ARM
	นายอำเภอคำชะอี	- การยอมรับและนำไปใช้ข้อมูลและสั่งการ - มอบนโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจน และกำหนดแผนการพัฒนารายตำบล	ADM
	นายก อบต. ทั้ง 7 ตำบล	- การยอมรับและนำไปใช้ข้อมูลและสั่งการ - มอบนโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจน และกำหนดแผนการพัฒนารายหมู่บ้าน	ADM

ตารางที่ 4.6 ตารางการค้นหาและสอบทานครัวเรือนเป้าหมายใน 3 อำเภอ ดังนี้ ห้วยใหญ่ คำชะอี ดอนตาล

อำเภอ	ตำบล	เป้าหมาย (ครัวเรือน)	Inclusion (ครัวเรือน)	Exclusion (ครัวเรือน)	จำนวนครัวเรือนยากจน (ครัวเรือน)
ห้วยใหญ่					
	ห้วยใหญ่	17	9	16	24
	ป่งขาม	50	29	11	32
	บางทรายน้อย	68	60	7	15
	ชะโนด	37	30	9	16
	ดงหมู	51	24	13	40
	รวม	223	152	56	127
คำชะอี					
	บ้านซ่ง	160	137	9	32

อำเภอ	ตำบล	เป้าหมาย (ครัวเรือน)	Inclusion (ครัวเรือน)	Exclusion (ครัวเรือน)	จำนวนครัวเรือน ยากจน (ครัวเรือน)
	คำชะอี	8	8	17	17
	หนองเอี่ยน	117	94	35	58
	บ้านค้อ	308	286	25	47
	บ้านเหล่า	13	4	16	25
	โพนงาม	1	1	11	11
	เหล่าสร้างถ่อ	26	14	8	20
	คำบก	2	1	4	5
	น้ำเที่ยง	14	10	16	20
	รวม	649	555	141	235
ดอนตาล					
	ดอนตาล	58	47	11	22
	โพธิ์ไทร	65	59	22	28
	ป่าไร่	58	55	5	8
	เหล่าหมี	139	133	7	13
	นาสะเม้ง	86	81	22	27
	บ้านแก้ง	71	61	3	13
	บ้านบก	0	0	5	5
	รวม	477	436	54	116

กระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนทั้ง 3 อำเภอ วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากผู้ปฏิบัติงานหลักสู่โค้ชในกระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจน ด้วยกระบวนการยกระดับการทำงานเพื่อการเตรียมความพร้อมในกลยุทธ์ Exit Strategy ดังนี้ (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7 การยกระดับการทำงานเพื่อการเตรียมความพร้อมในกลยุทธ์ Exit Strategy

กลยุทธ์	กลไกหลัก	เครื่องมือ
การสร้างการยอมรับและเป็นเจ้าของร่วมของข้อมูลการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนในระดับอำเภอ	1. ศจพ.อ.ห้วยใหญ่/คำชะอี/ดอนตาลโดยนายอำเภอ 2. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน	Poverty Forum
การสร้างการยอมรับและเป็นเจ้าของร่วมของข้อมูลการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนในระดับตำบล	1. ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) 2. นายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศบาลตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วน	Poverty Forum

กลยุทธ์	กลไกหลัก	เครื่องมือ
	ตำบล รองนายกเทศบาลตำบล ปลัดเทศบาล ตำบล และปลัดขององค์การบริหารส่วนตำบล 3. ประชาชนในชุมชน	
การสร้างอาสาสมัครในการเก็บ ข้อมูลครัวเรือนยากจนในพื้นที่ และการสร้างความเป็นเจ้าของ ร่วม	ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เป็นคนในพื้นที่ของแต่ละตำบล	On the job training ด้วย เครื่องมือ แบบสอบถาม และ ระบบฐานข้อมูล
การสร้างการยอมรับและเป็น เจ้าของร่วมของข้อมูลการ ค้นหาและสอบทานครัวเรือน ยากจนในระดับจังหวัด	1. ศจพ.จ. 2. พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.)	เวทียินข้อมูลใน ระดับจังหวัด

4.1.1.3 การสร้างนิยามความยากจนแบบมีส่วนร่วมในระดับจังหวัดและอำเภอสู่การสร้าง กลยุทธ์การแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดมุกดาหาร

กระบวนการสร้างนิยามความยากจนแบบมีส่วนร่วมคณะทำงานศูนย์อำนวยการจัด
ความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับตำบลและ
อำเภอนิคมคำสร้อย นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำ
ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดและสร้างนิยามความยากจนในระดับพื้นที่ร่วมกัน ด้วยกระบวนการคืน
ข้อมูลผลการวิจัยร่วมกับการออกแบบค่านิยามความยากจนอย่างมีส่วนร่วมในระดับอำเภอและจังหวัด
มุกดาหาร สามารถนิยามความยากจนแบบมีส่วนร่วมในระดับจังหวัดมุกดาหาร ดังนี้

ระดับที่ 1 อยู่ลำบาก มีลักษณะดังนี้ 1) ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง อาศัยอยู่กับ
ผู้อื่น หรือถ้ามีที่อยู่อาศัยของตนเองก็มีลักษณะผู้พึ่งไม่แข็งแรง ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง 2) ขาดแคลน
ทรัพย์สินที่จะก่อให้เกิดรายได้ ไม่ว่าจะเป็นที่ดินทำกิน หรือเงินทุน 3) อาหารบริโภคไม่เพียงพอต่อการดำรง
ชีวิตประจำวัน 4) มีรายได้จากสวัสดิการของรัฐเป็นหลัก เช่น เบี้ยผู้พิการ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และเบี้ยยัง
ชีพผู้สูงอายุ 5) การศึกษาต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ 6) สุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง เป็นผู้ป่วยโรคเรื้อรัง
เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง และโรคจิตเวช ติดยาเสพติด 7) มีความพิการช่วยเหลือตัวเองไม่ได้
หรือ มีความพิการซ้ำซ้อน และ 8) มีสมาชิกในครอบครัวมากเกินไปจนความสามารถที่จะดูแลกันได้อย่างทั่วถึง
ครัวเรือนมีสถานะพึ่งพิง เช่น มีผู้สูงอายุช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ มีเด็กเล็กถูกทอดทิ้ง ครอบครัวมีปัญหาทาง
สังคม

ระดับที่ 2 อยู่ยาก มีลักษณะดังนี้ 1) มีที่อยู่อาศัยไม่แข็งแรงผู้พึ่ง หรืออาศัยอยู่กับ
ผู้อื่น 2) มีที่ดินทำกินอยู่ในพื้นที่ สปก. หรือพื้นที่สีชมพูโดยปราศจากเอกสารสิทธิ์ หรือที่ทำกินในเขตป่าสงวน
ประมาณ 5 ไร่ 3) ไม่สามารถชำระหนี้เองได้ ขาดการออมกับสถาบันการเงิน 4) มีรายได้จากสวัสดิการของรัฐ
เป็นหลัก เช่น เบี้ยผู้พิการ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และ 5) การศึกษาต่ำกว่าการศึกษา
ภาคบังคับ

ระดับที่ 3 อยู่ได้ มีลักษณะดังนี้ 1) ที่อยู่อาศัยมีความแข็งแรงระดับปานกลาง 2) ประกอบอาชีพรับจ้างและมีอาชีพเสริมช่วยเหลือครอบครัว เช่น รับจ้างกรีดยาง 3) มีบุตรหลานส่งเงินมาให้เพื่อจุนเจือครอบครัว 4) การศึกษาต่ำกว่าการศึกษามัธยมศึกษา 5) สามารถชำระหนี้สินเองได้ และส่วนหนึ่งออมไว้กับสถาบันการเงิน 6) มีที่ดินทำกินในเขตป่าสงวน ประมาณ 15 ไร่ และ 7) ได้รับสวัสดิการของรัฐในการช่วยเหลือ เช่น เบี้ยผู้พิการ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด และเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

ระดับที่ 4 อยู่ดี มีลักษณะดังนี้ 1) ที่อยู่อาศัยแข็งแรงมั่นคง 2) มีอาชีพรับจ้าง มีอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวค่อนข้างมั่นคง 3) สามารถชำระหนี้สินเองได้ และส่วนหนึ่งออมไว้กับสถาบันการเงิน 4) การศึกษาต่ำกว่าการศึกษามัธยมศึกษา 5) สุขภาพร่างกายค่อนข้างแข็งแรง แต่มีโรคประจำตัวไม่ร้ายแรงพอที่จะช่วยเหลือตัวเองได้ เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง 6) มีทรัพย์สินที่จะก่อให้เกิดรายได้ ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน ที่ดินทำกินในเขตป่าสงวน ประมาณ 20 ไร่ขึ้นไป รถยนต์ รถไถนา เป็นต้น และ 7) ได้รับสวัสดิการของรัฐในการช่วยเหลือ เช่น เบี้ยผู้พิการ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด และเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

นอกจากนี้ได้กำหนดช่วงคะแนนระดับความยากจนตามเกณฑ์และตัวชี้วัดความยากจนระบบฐานข้อมูล Livingonnewpace.com และ PPPConnex ดังนี้ (1) 1.00 - 1.75 = อยู่ลำบาก (2) 1.76 - 2.50 = อยู่ยาก (3) 2.51 - 3.25 = อยู่ได้ (4) 3.26 - 4.00 = อยู่ดี และผลการวิเคราะห์ข้อมูลความยากจนจังหวัดมุกดาหารด้วยแนวคิด Sustainable Livelihoods Framework : SLF มีดังนี้ (1) **ทุนมนุษย์** อ่านออกเขียนได้แต่ขาดการพัฒนาทางด้านอาชีพทางการเกษตรและอาชีพใหม่เพื่อต่อยอดจากอาชีพเดิม เช่น การแปรรูปสินค้าทางการเกษตร การตลาดทางการเกษตร (2) **ทุนธรรมชาติ** มีที่ดินทำกินแต่เป็น สปก. และ สทก. แต่ขาดแหล่งน้ำในการทำมาหากิน (3) **การเงิน** มีเงินทุนและไม่มีหนี้สิน (4) **ทุนกายภาพ** มีไฟฟ้าและอินเทอร์เน็ตใช้ และ (5) **ด้านทุนสังคม** มีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาที่ได้รับจากภาครัฐ

ซึ่งจากการดำเนินการที่ผ่านมาได้ข้อค้นพบจุดเจ็บ (Pain Point) ของพื้นที่ ได้แก่ (1) การขาดระบบการจัดการน้ำ (2) การเกษตรล้าหลังด้านเทคโนโลยีการผลิตและการตลาด (3) การมีอาชีพและรายได้ไม่มั่นคง (4) การเข้าถึงที่ดินทำกิน (5) การศึกษาในความรู้ใหม่ๆ เพื่อการประกอบอาชีพ และ (6) การตกงานในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ระดับความยากจนในจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด Sustainable Livelihoods Framework (SLF) จากครัวเรือนยากจนจำนวน **6,184 ครัวเรือน** ดังนี้ (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8 นิยามความสัมพันธ์ความยากจนแบบมีส่วนร่วม

ปีที่ดำเนินการ ค้นหาและ สอบถาม	ระดับที่ 1 อยู่ลำบาก (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.75)	ระดับที่ 2 อยู่ยาก (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.76 – 2.50)	ระดับที่ 3 พออยู่ได้ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.25)	ระดับที่ 4 อยู่ดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.26 – 4.00)	รวม ครัวเรือนยากจน สะสม
ปี พ.ศ. 2563	783 ครัวเรือน	3,877 ครัวเรือน	-*	-	4,460 ครัวเรือน
ปี พ.ศ. 2564	452 ครัวเรือน	4,756 ครัวเรือน	342 ครัวเรือน	123 ครัวเรือน	5,673 ครัวเรือน

ปี พ.ศ. 2565	356 ครัวเรือน	5,011 ครัวเรือน	410 ครัวเรือน	207 ครัวเรือน	5,984 ครัวเรือน
ปี พ.ศ. 2566	214 ครัวเรือน	3,150 ครัวเรือน	1,395 ครัวเรือน	1,425 ครัวเรือน	6,184 ครัวเรือน
คำนิยาม	เป็นกลุ่มที่มีความขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ต้องดำเนินการนำเข้าสู่ระบบสวัสดิการโดยเร่งด่วน	เป็นกลุ่มที่มีปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ในแต่ละวัน ซึ่งต้องเร่งดำเนินการจัดหาปัจจัยดำรงชีพ/หรือยกระดับความสามารถในการจัดหาปัจจัยดำรงชีพของตนเองให้พออยู่ได้	เป็นกลุ่มที่มีฐานทุนสำหรับการดำรงชีพ แต่ยังไม่เพียงพอที่จะอยู่รอดได้อย่างปลอดภัยหากประสบกับภาวะความแปรปรวนต่าง ๆ จำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันและยกระดับความเป็นอยู่ให้หลุดพ้นจากสภาวะความขาดแคลน/เปราะบาง	เป็นกลุ่มที่มีภูมิคุ้มกันต่อสภาวะความแปรปรวน/ความเสี่ยงต่าง ๆ มีฐานทุนในด้านต่าง ๆ ที่เพียงพอในการวางแผนอนาคตของตนเอง ครอบคลุม และเป็นฐานทุนในระดับชุมชนได้	ครัวเรือนยากจนที่มีการสะสมผลรวมจากปีที่ 1 ถึง ปีที่ 4

หมายเหตุ *ไม่มีกลุ่มครัวเรือนเป้าหมายถูกจัดกลุ่มในระดับนั้น

การวิเคราะห์ฐานทุนตามแนวคิด SLF บริบท และสภาพครัวเรือนยากจนเป้าหมายตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ จำนวน 4 ประเภท ได้ดังนี้ 1) ความยากจนอยู่พื้นที่ภูเขา ได้แก่ อำเภอดงหลวง อำเภอนองสูง และอำเภอดำชะอี 2) ความยากจนอยู่พื้นที่ราบลุ่ม ได้แก่ อำเภอนิคมน้ำอ้อย 3) ความยากจนพื้นที่ติดแม่น้ำ ได้แก่ อำเภอห้วยน้ำใหญ่ อำเภอเมืองมุกดาหาร และอำเภอดอนตาล และ 4) ความยากจนพื้นที่เขตเมือง ได้แก่ เทศบาลเมืองมุกดาหาร สามารถออกแบบกลยุทธ์การแก้ไขปัญหาความยากจนได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9 การวิเคราะห์ฐานทุนตามแนวคิด Sustainable Livelihoods Framework (SLF) บริบท และสภาพครัวเรือนยากจนเป้าหมายตามลักษณะทางภูมิศาสตร์

ภูเขา	ที่ราบ	แม่น้ำ	เมือง
ลักษณะทางภูมิศาสตร์ 1. เป็นที่ราบเชิงภูเขาสูง 2. ประกอบอาชีพเกษตรกรรม 3. พืชที่ปลูก อาทิ ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา	ลักษณะทางภูมิศาสตร์ 1. พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีห้วยบังอี่ ป่าไม้ ภูเขาล้อมรอบ 2. ประกอบอาชีพเกษตรกรรม 3. พืชที่ปลูก อาทิ ข้าว	ลักษณะทางภูมิศาสตร์ 1. พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มและบางส่วนติดแม่น้ำโขง มีป่าไม้ มีลำห้วยน้อยใหญ่ และป่าทึบ สลับกับภูเขาล้อมรอบ 2. พื้นที่ อ.ห้วยน้ำใหญ่ อ.เมือง อ.ดอนตาล	ลักษณะทางภูมิศาสตร์ 1. พื้นที่ จำนวน 34 ชุมชน

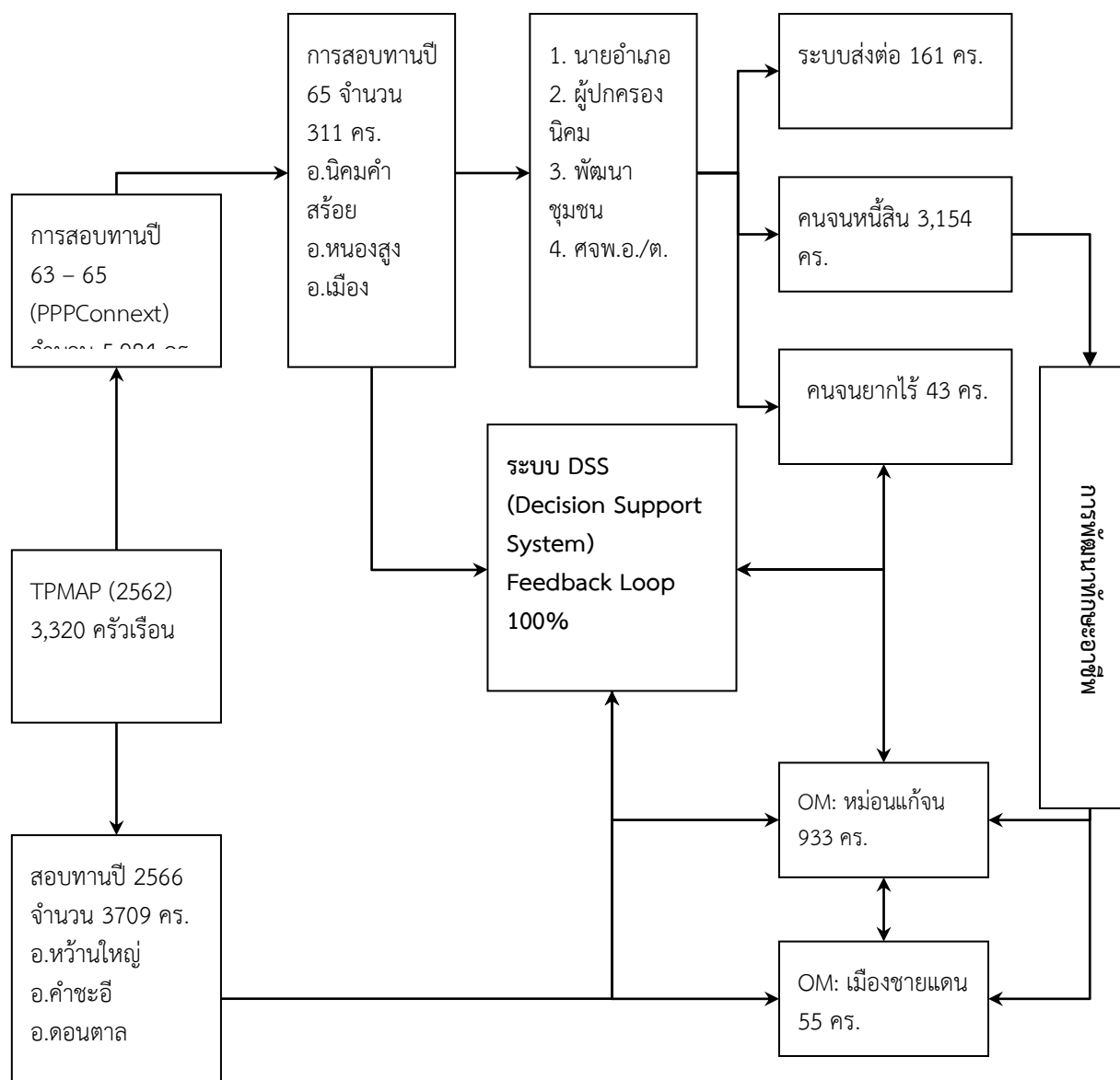
ภูเขา	ที่ราบ	แม่น้ำ	เมือง
4. พื้นที่ป่าทึบ เช่น อ.ดงหลวง อ.คำชะอี อ.หนองสูง	อ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา 4. พื้นที่ อ.นิคมคำสร้อย		
ข้อจำกัดในพื้นที่ 1. ที่ดินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สปก. 2. ใช้น้ำฝนเป็นหลักมีแหล่งน้ำธรรมชาติแต่ต้องบริหารจัดการเอง	ข้อจำกัดในพื้นที่ 1. ขาดแคลนแหล่งน้ำอาศัยน้ำจากน้ำฝนเป็นหลัก	ข้อจำกัดในพื้นที่ 1. ขาดแคลนแหล่งน้ำ ไม่มีที่ทำกิน พื้นที่ริมแม่น้ำเกิดการกัดเซาะชายฝั่งจากแม่น้ำโขง	ข้อจำกัดในพื้นที่ 1. เป็นชุมชนเมืองมีข้อจำกัดในขนาดของที่ดิน ไม่มีที่ดินทำกิน
ลักษณะความยากจน 1. ที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง มีที่ดินทำกินในเขตพื้นที่สปก./เขตพื้นที่ป่า 2. ครัวเรือนมีภาวะพึ่งพิง มีผู้สูงอายุ คนพิการ หรือติดยากเสพติด	ลักษณะความยากจน 1. ที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง มีที่ดินทำกินในเขตพื้นที่นิคมสร้างตนเอง/ป่าสงวน 2. ครัวเรือนมีภาวะพึ่งพิง มีผู้สูงอายุ คนพิการ มีเด็กเล็ก 3. รายได้น้อย	ลักษณะความยากจน 1. ที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง มีที่ดินทำกินในเขตพื้นที่ สทก./เขตป่าสงวน 2. ขาดปัจจัย 4 ในการดำรงชีพ 3. ขาดทักษะในการประกอบอาชีพ รายได้น้อยและไม่แน่นอน 4. ครัวเรือนมีภาวะพึ่งพิง มีผู้สูงอายุทำงานไม่ได้/ถูกทอดทิ้ง คนพิการ	ลักษณะความยากจน 1. อาศัยในที่ดินของผู้อื่น/พื้นที่สาธารณะ/ไม่มีที่ดินทำกิน 2. อาชีพรับจ้างทั่วไป 3. ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว/ไม่มีญาติพี่น้อง 4. ติดสุรา/จิตเวช/ยาเสพติด 5. สุขภาพไม่แข็งแรง
แนวทางการแก้จน การขยายพื้นที่ปลูกมันแก้วน หม่อนแก้วน	แนวทางการแก้จน 1. หม่อนแก้วน/มันสำปะหลัง 2. กลุ่มพึ่งพิงส่งต่อความช่วยเหลือ 3. การพัฒนาทักษะอาชีพ	แนวทางการแก้จน 1. การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ 2. กลุ่มพึ่งพิงส่งต่อความช่วยเหลือ 3. การพัฒนาทักษะอาชีพ	แนวทางการแก้จน 1. การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ 2. กลุ่มพึ่งพิงส่งต่อความช่วยเหลือ 3. การพัฒนาทักษะอาชีพ/คลังแรงงาน

4.1.1.4 ระบบส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop ครัวเรือนยากจน

ระบบส่งต่อข้อมูลจากการวิเคราะห์ฐานทุนการดำรงชีพแยกตามมิติความยากจน ระดับความยากจน คนจนตกหล่น และคนจนรื้อไหล ไปยังหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัดและส่วนกลางที่มีบทบาทภารกิจในการแก้ไขปัญหา ครัวเรือนยากจนและคนยากจนที่เป็นกลุ่มเปราะบาง หรือไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ไม่มีผู้ดูแล หรือเข้าไม่ถึงสวัสดิการของรัฐ ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด และสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนภาคีความร่วมมือนำไปสู่การบูรณาการข้อมูลการวางแผนการใช้ทรัพยากรและการติดตามประเมินผลร่วมกัน

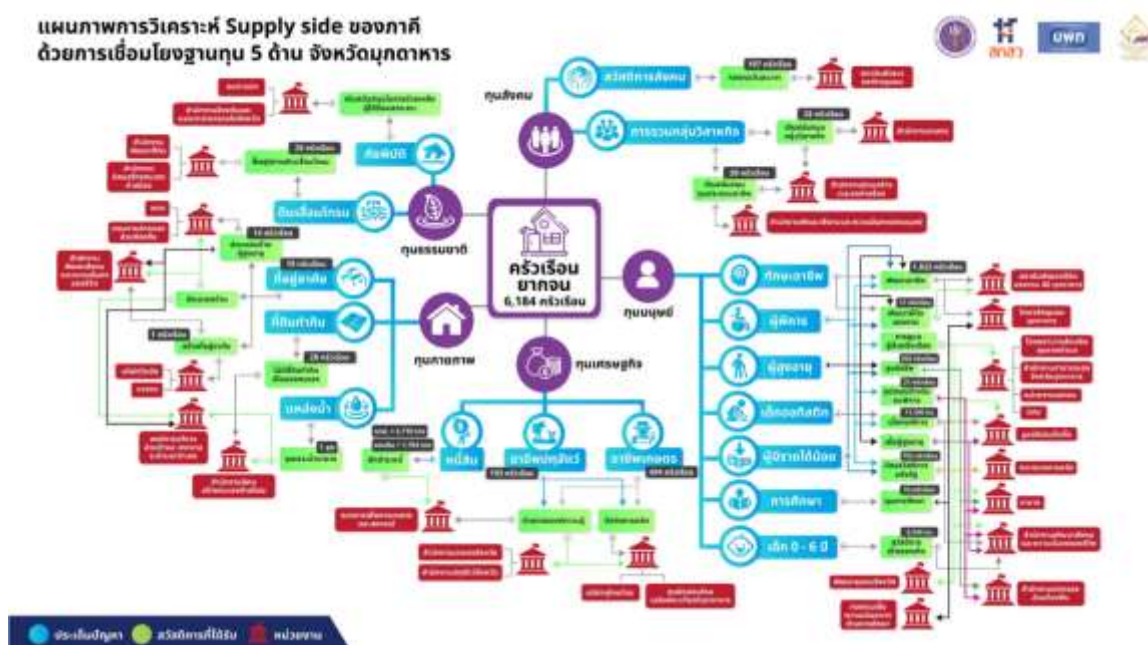
แนวทางดำเนินงาน

- 1) วิเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลเป็นการจำแนกแยกแยะข้อมูลความยากจนรายคน รายครัวเรือน รายพื้นที่ และสำรวจทุนการดำรงชีพ วิเคราะห์ทุนด้านที่อ่อนแอและด้านที่แข็งแรงของครัวเรือน
 - 2) ประสานส่งต่อข้อมูลคนจน ที่ได้จำแนกตามสภาพปัญหาและความต้องการ ออกเป็นด้านต่าง ๆ แล้ว ทั้งในรูปแบบของเอกสารและฐานข้อมูลออนไลน์ ให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเชื่อมโยงกับการให้บริการพื้นฐาน หรือการให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนสนับสนุนทรัพยากรของหน่วยงาน ภาครัฐต่าง ๆ ทั้งระดับพื้นที่หมู่บ้าน/ชุมชน ตำบล จังหวัด รวมถึงส่วนกลาง
 - 3) ออกแบบแนวทางการให้ความช่วยเหลือเป็นการสร้างทางเลือกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สอดคล้อง เหมาะสมกับลักษณะของคนจนแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนบริบท/เงื่อนไข ความต้องการในการพัฒนาของแต่ละครัวเรือน เช่น กลุ่มอยู่ยาก ต้องเข้าสู่ระบบการดูแล และส่งต่อของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรายละเอียดภาคี บทบาท และผลประโยชน์ร่วมกันดังแสดงในตารางที่ 4.10
- การติดตามความช่วยเหลือโดยมีระบบการติดตามช่วยเหลือ (Feedback Loop) เพื่อทราบผลการช่วยเหลือว่ามีผลการเปลี่ยนแปลงอย่างไร นำไปสู่การลดปัญหาความยากจนในมิติต่าง ๆ ได้มากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาได้จากการเพิ่มขึ้นของทุนในมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยหน่วยงานที่จัดความช่วยเหลือบันทึกผลการช่วยเหลือและส่งข้อมูลกลับเข้ามาในระบบข้อมูล PPPConnex และ ระบบ DSS ซึ่งการทำงานระบบฐานข้อมูลในระดับจังหวัดมุกดาหารสามารถติดตามความช่วยเหลือโดยมีระบบ การติดตามช่วยเหลือร้อยละ 100 และส่งต่อครัวเรือนครัวเรือนยากจนไปยังหน่วยงานภาคี จำนวน 2,037 ครัวเรือน คนจนยากไร้ จำนวน 43 ครัวเรือนโดยให้การช่วยเหลือทันทีทันที และคนจนหนี้สินจำนวน 3,154 ครัวเรือนที่ถูกส่งต่อไปยังโมเดลแก้จนจำนวน 988 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 41.75 ดังแสดงในภาพที่ 4.6

ภาพที่ 4.6 ภาพแสดงระบบการค้นหา สอบทาน ส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop คร้วเรือน ยากจนในระดับจังหวัดมุกดาหาร

ซึ่งได้มีการส่งต่อความช่วยเหลือในระดับจังหวัดมุกดาหารร้อยละ 100 สามารถ จำแนกครัวเรือน จำนวน 6,184 ครัวเรือน ที่ส่งต่อในแต่ละหน่วยงานหน้าที่ได้ดังนี้

ภาพที่ 4.7 โครงสร้างการส่งต่อข้อมูลครัวเรือนเป้าหมายเพื่อให้ความช่วยเหลือตามพันธกิจของหน่วยงาน

ผลการส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop ครัวเรือนยากจนดังแสดงในตาราง

ที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ภาคีและบทบาทในการส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop ครัวเรือนยากจน

ภาคี	บทบาท/พันธกิจหลัก	ผลประโยชน์ร่วม (Mutual Benefit)	ผลของส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop ครัวเรือนยากจน
ระดับจังหวัด			
สภาองค์กร ชุมชน	1. สนับสนุนและให้การ ช่วยเหลือแก่องค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน เกี่ยวกับการประกอบ อาชีพ การเพิ่มรายได้ การ พัฒนาที่อยู่อาศัยและ สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ชีวิตความเป็นอยู่ ของ สมาชิกในชุมชน ทั้งใน เมืองและชนบท โดยยึด หลักการพัฒนาแบบองค์ รวมหรือบูรณาการและ หลักการพัฒนาที่สมาชิกมี ส่วนร่วมเป็นแนวทาง สำคัญ ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของ ชุมชน	โครงการวิจัยชี้เป้าครัวเรือน ที่มีปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ทรุดโทรม ส่งต่อไปยังสภา องค์กรชุมชนช่วยเหลือ ซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ครัวเรือนเป้าหมาย ร่วม บูรณาการการทำงาน ระหว่างหน่วย	1. เพิ่มทุนทางกายภาพด้านที่อาศัย ทรุดโทรม ผุพัง ไม่สามารถซ่อมแซม เองได้จำนวน 14 ครัวเรือน ทำการ ส่งต่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณา โครงการบ้านพอเพียงของ พอช. จังหวัด ได้รับการพิจารณาให้ ปรับปรุงซ่อมแซมทั้ง 14 หลัง/ ครัวเรือน 2. ส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้ง กองทุนพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือ กองทุนออมวันละบาท จำนวน 3 พื้นที่ อำเภอนิคมน้ำอ้อม อำเภอนองสูง อำเภอเมืองมุกดาหาร จำนวน 107 ครัวเรือน

ภาคี	บทบาท/พันธกิจหลัก	ผลประโยชน์ร่วม (Mutual Benefit)	ผลของส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop ครั้วเรือนยากจน
	และประชาสังคม 2. สนับสนุนและให้การช่วยเหลือทางการเงินแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน 3. สนับสนุนและให้การช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน ตลอดจนประสานงานการสนับสนุนและการให้การช่วยเหลือดังกล่าวจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน 4. ส่งเสริมและสนับสนุนและสร้างความร่วมมือองค์กรชุมชน ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัดและ		
เกษตรกรจังหวัดมุกดาหาร	ส่งเสริมและพัฒนาองค์กร เกษตรกร และวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ให้บริการความรู้และข้อมูลด้านการเกษตร ส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิต และการจัดการผลผลิตสินค้าเกษตรให้ปลอดภัย และมีรายได้ที่มั่นคง	โครงการวิจัยชี้เป้าครัวเรือนที่มีปัญหาด้านองค์ความรู้ด้านการเกษตรโดย เกษตรจังหวัดได้สนับสนุนองค์ความรู้และร่วมพัฒนาพื้นที่เพาะปลูกทางการเกษตร	1. การขาดความรู้ด้านการเกษตร เกษตรล้าหลัง สำนักงานเกษตรจังหวัดหนุนเสริมองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีการเกษตรมาปรับใช้ในพื้นที่เกษตรให้กับครัวเรือนเป้าหมายจำนวน 494 ครัวเรือน ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านปัจจัยการผลิต การแปรรูปสินค้าทางการเกษตร การนำเทคโนโลยีด้านการเกษตรมาปรับใช้ในพื้นที่เกษตร และ การปลูกพืชทดแทน ในพื้นที่ 2. ส่งเสริมให้ความรู้ด้านการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจให้กับกลุ่มสมาชิกปลูกหม่อนจำนวน 28 ครัวเรือน โดยมีระบบบริหารจัดการที่ดี มาตรฐานสินค้าทางการเกษตร มาตรฐานการตลาดในการผลิตหม่อน

ภาคี	บทบาท/พันธกิจหลัก	ผลประโยชน์ร่วม (Mutual Benefit)	ผลของส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop ครั้วเรือนยากจน
สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	1. เสริมสร้างศักยภาพคนและสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว 2. เสริมสร้างโอกาสและการคุ้มครองทางสังคมอย่างเท่าเทียม 3. ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมและเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน 4. ยกย่ององค์กรให้มีผลสัมฤทธิ์สูงด้วยธรรมาภิบาลและเทคโนโลยีดิจิทัล	ชี้เป้าครัวเรือนผู้ประสบปัญหาด้านครัวเรือนกลุ่มเปราะบาง ร่วมวิเคราะห์ครัวเรือนเพื่อช่วยเหลือกลุ่มครัวเรือนเป้าหมาย พัฒนาอาชีพ สนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนาอาชีพ	1. กลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส เด็กที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ มีระดับการศึกษาต่ำกว่าชั้นประถมศึกษา อยู่ หรือบางครัวเรือนเรียนดีแต่ยากจน ที่มิวจัยจึงได้ปรึกษาหารือกับ พมจ. ในกระบวนการช่วยเหลือและส่งข้อมูลกลุ่มเปราะบางเหล่านี้ให้กับ พมจ. เพื่อทำการช่วยเหลือดังนี้ - ผู้สูงอายุกลุ่มที่ 1 ได้รับการช่วยเหลือเรื่องกองทุนประกอบอาชีพ จำนวน 28 ครัวเรือน - ผู้สูงอายุกลุ่มที่ 2 ได้รับการช่วยเหลือเรื่องเงินสวัสดิการผู้สูงอายุ ได้รับถ้อยยังชีพ จำนวน 302 ครัวเรือน - ผู้พิการ ได้รับการส่งต่อฝึกอบรมทักษะอาชีพสำหรับผู้พิการจาก พมจ. จำนวน 17 ครัวเรือน 2. เด็กออทิสติก ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้พิการในกรณีที่พิการด้านร่างกาย ด้านสมอง ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ จำนวน 3,409 ครัวเรือน ได้รับการสนับสนุนเรื่องอุปกรณ์ช่วยเหลือผู้พิการ เช่น หูฟัง รถเข็น ไม่ค้ำยัน ไม่หัดเดิน จำนวน 6,709 ครัวเรือน และ ได้รับการศึกษาในช่วงเวลาที่เหมาะสมในระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษาจาก โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดมุกดาหาร จำนวน 802 ครัวเรือนและศูนย์ศึกษาพิเศษจังหวัดมุกดาหาร จำนวน 520 ครัวเรือนอยู่ในทุกระดับชั้น 3. ส่งเสริมสนับสนุนทุนสวัสดิการให้สำหรับเด็กแรกเกิด จำนวน 5,344 คน
สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด	1.เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้มีความสามารถในการบริหารจัดการและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน	โครงการวิจัยสำรวจข้อมูลเชิงพื้นที่ ร่วมบูรณาการใช้ฐานข้อมูลคนจน ในการส่งต่อความช่วยเหลือไปยังหน่วยงาน Function	ส่งต่อความช่วยเหลือด้านฝึกอาชีพ ในช่วงหน้าแล้งเช่น การสานตะกร้าพลาสติก การแปรรูปขาไบหม่อน การทำสบู่จากไบหม่อน การทำไข่เค็มจากไบหม่อน ให้กับครัวเรือน

ภาคี	บทบาท/พันธกิจหลัก	ผลประโยชน์ร่วม (Mutual Benefit)	ผลของส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop ครีวเรือนยากจน
	2. ส่งเสริมและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตแก่ประชาชนและชุมชน 3. สร้างความร่วมมือและส่งเสริมบทบาทเครือข่ายการพัฒนาชุมชนเพื่อยกระดับงานพัฒนาชุมชนให้ได้รับการยอมรับทั้งในและต่างประเทศ 4. พัฒนาองค์กรให้ทันสมัย มีสมรรถนะสูงและมีธรรมาภิบาลบุคลากรมีอุดมการณ์และเชี่ยวชาญในงานพัฒนาชุมชน		ยากจน จำนวน 102 ครีวเรือน
อุตสาหกรรมจังหวัด	1. ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตัวแทนของกระทรวงในส่วนภูมิภาค รวมทั้งประสานและสนับสนุนการปฏิบัติงานด้านอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่จังหวัดและกลุ่มจังหวัด 2. ส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ดูแล การดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน กฎหมายว่าด้วยแร่ กฎหมายว่าด้วยมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม 3. จัดทำแผน ส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด รวมทั้งประสานและติดตามประเมินผล	จัดทำแผนพัฒนายกระดับจังหวัดร่วมกับโครงการวิจัยด้านการยกระดับสินค้าอุตสาหกรรม	ส่งเสริมหลักการบริหารจัดการการเป็นผู้ประกอบการด้านการผลิตสินค้าด้านอุตสาหกรรมในพื้นที่จำนวน 10 ครีวเรือน

ภาคี	บทบาท/พันธกิจหลัก	ผลประโยชน์ร่วม (Mutual Benefit)	ผลของส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop ครั้วเรือนยากจน
	การดำเนินงานตามแผนดังกล่าว 4. ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศด้านอุตสาหกรรมให้กับผู้ประกอบการในเขตพื้นที่จังหวัดและกลุ่มจังหวัด 5. ส่งเสริม พัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านอุตสาหกรรมให้กับผู้ประกอบการในเขตพื้นที่จังหวัดและกลุ่มจังหวัด		
สำนักงานเหล่ากาชาดจังหวัดมุกดาหาร	มีหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานการดำเนินกิจการเหล่ากาชาดจังหวัด และกาชาดอำเภอ ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของงานเหล่ากาชาดจังหวัด กาชาดอำเภอในภูมิภาคให้สามารถสนับสนุนภารกิจของสภากาชาดไทย ดังนี้ 1.การช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย 2.การบริการโลหิต 3.การสังคมสงเคราะห์ 4.การส่งเสริมคุณภาพชีวิต	1. ช่วยเหลือสนับสนุนมอบถุงยังชีพให้กับครัวเรือนยากจนเป้าหมาย ครอบคลุมทั้ง 7 อำเภอที่ทีมวิจัยชี้เป้า 2. สร้างและซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้กับครัวเรือนยากจน	1. ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างที่อยู่อาศัยที่เป็นครัวเรือนยากจนเป้าหมายร่วมกับบริษัทวินชัย ฟาร์ม จำนวน 1 หลัง/ครัวเรือน 2. มอบถุงยังชีพให้กับครัวเรือนยากจนในพื้นที่อำเภอเมืองมุกดาหาร จำนวน 59 ครัวเรือน และพื้นที่อำเภอหนองสูง จำนวน 60 ครัวเรือน ตามข้อมูลที่ทีมวิจัยส่งรายชื่อครัวเรือนยากจนเพื่อขอความช่วยเหลือยังชีพเพื่อบรรเทาความเดือนร้อนให้กับครัวเรือนยากจน
สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน 40 จังหวัดมุกดาหาร	1. พัฒนาและยกระดับมาตรฐานฝีมือแรงงานให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล 2. พัฒนาระบบการพัฒนาฝีมือแรงงานรองรับนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่	ส่งเสริมสนับสนุนฝึกอบรมทักษะอาชีพประเภทต่าง ๆ ให้กับครัวเรือนยากจน เช่น ช่างก่อสร้าง ช่างทำอิฐ ช่างทำท่อน้ำประปา ช่างต่อเชื่อมไฟฟ้าในบ้าน ช่างตัดผม มาตรฐานการसान	1. ความต้องการของชุมชนเพื่อฝึกทักษะอาชีพใน สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานฯ และยังสามารถเป็นอาชีพเสริมเพื่อให้ครัวเรือนได้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการฝึกทักษะอาชีพช่างและงานฝีมือที่ได้มาตรฐานกับครัวเรือนยากจน จำนวน 1,822 คน/

ภาคี	บทบาท/พันธกิจหลัก	ผลประโยชน์ร่วม (Mutual Benefit)	ผลของส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop ครีวเรือนยากจน
	เปลี่ยนแปลง 3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาฝีมือแรงงาน 4. พัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพ	ตระกร้าพาสติก และมาตรฐานวิชาชีพด้านอื่น ๆ ให้กับครีวเรือนยากจน	ครีวเรือน ดังนี้ - ทักษะช่างก่อสร้าง จำนวน 209 คน - ทักษะช่างทำท่อประปา จำนวน 213 คน - ทักษะช่างหล่อเสาปูน จำนวน 89 คน - ทักษะช่างตัดผมชาย จำนวน 46 คน - ทักษะช่างเดินสายไฟฟ้าในบ้าน จำนวน 259 คน - ทักษะช่างทำอิฐบอด จำนวน 277 คน - ทักษะการสานตะกร้าพาสติก จำนวน 69 คน - ทักษะการเป็นบาร์ิสต้า จำนวน 89 คน - ทักษะการแปรรูปสินค้าทางการเกษตร 90 คน - ทักษะการขับรถโฟลิก จำนวน 102 คน - ทักษะช่างแอร์ จำนวน 145 คน - ทักษะช่างซ่อมอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 124 คน - ทักษะช่างอิฐมอญ จำนวน 110 คน
กระทรวงการคลัง สำนักงานคลังจังหวัด มุกดาหาร	การพัฒนาเศรษฐกิจเพราะฉะนั้น หน้าที่หลักคือบริหารด้านการเงิน บริหารด้านจัดเก็บภาษี บริหารหนี้สาธารณะ บริหารทรัพย์สินทั้งหลายของรัฐ กระทรวงการคลังมีจุดมุ่งหมาย เน้นใน ด้านสังคม พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ลดความ	รับลงทะเบียนครีวเรือนยากจนเป้าหมายครอบคลุมทั้ง 7 อำเภอทั้งจังหวัด มุกดาหาร ตามรายชื่อเป้าหมายครีวเรือนยากจนที่ทีมวิจัยส่งข้อมูลให้	ประชาชนผู้มีรายได้น้อยที่ตกหล่นและมีสิทธิที่จะได้รับบัตรสวัสดิการของรัฐจำนวน 753 ครีวเรือน ทีมวิจัยเลยทำการส่งข้อมูลผู้มีรายได้น้อยเหล่านี้ไปยัง ธนาคารผู้รับมอบอำนาจให้ทำการลงทะเบียนรับสิทธิ์ โดยผ่านกระบวนการตรวจสอบสิทธิ์จากสำนักงานคลังจังหวัดมุกดาหาร และส่งเสริมให้ความรู้เรื่องการลงทะเบียนบัตรสวัสดิการแห่งรัฐกับผู้

ภาคี	บทบาท/พันธกิจหลัก	ผลประโยชน์ร่วม (Mutual Benefit)	ผลของส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop ครั้วเรือนยากจน
	เหลื่อมล้ำของรายได้ ให้ ประชาชนลดความเหลื่อม ล้ำทางสังคม		ที่มีสิทธิได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ครอบคลุมทั้ง 7 อำเภอ จำนวน 753 ครัวเรือน
มูลนิธิ ปอเต็กตึ๊ง จังหวัด มุกดาหาร	1. ช่วยเหลือผู้ประสบ อัคคีภัย อุทกภัย วาตภัย และภัยอื่นๆ โดยทั่วไป 2. จัดตั้งโรงพยาบาลใช้ชื่อ ว่า “โรงพยาบาลหัวเฉียว” รักษาพยาบาลผู้เจ็บไข้ได้ ป่วยทุกสาขาโรค 3. จัดตั้งโรงเรียนและ สถานศึกษา (มหาวิทยาลัย) 4. ช่วยเหลือจัดการศพ ทั่วไป และจัดตั้งสุสานเพื่อ การนี้ด้วย 5. ส่งเสริมและบำรุง กิจกรรมด้านศาสนา วรรณกรรม ศิลปะ และ วิทยาศาสตร์	ช่วยเหลือผู้ยังชีพให้กับ ครัวเรือนยากจนทั้ง 7 อำเภอครอบคลุมทั้งจังหวัด มุกดาหาร	มอบผู้ยังชีพให้กับครัวเรือนยากจน จำนวน 21 ครัวเรือน
ธนาคารเพื่อ การเกษตร และสหกรณ์ การเกษตร	มีบทบาทให้ความ ช่วยเหลือทางการเงิน เพื่อ ส่งเสริมอาชีพหรือการ ดำเนินงานของเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร หรือ สหกรณ์การเกษตร เพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ธกส. ได้ดำเนินการให้กู้ เงินแก่เกษตรกรเป็น 3 ทางด้วยกัน คือ 1. ให้กู้เงินแก่ เกษตรกรซึ่งเป็นลูกค้าของ ธนาคารโดยตรง 2. ให้กู้เงินแก่สหกรณ์ การเกษตร 3. ให้กู้เงินแก่กลุ่ม	1. สนับสนุนเงินทุนแก่ สหกรณ์การเกษตรครัวเรือน ยากจน 2. บริการเงินกู้แก่กลุ่ม เกษตรกรครัวเรือนยากจน 3. บริการพักชำระหนี้ให้กับ เกษตรกรครัวเรือนยากจน	รับข้อมูลเกษตรกรที่เป็นครัวเรือน จากเข้าระบบพักชำระหนี้ในระบบ ฐานข้อมูลการพักชำระหนี้ของ ธนาคาร เพื่อให้เกษตรกรที่เป็น ครัวเรือนยากจนได้มีการจ่ายหนี้หรือ ชะลอการจ่ายหนี้ในช่วงระยะเวลาที่ ธนาคารกำหนด จำนวน 4,710 คน

ภาคี	บทบาท/พันธกิจหลัก	ผลประโยชน์ร่วม (Mutual Benefit)	ผลของส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop ครีวเรือนยากจน
	เกษตรกร		
ศูนย์หม่อน ไหมเฉลิมพระ เกียรติฯ จังหวัด มุกดาหาร	มีบทบาทส่งเสริมการวิจัย พัฒนา อนุรักษ์และผลิต พันธุ์หม่อนไหม รวมทั้ง บริการวิชาการถ่ายทอด เทคโนโลยีและ ส่งเสริม ธุรกิจหม่อนไหม	1. ส่งเสริมสนับสนุนพันธุ์ต้น หม่อนให้กับกลุ่มเกษตรกร ครีวเรือนยากจน 2. ส่งเสริมองค์ความรู้เรื่อง ปลูกหม่อนให้กับเกษตรกร ครีวเรือนยากจน 3. ส่งเสริมองค์ความรู้การ ทำด้านการทำปุ๋ยหมักมูล ไหมบำรุงดิน	จัดทำโมเดลหม่อนแก่จนในพื้นที่ Sandbox คืออำเภอนิคมน้ำลำสวาย และอำเภอขายาย คืออำเภอนองสูง อำเภอเมือง จากการจัดทำโมเดล หม่อนแก่จนในพื้นที่ พบว่าเกษตรกรที่ เป็นครีวเรือนยากจนมีความต้องการ ในการปลูกหม่อนมากขึ้น ทีมวิจัยได้ ทำการสำรวจรายชื่อผู้ที่ประสงค์ ปลูกหม่อนแล้วนำเสนอศูนย์หม่อนไหม เฉลิมพระเกียรติฯ จังหวัดมุกดาหาร เพื่อขอรับการสนับสนุนต้นพันธุ์ หม่อนและองค์ความรู้เกี่ยวกับการ ปลูกหม่อนจำนวน 303 ครีวเรือน
บริษัทจุลไหม ไทย จำกัด	มีบทบาทในการทำธุรกิจ ผลิตเส้นไหมเพื่อใช้สำหรับ อุตสาหกรรมสิ่งทอครบ วงจร พร้อมทั้งส่งเสริม อาชีพเกษตรกรปลูกหม่อน เลี้ยงไหมและผลิตเส้นไหม คุณภาพภายในประเทศ เพื่อทดแทนการนำเข้าจาก ต่างประเทศจนปัจจุบันขึ้น แทนเป็นผู้นำใน อุตสาหกรรมเดียวกันของ อาเซียน	1. ส่งเสริมสนับสนุนให้ ความรู้เรื่องการปลูกหม่อน เลี้ยงไหมที่มีคุณภาพที่มี มาตรฐาน 2. ส่งเสริมองค์ความรู้เรื่อง การทำโรงเรือนเลี้ยงไหม แบบกึ่งปิดกึ่งเปิด	พื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการเลี้ยง ไหมเป็นอย่างดี จุลไหมไทยส่งนัก ส่งเสริมและนักวิชาการของบริษัทมา อบรมให้ความรู้แก่ครีวเรือนที่ความ สนใจเข้าโครงการกึ่งปิดกึ่งเปิดของจุล ไหมไทย จำนวน 89 ครีวเรือน
สำนักงาน พัฒนาที่ดิน จังหวัด มุกดาหาร	หน้าที่ปฏิบัติการในด้าน การพัฒนาที่ดิน การสาธิต การฝึกอบรมผู้นำ เกษตรกรและการเผยแพร่ กิจกรรมของงานสำนักงาน พัฒนาที่ดิน	1. เก็บตัวอย่างดินของแปลง รวมไปตรวจสอบคุณภาพดิน ให้กับเกษตรกรครีวเรือน ยากจนในพื้นที่แปลงรวม 2. สอนทำวิธีการทำปุ๋ย บำรุงดิน	พื้นที่ดินในการปลูกหม่อนมีปัญหา ดินเสื่อมสภาพ ดินมีสารพิษตกค้าง ในพื้นที่แปลงรวม ทีมวิจัยได้ทำการ ประสานไปยังสำนักงานพัฒนาที่ดิน จังหวัดเพื่อส่งมอบปัญหาเรื่องดิน เสื่อมสภาพ หน่วยงานภาคีจึงทำการ อบรมถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการ ปรับปรุงดินก่อนปลูกให้กับกลุ่ม เกษตรกรปลูกหม่อน จำนวน 28 ครีวเรือน

ภาคี	บทบาท/พันธกิจหลัก	ผลประโยชน์ร่วม (Mutual Benefit)	ผลของส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop ครีวเรือนยากจน
ระดับอำเภอ			
นายอำเภอ นิคมคำสร้อย	นักพัฒนา วางแผนและ จัดทำนโยบายในระดับ อำเภอ	หนุนเสริม ชีแป้ จัดทำ แผนพัฒนารายตำบล แผนปฏิบัติราชการระดับ อำเภอ	การลงพื้นที่ร่วมกับนายอำเภอนิคม คำสร้อย ได้เห็นถึงความลำบากของ ครีวเรือนยากจนกลุ่มเป้าหมายทีม วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเพื่อรายงาน คณะทำงาน ศพจ.อ.นิคมคำสร้อย เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการแก้จน ร่วมกัน โดยท่านนายอำเภอให้ ข้อเสนอแนะเบื้องต้นว่า ควรนำถุงยัง ชีฟไปมอบให้กับครีวเรือน กลุ่มเป้าหมายเพื่อเป็นการช่วยเหลือ เบื้องต้นก่อน โดยมอบหมายให้ ปลัดอำเภอ และปลัดตำบลจัดถุงยัง ชีฟตามรายชื่อที่ได้จากทีมวิจัยสำรวจ ไปมอบให้ในพื้นที่ จำนวน 162 ครีวเรือน
พัฒนาชุมชน อำเภอ	นักพัฒนา วางแผนและ จัดทำนโยบายในระดับ อำเภอ	หนุนเสริม ชีแป้ จัดทำ แผนพัฒนารายตำบล	ส่งเสริมให้ความรู้เรื่องการจัดทำ กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีเพื่อฝึก และพัฒนาอาชีพให้กับครีวเรือน ยากจน จำนวน 17 ครีวเรือน
ศพพ.อ.	การขับเคลื่อนการจัด ความยากจนและพัฒนา คนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงและ การบูรณาการประสาน ความร่วมมือในระดับ พื้นที่	ตรวจสอบคัดกรอง กลุ่ม ครีวเรือนเป้าหมายเดียวกัน จัดทำแผนแก้ไขปัญหาคความ ยากจนร่วมกับโครงการวิจัยฯ ในระดับอำเภอ	รับรองข้อมูลครีวเรือนยากจนระดับ อำเภอ จัดทำแผนปฏิบัติราชการแก้ จน ออกแบบโมเดลแก้จนร่วมกัน
สำนักงานปศุ สัตว์อำเภอ	มีหน้าที่รับผิดชอบ เกี่ยวกับการดำเนินการ ตามกฎหมายว่าด้วยโรค ระบาดสัตว์ การควบคุม คุณภาพอาหารสัตว์ โรค พิษสุนัขบ้า และกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการ เกี่ยวกับสุขภาพสัตว์	ส่งเสริมองค์ความรู้ เทคโนโลยีเกี่ยวกับการ ทำอาหารสัตว์จากใบหม่อน โคขุน	ฝึกอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วย เทคโนโลยีการผลิตหม่อนเป็นอาหาร สัตว์ จำนวน 89 ครีวเรือน

ภาคี	บทบาท/พันธกิจหลัก	ผลประโยชน์ร่วม (Mutual Benefit)	ผลของส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop ครีวเรือนยาจน
	สุขอนามัย สิ่งแวดล้อม ของสัตว์		
สำนักงาน ประมงอำเภอ	-มีหน้าที่เกี่ยวกับการ ศึกษาวิจัยและพัฒนาด้าน การประมงเพื่อการบริหาร จัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ ควบคุมการประมงการ ผลิตสัตว์น้ำและสินค้า ประมงที่มีมาตรฐานสูงสุด ถูกสุขอนามัยให้มีปริมาณ เพียงพอต่อการบริโภค ภายในประเทศและ สามารถแข่งขันให้ ตลาดโลกได้ตลอดจน ป้องกันมิให้มีการทำการ ประมงโดยไม่ชอบด้วย กฎหมายอนุรักษ์และ บริหารจัดการทรัพยากร ประมงสัตว์น้ำให้สามารถ ใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน -ศึกษาค้นคว้าวิจัยพัฒนา เพาะเลี้ยงปรับปรุงพันธุ์ การผลิตการขยายพันธุ์ สัตว์น้ำสัตว์น้ำสวยงาม อาหารสัตว์น้ำสุขภาพ อนามัยด้านวิชาการอื่นๆ เกี่ยวกับสัตว์น้ำ	ส่งเสริมองค์ความรู้ เทคโนโลยีเกี่ยวกับการ ทำอาหารสัตว์จากใบหม่อน ประเภทสัตว์น้ำ	ฝึกอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วย เทคโนโลยีการผลิตหม่อนเป็นอาหาร สัตว์น้ำ จำนวน 104 ครีวเรือน
ระดับตำบล/พื้นที่			
ศอพ.ต.	การขับเคลื่อนการจัด ความยากจนและพัฒนา คนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงและ การบูรณาการประสาน ความร่วมมือในระดับ พื้นที่ ตำบล	ตรวจสอบคัดกรอง กลุ่ม ครัวเรือนเป้าหมายเดียวกัน จัดทำแผนแก้ไขปัญหาคความ ยากจนร่วมกับโครงการวิจัยฯ ในระดับตำบล	รับรองข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับ ตำบล แยกประเภทครัวเรือนยากจน นิยามศัพท์ครัวเรือนยากจน จัดทำ แผนปฏิบัติการราชการแก่นจัน ออกแบบ โมเดลแก้จนร่วมกัน

ภาคี	บทบาท/พันธกิจหลัก	ผลประโยชน์ร่วม (Mutual Benefit)	ผลของส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop ครีวเรือนยากจน
กำนัน/ผู้ใหญ่ ทุกหมู่บ้าน	1. ชี้เป้าครัวเรือน เป้าหมาย ร่วมกับ วิเคราะห์ครัวเรือน 2. จัดระดับสถานะ ครัวเรือนยากจน	ร่วมกำหนดนโยบายแผน ชุมชนร่วมออกแบบนโยบาย แผนแก้จน มองปัญหาใน สังคมในชุมชนพื้นที่ เพื่อ ปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาใน พื้นที่	ชี้เป้าข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับ หมู่บ้าน วิเคราะห์ความยากจนใน พื้นที่ จัดทำแผนปฏิบัติการแก้จน ออกแบบโมเดลแก้จนร่วมกัน
นักพัฒนา/ อปท.	1. ประสานงานพื้นที่ ค้นหา สอบทาน วิเคราะห์ พื้นที่และครัวเรือน 2. นำเข้าข้อมูลและแก้ไข ข้อมูล ในฐานข้อมูล PPAOS	ร่วมกำหนดนโยบายแผน ชุมชน ร่วมออกแบบนโยบายแผน แก้จน มองปัญหาในสังคม ในชุมชนพื้นที่ เพื่อปรับใช้ ในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่	ร่วมกระบวนการค้นหาสอบทาน ครัวเรือนยากจนระดับหมู่บ้าน ตำบล ร่วมกันวิเคราะห์ครัวเรือนยากจนจริง กับครัวเรือนยากจนไม่จริง
องค์กร บริหารส่วน ตำบลกกแดง (งานป้องกัน และบรรเทา สาธารณภัย)	1. ให้น้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคและการเกษตร 2. ให้มีและบำรุงไฟฟ้า หรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น 3. ให้มีและบำรุงรักษา ทางระบายน้ำ 4. ให้มีและบำรุงสถานที่ ประชุม การกีฬา การ พักผ่อนหย่อนใจและ สวนสาธารณะ 5. ให้มีและส่งเสริมกลุ่ม เกษตรกร และกิจการ สหกรณ์ 6. ส่งเสริมให้มี อุตสาหกรรมในครอบครัว 7. บำรุงและส่งเสริมการ ประกอบอาชีพ การคุ้มครองดูแลและ รักษาทรัพย์สินอันเป็นสา ธารณสมบัติของแผ่นดิน 8. หาผลประโยชน์จาก ทรัพย์สินของ อบต. 9. ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม	สนับสนุนน้ำและแหล่งน้ำ ให้กับเกษตรกรปลูกหม่อน ในแปลงรวมเพื่อทำ การเกษตรในพื้นที่นิคมฯ จัดสรรให้	สร้างแหล่งน้ำในพื้นที่แปลงรวม วาง ระบบโซล่าเซลล์เพื่อกระจายน้ำไปยัง แปลงรวม 1 จุด ผู้รับประโยชน์ ร่วมกันจำนวน 28 ครัวเรือน

ภาคี	บทบาท/พันธกิจหลัก	ผลประโยชน์ร่วม (Mutual Benefit)	ผลของส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop ครีวเรือนยาจน
	10. กิจกรรมเกี่ยวกับการพาณิชย์ 11. การท่องเที่ยว 12. การผังเมือง		
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	เป็นสถานบริการสาธารณสุขระดับตำบล รับผิดชอบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนในชุมชนและครอบครัว โดยให้บริการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาพยาบาล และฟื้นฟูสภาพรวมทั้งสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต สถานีอนามัยยังง่ายต่อการเข้าถึงสะดวกในการใช้บริการรวดเร็วใน การวินิจฉัย ทันทสมัยตาม วิทยาการต่อเนื่องในการดูแล หลากหลายใน คุณวุฒิ เหมาะสมตามสภาพพื้นที่และสิ่งแวดล้อม ครอบคลุมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพอนามัยของชุมชน จากเดิมใช้ชื่อสถานีอนามัยและได้เปลี่ยนชื่อเป็น “โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล”	ช่วยเหลือสนับสนุนในเรื่องการดูแลสุขภาพเบื้องต้นโดยให้บริการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาพยาบาล และฟื้นฟูสุขภาพครัวเรือน ยาจนเป้าหมายที่เกี่ยวกับโรคที่ไม่เรื้อรังร้ายแรง เช่น ตรวจเบื้องต้นและรักษาโรคเบาหวาน ความดัน ทำให้ครัวเรือนยาจนสามารถดูแลสุขภาพเบื้องต้นในระดับพื้นที่ได้	คัดกรองโรค ตรวจสุขภาพเบื้องต้นให้กับครัวเรือนยาจนในพื้นที่ครอบคลุม 6,184 ครัวเรือนทั้งจังหวัดมุกดาหาร
ภาคเอกชน			
บริษัทวินชัย จำกัด	ประกอบธุรกิจประเภทไฟฟ้า ก๊าซ ไอน้ำ และระบบการปรับอากาศ โดยให้บริการด้าน การผลิต	ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมเพื่อสังคม หรือ กิจกรรม CSR โดยการสร้างที่อยู่อาศัยให้กับนายแพวมา ตาล	สร้างที่อยู่อาศัยให้กับนายแพวมา ตาลสมรส บ้านค่านางโอก หมู่ที่ 5 ตำบลร่มเกล้า อำเภอนิคมน้ำอภัย จำนวน 1 ครัวเรือน

ภาคี	บทบาท/พันธกิจหลัก	ผลประโยชน์ร่วม (Mutual Benefit)	ผลของส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop ครีวเรือนยากจน
	และการส่งไฟฟ้า	สมรส ครีวเรือนยาก เป้าหมายที่ทีมวิจัยได้ทำการ สำรวจในเขตพื้นที่ตำบล เกล้า หมู่ที่ 5 บ้านค่านาง โอก ในเชิงแรงและมี คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	

4.2 การพัฒนาเมืองมุกดาหารเมืองแห่งการเรียนรู้ด้วยการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคี (Collaborative Governance)

แนวคิดสำคัญของการสร้างความร่วมมือด้วยการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคี (Collaborative Governance) นั้น เน้นกระบวนการที่หลากหลายเพื่อเชื่อมประสานภาคีที่มีความหลากหลายในพันธกิจ ให้เกิดความร่วมมือจนสามารถร่วมคิดร่วมทำผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการสร้างฉันทามติในการร่วมกันทำงานกับภาคีตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นของการดำเนินโครงการซึ่งผลลัพธ์ที่สำคัญคือ **ความร่วมมือ** และร่วมบริหารจัดการงานเชิงพื้นที่ร่วมกัน ลดช่องว่างลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน การสร้างและกระจายโอกาสของการเข้าถึงปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ ของภาครัฐของชนในชุมชนอย่างเท่าเทียม (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2566) ด้วยกลไกการทำงานในระดับพื้นที่ทั้ง Area Manager, Area Research Manager และ Area Development Manager เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานประกอบไปด้วย 1) การจัดเวทีพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ เช่น สภาเมืองมุก เป็นต้น และ 2) การจัดเวทีการพูดคุยอย่างเป็นทางการ เช่น เวทีเสวนาพัฒนาเมืองมุกดาหาร เป็นต้น เพื่อการสร้างกระบวนการพัฒนาจังหวัดมุกดาหารร่วมกัน

มุกดาหารเมืองแห่งการเรียนรู้ด้วยกลไกสภาคนเมืองสามธรรม ผ่านกระบวนการทำงานรูปแบบ Collaborative Governance มีความสำคัญในการพัฒนาและเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาหรือสร้างนโยบายที่เหมาะสมต่อสังคมฐานมุกดาหารเมืองแห่งชายแดน เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone: SEZ) เมืองสามธรรม (ธรรมะ ธรรมชาติ วัฒนธรรม) โดยมีความสัมพันธ์ของกลุ่มต่าง ๆ (ภาพที่ 4.8) ดังนี้

ภาคธุรกิจ มีบทบาทในการสนับสนุนทรัพยากรทางการเงินและความเชี่ยวชาญที่สามารถช่วยในการพัฒนาโครงการหรือนโยบายที่มีผลต่อสังคม ภาคธุรกิจมีเครื่องมือและวิธีการในการนำเสนอแนวคิดหรือโครงการที่มีการดำเนินงานที่มีความเป็นรูปธรรมและสามารถนำไปสู่การเติบโตทางธุรกิจได้

รัฐบาลท้องถิ่น มีบทบาทในการสร้างโครงสร้างและนโยบายที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้มีการสร้างนโยบายที่มีผลต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม มีการให้คำปรึกษาและการสนับสนุนเพื่อช่วยเหลือในการจัดการและดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้โครงการหรือนโยบายสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาคประชาสังคม มีบทบาทในการตรวจสอบและติดตามการดำเนินงานของรัฐบาลและภาคธุรกิจเพื่อให้มีความโปร่งใสและความเท่าเทียมในการกระทำเป็นกำลังสนับสนุนที่สำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลและสร้างการตระหนักในสังคมเกี่ยวกับปัญหาหรือเรื่องราวที่มีผลต่อชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย เป็นกลุ่มที่มีผลต่อการดำเนินงานของนโยบายหรือโครงการที่กำลังดำเนิน ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างการรับรู้ การปรับตัว และการสร้างโอกาสทางอาชีพใหม่ ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเหล่านั้น

กลุ่มเปราะบาง มีความสำคัญในการให้ความสนับสนุนและการป้องกันเพื่อลดความเปราะบางและเพิ่มความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรหรือการช่วยเหลือ

ภาพที่ 4.8 การพัฒนาเมืองด้วยการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคี Collaborative Governance

ตารางที่ 4.11 เมื่อทำการวิเคราะห์การบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคี Collaborative Governance ในโครงการศูนย์กันทั้งอำเภอและหมอนแก่น ด้วยกลไกการสั่งการของผู้ว่าราชการจังหวัด มุกดาหารร่วมกับคำสั่งแต่งตั้งหน่วยงานฟังก์ชันในประเด็น “หมอนไหม” ร่วมกับกลไกศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดมุกดาหาร (ศจพ.จ.มุกดาหาร) จุลไหมไทยบริษัท และภาคีภาคส่วนอื่น ๆ สามารถจำแนกบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานในการร่วมหนุนเสริมการทำงานได้ดังนี้

ตารางที่ 4.11 วิเคราะห์การบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคี Collaborative Governance

หน่วยงาน	บทบาท/ภารกิจร่วม/กิจกรรมร่วม	พหุภาคีร่วมในโครงการ		
		การค้นหาและสอบทาน	หมอนแก่น	เมืองชายแดน
สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ	การใช้ระบบฐานข้อมูลครัวเรือนตกเกณฑ์ TP-MAP และการหนุนเสริมการพัฒนาอาชีพครัวเรือนเป้าหมาย	✓	✓	✓
สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร	เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำเรื่องการจัดแผนยุทธศาสตร์แก่น หนุนเสริมผลักดันให้มีแผน	✓	✓	✓

หน่วยงาน	บทบาท/ภารกิจร่วม/กิจกรรมร่วม	พหุภาคีร่วมในโครงการ		
		การค้นหา และสอบถาม	หม่อนแก่ จน	เมืองชาย แดน
	ยุทธศาสตร์แก่นในแผนจังหวัดมุกดาหาร ผลักดันพืชทนแล้ง เช่น มันเทศญี่ปุ่น การปลูก หม่อนเข้าสู่แผนพัฒนาอาชีพแก่น ของ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดมุกดาหาร			
สภาเมือง มุกดาหาร	หน่วยบูรณาการความร่วมมือในระดับจังหวัด	✓	-	✓
สำนักงานเกษตร อำเภอ	ให้ความรู้และปัจจัยการผลิตด้านการเกษตร ปลอดภัย	-	✓	-
สำนักงาน สาธารณสุข อำเภอ	สาระสำคัญขององค์ประกอบส่วนต่าง ๆ ของ หม่อน	-	✓	-
สำนักงานปศุสัตว์ จังหวัดมุกดาหาร	ส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับการทำอาหารสัตว์ จากหม่อน การให้คำแนะนำเรื่องการปลูกหม่อน เพื่อเลี้ยงสัตว์ ประเภทสัตว์ปีก เป็ด ไก่ โคขุน ปลาน้ำจืด	-	✓	-
ศูนย์หม่อนไหม เฉลิมพระเกียรติ ฯ จังหวัด มุกดาหาร	สนับสนุนองค์ความรู้และพันธุ์หม่อน จำนวน 21,500 ต้น ให้ความรู้รอบรู้เกี่ยวกับการแปรรูป ชาใบหม่อน หม่อนแคปซูล และรับขึ้นทะเบียน ผู้ปลูกหม่อนให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ปลูกหม่อนแก่น เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรเมื่อ เดือดร้อนในเรื่องของการปลูกหม่อนขาดเงินทุน หม่อนที่ตายไป	-	✓	-
สหกรณ์ การเกษตรหนอง สูง จำกัด (โคขุน หนองสูง)	ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำอาหารสัตว์จากหม่อน และอนุญาตให้ทีมวิจัยฯ นำใบหม่อนมาผสมเป็น อาหารสัตว์ให้โคขุนรับประทานเพื่อทดลองและ เปรียบเทียบจากการให้อาหารปกติของโคขุน เพื่อทดสอบการเปลี่ยนแปลงการเจริญเติบโต ของโคขุน	-	✓	-
ศูนย์วิจัยประมง น้ำจืดจังหวัด มุกดาหาร	ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำอาหารสัตว์ เช่น ปลา น้ำจืด ปลานิลในกระชังริมแม่น้ำโขงจากหม่อน	-	✓	-
ศูนย์วิจัยอาหาร สัตว์อานาจเจริญ	ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำอาหารสัตว์ เช่น โค สุกร สัตว์ปีก จากหม่อน	-	✓	-
สำนักงานพัฒนา ที่ดินจังหวัด	ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำปุ๋ยอินทรีย์และ สนับสนุนปัจจัยการผลิตสำหรับการปลูกหม่อน	-	✓	-

หน่วยงาน	บทบาท/ภารกิจร่วม/กิจกรรมร่วม	พหุภาคีร่วมในโครงการ		
		การค้นหา และสอบทาน	หม่อนแก่ จน	เมืองชาย แดน
มุกดาหาร				
นายอำเภอ	ให้การสนับสนุนเรื่องการทำงานในพื้นที่ ร่วมผลักดันนโยบายการพัฒนาแก้ไขปัญหาความ ยากจนในพื้นที่ครอบคลุมทุกหมู่บ้านและตำบล ในอำเภอ และสนับสนุนข้อมูลของหน่วยงาน สนับสนุนการเข้าใช้ที่ดินของรัฐ	✓	✓	-
สำนักงานพัฒนา ชุมชนอำเภอ	ให้คำแนะนำเรื่องการทำงานแก้ไขปัญหาความ ยากจนในพื้นที่ ร่วมกำหนดนโยบายการแก้ไข ปัญหาความยากจนลงสู่พื้นที่ทุกหมู่บ้าน ช่วย หนุนเสริมและร่วมตรวจสอบข้อมูลครัวเรือน ยากจน และสนับสนุนข้อมูลที่หน่วยงานได้เก็บ รวบรวมไว้ เพื่อเป็นข้อมูลในการค้นหาและสอบ ทานครัวเรือนยากจนในพื้นที่เป้าหมาย	✓	✓	-
สำนักงานนิคม สร้างตนเองคำ สร้อย	สนับสนุนข้อมูลที่หน่วยงานได้เก็บรวบรวมไว้ เพื่อเป็นข้อมูลในการค้นหาและสอบทาน ครัวเรือนยากจนในพื้นที่เป้าหมาย และ สนับสนุนที่ดินปลูกหม่อน จำนวน 93 ไร่ ใน พื้นที่นิคมสร้างตนเองฯ และจัดฝึกอบรมการ บริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจ	✓	✓	-
องค์การบริหาร ส่วนตำบลกก แดง	สนับสนุนข้อมูลที่หน่วยงานได้เก็บรวบรวมไว้ เพื่อเป็นข้อมูลในการค้นหาและสอบทาน ครัวเรือนยากจนในพื้นที่เป้าหมายและสนับสนุน การรวมกลุ่มวิสาหกิจในชุมชน และช่วยให้การ ทำงานในพื้นที่ของตำบลกกแดงซึ่งเป็นพื้นที่นำ ร่องชัดเจนขึ้น ร่วมวิเคราะห์ความยากจน วิเคราะห์บริบทชุมชน ร่วมจัดทำแผนพัฒนา หมู่บ้านและชุมชนในพื้นที่ตำบลกกแดง	✓	✓	-
สภาองค์กร ชุมชนตำบลกก แดง	การวิเคราะห์ครัวเรือนยากจนเรื่องการซ่อมแซม บ้านที่อยู่อาศัย จำนวน 7 ครัวเรือนในตำบลกก แดง โดยงบประมาณการซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ครัวเรือนละ 20,500 บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 143,500 บาท และร่วมให้คำแนะนำและเป็นที่ ปรึกษาให้ทีมวิจัยเรื่องการฟื้นฟูเรื่องการปลูก หม่อนแก่จนในตำบลกกแดงโดยใช้ภูมิปัญญา ชาวบ้านดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้กับเกษตรกร	✓	✓	-

หน่วยงาน	บทบาท/ภารกิจร่วม/กิจกรรมร่วม	พหุภาคีร่วมในโครงการ		
		การค้นหา และสอบทาน	หม่อนแก่ จน	เมืองชาย แดน
	นวัตกรรมใหม่ในเรื่องการปลูกหม่อน			
วิสาหกิจชุมชน หม่อนไหมบ้าน กกแดง	สนับสนุนองค์ความรู้การปลูกและการรับซื้อใบ หม่อนแห้ง จำนวน 2,000 กิโลกรัมต่อเดือน เป็นตัวกลางในการรับซื้อหม่อนใบสดจากกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนปลูกหม่อนแก่จนตำบลกกแดง กิโลกรัมละ 5 บาท	✓	✓	-
เทศบาลตำบล เกล้า	สนับสนุนการรวมกลุ่มวิสาหกิจในชุมชน ช่วยให้ การทำงานในพื้นที่ของตำบลกกแดงซึ่งเป็นพื้นที่ นำร่องชัดเจนขึ้น ร่วมวิเคราะห์ความยากจน วิเคราะห์บริบทชุมชน ร่วมจัดทำแผนพัฒนา หมู่บ้านและชุมชนในพื้นที่ตำบลเกล้า	✓	✓	-
ศูนย์วิจัยและ พัฒนาอาหาร สัตว์จังหวัด อำนาจเจริญ	ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำอาหารสัตว์จากหม่อน		✓	-
มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคล อีสาน วิทยาเขต สกลนคร	ให้ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จาก หม่อน และมีบทบาทในการวางระบบน้ำใน แปลงรวม การวิเคราะห์การตลาดหม่อน การ ผลิตผงหม่อนอบแห้ง และการผลิตอาหารเสริม หม่อนแคปซูล	-	✓	-
พ่อทองคำ	รับซื้อใบหม่อนแห้ง จำนวน 2,000 กิโลกรัมต่อ เดือน เป็นผู้รับซื้อใบหม่อนอบแห้ง กิโลกรัมละ 30 บาทจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหม่อนไหม สายใยนิคมคำสร้อย ซึ่งกลุ่มฯ ดังกล่าวได้รับซื้อ ใบหม่อนสดจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแก่จนปลูก หม่อนแก่จนตำบลกกแดง และส่งขายให้บริษัท Thai Japan	-	✓	-
บริษัทจุลไหม ไทย จำกัด	รับซื้อรังไหมและไหม สนับสนุนการทำโรงเรือน กองทับมด และการตลาดเส้นทางรังไหม	-	✓	-
สถาบันวิจัย วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีแห่ง ประเทศไทย (วว.)	การสกัดสารสำคัญจากใบหม่อนสดและใบ หม่อนแห้งเพื่อทำเป็นเครื่องสำอาง	-	✓	-

ผลลัพธ์ที่สำคัญของการทำงานแบบบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคีส่งผลให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาจังหวัดมุกดาหารได้ดำเนินการสถาปนาความสัมพันธ์เป็นเมืองพี่เมืองน้องในเขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง สาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อประโยชน์การผลักดันความร่วมมือไทย-กว่างซี และไทย-จีน ในภาพรวมของจังหวัดมุกดาหารต่อไป

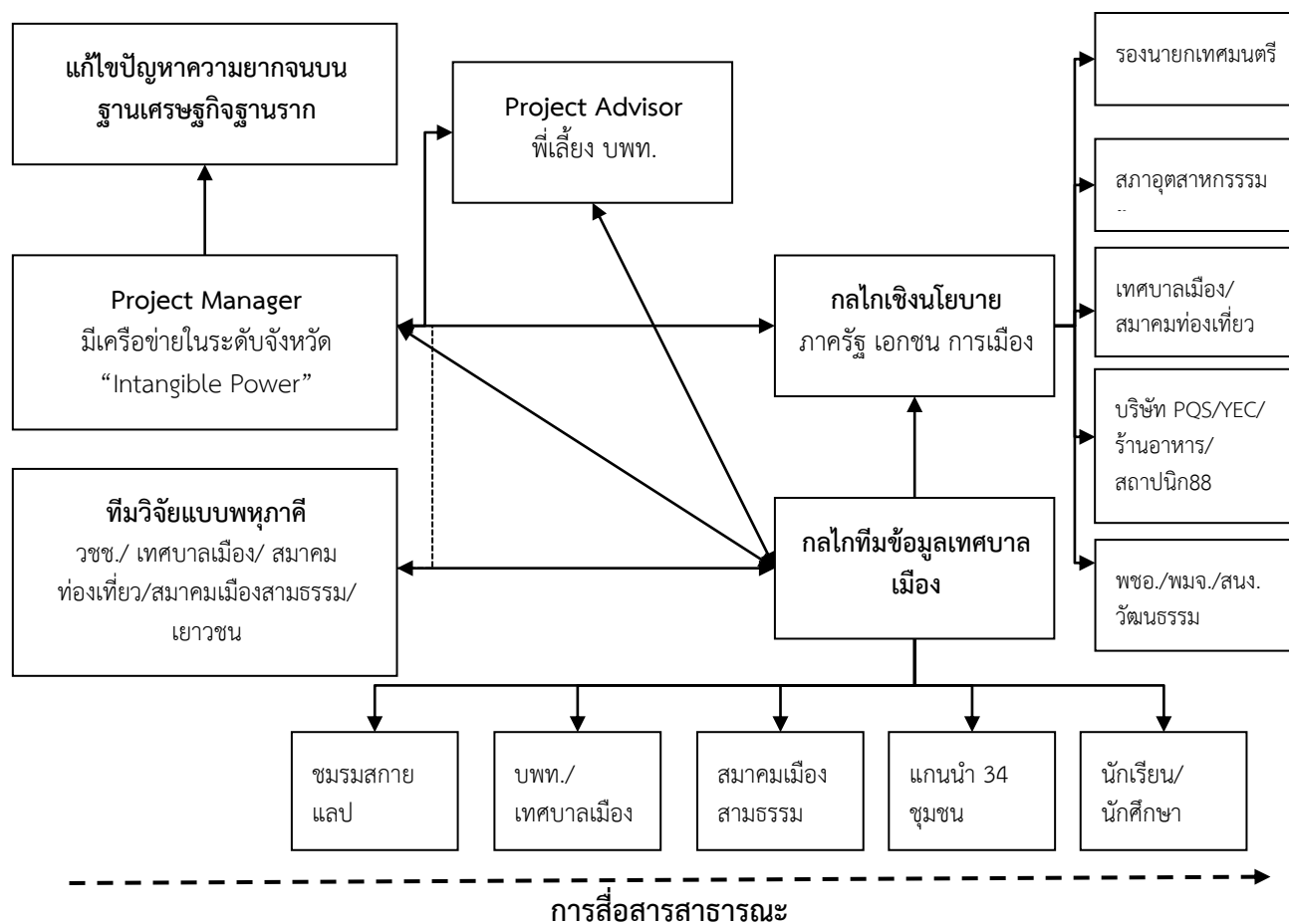
เมื่อทำการเชื่อมโยงประเด็นกิจกรรม ความร่วมมือ และการสนับสนุน สามารถสรุปแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.9 การเชื่อมโยงและบูรณาการการทำงานด้วยระบบฐานข้อมูลร่วมกับภาคีและการหนุนเสริมการทำงานร่วมกันในรูปแบบ Collaborative Governance

4.2.1 การยกระดับกลไกบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคีในโมเดลการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับเทศบาลเมือง

การยกระดับกลไกความร่วมมือแบบพหุภาคีในพื้นที่เทศบาลเมือง มีการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนที่บนฐานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่หัวหน้าโครงการวิจัยมีเครือข่ายในระดับจังหวัดมุกดาหารในทุกภาคส่วนและสามารถเชื่อมโยงการทำงานในทุกภาคส่วนเข้ามาทำงานร่วมในการทำงานวิจัยในระดับเทศบาลเมืองซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญเป็นอย่างมากในการทำงานในเขตพื้นที่เทศบาลเมือง ทั้งภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาครัฐ นักเรียนและนักศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่าทีมวิจัยที่มีลักษณะพหุภาคีที่มีการทำงานร่วมกันของวิทยาลัยชุมชนและ Key Partners มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือตามพันธกิจของตนเอง ตลอดจนการเชื่อมโยงผู้มีเจตนาดีในระดับชุมชนทั้ง 34 ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำสายสัมพันธ์ร่วมกับครัวเรือนยากจนในพื้นที่ตลาดแฮกหวาน สามารถสังเคราะห์ได้ดังนี้

4.3 การสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager)

แนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนขจัดความยากจนระดับจังหวัดอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งระดับท้องถิ่น / อำเภอ / จังหวัด ที่มีแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนขจัดความยากจนระดับจังหวัดอย่างเป็นรูปธรรมบน 2 ฐานคิดหลักคือ 1) การถอดบทเรียนทักษะและแนวคิดจากชุดประสบการณ์จริงจากนักวิจัยและภาคีที่มีการทำงานเกี่ยวข้องกับงานเชิงพื้นที่ และ 2) กระบวนการหนุนเสริมจากทีมงานหน่วยบริหารและจัดการทุนวิจัยด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) จากแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนขจัดความยากจนระดับจังหวัดอย่างมีนัยสำคัญดังกล่าวข้างต้น ได้มีการพัฒนาทักษะและแนวคิด Area Development Manager (ADM) จำนวน 5 คน ด้วยกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง เติมเต็ม แต่งเสริม ว่าด้วยการพัฒนาทักษะ Area Development Manager กับกระบวนการขับเคลื่อนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม ระหว่างวันที่ 7-9 ธันวาคม 2566 ณ โรงแรมมารี ดอนเมือง แอร์พอร์ต กรุงเทพมหานครประกอบไปด้วย

1. นายชายสิทธิ์ สุวรรณโชติ ตำแหน่ง นายอำเภอนิคมน้ำอ่าว มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย และสั่งการในพื้นที่ มอบนโยบายระดับอำเภอ
2. นางวิศรุต คำนนท์ ตำแหน่ง ประธานวิสาหกิจชุมชนหมอนแก่นจันทาลกแดง มีหน้าที่ประธานกลุ่มวิสาหกิจแก่น และเดิมเป็นครัวเรือนยากจนแล้วยกระดับเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงตัวเอง
3. นายชยางกูร ภูมิละมุน ตำแหน่ง ประธานกลุ่มคนรุ่นใหม่ มีหน้าที่ เดิมเป็นครัวเรือนยากจนแล้วยกระดับเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงตัวเอง

4. นายบุญเพ็ง ยืนยง ตำแหน่ง ประธานสภาองค์กรชุมชน มีหน้าที่ เป็นนักวิจัยในพื้นที่ เป็นผู้นำ เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ชี้นำครัวเรือนยากจน

5. นายทิวากร เหล่าลือชา ตำแหน่ง หัวหน้าโครงการวิจัยฯ

ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” การรวมตัวกันของคนที่มีแนวคิดและทักษะที่หลากหลายจะเป็นแรงบันดาลใจและประสานงานกันเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชน โดยเน้นการสร้างแหล่งจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น, การสนับสนุนกลุ่มอาชีพ, การใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาท้องถิ่น, การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ, การสร้างศูนย์การเรียนรู้และการฝึกอาชีพ, การสนับสนุนการศึกษา, และกิจกรรมทางวัฒนธรรมและกีฬา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืนและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในทุกกระดับ ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มตามแนวคิด ทักษะการพัฒนา และการติดตั้งกลไกในระดับพื้นที่ ดังนี้ (ตารางที่ 4.12)

ตารางที่ 4.12 การแบ่งกลุ่มตามแนวคิด ทักษะการพัฒนา และการติดตั้งกลไกในระดับพื้นที่

หน่วยบริหารเชิงพื้นที่	บทบาท/แนวคิด	ทักษะ
นักจัดการวิจัยในระดับพื้นที่ (Area Research Management: ARM)	1. สร้างกลไกนักวิจัยการพัฒนาและเป็นเจ้าของข้อมูลและระบบฐานข้อมูลร่วมกันในระดับหน่วยงานหน้าที่ (Function Units) 2. กลไกการเป็นเจ้าของร่วมของข้อมูล	1. มีความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 2. คนในพื้นที่ การสื่อสาร การใช้เครื่องมือแบบสอบถาม วิเคราะห์บริบทและการเชื่อมโยงข้อมูลในระดับพื้นที่ 3. มีทักษะกระบวนการวิจัย 4. ชี้นำครัวเรือนเป้าหมาย ตรวจสอบและนำเข้าข้อมูล
นักจัดการพัฒนาในระดับพื้นที่ (Area Development Management: ADM)	กลไกนักพัฒนาบนฐานข้อมูลที่มีบทบาทหน้าที่หลักในการสนับสนุนและพัฒนาชุมชนตามพันธกิจของหน่วยงานหน้าที่	1. มีประสบการณ์ในการอบรมและพัฒนาทักษะทำงานตามพันธกิจ 2. มีทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการและองค์ความรู้ภาควิชาการและทักษะเชิงปฏิบัติการ 3. การสื่อสารโน้มน้าวจิตใจกลุ่มเป้าหมาย 4. การทำงานแบบหนุนเสริมและเสริมพลังชุมชน
	กลไกนักธุรกิจท้องถิ่นเป็นแหล่งรับซื้อผลผลิตหลักในพื้นที่และมีหลักการบริหารจัดการธุรกิจที่ธรรมาภิบาล	1. มีความเข้าใจในการสร้างธุรกิจท้องถิ่นและการจัดการ 2. มีความเชี่ยวชาญในการสร้างแหล่งจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น 3. แหล่งรวบรวมสินค้าและตลาดกลางในชุมชน
	กลไกปราชญ์ชาวบ้านที่ต้องการ	มีองค์ความรู้ และทักษะปฏิบัติความชำนาญ ใน

หน่วยบริหารเชิงพื้นที่	บทบาท/แนวคิด	ทักษะ
	ถ่ายทอดเทคนิค วิธีการ และกระบวนการจากภูมิปัญญาเดิมสู่ชุมชนและคนรุ่นใหม่	ศิลปะและงานหัตถกรรม

4.3.1 การสร้างนักจัดการวิจัยในระดับพื้นที่ (Area Research Management: ARM)

วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารในบทบาทสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ (Area Based University) ได้พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อสร้างนักจัดการวิจัยในระดับพื้นที่ (Area Manager) ประกอบไปด้วย 1) บริบทพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร 2) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับครัวเรือนยากจน 3) ตัวชี้วัดหรือเกณฑ์ความยากจน 4) ระดับความยากจน 5) ประเภทความยากจน 6) กระบวนการค้นหาสอบถามครัวเรือนยากจนและการส่งต่อความช่วยเหลือ และ 6) กระบวนการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ เมื่อทำการถอดบทเรียนร่วมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่เข้ามาร่วมในการวิจัยได้ดังนี้

บุคลิกลักษณะ

- 1) มีความทุ่มเทเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม มีความเป็นจิตอาสา
- 2) เป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี มองโลกในแง่บวกที่ดี
- 3) มีบุคลิกอ่อนน้อมถ่อมตน
- 4) มีความกระตือรือร้นพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา
- 5) มีความน่าเชื่อถือวางตัวอย่างเป็นกลาง

สมรรถนะ (ทักษะ/ความรู้/ทักษะ)

- 1) เป็นบุคคลที่สามารถวิเคราะห์ฐานข้อมูลต่าง ๆ ต้นทุน การบริหารงบประมาณ ทรัพยากรและบุคคลในพื้นที่ได้
- 2) เป็นบุคคลที่สามารถสื่อสารและถ่ายทอดความรู้ที่ตัวเองมีประสบการณ์รวมถึงสามารถนำเสนอผลจากการเรียนรู้ได้
- 3) มีความรู้ความเข้าใจบริบทชุมชนพื้นที่ ที่ตนทำงานอยู่อย่างเข้าใจ
- 4) มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี การสื่อสาร และคอมพิวเตอร์อย่างชำนาญ
- 5) เป็นบุคคลที่สามารถเชื่อมโยงประสานงานสื่อสารการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ
- 6) เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการเป็นวิทยากรกระบวนการ ดึงศักยภาพการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม สามารถจับประเด็นสำคัญและสรุปผลการประชุมได้อย่างชัดเจน

บทบาท

- 1) ประสานงานกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายในการส่งต่อข้อมูลความช่วยเหลือในทุกด้าน และสรุปผลการส่งต่อความช่วยเหลือ
- 2) สามารถขับเคลื่อนการทำงานอย่างต่อเนื่องถึงแม้ว่าไม่ได้ดำรงตำแหน่งใด ๆ ก็ตาม
- 3) สร้างพื้นฐานความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายและถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานแก่กลุ่มเป้าหมายอย่างตรงไปตรงมา
- 4) บริหารและจัดการ งบประมาณ ทรัพยากร คน งาน และอุปกรณ์ต่าง ๆ

5) ส่งเสริมและพัฒนากลุ่มครัวเรือนเป้าหมายให้เกิดองค์ความรู้และสามารถพึ่งพาตนเองได้

6) แก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้โดยไม่ต้องรอการดำเนินงานที่ซับซ้อน

7) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานร่วมกับกลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานทุกภาคส่วนที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่

8) พัฒนาผู้นำและสร้างกลไกการทำงานในพื้นที่สร้างยุทธศาสตร์การดำเนินงานร่วมกับทุกภาคส่วน

9) ลงพื้นที่ดำเนินกิจกรรมในพื้นที่

เครื่องมือและวิธีการทำงานร่วมกับพื้นที่

1) ระบบฐานข้อมูล

2) ระบบติดตามผลการดำเนินงาน

3) การจัดการความรู้

4) ระเบียบกฎหมาย

5) แบบสอบถามการบันทึกข้อมูล

6) งบประมาณ

7) บุคคลในพื้นที่ (นักวิจัยในพื้นที่)

ขอบเขตภารกิจ

1) พัฒนากลไกการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายในพื้นที่และนอกพื้นที่

2) บริหารและจัดการข้อมูลความรู้ในพื้นที่วิจัย

3) บริหารจัดการเครือข่ายการทำงาน

4) พัฒนาศักยภาพทีมงานอย่างเป็นระบบและมีการวางแผนการทำงานอย่างชัดเจน

5) วิเคราะห์นโยบายการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายและทีมงาน

6) จัดทำแผนยุทธศาสตร์ในระดับพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ

7) ส่งเสริมและพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มและจัดระบบและควบคุมมาตรฐาน

การผลิตสินค้าการดำเนินการของกลุ่ม

กฎเกณฑ์การคัดเลือก

1) เชิญกลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทหน้าที่การทำงานร่วมกับโครงการวิจัยโดยพิจารณาจากพันธกิจของหน่วยงานร่วมประชุมเสวนาปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับครัวเรือนเป้าหมายในพื้นที่ พิจารณาจากการตั้งคำถามของผู้เข้าร่วมเสวนาว่ามีความเข้าใจถึงบริบทการทำงานของโครงการวิจัยฯ มากน้อยขนาดไหน (คัดกรอง ขั้นตอนที่ 1 วิธีที่ 1)

2) จากการทำงานในการลงพื้นที่ของนักวิจัยได้เล็งเห็นบุคคลในพื้นที่ ที่มีความสามารถในการที่จะเข้าร่วมขับเคลื่อนการทำงาน โดยเป็นการคัดกรองและชี้เป้าบุคคลเบื้องต้น (คัดกรอง ขั้นตอนที่ 1 วิธีที่ 2)

3) จัดประชุมเสวนาบุคคลที่คัดกรองมาแล้วใน ขั้นตอนที่ 1 ทั้ง 2 วิธี ร่วมแสดงวิสัยทัศน์การทำงาน กลไกการทำงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา สื่อสารบริบทพื้นที่ มองถึงโอกาสและข้อจำกัดร่วมเพื่อพิจารณาเชื่อมโยงแนวทางในการทำงานร่วมกัน

4.3.2 การสร้างนักจัดการพัฒนาในระดับพื้นที่ (Area Development Management:

ADM)

สามารถถอดบทเรียนจากภาคีที่เข้าร่วมในกระบวนการทำงานวิจัยแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ ซึ่งประกอบไปด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สามารถสรุปรายละเอียดที่สำคัญได้ดังนี้

บุคลิกลักษณะ

- 1) กล้าแสดงออกมีเหตุมีเหตุผลและอยู่ในหลักการ
- 2) สามารถเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณภาพ
- 3) ขยันอดทนมุ่งมั่นเอาใจใส่ทั้งงานและผู้คน
- 4) เป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์และทัศนคติที่ดีมีหลักแนวคิดในการทำงานอย่างเชื่อมโยง
- 5) เป็นบุคคลที่เป็นทั้งผู้นำและผู้ตามที่ดี

สมรรถนะ (ทักษะ/ความรู้/ทักษะ)

- 1) เป็นบุคคลที่รู้และเข้าใจในบริบทของพื้นที่เป็นอย่างดี
- 2) มีทักษะความรู้รอบด้านและมีความเข้าใจในการดำเนินงานในทุกมุมมอง
- 3) เป็นบุคคลที่มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานที่ดำเนินการ “การยินยอมให้เปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา”
- 4) มีทักษะการวางแผนในการดำเนินงานเพื่อไปสู่ผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม
- 5) เป็นบุคคลที่มีความรู้และทักษะในการใช้สื่อสารสนเทศและเทคโนโลยีในการสื่อสาร

ต่าง ๆ

- 6) เป็นบุคคลที่มีทักษะในการนำเสนอ การวิเคราะห์ต้นทุน การบริหารทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ เป็นต้น

บทบาท

- 1) ประชาสัมพันธ์ให้คนในพื้นที่ หน่วยงานภาคีเครือข่ายทราบถึงขอบข่ายการทำงาน รวมถึงสื่อสารให้ทุกภาคส่วนเชื่อมโยงแผนการทำงานร่วมกัน
- 2) มีบทบาทในการบริหารจัดการงานและกิจกรรมอย่างเป็นระบบ
- 3) กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ร่วมงานอย่างเป็นระบบ
- 4) วางแผน คิด วิเคราะห์ บทบาท เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นนักวิจัยในพื้นที่

เครื่องมือและวิธีการทำงานร่วมกับพื้นที่

- 1) เกณฑ์จำแนกครัวเรือนยากจน
- 2) ประชุมวางแผนร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อให้ตัวชี้วัดต่าง ๆ มีความสอดคล้องและรายงานปัญหาที่พบเพื่อให้เกิดการทำงานเชื่อมโยงกันมากที่สุด
- 3) สรุปรายงานความต้องการการพัฒนาของพื้นที่หรือชุมชน
- 4) จัดทำแบบประเมินความรู้/แบบสอบถาม (การเก็บข้อมูล)

ขอบเขตภารกิจ

- 1) การบริหารงานในพื้นที่ทุกมุมมองทุกบริบท
- 2) พัฒนาศักยภาพทีมงานอย่างเป็นระบบและมีการวางแผนการทำงานอย่างชัดเจน
- 3) วิเคราะห์นโยบายการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายและทีมงาน
- 4) การจัดการบริหารงบประมาณและทรัพยากรในพื้นที่
- 5) จัดทำแผนยุทธศาสตร์ในระดับพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ

6) ส่งเสริมและพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มและจัดระบบและควบคุมมาตรฐานการผลิตสินค้าการดำเนินการของกลุ่ม

7) เชื่อมโยงการทำงานภายนอกกับหน่วยงานทุกภาคส่วน

8) สื่อสารและประชาสัมพันธ์เพิ่มการรับรู้แก่บุคคลภายนอก

4.3.1 การสร้างบทบาทของ ARM สู่ ARDM ในการสร้างเศรษฐกิจฐานรากเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้ (การยกระดับการทำงาน ARM และ ADM)

ในการสร้าง ARM สู่ ARDM ในแบบการสร้างเศรษฐกิจฐานรากเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้ ได้มีการดำเนินการอยู่ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1.การเตรียมตัว โดยมีการประชุมชี้แจงโครงการวิจัย เพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจให้กับนักวิจัย ARM รวมถึงมีการแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อระดมสมองการพัฒนาเมืองมุกดาหารด้วยทุนที่มีในเมืองมุกดาหาร สิ่งที่ต้องปรับปรุง สิ่งที่ยากทำให้มุกดาหารดีขึ้น อุปสรรคที่จะเกิดขึ้น และออกแบบการเก็บข้อมูล เครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูล โดยการค้นหาทุนวัฒนธรรม 5 ด้าน โดยการปักหมุด 5 สี ในแผนที่วัฒนธรรมเมืองมุกดาหาร และมีการช่วยกันตั้งประเด็นคำถามเพื่อสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม ในเรื่องทุนวัฒนธรรม 5 ด้าน ได้แก่ สถาปัตยกรรม อาหาร ประวัติศาสตร์-บุคคลสำคัญ สินค้าหัตถกรรม-เครื่องแต่งกาย และดนตรี-การแสดง และคำถามเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาเมืองมุกดาหาร

2.การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการทดลองใช้เครื่องมือแบบสอบถาม ซึ่งมีการลงพื้นที่จริงเพื่อใช้เครื่องมือ หลังจากนั้นจึงมีการสรุปผลการทดลองใช้เครื่องมือ เพื่อให้เห็นข้อบกพร่อง ปัญหาข้อจำกัด และแก้ไขเครื่องมือแบบสอบถามที่นำลงไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลให้มีความสมบูรณ์ ต่อจากนั้นได้มีการลงพื้นที่จริงในสัมภาษณ์เก็บข้อมูลครัวเรือนเป้าหมาย ผู้นำชุมชน หรือผู้รู้ในชุมชน ซึ่งแบ่งกลุ่ม 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม A กลุ่ม B และกลุ่ม C ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลประมาณ 2 สัปดาห์

3.การสรุปผลข้อมูล โดยมีการนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล ด้วยการนำเสนอรายกลุ่มและกลุ่มอื่นช่วยกันตรวจสอบไปด้วย หลังจากพบว่าข้อมูลไม่สมบูรณ์ ได้มีการวางแผนลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมโดยใช้ระยะเวลา 10 วัน เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจนเสร็จสิ้นสมบูรณ์ได้มีการสรุปข้อมูลโดยการกรอกข้อมูลลงในแบบสรุปข้อมูลลงในแบบบันทึก และได้มีการส่งต่อข้อมูลให้ที่ปรึกษารับทราบและช่วยแสดงความคิดเห็น ต่อจากนั้นได้มีการจัดเวทีเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล โดยการจัดลำดับทุนที่ได้ นำเสนอผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มตนเอง การต่อยอด และมีการวิเคราะห์ภาพใหญ่ทั้งหมด พร้อมทั้งกำหนดแนวทางการวางแผนคืนข้อมูล

4.การนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ โดยมีการนำข้อมูลทุนบุญและประเพณีวัฒนธรรมใน 12 เดือน ที่เกิดขึ้นในเมืองมุกดาหาร มาใช้ออกแบบธีมประเพณีส่งเสริมตลาดนัดแฮกมหานคร รวมถึงมีการนำทุนเรื่องสถาปัตยกรรมมาใช้กำหนดเป็นเส้นทางทางท่องเที่ยวด้วยสกายแลป และมีการใช้ทุนด้านอาหารที่เป็นอาหารเด่นหรือร้านอาหารที่ขึ้นชื่อมาเปิดร้านจำหน่ายอาหารในตลาดนัดแฮกมหานคร

จากกระบวนการสร้าง ARM นำไปสู่ ARDM ในแบบการสร้างเศรษฐกิจฐานรากเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้ โดยการสร้าง ARM ผ่านการวิจัยชุมชน มีผู้เข้าร่วม 81 คน ยกระดับตนเองมาเป็น ARDM สนับสนุนตลาดนัดแฮกมหานคร 9 คน และสกายแลป 6 คน โดยการนำความรู้และทักษะมาใช้ ได้แก่ การตั้งคำถาม การวิเคราะห์แยกประเภทของคำตอบ การจับประเด็นปัญหา การจับประเด็นแนวทางแก้ปัญหา และการสร้างการมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งปัจจัยหรือสาเหตุหรือความจำเป็นที่ทำให้นำความรู้หรือทักษะมาใช้ เพราะปัจจุบันการพัฒนาจะต้องมีข้อมูลรองรับเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติ ตลอดจนเพื่อให้สร้างการยอมรับจากกลุ่มเป้าหมายด้วยข้อมูลจริงที่มี นอกจากนั้นปัจจุบันปัญหามีความสลับซับซ้อน

จึงมีความจำเป็นต้องใช้กระบวนการวิจัยเข้ามาช่วยสนับสนุน และเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย จึงจำเป็นต้องใช้กระบวนการวิจัยชุมชนเข้ามาช่วยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในกระบวนการวิจัย

จากการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาคความยากจนในระดับพื้นที่ สามารถพบการเปลี่ยนแปลงบทบาทในระดับ ARM และ ADM ดังนี้

กลไก	OM หม่อน (คน)	OM เมือง (คน)	Intervention	การเปลี่ยนแปลง/ผลที่เกิดขึ้น
ARM	9	7	On the job training	1. เกิดความรู้และทักษะในการวางแผนออกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล 2. เทคนิคในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การสรุปข้อมูล 3. การวิเคราะห์เพื่อนำข้อมูลไปใช้ออกแบบในการปฏิบัติการ และเกิดการเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนยากจนขณะเก็บรวบรวมข้อมูล (มีความรู้สึกร่วม) 4. กลไกหลักในการบริหารจัดการงานวิจัยให้เป็นไปตามเป้าหมาย
			Workshop การพัฒนาศักยภาพโดยทีมกลาง ด้านการเขียนรายงานและการสรุปถอดบทเรียนการทำงาน	1. เกิดทักษะวิทยาการกระบวนการ 2. เกิดทักษะการเขียนรายงานการวิจัย 3. เกิดทักษะการแลกเปลี่ยนชุดความรู้และประสบการณ์การทำงานทางด้านวิชาการ
			Workshop การพัฒนาศักยภาพโดยทีมกลาง ด้านการพัฒนาระบบการจัดการฐานข้อมูล	1. เกิดการตั้งข้อสงสัยและข้อสังเกตเพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนและพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลาง 2. ยกระดับการเป็นวิทยากรถ่ายทอดด้านการพัฒนาและการใช้งานระบบฐานข้อมูลระดับจังหวัด 3. เป็นนักบริหารจัดการข้อมูลร่วมกับหน่วยงานในระดับจังหวัด มุกดาหารเพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลกลางของจังหวัดมุกดาหาร โดยมี ผู้ว่าราชการเป็นที่ปรึกษา
ADM	166	11	On the job training	1. เกิดความรู้และทักษะในการวางแผนออกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล 2. เทคนิคในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การสรุปข้อมูล 3. การวิเคราะห์เพื่อนำข้อมูลไปใช้ออกแบบในการปฏิบัติการ และเกิดการเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนยากจนขณะเก็บรวบรวมข้อมูล (มีความรู้สึกร่วม) 4. กลไกหลักที่นำครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่หรือได้รับประโยชน์จากโมเดลแก๊จน
			Workshop การพัฒนาศักยภาพโดยทีมกลาง (สร้างต้นแบบเพื่อการขยายผล)	1. เกิดทักษะเป็นผู้นำที่ดี เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด โดยเป็นการคิดและลงมือทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน 2. เกิดทักษะการสำรวจในพื้นที่/การถ่ายทอดข้อมูลความยากจนในพื้นที่ 3. เกิดทักษะการติดต่อประสานงานในพื้นที่ เพื่อให้เข้ากับบริบทใน

กลไก	OM หม่อน (คน)	OM เมือง (คน)	Intervention	การเปลี่ยนแปลง/ผลที่เกิดขึ้น
				แต่ละชุมชน 4. เกิดทักษะการใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลการทำงานในพื้นที่
			ADM Marketing	1. เกิดทักษะและองค์ความรู้ทางด้านการพัฒนาตลาดทางการตลาด เชื่อมโยงสินค้าและบริการทั้งการตลาดออนไลน์และออฟไลน์ 2. เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการคิดทัศนคติและอารมณ์ ใน การให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมาย 3. เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านบุคลิกภาพ การแสดงออกเข้าใจใน บริบทการทำงานด้านการตลาดทั้งภายนอกและภายในจังหวัด มุกดาหาร

ARM กลไกบริหารจัดการงานวิจัย

ADM กลไกนำครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่โมเดลแก๊จนหรือได้รับประโยชน์จากโมเดลแก๊จน

4.4. ระบบนิเวศการแก้ไขปัญหาคความยากจนในระดับจังหวัดมุกดาหาร

ระบบนิเวศการแก้ไขปัญหาคความยากจนในระดับจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็ก ประกอบไปด้วย 7 อำเภอ 53 ตำบล ถือว่าเป็นจังหวัดที่สามารถขับเคลื่อนผลการดำเนินงานเชิงประจักษ์ในการแก้ไขปัญหทั้งจังหวัดด้วยกลไกการทำงานแบบพหุภาคีความร่วมมือ (Collaborative Governance) แต่อย่างไรก็ตามการออกแบบ Agenda บทบาทการขับเคลื่อน และภาพรวมในการเชื่อมโยงภาพจักรงฮอร์ใหญ่ในการมองภาพรวมถือเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้งานวิจัยที่มีการดำเนินการแบบต่อเนื่อง มี Agenda ที่ชัดเจนและมีส่วนสนับสนุนที่พร้อมในการขับเคลื่อนงาน เมื่อทำการสังเคราะห์กรอบวิจัยในพื้นที่ยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมของจังหวัดมุกดาหาร โดยมีบทวิเคราะห์ออกเป็น 6 ส่วนหลักดังนี้ (ภาพที่ 4.10) ดังนี้

ส่วนที่ 1 ระบบนิเวศน์วัฒนธรรมด้วยแพลตฟอร์มอำเภอนิคมคำสร้อยแซนด์บ็อกซ์
ประกอบไปด้วยกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนงานคือนายอำเภอนิคมคำสร้อยทำงานร่วมกับทีมสถาบันการศึกษาในระดับพื้นที่และพหุภาคีความร่วมมือที่มีการขับเคลื่อนในระบบฐานข้อมูล โมเดลแก๊จน และการส่งต่อความช่วยเหลือที่มีการติดตามผลของการช่วยเหลือผ่านกระบวนการ Feedback Loop

ส่วนที่ 2 การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ด้วยระบบการไค้ชงานและปรับบทบาทแบบผสมของ ADM และ ARM สู่ AR-DM

ส่วนที่ 3 กระบวนการสร้างการเรียนรู้ร่วม ด้วยองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมพร้อมใช้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายผ่านการศีกยภาพและฐานทุนในระดับพื้นที่

ส่วนที่ 4 เครือข่ายความร่วมมือและรูปแบบการสื่อสาร สื่อสาธารณะ เวที Poverty Forum เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างแพลตฟอร์มการทำงานร่วมกันและแลกเปลี่ยนข้อมูล/คืนข้อมูลเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน และมีระบบความสัมพันธ์ในการสื่อสาร

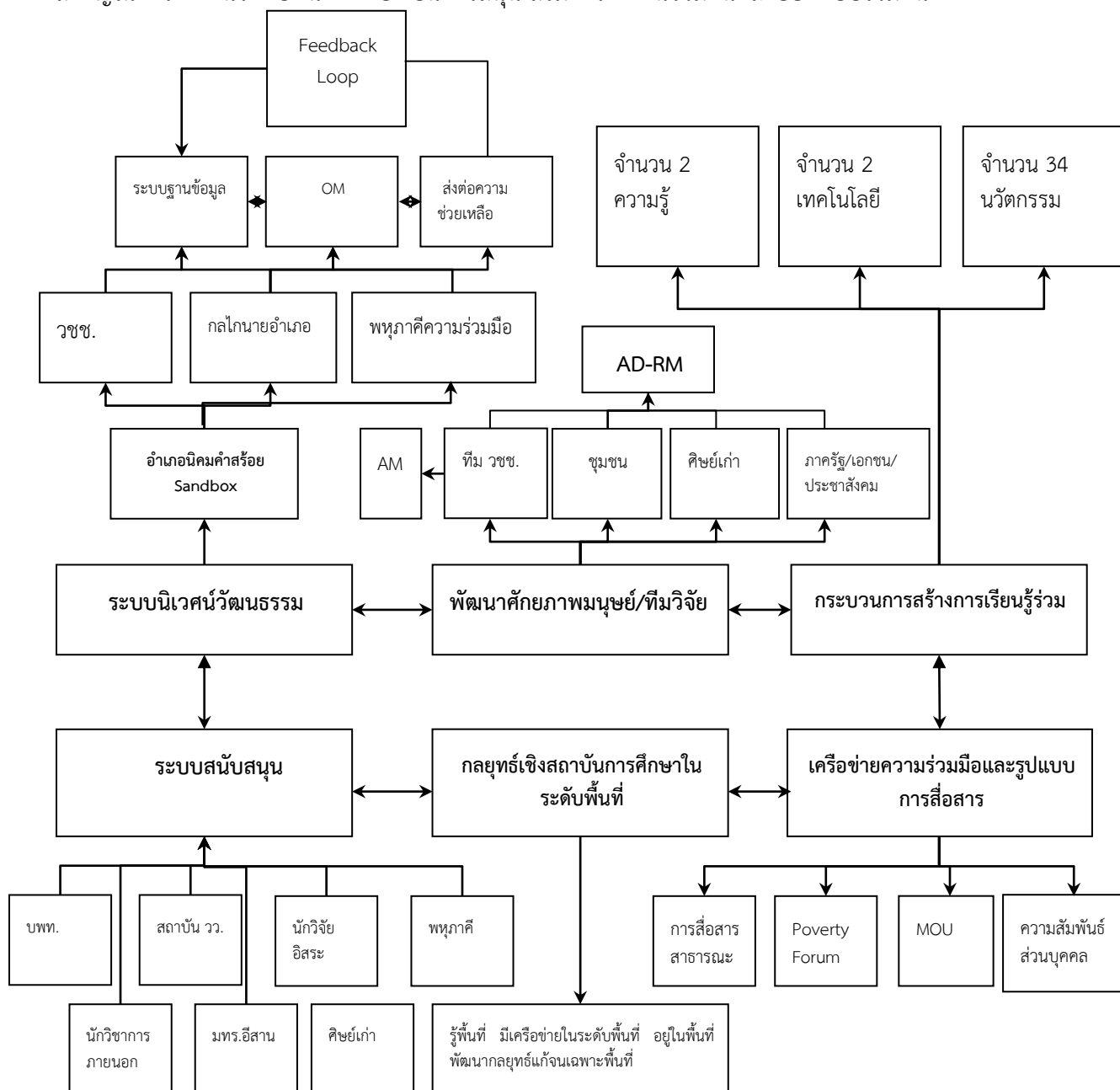
ส่วนที่ 5 กลยุทธ์เชิงสถาบันการศึกษาในระดับพื้นที่ ประกอบไปด้วย

1) การพัฒนาตลาดเฉพาะท้องถิ่น สร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้สำหรับคนทุกช่วงวัย ปรับให้เหมาะสมกับความต้องการและความชอบเฉพาะของประชากรในท้องถิ่น

2) การมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างความสัมพันธ์กับผู้นำ องค์กร และผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นเพื่อรับการสนับสนุนและข้อมูลเชิงลึก “ถูกสถานที่ ถูกกลุ่มเป้าหมาย ลดความซ้ำซ้อน กระจายการรับผลประโยชน์”

3) การจัดสรรทรัพยากร จัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อบ่มเน้นไปที่กลุ่มที่มีลำดับความสำคัญสูง เพื่อให้มั่นใจว่าได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนที่สำคัญที่สุด

ส่วนที่ 6 ระบบสนับสนุน ซึ่งมีระบบสนับสนุนภายนอกในสถาบันการศึกษาและร่วมกันแก้ไขปัญหาคความยากจนในระดับพื้นที่ การนำเข้าผู้เชี่ยวชาญหรือเทคโนโลยีที่เหมาะสมจากภายนอกเป็นกุญแจสำคัญในการทำงานระดับพื้นที่แต่ต้องเป็นการสนับสนุนเสริมการทำงานร่วมกันและออกแบบร่วมกัน

ภาพที่ 4.10 แผนภาพระบบนิเวศการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับจังหวัดมุกดาหารในระยะปีที่ 4

4.5 การยกระดับรายได้ครัวเรือนครัวเรือนยากจนกลุ่มเป้าหมายด้วยองค์ความรู้ นวัตกรรม/เทคโนโลยียกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20

การดำเนินการวิจัยแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับจังหวัดมุกดาหารสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรเท่ากับ 6,043,760.00 บาท/ปี และภาคบริการมูลค่าเท่ากับ 2,520,615 บาท เมื่อนำมาวิเคราะห์อัตราการเติบโตผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดมุกดาหาร (Gross Provincial Product : GPP) ภาคการเกษตร จึงทำให้มีอัตราการเพิ่มขึ้นของ GPP ในปี 2565 ขึ้นร้อยละ 0.09 และในปี 2566 มีอัตราการเพิ่มขึ้นของ GPP ร้อยละ 0.17 รายละเอียดดังนี้

สินค้า	พื้นที่การปลูก สินค้าเกษตร ปี 2565 (ไร่)	พื้นที่การปลูก สินค้าเกษตร ปี 2566 (ไร่)	GPP ภาคเกษตร ปี 2562 (บาท : ต่อหัว)	GPP ภาคเกษตร ปี 2563 - 2564 (บาท : ต่อหัว)	อัตราการเพิ่มขึ้น GPP ปี 2565 (บาท : ต่อหัว)	อัตราการเพิ่มขึ้น GPP ปี 2566 (บาท : ต่อหัว)
ข้าว	445,807	445,807	7,040	6,913 (-1.68)	6,913	6,918
อ้อย	121,414	121,414				
มันสำปะหลัง	122,581	122,581				
ยางพารา	247,022	247,022	-	-	อัตราเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.09	อัตราเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.17
หม่อน (ประเภทใบ)	778	912				
รวม	937,602	937,736			6,918	6,931

ที่มา : แผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารระยะ 5 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2566 – 2570

4.5.1 ผลการดำเนินการโครงการวิจัยแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับจังหวัดมุกดาหาร

ตารางที่ 4.13 แสดงถึงเทคโนโลยีที่ถ่ายทอดในแต่ละห่วงโซ่ในโครงการวิจัยย่อยที่ 1 และ 2 พบว่าในโครงการวิจัยย่อยที่ 1 คู่กันทั้งอำเภอและหม่อนแก่จนห่วงโซ่ที่สามารถสร้างมูลค่าสูงที่สุดคือห่วงโซ่ที่ 4 กระบวนการผลิตหม่อนเลี้ยงไหมที่สามารถสร้างมูลค่าได้สูงถึง 2,594,107 บาท/ปี และสามารถสร้างรายได้เพิ่มได้สูงที่สุดถึงร้อยละ 37.76 ลำดับที่ 2 คือ ห่วงโซ่ที่ 3 กระบวนการผลิตชาใบหม่อนที่สามารถสร้างมูลค่า 1,085,571 บาท/ปี และรายได้ที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 19.25 และลำดับที่ 3 คือ ห่วงโซ่ที่ 8 กระบวนการผลิตแคปซูลหม่อนสามารถสร้างมูลค่า 760,155 บาท/ปี และรายได้ที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 18.63 (ตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.13 การวิเคราะห์เทคโนโลยีที่ถ่ายทอดในแต่ละห่วงโซ่สู่การเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนเป้าหมาย

Appropriate Technology	หน่วยงาน	พื้นที่ ดำเนินการ	จำนวน ครัวเรือน เป้าหมาย (ครัวเรือน)	จำนวน ครัวเรือน เป้าหมาย (คน)	รายได้ที่ เพิ่มขึ้น (บาท/ปี)	ร้อยละรายได้ ที่เพิ่มขึ้น (ต่อ ปี)
โครงการวิจัยย่อยที่ 1 คู่กันทั้งอำเภอและหม่อนแก่จน						
ห่วงโซ่ที่ 3 กระบวนการผลิตชา ใบหม่อน Technology/Innovation Approach ดังนี้ 1. นวัตกรรมพัฒนาสูตรชาใบ หม่อน 2. เทคโนโลยีกระบวนการแปรรูป	1. ที่ทำการปกครอง ท้องถิ่นอำเภอนิคมน้ำ สร้อย 2. ศูนย์หม่อนไหม เฉลิมพระเกียรติ 3. สภาองค์กรชุมชน ตำบลกกแดง	อำเภอนิคมน้ำ สร้อย อำเภ เมืองมุกดาหาร อำเภอนอง สูง	188	188	1,085,571	19.25

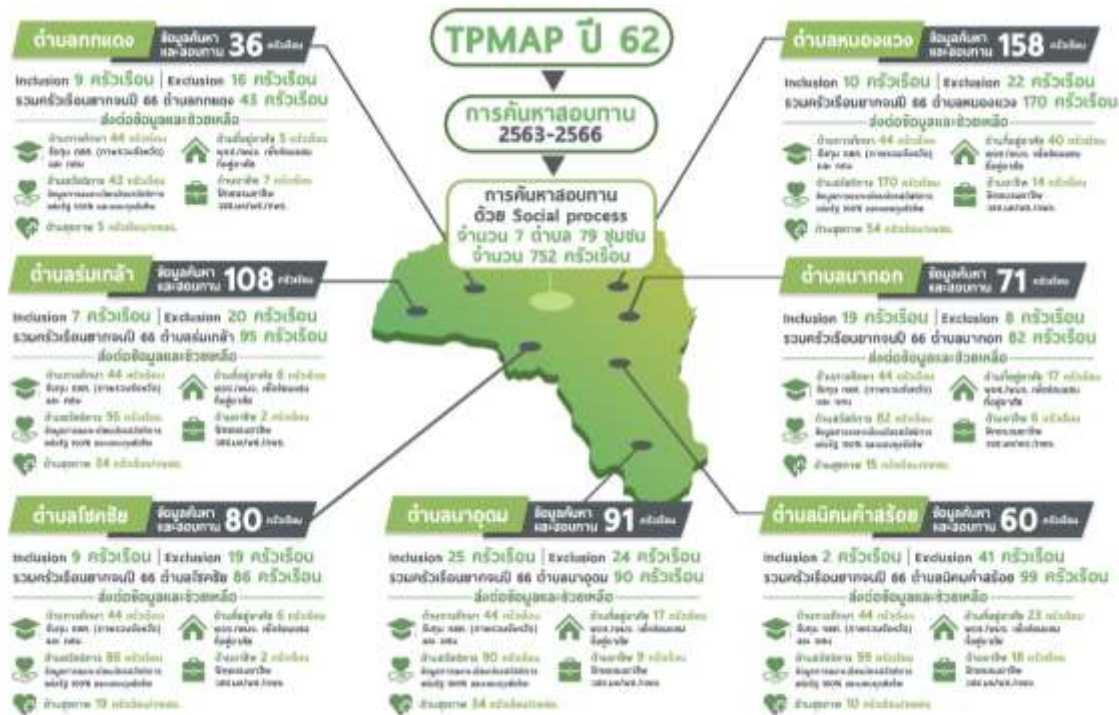
Appropriate Technology	หน่วยงาน	พื้นที่ ดำเนินการ	จำนวน ครัวเรือน เป้าหมาย (ครัวเรือน)	จำนวน ครัวเรือน เป้าหมาย (คน)	รายได้ที่ เพิ่มขึ้น (บาท/ปี)	ร้อยละรายได้ ที่เพิ่มขึ้น (ต่อ ปี)
หม้อนตามมาตรฐาน อย. ประเภท เครื่องต้ม 3. นวัตกรรมเครื่องหั่นสับใบพืชสด	4. สถานีพัฒนาที่ดิน มุกดาหาร 5. สำนักงานพัฒนา ชุมชนอำเภอนิคมน้ำ สร้อย					
ห่วงโซ่ที่ 4 กระบวนการผลิต หม่อนเลี้ยงไหม Innovation Approach ดังนี้ 1. นวัตกรรมการพัฒนารังไหม	1.ที่ทำการปกครอง ท้องถิ่นอำเภอนิคมน้ำ สร้อย 2.สภาองค์กรชุมชน ตำบลกกแดง 3.สำนักงานพัฒนา ชุมชนอำเภอนิคมน้ำ สร้อย 4.สถานีพัฒนาที่ดิน มุกดาหาร 5.ศูนย์หม่อนไหมเฉลิม พระเกียรติ จ.มุกฯ 6.ปศุสัตว์อำเภอนิคมน้ำ สร้อย	อำเภอนิคมน้ำ สร้อย อำเภอ เมืองมุกดาหาร อำเภอหนอง สูง	229	229	2,594,107	37.76
ห่วงโซ่ที่ 5 กระบวนการผลิต อาหารสัตว์จากใบหม่อน Innovation Approach ดังนี้ 1. นวัตกรรมพัฒนาสูตรอาหารปลา 2. นวัตกรรมพัฒนาสูตรอาหารหมู 3. นวัตกรรมพัฒนาสูตรอาหารเป็ด 4. นวัตกรรมพัฒนาสูตรอาหารโค 5. นวัตกรรมพัฒนาสูตรอาหารไก่ 8. นวัตกรรมเครื่องหั่นสับใบพืชสด	1.ที่ทำการปกครอง ท้องถิ่นอำเภอนิคมน้ำ สร้อย 2.ผอ.ศูนย์หม่อนไหม เฉลิมพระเกียรติ จ.มุก ฯ 3.ปศุสัตว์อำเภอนิคมน้ำ สร้อย 4.ประมงอำเภอนิคมน้ำ สร้อย 5.สำนักงานพัฒนา ชุมชนอำเภอนิคมน้ำ สร้อย	อำเภอนิคมน้ำ สร้อย อำเภอ เมืองมุกดาหาร อำเภอหนอง สูง	99	99	676,467	22.78
ห่วงโซ่ที่ 6 กระบวนการผลิต เครื่องต้มซูกาล้าง และแปปโป้หม่อน Technology/Innovation Approach ดังนี้ 1. นวัตกรรมพัฒนาเครื่องต้มซูด	1.ที่ทำการปกครอง ท้องถิ่นอำเภอนิคมน้ำ สร้อย 2.สถานีพัฒนาที่ดิน มุกดาหาร	อำเภอนิคมน้ำ สร้อย อำเภอ เมืองมุกดาหาร อำเภอหนอง สูง	184	184	340,833	6.17

Appropriate Technology	หน่วยงาน	พื้นที่ ดำเนินการ	จำนวน ครัวเรือน เป้าหมาย (ครัวเรือน)	จำนวน ครัวเรือน เป้าหมาย (คน)	รายได้ที่ เพิ่มขึ้น (บาท/ปี)	ร้อยละรายได้ ที่เพิ่มขึ้น (ต่อ ปี)
ดริ้ง 2. นวัตกรรมกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผงหม่อน 3. เทคโนโลยีการผลิตหม่อนและการจัดการผลิต 4. เทคโนโลยีการจัดการดินมีชีวิต 5. เทคโนโลยีกระบวนการแปรรูปหม่อนคุณภาพ Food grade	3.สภาองค์กรชุมชนตำบลกกแดง 4.สำนักงานนิคมสร้างตนเองนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร 5.สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอานิคมคำสร้อย					
ห่วงโซ่ที่ 7 กระบวนการผลิตเครื่องสำอางจากสารสกัดใบหม่อน Innovation Approach ดังนี้ 1. นวัตกรรมกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง 2. นวัตกรรมกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ครีมสารสกัดใบหม่อน	1.ที่ทำการปกครองท้องถิ่นอำเภอานิคมคำสร้อย 2.ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ จ.มุกฯ 3.สถานีพัฒนาที่ดินมุกดาหาร 4.สภาองค์กรชุมชนตำบลกกแดง 5.สำนักงานนิคมสร้างตนเองนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร 6.สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอานิคมคำสร้อย	อำเภอานิคมคำสร้อย อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอหนองสูง	97	97	586,627	20.16
ห่วงโซ่ที่ 8 กระบวนการผลิตแคปซูลหม่อน Innovation Approach ดังนี้ 1. นวัตกรรมหม่อนแคปซูล	1.สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอานิคมคำสร้อย 2.สำนักงานนิคมสร้างตนเองนิคมคำสร้อย 3.สภาองค์กรชุมชนตำบลกกแดง 4.สถานีพัฒนาที่ดินมุกดาหาร 5.ผอ.ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ 6.ที่ทำการปกครองท้องถิ่นอำเภอานิคมคำสร้อย	อำเภอานิคมคำสร้อย อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอหนองสูง	136	136	760,155	18.63

Appropriate Technology	หน่วยงาน	พื้นที่ ดำเนินการ	จำนวน ครัวเรือน เป้าหมาย (ครัวเรือน)	จำนวน ครัวเรือน เป้าหมาย (คน)	รายได้ที่ เพิ่มขึ้น (บาท/ปี)	ร้อยละรายได้ ที่เพิ่มขึ้น (ต่อ ปี)
โครงการย่อยที่ 2 เมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก						
ห่วงโซ่ที่ 1 ตลาดเดลิเวอรี่เชิง วัฒนธรรม และสกายแลป	1. สมาคมเมืองสาม ธรรม 2. เทศบาลเมือง 3. แกนนำ 34 ชุมชน	เทศบาลเมือง มุกดาหาร	17	17	2,520,615	21.74
ห่วงโซ่ที่ 2 เครือข่ายการคุ้มครอง ทางสังคม	1. ชมรมสกายแลป 2. เทศบาลเมือง 3. แกนนำ 34 ชุมชน	เทศบาลเมือง มุกดาหาร	38	38	8,400	400

4.5.1.1 รูปธรรมอำเภอแก้งจน 100% สู่การสร้างกลยุทธ์ Exit Strategy ภายใต้ โครงการคุยกันทั้งอำเภอและหมอนแก้งจน

ภาพที่ 4.11 รูปธรรมอำเภอแก้งจน 100% สู่การสร้างกลยุทธ์ Exit Strategy โดยมีกระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนในทุกตำบลของอำเภอนิคมน้ำจืด โดยมีการนำอำเภอนิคมน้ำจืดเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจนร่วมกับทีมวิจัยและภาคีผู้
การทำงานแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับอำเภอนิคมน้ำจืด ประกอบด้วย 1) ตำบลกกแดง จำนวน 36 ครัวเรือน 2) ตำบลร่มเกล้า จำนวน 108 ครัวเรือน 3) ตำบลโชคชัย จำนวน 80 ครัวเรือน 4) ตำบลนาอุดม จำนวน 91 ครัวเรือน 5) ตำบลหนองแวง จำนวน 158 ครัวเรือน 6) ตำบลนาออก จำนวน 71 ครัวเรือน และ 8) ตำบลนิคมคำสร้อย จำนวน 60 ครัวเรือน ซึ่งทุกครัวเรือนในระบบฐานข้อมูล PPP-Connex สามารถนำเข้าสู่ห่วงโซ่การผลิตหมอนจำนวน 933 ครัวเรือน และครัวเรือนจำนวน 38 ครัวเรือนได้รับการให้ความช่วยเหลือและส่งต่อข้อมูลให้เข้าถึงหน่วยงานของภาครัฐ อีกทั้งยังมีการส่งต่อปฏิบัติการใน Pro-poor value chain ไปยังหน่วยงานฟังก์ชันเข้าสู่แผนยุทธศาสตร์หรือแผนปฏิบัติราชการเพื่อสร้างกลยุทธ์ Exit Strategy ในระดับอำเภอ

ภาพที่ 4.11 ปฏิบัติการเก็บทั้งอำเภอในคำสร้อย

4.5.1.2 กองทุนหมอนแค้น

กองทุนหมอนแค้นได้มีแนวคิดริเริ่มจากการจัดเวทีคุยกันทั้งตำบลในพื้นที่เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องการจัดตั้งกองทุน มีการวางกฎระเบียบของกองทุน การรับสมัครใหม่ หรือสมาชิกเพิ่ม การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนและการกำหนดบทบาทหน้าที่ การแต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนโดยมีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแดง เป็นประธานเวทีประชุม นักพัฒนาชุมชน อบต.เป็นเลขา ทีมวิจัย และสภาองค์กรชุมชนเป็นคณะทำงานที่ปรึกษา ส่งผลให้เกิดผลการดำเนินงาน ดังนี้

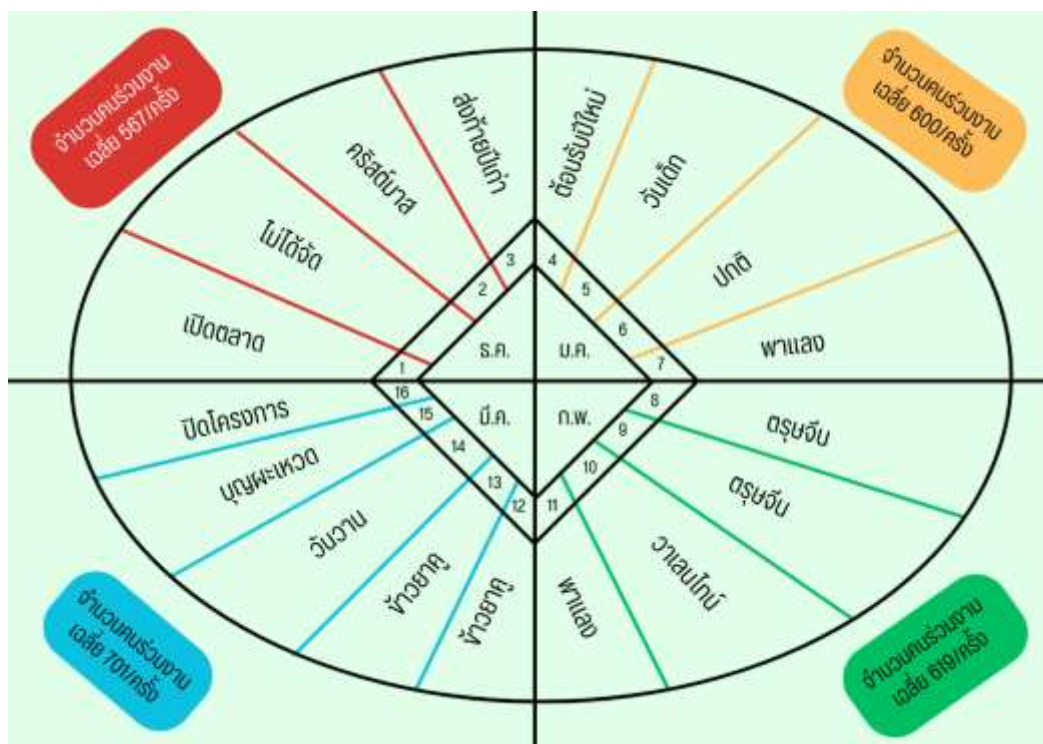
1. เกิดการรวมกลุ่มของครัวเรือนยากจนในการทำงานกองทุนเกิดความสามัคคี และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
2. ครัวเรือนยากจนได้เรียนรู้และฝึกการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี
3. เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างท้องที่ ท้องทุ่ง ท้องถิ่น ทีมวิจัย สร้างโอกาสให้กลุ่มครัวเรือนยากจนภายใต้กองทุนได้รับสนับสนุนจากทุกหน่วยงาน
4. มีหน่วยงานท้องถิ่นมีการกิจเกี่ยวกับเรื่องกองทุนสวัสดิการมาร่วมดำเนินงานร่วมกัน
5. เกิดการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในด้านการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เพื่อบรรจุในแผนท้องถิ่น และแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของ อบต. และสภาองค์กรชุมชน 12 โครงการ
6. ครัวเรือนยากจนเข้าถึงสวัสดิการการช่วยเหลือสนับสนุนจากกองทุนในสถานะที่ยากลำบาก

4.5.1.2 โมเดลเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากสู่การขยายผลเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) ภายใต้โครงการเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้

- 1) การสร้างพื้นที่กลางเศรษฐกิจฐานรากผสมผสานกับพื้นที่กลางการเรียนรู้

โดยการใช้พื้นที่สาธารณะสวนสุขภาพของเทศบาลเมืองมุกดาหาร เปิดเป็นพื้นที่ “ตลาดนัดแฮก หมาน” จำหน่ายสินค้าของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร เพื่อสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนยากจนและครัวเรือนทั่วไป รวมถึงมีการจัดพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ให้กลุ่มเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ เช่น พื้นที่กลางในการเสวนาทิศทางการพัฒนาเมืองมุกดาหาร ตลอดจนการจัดให้มีการแสดงดนตรี การแสดงหมอลำพื้นบ้านที่ถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมุกดาหาร การเต้นลีลาหรือกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมตลาดนัดโดยออกแบบทีมงานแต่ละนัดแต่ละเดือนจากข้อมูลทุนวัฒนธรรมด้านบุญประเพณีที่มีในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร เมื่อมีการจัดกิจกรรมพื้นที่กลางในการเรียนรู้ส่งผลให้เกิดสนับสนุนและส่งเสริมตลาดนัดแฮกหมาน โดยมีผู้บริโภคและนักท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหารที่สนใจเข้าร่วมทำกิจกรรมในพื้นที่ตลาดนัดแฮกหมานเฉลี่ยประมาณสัปดาห์ละ 567 คน ถึง 701 คน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พื้นที่ตลาดนัดแฮกหมานกลายเป็นทั้งพื้นที่แห่งการเรียนรู้และเป็นพื้นที่ของการสร้างเศรษฐกิจโดยใช้พื้นที่กลางจากต้นทุนวัฒนธรรมบุญประเพณี ดังแสดงในภาพที่ 4.12

1.1) การสร้างพื้นที่การเรียนรู้สำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดยการออกแบบกิจกรรมที่อยู่ในพื้นที่ของตลาดนัดแฮกหมาน เพื่อเป็นพื้นที่สร้างคุณค่าทางอารมณ์จิตใจของเด็ก เยาวชน โดยทำให้เกิดการพบปะสร้างปฏิสัมพันธ์กันของเด็กและเยาวชน ต่างโรงเรียน ต่างอายุ รวมถึงเป็นพื้นที่ที่เด็กและเยาวชนได้มาสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง สร้างแรงบันดาลใจ ความมั่นใจในตนเองมากขึ้น โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นได้แก่ การระบายสีอย่างอิสระและสร้างสรรค์ เกมส่ายคำ เกมสตอบคำถาม และการปัมแสดมป์ ทั้งนี้การกระบวนกรเรียนรู้ของเด็ก เยาวชน และครอบครัว ได้มีการสนับสนุนจากโรงเรียนอนุบาลบ้านเด็ก โรงเรียนอนุบาลมุกดาหาร และสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งพื้นที่ซึ่งมีการเรียนรู้อยู่กลายเป็นพื้นที่ที่ได้รับการตอบรับและมีเด็ก เยาวชน และครัวเรือน เข้าร่วมกิจกรรมในซุ้มเฉลี่ยสัปดาห์ละ 240 คน กระบวนกรเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้จากกระบวนกรปฏิบัติการไม่ว่าจะเป็นการสร้างพื้นที่กลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มคนทุกช่วงวัย โดยจัดเวทีและพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น หรือการสร้างกรเรียนรู้จากพื้นที่สนามจริง และการสร้างกรเรียนผ่านการปฏิบัติการพัฒนาอาชีพจากการศึกษาข้อมูลทุนทางวัฒนธรรม เช่น เทศกาลลอยกระทง งานบุญข้าวยาคุ รวมถึงการอบรมเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การสร้างพื้นที่กลางเศรษฐกิจฐานรากผสมผสานกับพื้นที่กลางกรเรียนรู้ โดยการใช้พื้นที่สาธารณะสวนสุขภาพของเทศบาลเมืองมุกดาหาร เปิดเป็นพื้นที่ “ตลาดนัดแฮกหมาน” จำหน่ายสินค้าของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร เพื่อสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนยากจนและครัวเรือนทั่วไป รวมถึงมีการจัดพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ให้กลุ่มเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ และ การสร้างพื้นที่การเรียนรู้สำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดยการออกแบบกิจกรรมที่อยู่ในพื้นที่ของตลาดนัดแฮกหมาน เพื่อเป็นพื้นที่สร้างคุณค่าทางอารมณ์จิตใจของเด็ก เยาวชน

ภาพที่ 4.12 การออกแบบกิจกรรมส่งเสริมตลาดและสร้างการเรียนรู้

2.โมเดลตลาดแฮกหมานการสร้างมูลค่าและคุณค่าเพิ่มบนฐานทุนวัฒนธรรม

ตารางที่ 4.14 ครั้วเรือนยากจนที่ได้รับการสนับสนุนความรู้และปฏิบัติการสร้างรายได้ในครั้วเรือน

กลุ่มครั้วเรือน ยากจน ในการสร้างอาชีพ (ครั้วเรือน)	ครั้วเรือนยากจนที่ได้รับการสนับสนุนความรู้และปฏิบัติการสร้างรายได้ในครั้วเรือน							
	แปรรูปกระจุ๋		อบรม 13 อาชีพ*		ค้าขาย/ ตลาดแฮกหมาน		แปรรูปหม่อน	
	ครั้วเรือน ยากจน ในระบบ	ครั้วเรือน ทั่วไป ที่สนใจ	ครั้วเรือน ยากจน ในระบบ	ครั้วเรือน ทั่วไป ที่สนใจ	ครั้วเรือน ยากจน ในระบบ	ครั้วเรือน ทั่วไป ที่สนใจ	ครั้วเรือน ยากจน ในระบบ	ครั้วเรือน ทั่วไป ที่สนใจ
84	30	-	84	86	-	21	25	-

หมายเหตุ 1 ครั้วเรือน เข้าร่วมอบรมอาชีพอย่างน้อย 3 ประเด็น

การสร้างตลาดนัดแฮกหมานได้เริ่มต้นจากโจทย์ของโครงการวิจัย ที่ต้องการพัฒนาเมืองชายแดนที่จะสร้างให้เกิดเมืองแห่งการเรียนรู้และสร้างเศรษฐกิจฐานราก ด้วยโจทย์ดังกล่าวจึงมีการซึ่งต้นทุนทางวัฒนธรรมเดิมที่มีในเทศบาลเมืองมุกดาหารใน 34 ชุมชน จึงค้นพบจุดเด่นของร้านอาหารที่เปิดอยู่ในเทศบาลเมืองมุกดาหารและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่มีการแปรรูปอาหาร ทำให้เกิดการชักชวนเข้ามาร่วมทำกิจกรรมจำหน่ายสินค้าในตลาดนัดแฮกหมาน โดยมีวิธีการชักชวนแม่ค้าและพ่อค้าเข้ามาจำหน่ายสินค้าด้วยวิธีการ 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบ 1 ชักชวนด้วยตัวเอง ถ้าหากต้องการให้ร้านไหนเข้ามาจำหน่ายสินค้าก็จะมีเชิญเข้ามาร่วมจำหน่ายสินค้าที่ตลาดแฮกหมาน รูปแบบที่ 2 พ่อค้าและแม่ค้าชักชวนกันเอง รูปแบบที่ 3 ประชาสัมพันธ์ผ่าน Page Facebook และรูปแบบที่ 4 ประชาสัมพันธ์ผ่านงานอีเว้นท์ (Event) เช่น งานประเพณีสงกรานต์ และงานไปเกอร์ นาคสามพิภพ ร่วมกับจุดเด่นด้านวัฒนธรรมประเพณีในพื้นที่เทศบาลเมืองมุกดาหาร ทำให้เกิดการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมตลาดนัดและสร้างการ

เรียนรู้ จากต้นทุนด้านประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละเชื้อชาติที่มีในแต่ละเดือน

ผู้จำหน่ายสินค้าในตลาดนัดแหกหมานมีการบริหารจัดการที่ดีมีข้อตกลงร่วมกัน ได้แก่ 1) ใช้ถุงดำเก็บขยะและทำความสะอาดในร้านทุกครั้งเมื่อตลาดปิด 2) ใน 1 ร้านตั้งโต๊ะได้ 1 โต๊ะ ถ้าต้องการตั้งโต๊ะเพิ่ม ต้องนำโต๊ะมาเอง 3) การเก็บค่าบริหารจัดการตลาดเพื่อเป็นค่าจ้างคนจัดเก็บสถานที่ร้านละ 50 บาท 4) การกำหนดราคาสินค้า ไม่ควรกำหนดราคาตัดราคากัน ถ้าปริมาณเท่ากัน 5) ต้องแจ้งยอดขายทุกครั้งเมื่อตลาดปิด 6) แม้ค้าต้องประเมินแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานตลาดนัดเดือนละ 1 ครั้ง ในการดำเนินการโมเดลสร้างรายได้ตลาดนัดแหกหมาน ยังมีสิ่งที่ต้องดำเนินการพัฒนาต่อยอดและแก้ไขสิ่งที่ยังบกพร่อง ได้แก่ การเตรียมรับมือกับฤดูกาลที่จะเข้าสู่ช่วงฤดูฝน การสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่จะยกระดับตนเองเข้ามามีหน้าที่ในการบริหารจัดการตลาดและกำหนดบทบาทการทำงานที่ชัดเจน การจัดพาแลงที่มีความเหมาะสมในการรับนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย รวมถึงงานสร้างความร่วมมือและขยายกลุ่มผู้บริโภค และการสร้างความหลากหลายของสินค้าที่จำหน่ายในตลาดนัดแหกหมาน ดังแสดงในภาพที่ 4.13 และตารางที่ 4.14

พื้นที่หรือช่องทางที่ช่วยสร้างเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน โดยผู้จำหน่ายสินค้าทั้งที่เป็นครัวเรือนยากจนและครัวเรือนทั่วไป ได้นำสินค้าที่ตนเองได้มีการผลิตอยู่แล้วในลักษณะรายเดี่ยวหรือรายกลุ่มมาจำหน่าย แต่สิ่งที่สำคัญที่จะสนับสนุนให้พื้นที่กลางจำหน่ายสินค้า สามารถที่จะขับเคลื่อนไปได้ จำเป็นต้องเสริมสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้จำหน่ายสินค้าที่จะมาทำหน้าที่ในการบริหารจัดการตลาดนัดแหกหมาน รวมถึงการสนับสนุนในเชิงนโยบายของหน่วยงานท้องถิ่น ที่จะเข้ามาร่วมมือให้เกิดการผลักดันให้การดำเนินงานพื้นที่กลางจำหน่ายสินค้ามีความต่อเนื่องและยั่งยืน

ภาพที่ 4.13 ตลาดนัดแหกหมานเพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน

3) ครัวเรือนยากจนในการช่วยเหลือให้เข้าถึงสวัสดิการและสร้างอาชีพ

โครงการวิจัยได้มีการดำเนินการสอบถามครัวเรือนยากจน ทำให้ค้นพบกลุ่มเป้าหมาย ในระดับกลุ่มการช่วยเหลือให้เข้าถึงสวัสดิการจำนวน 29 ครัวเรือน 42 คน แบ่งเป็นเป็นบ้านทรุดโทรมจำนวน 27 ครัวเรือน ไม่มีทุนการศึกษา จำนวน 11 คน ผู้สูงอายุระยะพึ่งพิงจำนวน 17 คน ผู้เข้าไม่ถึงสิทธิบัตรผู้พิการ จำนวน 14 คน และขาดแคลนน้ำดื่มจำนวน 2 ครัวเรือน (รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.15)

ตารางที่ 4.15 จำนวนครัวเรือนยากจนที่ต้องการเข้าถึงการช่วยเหลือสวัสดิการ

บ้าน ทรุดโทรม	ไม่มี ทุนการศึกษา	ผู้สูงอายุ ระยะพึ่งพิง	เข้าไม่ถึงสิทธิ ผู้พิการ	ขาดแคลน น้ำดื่ม	รวม
27 ครัวเรือน	11 คน	17 คน	14 คน	2 ครัวเรือน	29 ครัวเรือน 42 คน

หลังจากค้นพบกลุ่มเป้าหมายครัวเรือนยากจนในการช่วยเหลือให้เข้าถึงสวัสดิการ จึงได้มีการส่งต่อความช่วยเหลือให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบ โดยแบ่งเป็น 5 เรื่อง ได้แก่ แก้ไขปัญหามันทรุดโทรม การพัฒนาคุณภาพชีวิตชมรมผู้ช้สามล้อสกายแลป การรับสิทธิบัตรผู้พิการ การช่วยเหลือผู้สูงอายุระยะพึ่งพิง และทุนการศึกษาเด็กเยาวชน รวมถึงการนำข้อมูลการสอบทานครัวเรือนยากจน มาใช้ออกแบบ การสร้างสวัสดิการโดยชุมชน 1 เรื่อง คือ แบ่งสรรปันส่วนน้ำดื่ม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แก้ไขปัญหามันทรุดโทรม

ในปี 2566 โครงการวิจัยได้มีการสำรวจสอบทานครัวเรือนยากจนใน 34 ชุมชน มีครัวเรือนที่ประสบปัญหามันทรุดโทรมจำนวน 22 ครัวเรือน จึงได้มีการส่งต่อข้อมูลให้กับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณของโครงการบ้านพอเพียง ที่ช่วยเหลือซ่อมแซมบ้านจำนวนเงิน 21,000 บาท และมีกรณีการช่วยเหลือเร่งด่วนจำนวน 5 ครัวเรือน เมื่อสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) รับเรื่อง กลไกปฏิบัติการที่ประกอบด้วย ตัวแทนวิทยาลัยชุมชน ตัวแทนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ตัวแทนสภาองค์กรชุมชนเทศบาลเมืองมุกดาหาร และตัวแทนกองสวัสดิการและสังคมเทศบาลเมืองมุกดาหาร ได้มีการลงพื้นที่ลงพื้นที่สำรวจ 5 ครัวเรือน และประเมินค่าใช้จ่ายและถ่ายภาพ เพื่อใช้ประกอบแบบฟอร์มขอเสนอโครงการเพื่อซ่อมแซมบ้าน โดยปัจจุบันได้รับอนุมัติการซ่อมแซมบ้านจำนวน 5 ครัวเรือน ซึ่งในการซ่อมแซมบ้านมีความคุ้มค่าในด้านที่อยู่อาศัยประมาณ 20 ปี บ้านถึงจะกลับมาทรุดโทรมอีกครั้ง เหตุนี้จึงส่งผลให้ครัวเรือนยากจนมีค่าใช้จ่ายลดลงเฉลี่ย 21,500 บาท/20ปี/ครัวเรือน

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตชมรมผู้ช้สามล้อสกายแลป

เมื่อเกิดความร่วมมือในการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาบ้านทรุดโทรม จึงพัฒนาต่อยอดความร่วมมือในการดำเนินงานกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) โดยโครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดนฯ ได้ส่งต่อข้อมูลสอบทานและรายชื่อครัวเรือนยากจนกลุ่มผู้ช้สามล้อสกายแลป จำนวน 20 คน ให้กับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และได้ดำเนินการพัฒนาข้อเสนอโครงการรับทุนพัฒนาคุณภาพชมรมผู้ช้สามล้อสกายแลป ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการอนุมัติโครงการ โดยจะได้รับทุนในการสนับสนุนดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชมรมผู้ช้สามล้อสกายแลปจำนวน 60,000 บาท

3. การรับสิทธิบัตรผู้พิการ

ในการช่วยเหลือกลุ่มผู้พิการ ที่อยู่ในระดับกลุ่มการช่วยเหลือให้เข้าถึงสวัสดิการ ได้มีการดำเนินการสอบทานข้อมูลพบกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการความช่วยเหลือจำนวน 14 คน จึงได้มีการส่งต่อข้อมูลรายชื่อผู้พิการให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และได้มีการประสานความร่วมมือ ลงพื้นที่ที่ครัวเรือนเป้าหมายร่วมกันระหว่างสภาองค์กรชุมชน กองสวัสดิการเทศบาลเมืองมุกดาหาร และประธานชุมชน ซึ่ง

ทางสภาองค์กรชุมชนเทศบาลเมืองมุกดาหารรับเรื่องติดตามประสานงานกับภาคส่วนสาธารณสุข เพื่อมาตรวจยืนยันว่ามีความบกพร่องทางร่างกายจริง หลังจากมีการลงพื้นที่ยืนยันตัวตนที่สามารถที่จะช่วยเหลือผู้พิการจำนวน 4 คน ส่งผลให้ครัวเรือนยากจนมีค่าใช้จ่ายลดลงเฉลี่ย 100 บาท/เดือน/คน

4. การช่วยเหลือผู้สูงอายุระยะพึ่งพิง

การช่วยเหลือผู้สูงอายุระยะพึ่งพิง จากการลงพื้นที่สอบถามข้อมูลครัวเรือนยากจน มีกลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุระยะพึ่งพิงที่ต้องการความช่วยเหลือ จำนวน 17 คน ซึ่งโครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดนฯ ได้ลงพื้นที่ร่วมกับประธานชุมชน เพื่อเยี่ยมเยียนสอบถามความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุระยะพึ่งพิงกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผู้สูงอายุระยะพึ่งพิงเป็นกลุ่มผู้สูงอายุติดบ้าน ต้องพึ่งพาอาศัยผู้ดูแลตลอดเวลา และผู้ดูแลผู้สูงอายุระยะพึ่งพิงดังกล่าวประสบปัญหาต้องใช้เงินจำนวนมากในการซื้อผ้าอนามัยสำหรับผู้สูงอายุในแต่ละเดือน ด้วยเหตุนี้จึงมีการส่งต่อข้อมูลให้กับประธานชุมชน ในการติดตามช่วยเหลือและส่งต่อข้อมูลให้กับผู้จัดการการดูแลผู้สูงอายุ (Care Manager) ในศูนย์สูงวัยร่วมใจไทยมุกดาหาร ปัจจุบันมีผู้สูงอายุระยะพึ่งพิงได้รับความช่วยเหลือจำนวน 3 คน ส่งผลให้ครัวเรือนยากจนมีค่าใช้จ่ายลดลงเฉลี่ย 860 บาท/เดือน/คน

5. การศึกษาเด็กเยาวชน

ในการดำเนินการสอบถามครัวเรือนยากจน มีกลุ่มเป้าหมายเด็กเยาวชนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนยากจนที่ต้องการความช่วยเหลือจำนวน 11 คน ซึ่งโครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดนฯ ได้มีการส่งต่อข้อมูลรายชื่อครัวเรือนยากจนเป้าหมายและลงพื้นที่ตรวจสอบยืนยันร่วมกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนเทศบาลเมืองมุกดาหาร ประธานชุมชน และกองสวัสดิการเทศบาลเมืองมุกดาหาร หลังจากลงพื้นที่กองสวัสดิการเทศบาลเมืองมุกดาหารรับเรื่องติดตามส่งเรื่องให้กับทางสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมุกดาหาร เพื่อขออนุมัติทุนการศึกษาเด็กเยาวชน ปัจจุบันมีเด็กและเยาวชนที่ได้รับทุนการศึกษาจำนวน 8,000 บาทต่อคน จำนวน 4 คน ส่งผลให้ครัวเรือนยากจนมีค่าใช้จ่ายลดลงเฉลี่ย 8,000 บาท/ปี/ครัวเรือน

6. แ่่งสรรปันสุขน้ำดื่ม

โครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดนฯ ได้มีการดำเนินการนำข้อมูลสอบถามครัวเรือนยากจน มาใช้ออกแบบปฏิบัติการ ในการสร้างสวัสดิการช่วยเหลือครัวเรือนในกลุ่มระยะพึ่งพิง โดยมีการกำหนดกิจกรรมการช่วยเหลือบริจาคน้ำดื่มให้กับครัวเรือนยากจน เนื่องจากเมื่อลงพื้นที่สำรวจสอบถามข้อมูลครัวเรือนยากจนในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร 34 ชุมชน พบว่ามีครัวเรือนยากจน ที่ใช้น้ำจากบ่อน้ำส้าง เพื่ออุปโภคและบริโภค เช่น นำนํ้ามาต้มเพื่อใช้ดื่มในครัวเรือนจำนวน 2 ครัวเรือน ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีการพูดคุยและร่วมมือกับทางวัดป่าศิลาวิเวกและญาติโยม เพื่อสร้างจุดรับบริจาคน้ำดื่ม รวมถึงได้มีการประสานชุมชนใกล้เคียงวัดป่าศิลาวิเวก ได้แก่ ชุมชนค่ายลูกเสือ ชุมชนแก้วกีนรี ชุมชนดอนมุกดา โดยมีการตั้งแกนนำในการดูแลจุดรับบริจาค โดยกำหนดวันรับบริจาค 1 - 2 วันต่อสัปดาห์ โดยให้แกนนำชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ผลัดเปลี่ยนกันมาดูแลรับผิดชอบ โดยมีการทำบัญชีรับของบริจาค โดยมีวัดป่าศิลาวิเวกเป็นสถานที่รับบริจาค เทศบาลเมืองมุกดาหาร โครงการวิจัยฯ กลุ่มโรงเรียน สมาคมเครือข่ายเมืองสามธรรม 34 ชุมชน ขณะเดียวกันโครงการวิจัยได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางงานประเพณี ตลาดนัดแหกหมาน และช่องทางออนไลน์ เพื่อขอสนับสนุนการบริจาค เมื่อได้รวบรวมของบริจาคได้ส่งต่อน้ำดื่มให้กับครัวเรือนเป้าหมายที่ต้องการน้ำดื่มจำนวน 2 ครัวเรือน ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนลดลงเฉลี่ย 200 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินงานแบ่งสรรปันสุขน้ำดื่ม จำเป็นต้องดำเนินการให้เกิดความต่อเนื่องและเพิ่มช่องทาง

ตารางที่ 4.16 การยอมรับโมเดลกองทุนสวัสดิการสามล้อสกายแลป

กลุ่มที่ 1 กลุ่มเข้าร่วมทันที (คน)	สาเหตุ การยอมรับ	กลุ่มที่ 2 กลุ่มลังเล สงสัย (คน)	สาเหตุ การยอมรับ	กลุ่มที่ 3 กลุ่มไม่เข้าร่วม เลย (คน)	สาเหตุ ไม่ยอมรับ
8	ต้องการมีสวัสดิการ ในการดูแลตนเอง	13	เข้าใจถึงประโยชน์ที่จะ ได้รับจากการเข้าร่วม กองทุนสวัสดิการฯ	69	ออมแล้วไม่ได้เงินปัน ผลคืน กลัวจะเสียเงิน ทิ้ง โดยไม่เกิด ประโยชน์

ขณะเดียวกัน สมาชิกกองทุนสวัสดิการฯ มีการร่างระเบียบกองทุนสวัสดิการฯ และสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วม โดยให้แกนนำสกายแลปเข้าร่วมแสดงความเห็นเพื่อปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขข้อระเบียบระเบียบกองทุนสวัสดิการฯ ตลอดจนได้มีการทดลองบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการฯ เป็นเวลา 3 เดือน แล้วจึงมีการจัดเวทีสรุปทบทวน เพื่อปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขข้อระเบียบระเบียบกองทุนสวัสดิการฯ ประเมินความเป็นไปได้ของสมาชิกในการออมเงินร่วมกับกองทุนสวัสดิการฯ รวมถึงยังทบทวนสถานะความเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการฯ สรุปทบทวนปัญหาในการบริหารจัดการกองทุน จัดกิจกรรมสร้างสัมพันธ์ของสมาชิกในชมรม คือ งานปีใหม่และกิจกรรมช่วยเหลือสังคม นอกจากนั้นยังดำเนินการกิจกรรมเสริมแนวคิดที่เป็นสนับสนุนจากโครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดนฯ ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการพัฒนาความรู้และทักษะใหม่และต่อยอดความรู้และทักษะเดิมให้กับสมาชิกกองทุนสวัสดิการฯ ได้แก่ อบรมการบริหารจัดการบัญชี อบรมการบริหารจัดการกลุ่ม อบรมมาตรฐานของการบริการผู้ขับขี่สามล้อสกายแลป อบรมการบริการเพื่อนำเที่ยวที่ดี อบรมการบำรุงรักษารถสามล้อสกายแลปขั้นต้น และยังมีกิจกรรมส่งเสริมประสิทธิภาพของผู้ขับขี่สามล้อสกายแลป โดยโครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดนฯ ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การปรับมาตรฐานราคาค่าบริการ การเปิดตัวชมรมสามล้อสกายแลปนำเที่ยวมุกดาหารและโปรมหิ ต่อเนื่อง การประสานร้านค้า ร้านอาหาร โรงแรมที่พักและหน่วยงานท่องเที่ยวหนุนเสริมการบริการ และการสร้างสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันของชมรมสามล้อสกายแลปมุกดาหาร โดยการจัดทำเสื้อทีมชมรมสามล้อสกายแลปมุกดาหาร

ทั้งนี้ ในการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการฯ ประสบปัญหาในการดำเนินงาน ได้แก่ ความเข้าใจในเรื่องของกองทุนไม่ชัดเจน เข้าใจผิดว่าออมเงินแล้วสามารถถอนออกมาใช้ได้เต็มจำนวน ความรับผิดชอบในหน้าที่ของคณะกรรมการที่ได้รับมอบหมาย การไม่ปฏิบัติตามกฎและระเบียบของสมาชิก การสื่อสารภายในกองทุนสวัสดิการฯ ไม่ทั่วถึง ไม่ครบถ้วน และไม่ถูกต้อง และโมเดลสร้างรายได้ให้กับกลุ่มครัวเรือนเป้าหมายด้วยโมเดล “สกายแลปเดลิเวอรี่มุกดาหาร” (ภาพที่ 4.15)

- 1) การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา (Education Accesses)
- 2) การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)
- 3) การได้รับความคุ้มครองทางสังคม (Social Protection)
- 4) การเข้าถึงเทคโนโลยี/ทักษะ (Technology Accesses)

สามารถสรุปกรณีศึกษาได้ดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1 การเลื่อนสถานะทางสังคมในการขยับสถานะทางสังคมด้วยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาและการเป็นบทบาท ADM Marketing

การเข้าถึงโอกาสในทางการศึกษาด้วยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ทางวิทยาลัยชุมชนเป็นวิทยาลัยที่มีการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาชีพระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ความพร้อมด้านบุคลากร ด้านสถานที่ เครื่องมือ อุปกรณ์ ความพร้อมด้านบุคลากร ด้านสถานที่ เครื่องมือ อุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้ และการจัดการด้านที่พัก การบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงาน (Work-Integrated Learning : WIL) ซึ่งสาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์ สถาบันวิทยาลัยชุมชนได้มีการขอรับทุนสนับสนุนดังกล่าวเพื่อให้นักเรียนที่ยากจนและผ่านเกณฑ์การคัดเลือกของ กสศ. ได้เข้าถึงโอกาสทางการศึกษาซึ่งเป็นบันไดขั้นแรกในการเข้าถึงโอกาสแต่อย่างไรก็ตามค่าใช้จ่ายที่ทางด้านการศึกษาถือเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นภาระให้กับครัวเรือนที่มีบุตรหลานที่อยู่ในวัยที่กำลังศึกษาและยังมีระดับการศึกษาที่สูงมากขึ้นค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาก็สูงตามไปด้วย ดังนั้นการสร้างกลไก ADM Marketing เป็นกระบวนการสร้างอาชีพและรายได้ให้กับนักศึกษาผ่านพื้นที่ตลาดแฮกหมานให้สามารถสร้างรายได้และอาชีพของตนเอง และเป็นการสร้างผู้ประกอบการรุ่นใหม่อีกด้วย

กรณีศึกษาที่ 2 การสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการรายย่อยสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก

ฐานราก

การใช้พื้นที่สาธารณะสวนสุขภาพของเทศบาลเมืองมุกดาหาร เปิดเป็นพื้นที่ “ตลาดนัด แฮกหมาน” จำหน่ายสินค้าของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร เพื่อสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนยากจนและครัวเรือนทั่วไป รวมถึงมีการจัดพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ให้กลุ่มเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ เช่น พื้นที่กลางในการเสวนาทิศทางการพัฒนาเมืองมุกดาหาร ตลอดจนการจัดให้มีการแสดงดนตรี การแสดงหมอลำพื้นบ้านที่ถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมุกดาหาร การเต้นลีลาหรือกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมตลาดนัดโดยออกแบบทีมงานแต่ละนัดแต่ละเดือนจากข้อมูลทุนวัฒนธรรมด้านบุญประเพณีที่มีในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร เมื่อมีการจัดกิจกรรมพื้นที่กลางในการเรียนรู้ส่งผลให้เกิดสนับสนุนและส่งเสริมตลาดนัดแฮกหมาน โดยมีผู้บริโภคและนักท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหารที่สนใจเข้าร่วมทำกิจกรรมในพื้นที่ตลาดนัดแฮกหมานเฉลี่ยประมาณสัปดาห์ละ 567 - 701 คน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พื้นที่ตลาดนัดแฮกหมานกลายเป็นทั้งพื้นที่แห่งการเรียนรู้และเป็นพื้นที่ของการสร้างเศรษฐกิจครัวเรือน ซึ่งเป็นโมเดลการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของกลุ่มครัวเรือนคนจนเป้าหมายร่วมกับผู้มีเจตนาดีในการบริหารจัดการตลาดแฮกหมาน ซึ่งการที่จะให้กลุ่มครัวเรือนยากจนมาออกตลาดถือเป็นข้อจำกัดเป็นอย่างมากเนื่องจากข้อจำกัดหลายประการ เช่น สูงอายุ พิกัด ภาวะพึ่งพิง เป็นต้น แต่เป็นผู้ผลิตสินค้าได้เป็นอย่างดี กลไกผู้รวบรวมผลผลิต/สินค้าและออกตลาดจะเป็นบทบาทสำคัญของกลุ่มผู้มีเจตนาดี สร้างความเป็นธรรมทางการค้าและสร้างระบบความสัมพันธ์และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน เกิดการกระจายรายได้และระบบเศรษฐกิจฐานรากในท้องถิ่นได้

กรณีศึกษาที่ 3 การสร้างโอกาสเข้าถึงที่ดินทำกินสู่การสร้างอาชีพสร้างรายได้สร้างการยอมรับให้กับสังคม

การพัฒนา Pro-poor value chain เพื่อสร้างรายได้ให้กับกลุ่มเป้าหมายร่วมกับบริษัท จุลไหมไทย จำกัดในพื้นที่ตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งบริษัทมีธรรมาภิบาลในการทำงานร่วมกับกลุ่มเป้าหมายมีการตลาดที่ชัดเจนและไม่เอาเปรียบกลุ่มครัวเรือนเป้าหมาย นอกจากนี้เป็นแหล่งรับซื้อผลผลิตแล้วยังมีการหนุนเสริมองค์ความรู้และทางเลือกในการประกอบอาชีพทางเลือกใหม่ทำงานร่วมกับทีมวิจัยฯ สู่การสร้างรายได้อย่างก้าวกระโดด 15,000 – 20,000 บาท/เดือน ด้วยโมเดล กองทัพพมด สร้างอาชีพให้กับผู้สูงอายุที่ว่างงาน สร้างงานให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยวเพื่อส่งต่อโอกาสทางการศึกษาของบุตร และครัวเรือนที่มีภาวะพึ่งพิงสามารถสร้างรายได้และดูแลผู้ป่วยได้ ซึ่งกรณีศึกษานี้สามารถเพิ่มความถี่และแหล่งที่มาของรายได้และเป็นกลยุทธ์ Exit Strategy ในการทำงานและสามารถทำให้ครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายออกจากห่วงโซ่ความยากจนได้ ดังนั้นการก้าวข้ามปัจจัยเหนี่ยวรั้งความยากจนขั้นต้นคือ ที่ดินและแหล่งน้ำ สร้างระบบ Business Matching กับบริษัทที่มีธรรมาภิบาลสามารถส่งต่อความยั่งยืนของโมเดลแก่กันได้อย่างดี

4.4 การพัฒนาโมเดลแก้จน (Operating Model: OM) ด้วยหลักคิด SRA

การพัฒนาโมเดลแก้จน (Operating Model : OM) มีการดำเนินงานหลักภายใต้ 2 โครงการ คือ โครงการที่ 1 การดำเนินงานโมเดลแก้จนอย่างต่อเนื่องต้นระยะ 4 ปี เพื่อพัฒนาต้นแบบนิคมคำสร้อยแซนด์บ็อกซ์ และโครงการที่ 2 การพัฒนาโมเดลแก้จนโมเดลเมืองชายแดน ฯ บนย่านวัฒนธรรมเพื่อให้ทุกคนได้มาทำงานร่วมกัน รวมถึงการจัดงานภาค 3 พิภพที่เป็นการเชื่อมโยงท่องเที่ยว 3 แหล่งหลัก คือ นาคนาคดิน นาคน้ำ นาคฟ้า ที่มีการเชื่อมเส้นทางการท่องเที่ยว เชื่อมความรู้ประวัติศาสตร์ และเชื่อมวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นความเชื่อและผลิตภัณฑ์สินค้า ขณะเดียวกันจากการจัดกิจกรรมการพัฒนาโมเดลแก้จน (Operating Model : OM) ของโครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดน ฯ ทำให้เห็นกลุ่มเป้าหมายเพิ่มในการพัฒนาโมเดลแก้จน (Operating Model : OM) กระบวนการทำงาน 3 รูปแบบ ได้แก่ แผนปฏิบัติการแบบเห็นผลเร็ว (Quick Wins) โดยมุ่งเน้นยกระดับวิถีชีวิตบนฐานวัฒนธรรมสู่การสร้างให้มีรายได้หรือมูลค่าเพิ่มขึ้นด้วยกระบวนการไม่ซับซ้อน เกิดรายได้ระยะสั้นเข้าสู่แผนปฏิบัติการแบบเห็นผลเร็ว (Quick Wins) และโมเดลแก้จนประเภทเครือข่ายคุ้มครองความช่วยเหลือทางสังคม (OM Social Safety Net) เป็นลักษณะไม่ได้มุ่งรายได้ แต่ช่วยเหลือเกื้อกูลรองรับผู้ได้รับผลกระทบซึ่งเหมาะสมกับงานเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในลักษณะกองทุนสวัสดิการ ถ้าพัฒนาโมเดลแก้จน (Operating Model : OM) กองทุนสวัสดิการขึ้นมาได้ และกองทุนยังสร้างให้เกิดการเรียนรู้ด้วย สร้างอาชีพด้วย ถ้าเกิดรูปแบบการพัฒนาโมเดลแก้จนนี้ขึ้น ซึ่งสามารถสรุปผลการดำเนินการของทั้ง 2 โครงการวิจัยย่อย ได้ดังนี้

โครงการวิจัยย่อยที่ 1 การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลอำเภอเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในชุมชนชนบทจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งอำเภอและหมั่นแก้จน” ระยะที่ 1

ต้นแบบนิคมคำสร้อยแซนด์บ็อกซ์ (ภาพที่ 4.19) เป็นผลลัพธ์การพัฒนาโมเดลการแก้ไขปัญหาคความยากจนที่สำคัญในปี พ.ศ.2566 ภายใต้กระบวนการดำเนินงาน 1) การวิจัย 2) การพัฒนา และ 3) การขับเคลื่อนทางสังคม โดยมีรายละเอียดในแต่ละกระบวนการดังนี้

ตารางที่ 4.17 สรุปผลการดำเนินงานโมเดลแก้จนคู่กันทั้งอำเภอและหม่อนแก้จน

โมเดลแก้จน คู่กันทั้ง อำเภอและ หม่อนแก้จน	ค้นหาสอ บท ครัวเรือน (ครัวเรือน)	จำนวนที่เข้าร่วม โมเดลแก้จน		Area Manager		การ ช่วยเหลือ ส่งต่อและ ติดตาม Feedback Loop (%)	จำนวน องค์ ความรู้/ เทคโนโลยี/ นวัตกรรม (ชิ้น)	จำนวนคน ที่ยกระดับ อาชีพผ่าน นวัตกรรม พร้อมใช้ (คน)	จำนวน ผู้ประกอบการ (คน)
		ครัวเรือน	คน	ARM (คน)	ADM (คน)				
อำเภอเมือง	1,289	313	313	9	54	100 (%)	4	313	-
อำเภอนิคมค้ำ สร้อย	725	458	458	-	79	100 (%)	30	458	4
อำเภอหนองสูง	171	137	137	-	121	100 (%)	3	137	1
อำเภอดอน ตาล*	533	25**	25**	-	12	0	3	25**	-
รวม	2,718	933	933	9	166	100 (%)	40	933	5

ข้อมูล ณ วันที่ 22 พฤษภาคม 2567

หมายเหตุ ARM: Area Research Management, ADM: Area Development Management

*อำเภอดอนตาล: พื้นที่ขยายผลการดำเนินงานโมเดลแก้จน

ในช่วงปี พ.ศ. 2565 การนำครัวเรือนยากจนเข้าสู่โมเดลแก้จนคู่กันทั้งอำเภอและหม่อนแก้จน ในพื้นที่อำเภอเมืองมุกดาหาร จำนวน 95 ครัวเรือน 338 คน อำเภอนิคมค้ำสร้อย 670 ครัวเรือน 2,742 คน และอำเภอหนองสูง 37 ครัวเรือน 134 คน โดยในปี พ.ศ. 2566 มีเป้าหมายครัวเรือนยากจนเข้าสู่ห่วงโซ่ม่อน จำนวน 1,000 ครัวเรือน ซึ่งการทำงานในระยะ 12 เดือน สามารถนำครัวเรือนยากจนเป้าหมายเข้าสู่โมเดลหม่อนจำนวน 933 ครัวเรือน

4.5 การใช้ที่ดินแปลงรวมในเขตนิคมสร้างตนเองสู่การขยายผลการดำเนินงาน

แนวคิดการจัดการแปลงรวมหรือการใช้ที่ดินขนาดใหญ่ซึ่งเป็นที่ดินของรัฐ เป็นแนวคิดที่ถูกนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดปัจจัยการผลิต เกิดขึ้นในโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลอำเภอเพื่อจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในชุมชนชนบทจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คู่กันทั้งอำเภอและหม่อนแก้จน” ด้วยการวิเคราะห์ฐานทุน 5 ด้าน ตามแนวคิด Sustainable Livelihoods Framework (SLF) พบว่าสถานการณ์ความยากจนในจังหวัดมุกดาหารในทั้ง 5 ด้าน เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามากดังนี้ 1) ทุนมนุษย์ อ่านออกเขียนได้แต่ขาดการพัฒนาทางด้านอาชีพทางการเกษตรและอาชีพใหม่เพื่อต่อยอดจากอาชีพเดิม เช่น การแปรรูปสินค้าทางการเกษตร 2) ทุนธรรมชาติ ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีที่ดินทำกินแต่เป็น สปก. และ สทก. แต่ขาดแหล่งน้ำในการทำมาหากิน 3) ทุนการเงิน มีเงินทุนและไม่มีหนี้สิน 4) ทุนกายภาพ มีไฟฟ้าและอินเทอร์เน็ตใช้ และ 5) ด้านทุนสังคม มีการช่วยเหลือกันในชุมชนบางโอกาส ซึ่งการพัฒนาแนวคิดโมเดลหม่อนแก้จนจึงต้องใช้พื้นที่ในการปลูกหม่อนเพื่อเป็นที่ดินทำกิน แต่ปัญหาที่พบคือ ครัวเรือนเป้าหมายในตำบลกกแดง อำเภอนิคมค้ำสร้อย ที่เป็นครัวเรือนยากจนถึงแม้มีภูมิปัญญาในการปลูกหม่อนเป็นระยะเวลายาวนานถึง 40 ปี แต่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เมื่อวิเคราะห์โอกาสในพื้นที่อำเภอนิคมค้ำสร้อยพบว่าที่ดินของรัฐอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นที่ดินในความรับผิดชอบของสำนักงานนิคมสร้างตนเองคำสร้อย สังกัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่มีหน้าที่จัดสรรที่ดินให้ผู้ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองสามารถเข้าไปสร้างบ้านและเข้าไปใช้ประโยชน์โดยการทำการเกษตรได้

การใช้ที่ดินแปลงรวมในเขตนิคมสร้างตนเองมีการจัดการแปลงรวมหรือการใช้ที่ดินขนาดใหญ่ และเป็นที่ดินของรัฐ โดยสำนักงานนิคมสร้างตนเองคำสร้อย อำเภอนิคมน้ำคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร โดยให้ครัวเรือนยากจนเป้าหมายได้เข้าไปปลูกหม่อนในพื้นที่ของนิคมสร้างตนเองคำสร้อย โดยจัดสรรที่ดินให้จำนวน 83 ไร่ ซึ่งมีสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อนแก้งจันทาบलगकढ्ढ จำนวน 32 ครัวเรือน โดยในปัจจุบันมีการใช้งานจริง 27 แปลง ให้แก่ครัวเรือนยากจนในตำบลलगकढ्ढ อำเภอนิคมน้ำคำสร้อย และปลูกในแปลงตนเอง จำนวน 5 แปลง รวมสมาชิกในกลุ่มฯ จำนวน 32 ครัวเรือน โดยเป็นรายชื่ออยู่ในระบบฐานข้อมูลครัวเรือนยากจนในจังหวัดมุกดาหาร อยู่ในกลุ่มความยากจน ระดับอยู่ลำบาก อยู่ยาก โดยสำนักงานนิคมสร้างตนเองคำสร้อย ได้จัดสรรที่ดินให้แก่ครัวเรือนยากจนเป้าหมาย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกหม่อนแก้งจันทาบलगकढ्ढ ด้วยความต้องการในการก้าวข้าม 2 ก้าจัด 2 ข้อดังนี้ ข้อที่ 1 แก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินทำกินทางการเกษตรให้กับครัวเรือนยากจน กลุ่มเปราะบาง กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อให้เข้าถึงที่ดินทำกินทางการเกษตร และ ข้อที่ 2 แก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐและทำให้รัฐรายได้จากการใช้ที่ดินของรัฐให้กับครัวเรือนยากจน กลุ่มเปราะบาง กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อให้เข้าถึงที่ดินทำกินทางการเกษตร (ภาพที่ 4.20) โดยมีการจัดทำเวทีประชาคมและ Poverty Forum ในการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินร่วมกัน ซึ่งมีฉันทามติร่วมกันในคุณสมบัติเบื้องต้น ได้ดังนี้

4.5.1 คุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการจัดที่ดิน

- 1) เป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย
- 2) เป็นผู้ยากไร้ไม่มีที่ทำกิน และ/หรือที่อยู่อาศัย หรือมีรายได้ ต่อปีไม่เกิน 30,000 บาท/คน
- 3) เป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว หรือเป็นหัวหน้าครอบครัว
- 4) มีถิ่นที่อยู่ในท้องที่ที่จะจัดที่ดินหรือใกล้เคียง
- 5) มีความสามารถทำประโยชน์ในที่ดินได้
- 6) ไม่เป็นคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ
- 7) ได้รับความยินยอมในการปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนด และเงื่อนไข ที่กำหนด

8) กรณีที่คณะอนุกรรมการนโยบายที่ดินจังหวัดพิจารณาเห็น เป็นความจำเป็น เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ สังคม และ ความสงบเรียบร้อย โดยคำนึงถึงลักษณะพื้นที่สภาพการใช้ประโยชน์ ทำประโยชน์ คณะอนุกรรมการนโยบายที่ดินจังหวัด (คทช. จังหวัด) สามารถอนุมัติผ่อนผันการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เป็นการเฉพาะรายก็ได้

9) เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติตามกฎหมายของหน่วยงานเจ้าของพื้นที่กำหนด เช่น กรณีการจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ผู้ได้รับการจัดสรรต้องเป็นผู้ที่อยู่ในที่นิคมสร้างตนเอง เป็นต้น

4.5.2 ขั้นตอนและข้อกำหนดการใช้ที่ดินของผู้ที่ได้รับการจัดที่ดิน

- 1) ต้องทำประโยชน์และ/หรืออยู่อาศัยด้วยตนเอง หรือบุคคล ในครอบครัวภายในขอบเขตพื้นที่ที่ได้รับการจัดที่ดินเท่านั้น
- 2) ห้ามมิให้ทำการซื้อขายหรือโอน หรือมอบสิทธิการครอบ ครองให้แก่บุคคลอื่น เว้นแต่เป็นการโอนสิทธิให้กับบุตร คู่สมรส หรือบิดา มารดา ของผู้รับอนุญาตเท่านั้น
- 3) สามารถตกทอดไปยังทายาทโดยธรรมได้
- 4) ต้องปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ รวมถึงข้อกำหนดที่ คทช. จะกำหนดขึ้นมาใหม่ในภายหลังด้วย

ที่ดิน

5) ให้ความยินยอมและอำนวยความสะดวกกับเจ้าหน้าที่ที่เข้าไปตรวจสอบพื้นที่ที่จัด

6) หากมีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในสัญญา อนุญาตให้ใช้ที่ดิน หรือผู้ที่ได้รับการจัดที่ดินไม่ประสงค์จะใช้ที่ดินให้ผู้ที่ได้รับการจัดที่ดินต้องส่งคืนพื้นที่ให้แก่สหกรณ์ และแจ้งนิคมสร้างตนเองในพื้นที่

7) ห้ามบุกรุกขยายพื้นที่อยู่อาศัย/ทำกินเพิ่มเติม

8) ให้ทำการปลูกต้นไม้ในพื้นที่ที่ได้รับการจัดที่ดินตามความเหมาะสม

4.5.3 เคล็ดล้มความสำเร็จ

1) มีมติจากที่ประชุมของ คณะทำงานศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอำเภอนิคมคำสร้อย (ศจพ.อ) โดยใช้เวทีการประชุมคณะทำงาน ศจพ.อ.นิคมคำสร้อย เพื่อปรึกษาหารือซึ่งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการแก้ไขปัญหาความยากจนด้านที่ดินทำกินในพื้นที่เขตนิคมสร้างตนเอง

2) มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่ดินแปลงรวม ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพดิน และการพัฒนาระบบน้ำที่ใช้ในพื้นที่ดินแปลงรวม

4.5.4 ข้อพึงระวัง

1) การสวมสิทธิ์การใช้พื้นที่แปลงรวม โดยไม่แจ้งสำนักงานปกครองนิคมคำสร้อย

2) การไม่ใช้ประโยชน์ที่ดินหลังจากที่ได้รับการอนุญาตให้ใช้ที่ดิน

4.5.5 กฎระเบียบ หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการเข้าใช้ที่ดิน

สำนักงานนิคมสร้างตนเองคำสร้อย ได้ใช้ระเบียบประชาสัมพันธ์ว่าด้วยการใช้ที่ดิน และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ในพื้นที่นิคมสร้างตนเอง พ.ศ. 2537 ข้อ 42 ได้อนุญาตให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกหม่อนแก่จัน มาใช้พื้นที่สาธารณะของคำสร้างตนเองคำสร้อย จำนวน 83 ไร่ เพื่อเป็นพื้นที่ในการปลูกหม่อน โดยมีหลักเกณฑ์ในการใช้พื้นที่รายละเอียดดังนี้

1) ต้องเป็นครัวเรือนยากจนในระบบฐานข้อมูล PPPConnex

2) มีที่อยู่อาศัยตามทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่จริงในอำเภอคำสร้อย จังหวัด

มุกดาหาร

3) การจัดสรรที่ดินในการใช้พื้นที่ในการปลูกหม่อนครัวเรือนละไม่เกิน 2 ไร่ต่อ

ครัวเรือน

4) ทำสัญญาในการขอใช้ที่ดินทุก ๆ 3 ปี สามารถต่อสัญญาหรือไม่ต่อสัญญาก็ได้

5) ต้องทำการปลูกหม่อนหรือทำการเกษตรด้วยตนเอง

6) ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์การใช้ที่ดินถาวรได้

7) กรณีรายบุคคล สามารถยื่นเอกสารขอเข้าใช้ที่ดินได้ที่สำนักงานนิคมสร้างตนเองคำ

สร้อย

8) กรณีรวมกลุ่ม ต้องเป็นสมาชิกที่มีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถยื่นเอกสารขอเข้าใช้ที่ดินในนามกลุ่มได้ที่สำนักงานนิคมสร้างตนเองคำสร้อย

9) กรณีที่ไม่ใช้ประโยชน์ที่ดินสำนักงานนิคมสร้างตนเองคำสร้อย สามารถยกเลิกการใช้ที่ดินได้

ทุกเมื่อ

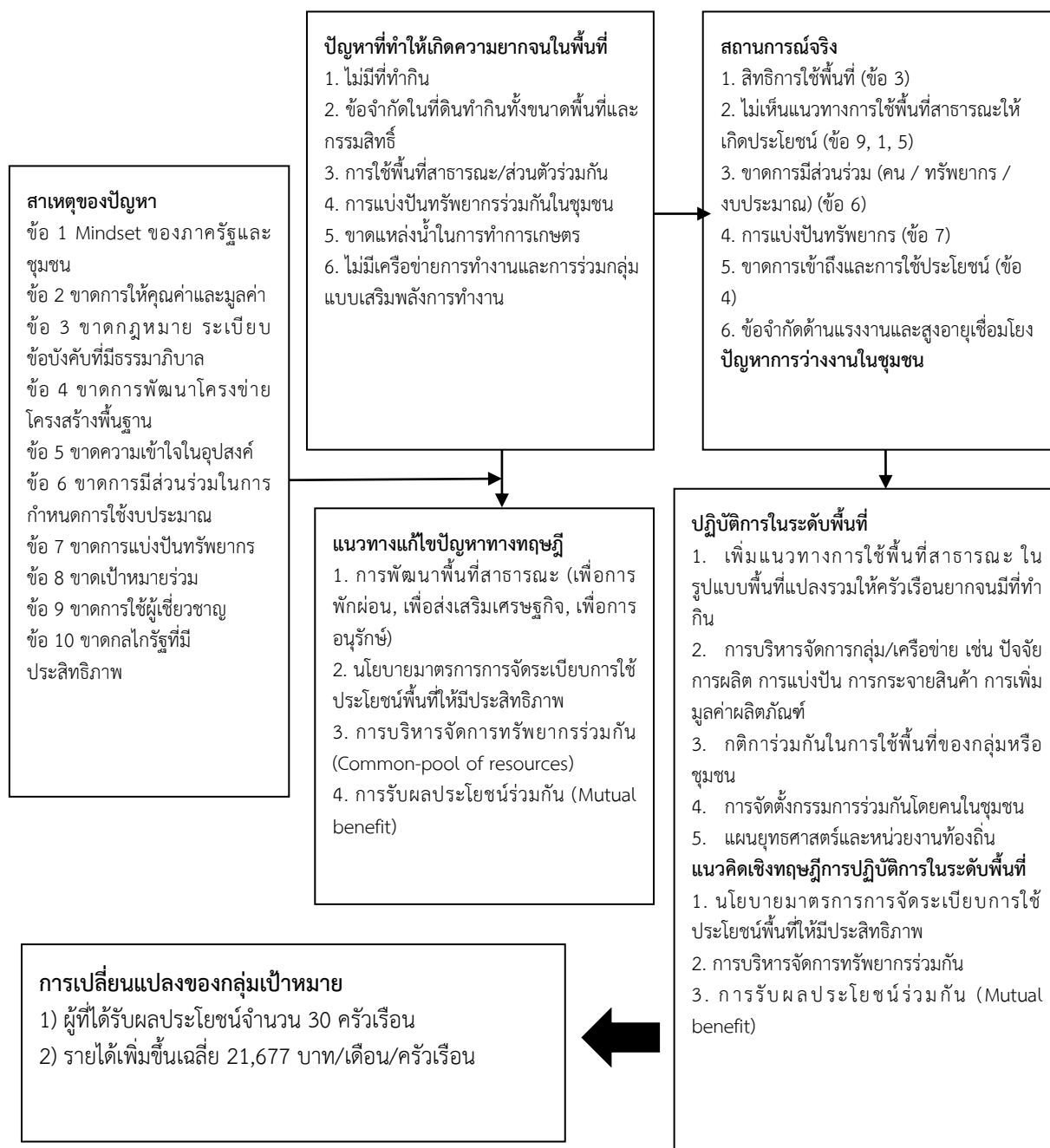
10) ต้องชำระค่าธรรมเนียมการใช้ที่ดิน จำนวนแปลงละ 200 บาทต่อไร่ต่อปี

**รูปแบบการจัดสรรที่ดินแปลงรวมเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจน
ในอำเภอนิคมคำสร้อย**

1. วีรพงษ์ หนูจิตร	2. สุดา เพ็ญแจ่ม	3. บุญล้อม บุญประกอบ	4. วิศรดา คำนนท์	5. วีรพงษ์ บุญเต็ม
10. บุญมี นาดาสีกั	9. แสงอรุณ วงศ์แสง	8. ศิริทิพย์ บรรณ	7. ดาวเรือง นาดาสีกั	6. บุญเลิศ จิตรเชื้อ
11. สมนึก โยธินุช	12. จันทรเพ็ญ หนูจิตร	13. อนันต์ คำภูมิ	14. เข็ม สุวรรณสาร	
15. สาม โสภณพันธ์	16. บุญมา โยธินุช	17. บุญเลิศ จิตรเชื้อ	18. สมพร จิตรเชื้อ	19. เพ็ญศรี กุนารัง
20. ม่วงอำไพ สิงห์ศรี	21. อัญญาบุษ นารีนุช	22. ทวีชัย แสงทอง	23. สุนิตา นาดาสีกั	มีทั้งหมด 83 ไร่ จัดสรรให้กลุ่มเป้าหมาย พร้อมดำเนินการแล้ว 27 แปลง/ไร่
24. เกษร จิตรเชื้อ	25. สมคิด จากมา	26. ศัญญาวีร์ จินกเกษย์	27. บุญเพ็ญ มณฑอง	

ภาพที่ 4.17 รูปแบบการจัดสรรที่ดินแปลงรวมเพื่อการแก้ไขปัญหาคความยากจนในอำเภอนิคมคำสร้อย
ดำเนินการระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2564 – 2566)

4.5.6 การสังเคราะห์บทบาทของการจัดสรรพื้นที่แปลงรวมและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเป้าหมาย

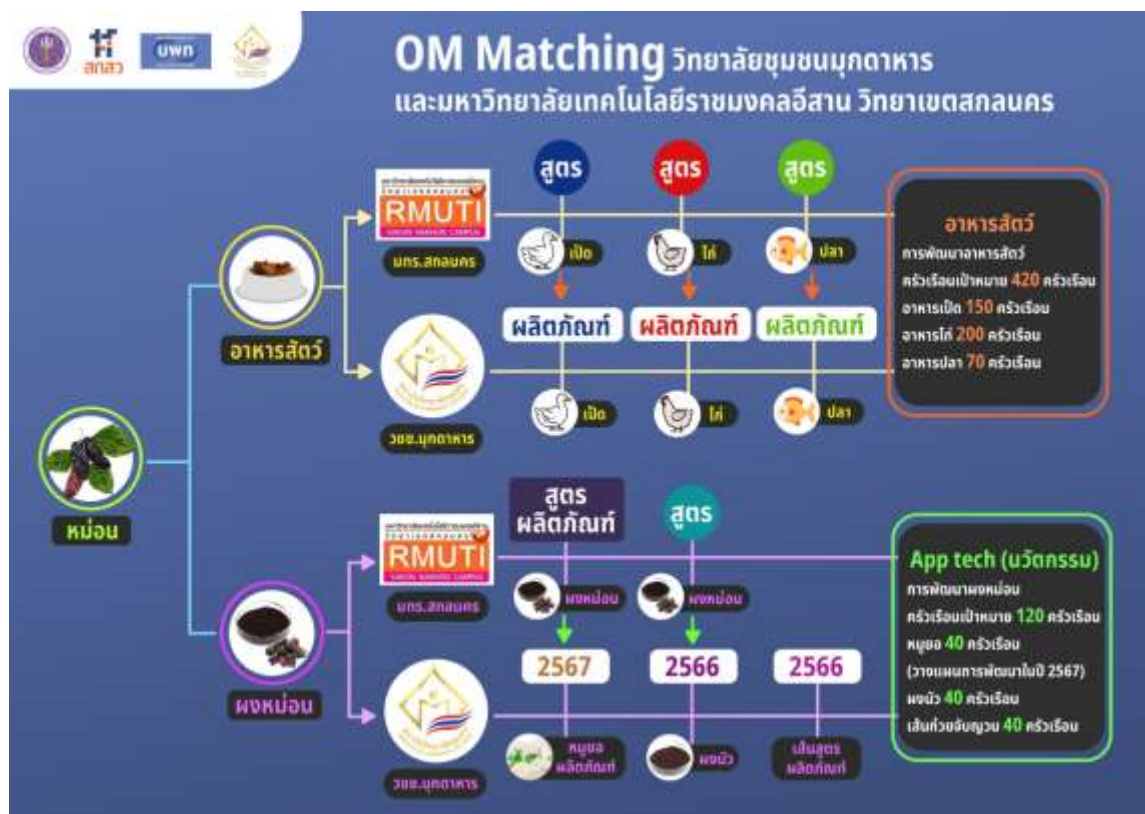
ภาพที่ 4.18 การสังเคราะห์บทบาทของการจัดสรรพื้นที่แปลงรวมและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเป้าหมาย

การสังเคราะห์บทบาทของการจัดสรรพื้นที่สาธารณะสู่การจัดสรรพื้นที่แปลงรวมเพื่อการแก้ไขปัญหาคความยากจนในพื้นที่ที่มีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้ 1) ปัญหาที่ทำให้เกิดความยากจนในพื้นที่ 2) การทบทวนสาเหตุของปัญหาที่ทำให้เกิดความยากจนในพื้นที่ 3) แนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจนที่เกิดขึ้นตามทฤษฎี และ 4) การปฏิบัติการในระดับพื้นที่ด้วยโมเดลการแก้ไขปัญหาคความยากจนและช่องว่างของการดำเนินการและข้อถ้อยที่เกิดขึ้นจากการทํางานวิจัยถูกสังเคราะห์สู่ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปเพื่อได้บทเรียนที่สำคัญในการดำเนินงานสู่การขยายผลการดำเนินงานในพื้นที่อำเภอดอนตาลต่อไป

4.6 การยกระดับแบบทวีคูณมูลค่าทางเศรษฐกิจบนฐานเศรษฐกิจฐานราก

การยกระดับแบบทวีคูณมูลค่าทางเศรษฐกิจบนฐานเศรษฐกิจฐานรากได้มีการประเมินเส้นทางการสร้างมูลค่าเพิ่มของโอกาสและความเป็นไปได้ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดที่ต้องสอดคล้องกับความต้องการและทรัพยากรที่พื้นที่มี ตลอดจนองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่พร้อมถ่ายทอดและยอมรับของกลุ่มเป้าหมาย (ภาพที่ 4.19) เมื่อวิเคราะห์เส้นทางการผลิตใบหม่อนเพื่อเป็นอาหารสัตว์พบว่าหม่อนสามารถเป็นส่วนหนึ่งของอาหารเป็ด ไก่ และปลา ซึ่งเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่กลุ่มเป้าหมายมีการเลี้ยงอย่างแพร่หลายทั้งเพื่อการบริโภคและขาย เมื่อวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตพบว่ามากกว่าร้อยละ 60 เป็นสัดส่วนค่าอาหารสัตว์และยา ซึ่งหม่อนสามารถนำมาเป็นวัตถุดิบเสริมในอาหารสัตว์เนื่องจากในใบหม่อนมีสารที่สามารถยับยั้งแบคทีเรียในลำไส้ มีสารต้านอนุมูลอิสระที่สามารถทดแทนยาปฏิชีวนะเพิ่มการทำงานของระบบภูมิคุ้มกัน เพิ่มความต้านโรค และต้านทานต่อการติดเชื้อในปศุสัตว์ได้ (กรมปศุสัตว์, 2563) ซึ่งในเส้นการผลิตนี้มีครีวเรือนเป้าหมายจำนวน 420 ครีวเรือน แบ่งออกเป็นสูตรการผลิตอาหารเสริมจากหม่อนสำหรับการเลี้ยงเป็ดจำนวน 150 ครีวเรือน สูตรการผลิตอาหารเสริมจากหม่อนสำหรับการเลี้ยงไก่จำนวน 200 ครีวเรือน และสูตรการผลิตอาหารเสริมจากหม่อนสำหรับการเลี้ยงปลาจำนวน 70 ครีวเรือน เพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนในกระบวนการผลิตให้กลุ่มครีวเรือนเป้าหมาย นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์เส้นทางการสร้างมูลค่าเพิ่มจากหม่อนได้พัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นผงหม่อนเพื่อเป็นสารเสริมหรือผงเติมแต่งอาหารจากธรรมชาติในผลิตภัณฑ์หลากหลายชนิด เช่น หมูยอ ผงนัว เส้นก๋วยจั๊บน้ำร้อน เป็นต้น ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งได้มีการออกแบบกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างมีส่วนร่วมและเหมาะสมร่วมกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่มีเทคโนโลยีพร้อมใช้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งการทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัยในพื้นที่ใกล้เคียงเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการก้าวข้ามข้อจำกัดของเทคโนโลยีที่เหมาะสมที่เป็นข้อจำกัดของวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร

แต่อย่างไรก็ตาม การยกระดับการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้เพียง 0.57เท่า ยังไม่เพียงพอต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และรายได้เพิ่มขึ้นของกลุ่มเป้าหมายให้สามารถก้าวข้ามความยากจนแบบก้าวกระโดดอย่างรวดเร็วได้ ดังนั้นการวิเคราะห์ห่วงโซ่มูลค่าเพิ่มแบบทวีคูณจึงเกิดขึ้นในลำดับถัดไป

ภาพที่ 4.19 การยกระดับแบบทวีคูณมูลค่าทางเศรษฐกิจบนฐานเศรษฐกิจฐานราก

ภาพที่ 4.20 การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าเพื่อคนจน Pro-poor Value Chain

4.6.1 ห่วงโซ่คุณค่าที่มุ่งเน้นเป้าหมายกลุ่มคนยากจน (Pro-poor Value Chain)

การนำแนวคิดนี้มาใช้จะช่วยเพิ่มโอกาสของคนจนในการเข้าเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการผลิตทำให้คนจนได้เข้าร่วมกิจกรรมที่หลากหลาย และช่วยเพิ่มมูลค่าในทุกห่วงโซ่คือคนที่ไม่มีที่ดินทำกิน ให้สามารถเข้าไปเป็นแรงงานหรือช่วยงานในส่วนใดส่วนหนึ่งของกิจกรรมในห่วงโซ่การผลิต ซึ่งหากสามารถแยก/ขยายห่วงโซ่ได้ละเอียดมากก็จะยิ่งทำให้เห็นช่องว่างที่คนจนเป้าหมายจะเข้าไปมีส่วนร่วมได้มากขึ้น (หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่, 2566) โดยมีรายละเอียดส่วนย่อยของห่วงโซ่ดังแสดงในภาพที่ 4.20 ดังนี้

กำหนดกลุ่มเป้าหมายครอบคลุมที่แยกตามระดับที่แตกต่างกันของความยากจนที่ประกอบไปด้วย กระบวนการผลิตเป็นผู้ปลูกและเก็บเกี่ยว

ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ องค์ประกอบที่สำคัญของหม่อน อาทิ ราก กิ่ง ใบ ลำต้น ได้ถูกรวบรวมและมีคำสั่งซื้อล่วงหน้าด้วยกลไกวิสาหกิจตำบลกกแดง โดยที่ในส่วนประกอบใบสด กิ่ง และลำต้นมีพ่อทองคำเป็นหน่วยรับซื้อแบบประกันราคาและส่งขายต่อให้กับบริษัท Thai Japan ส่วนประกอบใบสดถูกส่งต่อไปยังกลุ่ม OTOP หม่อนมุกตำบลกกแดง ส่วนใบแห้งได้ถูกส่งต่อไปยังกลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อนหนองสูงใต้และกลุ่มอาชีพแปรรูปหม่อนชุมชนคำหอยในการผลิตชาใบหม่อน การแปรรูปงาใบหม่อนต้องผ่านการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมของ มทร.สกลนคร ก่อนส่งจำหน่ายในร้านเบเกอรี่และอาหารท้องถิ่น ส่วนรากหม่อนได้ถูกส่งต่อไปยังโรงงานผลิตเครื่องสำอางซึ่งเป็นกระบวนการผลิตแบบ Original equipment manufacturer (OEM) ต่อไป และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ 0.57 –15 เท่า ในแต่ละเส้นทางห่วงโซ่การผลิต (ภาพที่ 24)

สร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม กระบวนการผลิตปลอดภัยตามมาตรฐานการเกษตร GAP และ Organic Thailand

ความมั่นคงทางอาหาร อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ มีความปลอดภัยและมีสารสำคัญสูง

การมีส่วนร่วม มีการออกแบบกฎ ระเบียบ และกติการ่วมกัน

แนวคิด Pro-poor Value Chain มาประยุกต์ใช้ด้วยการออกแบบโมเดลแก่นให้สอดคล้องกับฐานทุนเดิมที่มีอยู่ในเสริมพลังและเสริมสร้างขีดความสามารถของคนยากจน

ภาพที่ 4.21 การวิเคราะห์มูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์หม่อนในแต่ละเส้นห่วงโซ่การผลิต

ภาพที่ 4.21 การวิเคราะห์มูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์หม่อนในแต่ละเส้นห่วงโซ่การผลิต เมื่อต้องการออกแบบการสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และเพิ่มรายได้ให้มากที่สุด เมื่อทำการวิเคราะห์ พบว่าสามารถเพิ่มมูลค่าใน 3 เส้นทางหลักคือ

1) **เส้นทางใบ กิ่ง ลำต้น** ด้วยกลไกวิสาหกิจชุมชนพ่อบองคำที่มีการรับซื้อใบสด กิ่ง และลำต้นในปริมาณ 300,000 กก./ปี เพื่อส่งขายต่อไปให้กับบริษัท Thai Japan เป็นเส้นทางการขายในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังพบโอกาสใหม่ในการเพิ่มมูลค่าได้ด้วยกระบวนการผลิตอาหารสัตว์ด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม และบริษัทจุลไหมไทยได้รับซื้อรังไหมสีเหลืองและรังไหมสีขาว ซึ่งสามารถสร้างรายได้เพิ่ม 12 – 15 เท่าของมูลค่าเดิม

2) **เส้นทางใบ** ด้วยกลไกวิสาหกิจชุมชนบ้านอินดีที่รับซื้อใบหม่อนเพื่อการผลิตชาใบหม่อนสูตรต่าง ๆ ซึ่งสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น 5 - 12 เท่า และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง เปปไทด์หม่อน และสารสกัดจากหม่อน

3) **เส้นทางผล** ด้วยกลไกวิสาหกิจคลีมาไทป์ในการผลิตไวท์จากหม่อน และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น แยมและผงหม่อน เป็นต้น

จากการวิเคราะห์เส้นทางการสร้างมูลค่าเพิ่มจากหม่อนจะพบเส้นทางการสร้างรายได้เพิ่มขึ้นที่สามารถดำเนินการได้เลยและสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น 12 – 15 เท่าคือการทำงานร่วมกับบริษัทจุลไหมไทยในห่วงโซ่ที่ 2 เส้นทางการผลิตหม่อนเลี้ยงไหมที่เป็น Flagship การทำโมเดลแก็งในปี พ.ศ.2566 สามารถสร้างมูลค่าสูงที่สุด ซึ่งรายละเอียดรายได้ที่เพิ่มขึ้นของแต่ละห่วงโซ่สามารถแสดงได้ดังนี้

ห่วงโซ่	รายได้ที่เพิ่มขึ้น (บาท/ปี)	ร้อยละรายได้ที่เพิ่มขึ้น (ต่อปี)
ห่วงโซ่ที่ 1 เส้นทางการผลิตขาไ้หม่อน	968,711	17.94
ห่วงโซ่ที่ 2 เส้นทางการผลิตหม่อนเลี้ยงไหม	2,472,781	36.96
ห่วงโซ่ที่ 3 เส้นทางการผลิตอาหารสัตว์จากขาไ้หม่อน	635,517	22.77
ห่วงโซ่ที่ 4 เส้นทางการผลิตเครื่องดื่มชูกำลังและแปะไ้หม่อน	339,173	6.35
ห่วงโซ่ที่ 5 เส้นทางการผลิตเครื่องสำอางจากสารสกัดขาไ้หม่อน	541,682	19.84
ห่วงโซ่ที่ 6 เส้นทางการผลิตแคปซูลหม่อน	721,910	18.57

รายละเอียดของโครงการวิจัยดังแสดงในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยย่อยที่ 2 การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลจังหวัดเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในชุมชนเมืองจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “เมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก” ระยะที่ 1

การดำเนินงานโครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดนฯ ในช่วงระยะเวลา 8 เดือนที่ผ่านมา มีการค้นหาและสอบถามข้อมูลครัวเรือนยากจนในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร ร่วมกับผู้นำชุมชนและครัวเรือนยากจนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 26 ชุมชน 78 ครัวเรือน เนื่องจากอีก 8 ชุมชน กำลังดำเนินการประสานงานผู้นำชุมชนและค้นหาครัวเรือนยากจนเพิ่ม พร้อมทั้งกำลังดำเนินการสอบถามครัวเรือนยากจนกลุ่มเป้าหมายผู้ขับขี่รถสามล้อเครื่องจำนวน 86 ครัวเรือน ซึ่งกลุ่มผู้ขับขี่สามล้อเครื่องจะอยู่อาศัยนอกเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินงานที่ผ่านมา มีตัวแทนครัวเรือนยากจนเข้าร่วมกระบวนการทำงาน 78 ครัวเรือน ซึ่งอยู่ในขั้นตอนการตั้งกลไกในการสนับสนุนการช่วยเหลือ จะมีเพียงการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้ในการแปรรูปกระจังเพื่อจำหน่ายในตลาดล่วงหน้าทางพิธีกรรมที่มีครัวเรือนยากจนเข้าร่วม 20 ครัวเรือน จาก 5 ชุมชน รวมถึงกระบวนการดำเนินงานได้มีการพัฒนานักจัดการและวิจัยในพื้นที่ (Area Research Manager) จำนวน 7 คน ด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และนักจัดการและพัฒนาพื้นที่ (Area Development Manager) จำนวน 11 คน ผ่านการพัฒนาอาชีพการแปรรูปกระจังที่สร้างรายได้จริงจำนวน 20 ครัวเรือน และเกิดการนำใช้ความรู้และนวัตกรรมในกระบวนการวิจัยและพัฒนาอาชีพจำนวน 19 ชื่น

ทั้งนี้ระยะเวลาการดำเนินงานที่เหลือจะมีการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการช่วยเหลือครัวเรือนยากจนทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มรอยคอยการช่วยเหลือ กลุ่มพัฒนาอาชีพสร้างรายได้ และกลุ่มยกระดับรายได้ เพื่อให้เข้าถึงการช่วยเหลือส่งต่อและติดตาม Feedback Loop 100 % และเกิดรูปธรรมการพัฒนาโมเดลเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้ และการพัฒนาโมเดลเศรษฐกิจฐานรากเมืองชายแดน เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในชุมชนเมืองจังหวัดมุกดาหาร ที่จะสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อครัวเรือนยากจน ชุมชน และผู้คนหรือหน่วยงาน กลุ่ม องค์กรที่เกี่ยวข้อง ดังแสดงในตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 ตารางสรุปผลผลิตรวมของโมเดลแก้จนเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก

โมเดลแก้จน (OM/SRA)	ค้นหาสอบทาน ครัวเรือน (ครัวเรือน)	จำนวนที่เข้าร่วม		Area Manager		การช่วยเหลือ ส่งต่อและติดตาม Feedback Loop (%)	จำนวนองค์ความรู้/ เทคโนโลยี/ นวัตกรรม	จำนวนคนที่ ยกระดับอาชีพ ผ่าน นวัตกรรม พร้อมใช้	จำนวนผู้ประกอบการ (คน)
		ครัวเรือน	คน	ARM (คน)	ADM (คน)				
ในเขตเทศบาลเมือง	122	119	595	7	11	100	30	595	27
นอกเขตเทศบาลเมือง	14	14	70	-	-	100	4	70	14

1) แผนพัฒนาชุมชนเมืองมุกดาหารและคลังแรงงานชุมชนด้วย Application Job

Muk

การสำรวจสอบทานครัวเรือนยากจนที่มีร้อยละ 90 ของครัวเรือนยากจนทั้งหมดที่ทำงานหรือเป็นแรงงานรับจ้าง การพัฒนาได้นำตลาดแรงงานเข้าสู่ระบบออนไลน์เพื่อจับคู่ระหว่างผู้ว่าจ้างและแรงงานรับจ้างมีบทเรียนหลัก ๆ ดังนี้

1.1) การพัฒนาที่ไม่คำนึงถึงความพร้อมในการใช้งานและปัจจัยที่สนับสนุนของกลุ่มเป้าหมาย: การพัฒนาการจับคู่แรงงานด้วยเทคโนโลยีออนไลน์มีปัญหาในเรื่องของความพร้อมของกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการใช้งาน คนจนกลุ่มเป้าหมายอาจไม่มีความเข้าใจหรือพร้อมที่จะใช้เทคโนโลยีใหม่

1.2) การจัดการทรัพยากรบุคคล: การอบรมแรงงานเพื่อพัฒนาทักษะมีความสำคัญ แต่การที่แรงงานไม่ยอมรับการพัฒนาทักษะอาจเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความไม่พร้อมทางจิตใจหรือปัจจัยส่วนบุคคล

1.3) ประสิทธิภาพและความสะดวกสบายของเทคโนโลยี: การเข้าถึงและการใช้งานของเทคโนโลยีมีผลต่อความสะดวกสบายของผู้ว่าจ้างและแรงงาน แต่การใช้เบอร์โทรศัพท์ติดต่อเป็นวิธีที่รวดเร็วและไม่จำเป็นต้องเข้าระบบ Application Job Muk ทั้งนี้ข้อจำกัดในการใช้เทคโนโลยีที่รองรับเฉพาะระบบปฏิบัติการ Android เท่านั้นอีกด้วย

1.4) ข้อจำกัดทางการเงิน: การใช้ระบบปฏิบัติการ Android ต้องการค่าเช่าพื้นที่และโครงการไม่สามารถรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเหล่านี้ ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการขยายการใช้งานระบบ

บทเรียนการทำงานเมื่อได้ดำเนินงานค้นหาสอบทานค้นหาครัวเรือนยากจนสามารถค้นเจอกลุ่มอาชีพแรงงานที่หลากหลาย เช่น งานฝีมือทำบายศรี และการผลิตกระจุ้ เป็นต้น อาชีพเหล่านี้ที่สามารถพัฒนาระดับรายได้และเชื่อมโยงกิจกรรมกับย่านวัฒนธรรมที่จะช่วยสร้างการเรียนรู้และการพัฒนารายได้จากการนำวัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์เป็นสินค้าที่จำหน่ายในย่านวัฒนธรรมได้

2) การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มบนฐานวัฒนธรรมในเขตพื้นที่เมืองโมเดลเมืองชายแดนบนฐานเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City)

โครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดน ๑ กำลังสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้แบบใหม่ภายใต้เนื้อหาหลักสูตรการศึกษา เดิมระบบนั้นถูกตั้งไว้ที่วิทยาลัยชุมชน (วช.) มีนักศึกษามาเรียนรู้ แต่ในโครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดน ๑ มีเป้าหมายเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) ที่จะไปสร้างระบบนี้กับ “กลไก” หรือที่เรียกว่า “สภาเมืองมุกดาหาร” ที่จะทำหน้าที่แทนวิทยาลัยชุมชน (วช.) เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับกลุ่มคนที่สนใจที่ไม่ใช่ นักศึกษาอย่างเดียว เช่น นักเรียนโรงเรียนมุกดาหาร หรือโรงเรียนอนุบาล ได้เข้ามาศึกษาเมืองมุกดาหาร ส่วนคนที่ไม่ได้อยู่ในโรงเรียนหรือในชุมชน ซึ่งคนทั้งต่างจังหวัดและในจังหวัด “พื้นที่ย่านวัฒนธรรม” อาจจะเป็น “พื้นที่” หรือ “จุดนัดหมาย” ที่เป็นพื้นที่สร้างการเรียนรู้ หรืออาจจะหยิบเอาสิ่งที่เล่ามาสร้างการเรียนรู้แบบมีชีวิต เช่น การแต่งกายตามวัฒนธรรมตอนนี้โครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดน ๑ กำลังย้ายระบบจากวิทยาลัยชุมชน (วช.) ไปสู่ระบบหนึ่งที่เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ และจัดรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ โดยมีเป้าหมายเดียวกัน คือให้คนในเมืองมุกดาหารรู้จักตัวเอง พอรู้จักตัวเองก็สามารถขับเคลื่อนงานไปถูกทาง

งานย่านวัฒนธรรม มีการชี้แจงทำความเข้าใจเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ของโครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดน ๑ มีการวิเคราะห์ต้นทุนวัฒนธรรม โดยใช้แผนที่เมืองมุกดาหาร จากนั้นให้ผู้เข้าร่วมค้นหาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร ที่ครอบคลุมทุนวัฒนธรรม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านอาหาร ด้านสถาปัตยกรรม ด้านศิลปหัตถกรรม ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน และด้านการแสดง หลังจากนั้นจึงนำมาจัดทำข้อมูลเพื่อนำไปสู่เวทีที่ 2 การพัฒนาเครื่องมือเก็บข้อมูลและเก็บข้อมูลในพื้นที่ รวมถึงมีการนำข้อมูลมาตรวจความครบถ้วน และคัดเลือกวัฒนธรรมที่จะลงไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติม โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ได้แก่ ทุนวัฒนธรรมต้องมีความเกี่ยวข้องกับเมืองมุกดาหาร มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น มีการดำเนินการในชุมชนเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตคนเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร

งานพยานาคสามพิภพ มีการสักการะพยานาค 3 จุด ได้แก่ จุดที่ 1 พยานาคดิน (ปฐพีพิภพ) คือ พญาศรีภุชงค์มุกดานาคราช ตั้งอยู่ที่แก่งกระเบา จุดที่ 2 พยานาคน้ำ (บาดาลพิภพ) คือ พญานันตนาคราช ตั้งอยู่ที่สะพานมิตรภาพไทย - ลาว แห่งที่ 2 เมืองมุกดาหาร และจุดที่ 3 พยานาคฟ้า (สวรรค์พิภพ) คือ พญาศรีมุกตามหานีนีลปาลนาคราช ตั้งอยู่ที่ภูมโนรมย์ เป็นกิจกรรมที่นำไปสู่การสร้างรายได้ให้คนในชุมชนเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร โดยเกิดอาชีพรับจัดทำพานบายศรี และมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง คือ “ลอยกระทง” มีกลุ่มคนที่เป็นแรงงานในชุมชนเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร ได้แก่ ชุมชนนาโพธิ์ใหญ่ ชุมชนนาโพธิ์กลาง ชุมชนนาโพธิ์น้อย ชุมชนคำหอย และชุมชนแก่งศิลา จึงเกิดอาชีพผลิตกระทง ที่สามารถผลิตได้ 13,000 ดวง ซึ่งการ “ทำกระทง” มีเรื่องราวที่มาของการผลิต ทำให้มีคนภายนอกชุมชนสนใจ และถ่ายทำวิดีโอลงในติ๊กต็อก (TikTok) จึงส่งผลให้มีคนสนใจสั่งซื้อกระทง จึงช่วยสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

2.1) กลไกสำคัญ (Key Player) แก้ไขปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสมในท้องถิ่น

“สภาเมืองมุกดาหาร” ถูกก่อตั้งเพื่อแก้ไขปัญหาที่วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารไม่สามารถแก้ไขได้อย่างเหมาะสมในพื้นที่เทศบาลเมืองมุกดาหาร ก่อตั้งเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมและสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในพื้นที่ตนเอง การก่อตั้งสภาเมืองมุกดาหารช่วยส่งต่อเสียงของชุมชนไปยังหน่วยงานราชการและท้องถิ่น ทำให้คนจนได้มีโอกาสเติบโตและรับรู้คุณค่าของตนเอง การสร้างสภาเมืองมุกดาหารมาจากการชักชวนและสร้างโอกาสให้กับคนในชุมชนให้มีการแสดงความคิดเห็นและแก้ไขปัญหา

โดยมีต้นทุนและกลุ่มในชุมชน เช่น กลุ่มดนตรีไทยร่วมมือกับกลุ่มคหบดีในจังหวัดมุกดาหาร ผู้ขับรถสามล้อ (สกายแลป) เป็นต้น การพัฒนาของสภาเมืองมุกดาหารซึ่งรวมไปด้วยกลไกเดิมที่ใช้เมื่อ 10 ปีก่อน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองมุกดาหาร (ดังแสดงในบทที่ 3) การสร้างสภาเมืองมุกดาหารมีเป้าหมายที่ชัดเจนคือการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร โดยการสร้างการเรียนรู้และการพัฒนาทั้งในชุมชนและนอกชุมชน เน้นการพัฒนาอาชีพ การสนับสนุนเด็กและเยาวชน การสนับสนุนสตรีและผู้สูงอายุ สภาเมืองมุกดาหารจะเป็นสถานที่สาธารณะที่ช่วยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ ซึ่งสภาเมืองมุกดาหารมีการรวมกลุ่มที่หลากหลายและกว้างขวางซึ่งใคร ๆ ก็สามารถเข้ามาก็ได้เพื่อเข้ามาแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นพูดคุยกัน จึงมีความเกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของประชาชน ที่มีการช่วงชิงทั้งข้อมูล ความรู้ และพื้นที่กับหน่วยงานราชการ ตลอดจนมีการจัดความสัมพันธ์ใหม่เชิงความร่วมมือระหว่างประชาชน องค์กรเอกชน นักธุรกิจ และหน่วยงานราชการ รายละเอียดเชิงโครงสร้างและระบบความสัมพันธ์ ดังแสดงตามภาพที่ 4.22

ภาพที่ 4.22 โครงสร้าง “สภาเมืองมุกดาหาร” ถูกก่อตั้งเพื่อแก้ไขปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสมในท้องถิ่น

2.2) การวิเคราะห์ฉากทัศน์การพัฒนาเมืองมุกดาหารภายใต้เวทีเสวนาพัฒนาเมืองมุกดาหาร ประเด็นมุกดาหาร : เมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้ (Mukdahan Border Learning City) นโยบายการพัฒนาเมืองมุกดาหาร โดย นายวรญาณ บุญณราช ผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร

จังหวัดมุกดาหารมีศักยภาพหลายด้าน โดยเฉพาะสถานที่ตั้งของจังหวัดมุกดาหารที่เป็นภูมิประเทศสำคัญในการเป็นประตูทางเศรษฐกิจบนเส้นทาง EWEC นับเป็นต้นทุนที่สำคัญ นอกจากนี้ยังมีต้นทุนด้านวัฒนธรรมและภาคการเกษตรที่สำคัญ แต่โจทย์สำคัญของจังหวัดมุกดาหาร คือ ทำอย่างไร

ให้คนในชุมชนสามารถดำรงชีวิตและมีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยจังหวัดมุกดาหารต้องไม่มีคนจน ซึ่งการทำให้เป้าหมายดังกล่าวเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน 4 ด้าน คือ 1) กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเสริมความรู้ทางวิชาการอย่างหลากหลายและต่อเนื่อง 2) การมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเมืองในภาพของจินตนาการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใต้ความคิดสร้างสรรค์ 3) การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคส่วนของประชาชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่หลากหลายและต่อเนื่อง 4) การลงมือปฏิบัติ เป็นเงื่อนไขสำคัญของจุดเริ่มต้นของการทำให้เกิดรูปธรรมการพัฒนาเชิงประจักษ์

ระบบเมือง : แนวคิดในการวิเคราะห์ความยากจนเมือง โดย ศ.ดร.บัวพันธ์ พรหม

พักพิง

ปัญหาของเมืองที่คล้ายคลึงกันของโลกคือ ในพื้นที่เมืองในอดีตก่อนมีการพัฒนาเมืองมักเป็นพื้นที่ทางธรรมชาติ แต่เมื่อมีการพัฒนาเป็นเมือง มีแหล่งการทำงาน จึงมีการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานทั้งที่อยู่อาศัย เส้นทางคมนาคม สาธารณูปโภคพื้นฐานต่าง ๆ โดยนักวางแผนพัฒนาประเทศทั่วโลกมักออกแบบให้แรงงานเหลือจากภาคการเกษตรเข้ามาทำงานในเมือง ก่อให้เกิดปัญหาคูณภาพชีวิตจากการสร้างที่อยู่อาศัยราคาถูกในรูปแบบสลัมซึ่งเกิดปัญหาทางสังคมและด้านอื่นตามมาอย่างต่อเนื่อง นับว่าพื้นที่เมืองเป็นทั้งโอกาสในการพัฒนาและเป็นศูนย์รวมของปัญหาที่มีสาเหตุมาจากหลายด้าน

แนวคิดในการพัฒนาเมือง ความยากจนกับพื้นที่เมืองไม่สามารถแยกออกจากกันได้ มักมีความซับซ้อนและไม่สามารถแยกออกจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือปัญหาอื่นได้ ดังนั้นแนวคิดในการพัฒนาความยากจนในเมืองควรมีการดำเนินการ ดังนี้

1) การวิเคราะห์ความเปราะบางของเมือง นอกจากวิเคราะห์ข้อจำกัดของเมืองแล้วยังวิเคราะห์ถึงศักยภาพหรือต้นทุนสำคัญในเมืองของทุกภาคส่วน (Agency)

2) การวิเคราะห์ระบบนิเวศและคุณประโยชน์ของระบบนิเวศ ที่เชื่อมโยงกับความเติบโตของเมืองที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ซึ่งการเสื่อมลงของระบบนิเวศส่งผลให้เมืองเสื่อมลงตามไปด้วย

3) การจัดการปกครองแบบร่วมมือ โดยในเมืองมีทั้ง

หน้าใหม่ โดยระบบของเมือง ประกอบด้วย ปัญหาของเมือง-สถาบัน/หน่วยงาน-ช่วงเมือง-ศักยภาพ Agency-วาระร่วม ซึ่งช่วงเมือง SDL ถือเป็นหัวใจของการเรียนรู้ โดยเมืองแห่งการเรียนรู้คือการสร้างเครือข่ายให้สามารถแลกเปลี่ยนกันภายในเมืองและเครือข่ายระหว่างเมืองเพื่อเรียนรู้ปัญหาของแต่ละพื้นที่แล้วนำมาออกแบบวางแผนการพัฒนาเมืองของตนเองซึ่งจะนำไปสู่การสร้างวาระร่วมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน โดยการพูดคุยแลกเปลี่ยนเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จนตกผลึกถึงวิธีการแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพภายใต้พื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับเมือง ในมิติของอนาคตของเมืองมุกดาหาร หากวิเคราะห์จากเงื่อนไขภายนอกที่กระทบกับเมืองมุกดาหารคือ เขตเศรษฐกิจพิเศษ เป็นระบบเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเมื่อประมาณ 60 ปีก่อน ซึ่งแม้ว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษจะเอื้อประโยชน์ด้านเศรษฐกิจแต่ก็มีข้อจำกัด ยกตัวอย่าง การผลักดันเขตเศรษฐกิจพิเศษในจังหวัดมุกดาหารมีความคาดหวังให้เกิดเศรษฐกิจขนาดใหญ่จากประเทศจีนในขณะที่การแข่งขันของต่างประเทศที่ต้องการเชื่อมโยงจากประเทศจีนมีค่อนข้างมาก ดังนั้นการผลักดันเศรษฐกิจร่วมกับประเทศจีนอาจเป็นความเสี่ยง เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เอง หากจะพิจารณาถึงอนาคตของเมืองมุกดาหารจำเป็นต้องหันกลับมาทบทวนศักยภาพเศรษฐกิจด้านการเกษตรผู้ประกอบการและการประกอบการรุ่นใหม่และวัฒนธรรมเพื่อสร้างโอกาสในการพัฒนาเมืองบนฐานการเรียนรู้กรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนโดยเฉพาะคนในชุมชนและการดึง

ศักยภาพของ Agency เพื่อออกแบบให้การแก้ไขปัญหาคความยากจนถูกแก้ไขหมดไปโดยที่คนจนไม่กลับมาจนซ้ำอีก

2.2.1) ระดมการเปลี่ยนแปลงของเมืองมุกดาหารจากอดีตถึงปัจจุบันและภาพของเมืองมุกดาหารในอนาคต

ตารางที่ 4.19 การเปลี่ยนแปลงของเมืองมุกดาหารจากอดีตถึงปัจจุบันและภาพของเมืองมุกดาหารในอนาคต

อดีตถึงปัจจุบัน	อนาคต
มิติเศรษฐกิจ 1. ภาพรวมด้านเศรษฐกิจดีขึ้น 2. มีสะพานฯ แล้วความเจริญตามมา 3. ห้างสรรพสินค้าเพิ่มขึ้น 4. ตลาดอินโดจีนยังก่อสร้างไม่เสร็จ 5. ค่าครองชีพแพง 6. ประสบปัญหาความไม่เท่าเทียมในการกระจายรายได้ 7. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม มิติสังคม 1. เมืองสงบ 2. ถนน/การสัญจรดี 3. เปลี่ยนผู้ว่าฯ บ่อย 4. ช่องว่างระหว่างคนจน/คนรวยมากขึ้น 5. ไม่มีไฟแดง 6. เริ่มสืบสวน/รื้อนาย 7. ประชากรน้อย 8. ตลาดเทศบาลไม่สะอาด 9. ถนน (เลี้ยวเมือง) เยอะกว่าจำนวนรถวิ่ง 10. ย่านเมืองเก่าสวยงาม 11. คนทะเลาะวิวาท/ตีกันทุกวัน มิติสิ่งแวดล้อม 1. จังหวัดชายแดนติดน้ำโขง 2. ขยะเยอะ/เพิ่มขึ้น 3. ที่ดินราคาแพง 4. ไม่มีอะไรน่าเที่ยว (ดึงดูด) 5. ไม่มีการพัฒนาริมโขง 6. ตลาดอินโดจีนบดบังทัศนียภาพ	มิติเศรษฐกิจ 1. เมืองเศรษฐกิจอันดับต้น ๆ 2. เมืองศูนย์กลาง logistic 3. มีรถไฟ/สนามบิน 4. เศรษฐกิจข้ามแดน 5. มีรายได้จากการท่องเที่ยว (นักท่องเที่ยวจากภายนอก) มิติสังคม 1. เมืองสงบ 2. มีมหาวิทยาลัยในจังหวัด 3. มีการเลือกตั้งผู้ว่าฯ เอง 4. คนอยู่ดีกินดี 5. ไม่มีคนจน 6. คนมีคุณธรรม/วินัย 7. ไฟสว่าง ทางดี 8. มีจุดพบปะของคนเมือง 9. คนรุ่นใหม่กลับบ้านเกิด 10. เมืองสะอาด 11. ชุมชนแออัด 12. เมืองขยายตัวขึ้น มิติสิ่งแวดล้อม 1. น้ำท่วมเมือง 2. ขยะลดลง (การจัดการดีขึ้น) 3. สิ่งแวดล้อมน่าอยู่ 4. ขนาดที่ดินจำกัด มิติการศึกษา 1. มุกดาหารมีมหาวิทยาลัยเป็นของตนเอง

2.2.2) บทเรียนและประสบการณ์การพัฒนาเมืองเพื่อสร้างโอกาสทางสังคม

ในมุมมองของการทำความเข้าใจ “คนจนในเมือง” ตามทัศนะของ รศ.ดร.ธน พฤกษ์ ชามะรัตน์ มองว่าการก่อเกิดเมือง เกิดจากการย้ายเข้ามาอยู่รวมกันอย่างหลากหลายของคนจากภายนอก แต่เมื่อระยะเวลายาวนาน ผู้ที่อาศัยอยู่เดิมและผู้ที่ย้ายมาอาศัยใหม่มีการปรับตัวทั้งเชิงกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมจนเกิดความสัมพันธ์และทลาย ความเป็นเขา-ความเป็นเรา เรียกได้ว่าสถานการณ์เมืองในปัจจุบันมีความกลมกลืนของผู้คนที่อาศัยร่วมกัน ทั้งนี้ จากผลการวิจัยพบว่ารายได้ของคนจนในเมืองไม่ได้มีสถานะปากกัดตีนถีบเหมือนภาพความใจเดิมในอดีต ซึ่งในพื้นที่วิจัยคนจนในเมืองมีรายได้เกินเส้นความยากจนกว่า 4 เท่า ดังนั้น การวิเคราะห์ความยากจนในเมืองจึงไม่สามารถพิจารณาเฉพาะมิติเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวได้ แต่ควรวิเคราะห์มิติของโอกาสและศักยภาพ ภาพในปัจจุบัน คนจนในเมืองเป็นกำลังแรงงานหลักที่ทำให้เมืองขับเคลื่อนได้ ยกตัวอย่างคนเก็บขยะ หากมีการย้ายคนเก็บขยะออกจากเมืองทั้งหมดจะทำให้สิ่งแวดล้อมในเมืองแย่ลงจากปริมาณขยะ

“การขับเคลื่อนการพัฒนาในเมือง” ที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในทัศนะของ นายเจริญลักษณ์ เพชรประดับ มองว่าเมืองแทบทุกแห่งไม่ได้มีองค์ประกอบเฉพาะสิ่งก่อสร้าง แต่ยังประกอบไปด้วยผู้คนที่มีทั้งคนจนและคนรวย ในกรณีจังหวัดขอนแก่น มีการก่อตั้ง “สภาเมือง” ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยเทศบาลนครขอนแก่น แม้ว่ากลไกนี้จะพยายามสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองแต่ความเป็นเจ้าของยังคงเป็นเทศบาลฯ ในขณะที่ จังหวัดอุดรธานีมีแนวคิดในการตั้ง “สภาพลเมือง” ที่เป็นกลไกการมีส่วนร่วม เป็นพื้นที่การรวมตัวกันของภาคพลเมือง (ภาคพลเมือง คือ พลเมืองที่ตื่นรู้ รู้ทันข้อมูลข่าวสาร) ซึ่งกลไกสภาพลเมืองต้องมีความเป็นอิสระ โดยข้อเสนอในเชิงรูปธรรมของการก่อตั้งสภาพลเมืองคือ การยกระดับกลไกเดิมในการขับเคลื่อนชุมชน คือ สภาองค์กรชุมชน เป็นสภาพลเมืองและทำหน้าที่ให้เกิดพื้นที่แลกเปลี่ยนและสร้างการมีส่วนร่วมอย่างอิสระ ทั้งนี้ กระบวนการผลักดันให้เกิดสภาพลเมืองสามารถเริ่มต้นจากต้นทุน 34 ชุมชนในงานวิจัยร่วมกันจัดตั้งสภาพลเมืองมุกดาหารโดยมีเทศบาลเมืองมุกดาหารเป็นผู้สนับสนุน

“เมืองแห่งการเรียนรู้ การขับเคลื่อนเมืองบนฐานความรู้และข้อมูล” ในทัศนะของ ดร.มานิต เหลี่ยมกumar ในกรณีพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ จากวิสัยทัศน์ของผู้ว่าฯ ในขณะนั้นที่ต้องการให้เมืองกาฬสินธุ์เป็นเมือง 4 น้า คือ น้าอยู่ น้าลงทุน น้าศึกษา น้าท่องเที่ยว จึงพัฒนาเมืองภายใต้เป้าหมายเมืองแห่งการเรียนรู้ขึ้นโดยมีภาคส่วนของบนฐานทุนเดิมคือ 1) อปท. 2) เครือข่ายสถาบันการศึกษาทุกระดับที่มุ่งเน้นการศึกษาตลอดชีวิต 3) ปราชญ์/ผู้รู้ 4) ประชาชนที่สนใจเรียนรู้ ใช้กระบวนการประชุมหารือของคณะกรรมการชุมชนที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกเดือนเพื่อเรียนรู้แลกเปลี่ยนกันพร้อมทั้งแสวงหาทางออกและกำหนดข้อเสนอในการพัฒนาเมืองร่วมกัน ส่วนสถานที่เรียนรู้คือหอศิลป์เป็นสถานที่เรียนรู้ร่วมกันในหลาย ๆ ด้าน นอกจากนี้ จังหวัดกาฬสินธุ์ยังจัดตั้งตลาดพื้นใจเมืองเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนที่มีผลิตผล/ผลิตภัณฑ์เข้ามาแลกเปลี่ยนสินค้าและยังจัดเป็นพื้นที่เรียนรู้ให้กับนักเรียนในการเรียนรู้การประกอบการ

ชุดความรู้สถานการณ์ความยากจนในเมืองมุกดาหาร โดย ดร.ทิวากร เหล่าลือชา แลกเปลี่ยนข้อมูลสำคัญจากงานวิจัยที่สะท้อนข้อมูลคนจนในฐานข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐที่ตกหล่นและคนที่ไม่ได้ยากจนอย่างแท้จริง โดยกระบวนการวิจัยมีการค้นหาและสอบถามข้อมูล 7 อำเภอ จำนวน 3,222 ครัวเรือน พบว่า อำเภอหนองสูง มีคนจนมากที่สุด ทั้งนี้ การวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดความยากจนด้วยการวิเคราะห์ทุน 5 ด้าน คือ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนเศรษฐกิจและทุนธรรมชาติ พบว่า ทุนที่ต่ำที่สุดของจังหวัดมุกดาหารคือ ทุนสังคม ในขณะที่ ทุนธรรมชาติ ทุนเศรษฐกิจ ทุนกายภาพและทุนมนุษย์ต่ำตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีการจัดระดับของความยากจนจาก กลุ่มอยู่ยาก อยู่ลำบาก กลุ่มพออยู่ได้และกลุ่มอยู่

ดี พบว่า กลุ่มอยู่ลำบากมีค่อนข้างน้อยเนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีผู้สูงอายุ ผู้พิการซึ่งเป็นกลุ่มยากจนดัดดานที่สามารถส่งต่อความยากจนจากรุ่นสู่รุ่นและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้จากการช่วยเหลือของภาครัฐ ดังนั้น ในอนาคตการวิจัยจะยกระดับการแก้ไขความยากจนด้วยกลไกด้วยกันทั้งจังหวัด คุยกันทั้งอำเภอและคุยกันทั้งเมือง ภายใต้การออกแบบการช่วยเหลือกลุ่มคนยากจนตามลักษณะภูมิประเทศ ได้แก่ ภูเขา ที่ราบ แม่น้ำและเมือง เพื่อพัฒนาให้เกิดมุกดาหารเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้และเป้าหมายมุกดาหารมีคนจนเป็นศูนย์

ความเป็นไปได้ของการขับเคลื่อนคนจนเมืองเป็นศูนย์กลางในทัศนะของ นางสาวรรณี ตั้งปณิธานนท์ ในเขตเมืองใช้กลไกตลาดอินโดจีนเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของเมือง จึงจำเป็นต้องได้รับงบประมาณสนับสนุน (ภาพที่ 4.23)

ภาพที่ 4.23 ฉากทัศน์ของการพัฒนาเมืองมุกดาหาร

2.3) ครั้วเรือนยากจนในการสร้างอาชีพเพิ่มรายได้เพื่อพัฒนาโมเดลแก๊จนในอนาคต

โครงการวิจัยได้มีการดำเนินการสอบทานครั้วเรือนยากจน ทำให้ค้นพบกลุ่มเป้าหมาย ในระดับกลุ่มครั้วเรือนยากจนในการสร้างอาชีพเพิ่มรายได้เพื่อพัฒนาโมเดลแก๊จนในอนาคต จำนวน 84 ครั้วเรือน แต่เมื่อดำเนินงานปฏิบัติการ มีครั้วเรือนที่ให้ความสนใจ โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มครั้วเรือนยากจนในระบบฐานข้อมูล PPPConnex จำนวน 84 คน และกลุ่มครั้วเรือนผู้ที่สนใจเข้าร่วมจำนวน 162 ครั้วเรือน ทั้งนี้สามารถแบ่งครั้วเรือนยากจนในระบบฐานข้อมูล PPPConnex และครั้วเรือนทั่วไปที่เข้าร่วมการสนับสนุนความรู้และปฏิบัติการสร้างรายได้ ประกอบด้วย 1) อบรม 13 อาชีพ ได้แก่ ครั้วเรือนยากจนในระบบ 84 ครั้วเรือน และครั้วเรือนทั่วไป 86 ครั้วเรือน 2) แปรรูปกระจู้ ได้แก่ ครั้วเรือนยากจนในระบบ 30 ครั้วเรือน และครั้วเรือนทั่วไป 0 ครั้วเรือน 3) แปรรูปหม่อน ได้แก่ ครั้วเรือนยากจนในระบบ 25 ครั้วเรือน และครั้วเรือนทั่วไป 0 ครั้วเรือน และ 4) ค้าขาย/ตลาดแหกหมาน ได้แก่ ครั้วเรือนยากจน ในระบบ PPPConnex 0 ครั้วเรือน และครั้วเรือนทั่วไป 21 ครั้วเรือน (ตารางที่ 4.20)

ตารางที่ 4.20 ครั้วเรือนยากจนที่ได้รับการสนับสนุนความรู้และปฏิบัติการสร้างรายได้ในครั้วเรือน

กลุ่มครั้วเรือน ยากจน ในการสร้าง อาชีพ เพิ่มรายได้ใน ระบบ PPP Con next	ครั้วเรือนยากจนที่ได้รับการสนับสนุนความรู้และปฏิบัติการสร้างรายได้ในครั้วเรือน							
	แปรรูปกระจุ้		อบรม 13 อาชีพ*		ค้าขาย/ ตลาดแฮกมหานคร		แปรรูปหม่อน	
	ครั้วเรือน ยากจน ในระบบ	ครั้วเรือน ทั่วไป ที่สนใจ	ครั้วเรือน ยากจน ในระบบ	ครั้วเรือน ทั่วไป ที่สนใจ	ครั้วเรือน ยากจน ในระบบ	ครั้วเรือน ทั่วไป ที่สนใจ	ครั้วเรือน ยากจน ในระบบ	ครั้วเรือน ทั่วไป ที่สนใจ
84 ครั้วเรือน	30 ครั้วเรือน	-	84 ครั้วเรือน	86 ครั้วเรือน	-	21 ครั้วเรือน	25 ครั้วเรือน	-

หมายเหตุ 1 ครั้วเรือน เข้าร่วมอบรมอาชีพอย่างน้อย 3 เรื่อง

หลังจากกระบวนการสอบทานข้อมูลครั้วเรือนยากจน โครงการวิจัยจึงได้มีการดำเนินการสร้างอาชีพเพิ่มรายได้เพื่อพัฒนาโมเดลแก๊จนในอนาคค ดังนี้

1.การแปรรูปกระจุ้เพื่อสร้างรายได้

การสนับสนุนครั้วเรือนยากจนในการแปรรูปกระจุ้เพื่อสร้างรายได้จำนวน 20 ครั้วเรือน โดยการนำต้นทุนเดิมด้านเศรษฐกิจ คือ อาชีพการแปรรูปกระจุ้ ซึ่งครั้วเรือนยากจนมีความรู้เดิมอยู่แล้ว ผสมผสานกับความรู้ใหม่ในการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการซื้อวัตถุดิบ ความรู้ในการผลิตไส้เทียนให้ทนสภาพ แรงลมและแสงเทียนสามารถอยู่ได้นานไม่ดับง่าย นอกจากนั้นยังมีการค้นหาช่องทางตลาดแบบออเดอร์ในงานพิธีกรรมไหว้เจ้าแม่สองนาง ที่สั่งซื้อโดยเทศบาลเมืองมุกดาหาร และพิธีกรรมบูชาภาค 3 พิภพ ที่สั่งซื้อโดยสมาคมเครือข่ายเมืองสามธรรม รวมทั้ง 2 งาน มียอดสั่งซื้อกระจุ้ที่ 13,500 ชิ้น โดยได้มีการวิเคราะห์การผลิตกระจุ้ ด้วยเครื่องมือวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 4.22)

1.1) กระบวนการผลิต วัตถุดิบและอุปกรณ์จะมาจากนอกชุมชน ทำให้มีค่าใช้จ่ายในการซื้อหา แต่โครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดนฯ ได้มีความพยายามที่จะ ค้นหาและเลือกซื้อวัตถุดิบและอุปกรณ์จากช่องทางออนไลน์ ที่มีราคาถูกกว่าตลาดทั่วไป รวมถึงมีการซื้อ วัตถุดิบและอุปกรณ์

1.2) การแปรรูปกระจุ้ 13,500 ชิ้น มีครั้วเรือนยากจนเข้าร่วม 20 ครั้วเรือน มีรายได้จากการแปรรูปกระจุ้เฉลี่ย 7,519.5 บาทต่อครั้วเรือน ซึ่งการจะพัฒนาอาชีพการแปรรูปกระจุ้ในการเพิ่ม รายได้ให้กับครั้วเรือนยากจน แนวทางในอนาคตจะต้องออกแบบภาชนะที่เป็นเครื่องปั้นดินเผาที่จะ สร้างให้เกิดมูลค่าในสินค้าที่ไม่ใช่เพียงการลอยในน้ำเท่านั้น รวมถึงต้องค้นหาทางเลือกในการลดต้นทุนที่ใช้ เชื้อเพลิงทดแทนเทียนซึ่งจะมีราคาต้นทุนที่ถูกกว่า ส่วนไส้เทียนอาจจะเพิ่มการกระจายรายได้ให้กับคนที่ สนใจ ตลอดจนอาจจะต้องขยายผลความรู้ในการแปรรูปกระจุ้ให้กับครั้วเรือนยากจนที่สนใจ และต้องค้นหา ช่องทางตลาดที่หลากหลาย เช่น งานประเพณีต่าง ๆ ตลอดทั้งปี ซึ่งเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมของเทศบาล เมืองมุกดาหาร หรือการจำหน่ายเป็นของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามา สนับสนุนตามนโยบายหรือแผนงานของภาคราชการหรือภาคประชาสังคม เพื่อให้สามารถจำหน่ายกระจุ้ได้ ตลอดทั้งปี

1.3) ช่องทางตลาด โครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดน ฯ ได้สร้างอาชีพและรายได้ให้กับครัวเรือนยากจนจำนวน 20 ครัวเรือน โดยการเชื่อมโยงต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ชุมชนเมืองในเขตเทศบาลมีอยู่ คือ การพัฒนาช่องทางตลาดออเดอร์กระจุ ในประเพณีบุญกฐิน น้ำบุนานาค 3 พิภพ โดยความร่วมมือของสมาคมเครือข่ายเมืองสามธรรม และประเพณีไหว้เจ้าแม่สองนาง โดยความร่วมมือของสำนักงานเทศบาลเมืองมุกดาหาร

ตารางที่ 4.21 วิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าสามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้กับครัวเรือนยากจน

กระบวนการผลิต	กระบวนการแปรรูป	ช่องทางตลาด
ลดต้นทุนค่าใช้จ่ายกระบวนการผลิตลงได้ 6,750	ลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในกระบวนการแปรรูปลงได้ 22,950 บาท	เฉลี่ยเป็นกำไรสุทธิจำนวน 7,522.50 บาทต่อครัวเรือน

ภาพที่ 4.24 การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าและมูลค่าของกระจุบูชาพระเจ้า

2.4) การพัฒนาอาชีพทำมาหากินเพื่อสร้างรายได้

นอกจากการพัฒนาอาชีพการแปรรูปกระจุ ประธานชุมชน 20 ชุมชน ได้มีการสอบถามความต้องการฝึกอาชีพเสริมจากกลุ่มเป้าหมายครัวเรือนยากจน จึงมีการนำเสนออาชีพที่ต้องการฝึกอบรมจำนวน 13 อาชีพ ได้แก่ ความรู้ดินปลูกและปุ๋ยชีวภาพ จำนวนผู้เข้าร่วม 30 ครัวเรือน ความรู้แปรรูปข้าวแต่น้ำแดงโม จำนวนผู้เข้าร่วม 30 ครัวเรือน ความรู้แปรรูปข้าวแต่น้ำไบหม่อน จำนวนผู้เข้าร่วม 60 ครัวเรือน ความรู้แปรรูปขนมหมากเบ็ง จำนวนผู้เข้าร่วม 60 ครัวเรือน ความรู้แปรรูปเนื้อโคขุนหนองสูงแดดเดียว จำนวนผู้เข้าร่วม 30 ครัวเรือน ความรู้แปรรูปขนมจีบ จำนวนผู้เข้าร่วม 60 ครัวเรือน ความรู้แปรรูปซาลาเปา จำนวนผู้เข้าร่วม 60 ครัวเรือน ความรู้แปรรูปขนมบ้าบิ่นหม่อน จำนวนผู้เข้าร่วม 30 ครัวเรือน ความรู้แปรรูปขนมทองม้วนหม่อน จำนวนผู้เข้าร่วม 30 ครัวเรือน ความรู้แปรรูปชาใบหม่อน จำนวนผู้เข้าร่วม 30 ครัวเรือน ความรู้แปรรูปชาชบาเมเปิ้ล จำนวนผู้เข้าร่วม 30 ครัวเรือน ความรู้ประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ จำนวนผู้เข้าร่วม 30 ครัวเรือน และความรู้บาร์ิสต้า จำนวนผู้เข้าร่วม 30 ครัวเรือน ซึ่งผู้เข้าร่วม 1 ครัวเรือน จะผ่านการอบรมอาชีพไม่น้อยกว่า 3 เรื่อง การอบรมอาชีพทั้ง 13 อาชีพ ได้มีการค้นหาผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้กับครัวเรือนยากจน ใน 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 ค้นหาจากผู้รู้

ในชุมชนที่มีต้นทุนความรู้ เช่น ความรู้แปรรูปชั้นหมากเบ็ง ความรู้แปรรูปเนื้อโคขุนหนองสูงแดดเดียว ความรู้แปรรูปชาชาเมเปิ้ล ความรู้แปรรูปข้าวแต่น้ำแตงโม ความรู้แปรรูปข้าวแต่น้ำใบหม่อน ความรู้แปรรูปขนมบ้าบิ่นหม่อน ความรู้แปรรูปขนมทองม้วนหม่อน และความรู้ประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ และรูปแบบที่ 2 ค้นหาจากผู้ประกอบการเจ้าของกิจการในเทศบาลเมืองมุกดาหารโดยตรง เช่น ความรู้ดินปลูกและปุ๋ยชีวภาพ ความรู้แปรรูปขนมจีบ ความรู้แปรรูปซาลาเปา และความรู้บาร์สต้า

หลังจากมีการอบรมความรู้การประกอบอาชีพ 13 อาชีพ มีทั้งครัวเรือนยากจนที่ไม่ได้นำความรู้ไปใช้จริง และมีครัวเรือนยากจนที่นำความรู้จากการอบรมไปใช้จริง เพื่อสร้างรายได้และลดต้นทุนในการประกอบอาชีพ ดังนี้

1) ความรู้ดินปลูกและปุ๋ยชีวภาพ มีครัวเรือนยากจนจำนวน 25 ครัวเรือน รวมกลุ่มกันผลิตดินปลูกและปุ๋ยชีวภาพ เพื่อใช้ปรับปรุงบำรุงดินในการปลูกหม่อนใบ ปลูกดาวเรือง และปลูกผักสวนครัวเรือน ในพื้นที่แปลงรวมของชุมชน สาเหตุที่ครัวเรือนยากจนนำความรู้เรื่องดินปลูกและปุ๋ยชีวภาพไปใช้ เพราะช่วยลดต้นทุนในการซื้อดินปลูกและปุ๋ยชีวภาพ รวมถึงการใช้ดินปลูกช่วยให้พืชเจริญเติบโตได้ดีกว่าการไม่มีการปรับปรุงดินหรือใส่ดินปลูก

2) ความรู้แปรรูปข้าวแต่น้ำแตงโม ไม่มีครัวเรือนยากจนนำไปประกอบอาชีพ เนื่องจากมีขั้นตอนและวิธีการทำที่ยุ่งยาก

3) ความรู้แปรรูปข้าวแต่น้ำใบหม่อน ไม่มีครัวเรือนยากจนนำไปประกอบอาชีพ เนื่องจากมีขั้นตอนและวิธีการทำที่ยุ่งยาก

4) ความรู้แปรรูปชั้นหมากเบ็ง มีครัวเรือนยากจนจำนวน 2 ครัวเรือน ที่นำความรู้ไปประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ โดยขายบริเวณหน้าบ้านตนเอง เปิดขายทุกวัน ซึ่งเป็นการต่อยอดอาชีพเดิมที่ขายเพียงพวงมาลัย นอกจากนั้นยังมีครัวเรือนยากจนจำนวน 19 ครัวเรือน ที่มีการนำความรู้ไปใช้เพื่อช่วยงานบุญประเพณีของชุมชน แต่ไม่ได้ทำจำหน่าย เนื่องจากไม่มีเวลาและไม่มีเงินใช้สำหรับแปรรูปชั้นหมากเบ็งและบายศรีพญานาค

5) ความรู้แปรรูปเนื้อโคขุนหนองสูงแดดเดียว ไม่มีครัวเรือนยากจนนำไปประกอบอาชีพ เนื่องจากเนื้อโคขุนมีราคาแพง ส่วนใหญ่นำไปประกอบอาหารภายในครัวเรือน

6) ความรู้แปรรูปขนมจีบ มีครัวเรือนยากจนจำนวน 1 ครัวเรือน ที่นำความรู้ไปประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ ตลาดนัดแฮกหวาน เนื่องจากเป็นความสนใจส่วนตัว และเมื่อนำไปจำหน่ายแล้วสร้างรายได้ได้จริง

7) ความรู้แปรรูปซาลาเปา ไม่มีครัวเรือนยากจนนำไปประกอบอาชีพ เนื่องจากมีขั้นตอนและวิธีการทำที่ยุ่งยาก

8) ความรู้แปรรูปขนมบ้าบิ่นหม่อน มีครัวเรือนยากจนจำนวน 1 ครัวเรือน ที่นำความรู้ไปประกอบอาชีพ แต่ไม่ได้จำหน่ายเป็นประจำ จะทำตามออเดอร์ลูกค้า เมื่อมีการจัดประชุมสัมมนา

9) ความรู้แปรรูปขนมทองม้วนหม่อน มีครัวเรือนยากจนจำนวน 1 ครัวเรือน ที่นำความรู้ไปประกอบอาชีพ แต่ไม่ได้จำหน่ายเป็นประจำ จะทำตามออเดอร์ลูกค้า เมื่อมีการจัดประชุมสัมมนา

10) ความรู้แปรรูปชาใบหม่อน มีครัวเรือนยากจนจำนวน 1 ครัวเรือน ที่นำความรู้ไปประกอบอาชีพ โดยมีการจำหน่ายในงานประชุมสัมมนา และจำหน่ายที่บ้าน

11) ความรู้แปรรูปชาชาเมเปิ้ล มีครัวเรือนยากจนจำนวน 1 ครัวเรือน ที่นำความรู้ไปประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ ตลาดนัดแฮกหวาน

12) ความรู้ประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ มีครัวเรือนยากจนจำนวน 2 ครัวเรือน ที่นำความรู้ไปประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ โดยเปิดร้านขายดอกไม้จันทน์

13) ความรู้บาร์ิสต้า มีครัวเรือนยากจนจำนวน 1 ครัวเรือน ที่เข้าอบรมคอร์ส บาร์ิสต้าแล้วสามารถนำไปสร้างรายได้จริง โดยมีการเปิดร้านกาแฟเล็ก ๆ กับครอบครัวในพื้นที่บ้าน ทำให้ไม่มีค่าเช่าชื่อร้าน 8/2 House Coffee เปิดขายเป็นเวลาเปิด 3 เดือน ได้การตอบรับลูกค้าค่อนข้างดี เริ่มมีลูกค้าประจำ ขายกาแฟ ขนม และเครื่องดื่มอื่นควบคู่ ช่วงเวลาที่ขายดี คือ ช่วงเที่ยงเพราะมีกลุ่มลูกค้าหน่วยงานราชการ และเอกชน แวะมาอุดหนุน รายได้วันละ 800 - 1,000 บาท (ตารางที่ 4.22)

ตารางที่ 4.22 แสดงผลการอบรมความรู้ในการประกอบอาชีพ 13 อาชีพ ให้กับครัวเรือนยากจน

ความรู้สำหรับการอบรม	กลุ่มเป้าหมายครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมกิจกรรม (ครัวเรือน)	กลุ่มเป้าหมายครัวเรือนยากจนที่นำความรู้ไปปฏิบัติ (ครัวเรือน)	สถานที่ที่นำความรู้ไปปฏิบัติ	จำนวนครัวเรือนที่ปฏิบัติการสร้างรายได้จริง (ครัวเรือน)	รายได้ที่เกิดขึ้น (บาท/ครัวเรือน/เดือน)	รายจ่ายที่ลดลง (บาท/ครัวเรือน/เดือน)
ความรู้ดินปลูกและปุ๋ยชีวภาพ	30	25	แปลงรวม	25	-	50
ความรู้แปรรูปข้าวแต่น้ำแดง	30	-	ไม่มี	-	-	-
ความรู้แปรรูปข้าวแต่น้ำหอม	60	-	ไม่มี	-	-	-
ความรู้แปรรูปขนมหมากเบ็ง	60	2	หน้าบ้าน	2	800	-
ความรู้แปรรูปเนื้อโคขุนหนองสูงแดดเดียว	30	-	ไม่มี	-	-	-
ความรู้แปรรูปขนมจีบ	60	1	ตลาดนัดแอกทาน	1	600	-
ความรู้แปรรูปซาลาเปา	60	-	ไม่มี	-	-	-
ความรู้แปรรูปขนมบ้าบิ่น	30	1	งานประชุม	1	16	-
ความรู้แปรรูปขนมทองม้วน	30	1	งานประชุม	1	30	-
ความรู้แปรรูปชาใบหม่อน	30	1	งานประชุม/ที่บ้าน	1	478	-
ความรู้แปรรูปชาชาเบมเปิ้ล	30	1	ตลาดนัดแอกทาน	1	100	-

ความรู้ประดิษฐ์ ดอกไม้จันทน์	30	2	ร้านตนเอง	2	400	-
ความรู้บาร์ستا	30	1	ร้านตนเอง	1	3,200 ถึง 4,000	-

2.5) การสร้างเศรษฐกิจฐานรากด้วยตลาดนัดแหกหมานพื้นที่แห่งการเรียนรู้ทุกช่วงวัย

ตลาดนัดแหกหมานด้วยกลไก Local enterprise เป็นกลยุทธ์ตลาดที่ใช้ชุมชนเป็นฐานในพื้นที่เมือง เน้นการซื้อขายในพื้นที่เทศบาลเมืองมุกดาหาร 34 ชุมชน มีกระบวนการแปรรูปสินค้า การรวมตัวเป็นเครือข่าย การใช้และบริหารจัดการทรัพยากรพื้นที่สาธารณะในพื้นที่ การบริหารจัดการตลาดและกิจกรรมส่งเสริมตลาด สร้างเศรษฐกิจฐานรากจากชุมชน โดยเปิดโอกาสและสร้างช่องทางให้คนในเมืองมุกดาหารมีพื้นที่ในการสร้างรายได้ตลอดจนเป็นพื้นที่กลางสำหรับคนทุกช่วงวัยเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกันพัฒนาพื้นที่เมืองชายแดนที่มีการผสมผสานวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละชาติพันธุ์จากฐานทุนวัฒนธรรม ทุนและศักยภาพของครัวเรือนยากจน ทุนทางสังคมเมืองมุกดาหาร สร้างพื้นที่แห่งความร่วมมือและสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของแต่ละภาคีในการเปิดและบริหารจัดการตลาดนัดแหกหมาน ตลอดระยะเวลา 4 เดือน มีผู้เข้าร่วมเรียนรู้รวมทั้งสิ้นประมาณ 1,800 – 3,476 คน รายได้รวมของผู้จำหน่ายสินค้าจำนวน 21 คน เดือนธันวาคม 91,095 บาท เดือนมกราคม 135,879 บาท เดือนกุมภาพันธ์ 196,818 บาท และเดือนมีนาคม 205,545 บาท เฉลี่ยรายได้รายครัวเรือนจำนวน 2,000 – 14,000 บาทต่อเดือน สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยรวมเท่ากับ 2,520,615 บาท ภาคีที่เข้าร่วมหนุนเสริมการทำงานประกอบไปด้วย 1) หน่วยงานราชการ คือ สำนักงานเทศบาลเมืองมุกดาหาร สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (นครพนม) สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมุกดาหาร สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดมุกดาหาร วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร โรงเรียนอนุบาลมุกดาหาร โรงเรียนนวมินทร์ โรงเรียนมุกดาวิทย โรงเรียนนาโสก โรงเรียนบ้านชะโนดน้อย 2 ดงหลวง โรงเรียนนิคมคำสร้อย 2) หน่วยงานเอกชน ได้แก่ สมาคมเครือข่ายมุกดาหาร เมืองสามธรรม สมาคมการค้าท่องเที่ยวมุกดาหาร โรงเรียนอนุบาลบ้านเด็ก สื่อมวลชนสาธารณะ และ 3) ประชาชน คือ ชุมชน ร้านค้า ร้านอาหาร ใน 34 ชุมชน เด็ก เยาวชน ผู้ปกครอง กลุ่มคอสเพลย์ กลุ่มกลองจิงนาโสก กลุ่มกลองยาวหนองสูง หมอลำบุญล้อมและคณะ หมอลำบ้านโนนสวรรค์กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มลีลาศ กลุ่มดนตรีไทย และผู้บริโภคในเทศบาลเมืองมุกดาหาร ด้วย กิจกรรมหลักดังนี้ 1) การจำหน่ายสินค้าของชุมชนใน 34 ชุมชน 2) ชุมกิจกรรมการเรียนรู้ Arts Space ของเด็ก เยาวชน และผู้ปกครอง 3) การส่งเสริมตลาดด้วยธีมประเพณีแต่ละสัปดาห์ และ 4) การส่งเสริมตลาดพื้นที่การเรียนรู้กลาง ได้แก่ การเสวนา การแสดงศิลปะ หรือการประกวด ซึ่งรายละเอียดดังแสดงในรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการดำเนินการวิจัยภายใต้วัตถุประสงค์การดำเนินการวิจัย 3 ข้อ ดังนี้ ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Provincial Poverty Alleviation Operating System : PPAOS) และพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อเพิ่มโอกาสของการเข้าถึงพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำได้อย่างตรงจุดและเหมาะสมกับบริบทในชุมชนบทบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนาและยกระดับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ (Area Based University) และสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชนบทบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” และข้อที่ 3 เพื่อสร้างแพลตฟอร์มกลไกการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคีเพื่อขจัดความยากจนระดับจังหวัด สำหรับแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำ โดยใช้วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรมที่ประกอบด้วย ระบบค้นหาสอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจน ระบบส่งต่อช่วยเหลือ และระบบติดตามประเมินผล ในชุมชนบทบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด”

5.1 สามารถสรุปผลการดำเนินงาน ได้ดังนี้

5.1.1 การยกระดับระบบฐานข้อมูลด้วยระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ ด้วยการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนจำนวน 3,709 ครัวเรือน จำนวนผู้ที่เข้าร่วมในโมเดลแก้จนทั้งสิ้นจำนวน 988 ครัวเรือน 988 คน ด้วยจำนวนองค์ความรู้/เทคโนโลยี/นวัตกรรม จำนวน 40 ชิ้น สามารถยกระดับอาชีพผ่านนวัตกรรมพร้อมใช้ จำนวน 988 คน เกิดผู้ประกอบการจำนวน 48 คน ในการขับเคลื่อนธุรกิจท้องถิ่น (Local Business) และได้มีการพัฒนา Area research manager จำนวน 16 คน และ Area development manager จำนวน 177 คน เกิดการช่วยเหลือส่งต่อและติดตาม Feedback Loop 100 %

5.1.2 การทำงานแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยอำเภอนิคมคำสร้อยแซนด์บ็อกซ์ที่มีการขับเคลื่อนโมเดลแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยกลไกความร่วมมือของนายอำเภอนิคมคำสร้อย การยกระดับและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ควบคู่การจับคู่ร่วมกับภาคธุรกิจคือบริษัทจุลไหมไทยจำกัด ที่มีแนวคิดการทำงานร่วมกับชุมชนแบบมีธรรมาภิบาลบนฐานคิดสร้างโอกาสให้กับชุมชนและคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นหุ้นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน Pro-poor value chain และสร้างมูลค่าเพิ่มห่วงโซ่การผลิตของหม่อนไหม บริษัทมีการรับซื้อแบบประกันราคาในกับกลุ่มเกษตรกรและมีการส่งออกต่างประเทศ ด้วยแนวคิดการยกระดับแบบทวีคูณมูลค่าทางเศรษฐกิจบนฐานเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้น 0.57 – 15 เท่าของมูลค่าเดิม ด้วยกระบวนการแปรรูปมูลค่าของผลิตภัณฑ์จากส่วนต่าง ๆ ของหม่อน ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรมตลอดห่วงโซ่การผลิตจำนวน 933 ครัวเรือน และสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ 6,043,760.00 บาท/ปี

5.1.3 กลไกการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคีเพื่อขจัดความยากจนระดับจังหวัด สำหรับแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยเครื่องมือ Poverty Forum มีการจัดกระบวนการสู่การสร้างความร่วมมือทั้งในกระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนเป้าหมายและโมเดลแก้จนสร้างความเป็นเจ้าของ

ร่วมในข้อมูลและงานปฏิบัติการและกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากผู้ปฏิบัติงานหลักสู่โค้ชในกระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจน ด้วยกระบวนการยกระดับการทำงานเพื่อการเตรียมความพร้อมในกลยุทธ์ Exit Strategy

5.1.4 มุกดาหารเมืองแห่งการเรียนรู้ด้วยกลไกสภาคนเมืองสามธรรม ผ่านกระบวนการทำงานรูปแบบ Collaborative Governance มีความสำคัญในการพัฒนาและเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาหรือสร้างนโยบายที่เหมาะสมต่อสังคมบนฐานมุกดาหารเมืองแห่งชายแดน เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone: SEZ) เมืองสามธรรม (ธรรมะ ธรรมชาติ วัฒนธรรม) โดยกลไกการทำงานในระดับพื้นที่ ทั้ง Area Manager, Area Research Manager และ Area Development Manager เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานประกอบไปด้วย 1) การจัดเวทีพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ เช่น สภาเมืองมุก เป็นต้น และ 2) การจัดเวทีการพูดคุยอย่างเป็นทางการ เช่น เวทีเสวนาพัฒนาเมืองมุกดาหาร เป็นต้น เพื่อการสร้างกระบวนการทัศน์การพัฒนาจังหวัดมุกดาหารร่วมกันในระยะ 10 ปีข้างหน้า

5.1.5 นิคมคำสร้อยแซนด์บ็อกซ์ มีกระบวนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ 1) การวิจัย 2) การพัฒนา และ 3) การขับเคลื่อนทางสังคม โดยมีรายละเอียดในแต่ละกระบวนการดังนี้ 1) การวิจัย (Research) กระบวนการพัฒนาระบบฐานข้อมูล PPAOS ที่ถูกต้อง แม่นยำ ยอมรับร่วมแบบพหุภาคีที่สร้างความเป็นเจ้าของร่วมของข้อมูลและพัฒนา Area Research Manager และ Area Development Manager ผ่านกลไกระบบนิเวศของสถาบันการศึกษาในพื้นที่ 2) การพัฒนา (Development) กระบวนการพัฒนาศักยภาพและทักษะการส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายบนฐานทุนการดำรงชีพ ศักยภาพ บริบท และความพร้อมของครัวเรือนเป้าหมายด้วยกระบวนการ Empowerment เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเป็นส่วนหนึ่งของ Pro-poor value chain และโครงข่ายความมั่นคงทางสังคม ร่วมกับการพัฒนาโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (U2T) การกิจร่วมของกระทรวง อว. ส่วนหน้า และ 3) การขับเคลื่อนทางสังคม (Social Movement) การขับเคลื่อนทางสังคมครั้งนี้มีการดำเนินงานผ่าน One data One plan ของยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดมุกดาหารด้วยกลไกและกระบวนการทำงานแบบพหุภาคีด้วยพลังการขับเคลื่อนผ่านกลไกผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร ด้วยการสร้างการรับรู้และการยอมรับร่วมกันในระดับพื้นที่ ตำบล อำเภอ และ จังหวัด ด้วยกระบวนการทำงานใน 3 ส่วนหลักนี้ จะถูกถอดบทเรียนสู่การขยายผลการดำเนินงานในอำเภออื่น ๆ ต่อไป

5.1.6 การใช้ที่ดินแปลงรวมในเขตนิคมสร้างตนเองมีการจัดการแปลงรวมหรือการใช้ที่ดินขนาดใหญ่และเป็นที่ดินของรัฐ โดยสำนักงานนิคมสร้างตนเองคำสร้อยให้ครัวเรือนยากจนเป้าหมายได้เข้าไปปลูกหม่อนในพื้นที่ของนิคมสร้างตนเองคำสร้อยจัดสรรที่ดินให้จำนวน 83 ไร่ เกิดผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จำนวน 617 ครัวเรือน มีรายได้เพิ่มขึ้น 3,000 – 4,000 บาท/เดือน/ครัวเรือน

5.1.7 โมเดลการแก้ไขปัญหาความยากจนในเขตเทศบาลเมือง ในรูปแบบตลาดนัดแฮกหมานสกายแลป และเครือข่ายคุ้มครองทางสังคม มีความจำเป็น เป็นอย่างมากในการออกแบบการทำงานของครัวเรือนคนจนเป้าหมายร่วมกับกลุ่มผู้มีเจตนาดีเนื่องจากข้อจำกัดที่หลากหลายของกลุ่มเป้าหมายและการออกตลาดด้วยตนเองเป็นข้อจำกัดอย่างมากของกลุ่มครัวเรือนยากจน ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรมตลอดห่วงโซ่การผลิตจำนวน 665 คน และสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ 2,520,615 บาท และเกิดรูปธรรมแก้จนกับกลุ่มครัวเรือนยากจน 3 กลุ่ม ในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองมุกดาหารประกอบด้วย 1) กลุ่มคอยรับการช่วยเหลือ ได้แก่ การแก้ไขบ้านทรุดโทรม การช่วยเหลือทุนการศึกษา การช่วยเหลือผู้สูงอายุ ระยะฟุ้งฟิง การช่วยเหลือให้ได้สิทธิบัตรคนพิการ แบ่งสรรปันสุขน้ำดื่ม และโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตครัวเรือนสกายแลป 2) กลุ่มพัฒนาชีพสร้างรายได้ การแปรรูปกระจุ๋ การแปรรูปใบหม่อน การอบรมพัฒนาอาชีพ 13 อาชีพ และการสร้างช่องทางตลาดนัดแฮกหมาน และ 3) กลุ่มยกระดับรายได้ ได้แก่ การนำเที่ยว

โดยสกายแลป การบริการส่งลูกค้าให้ร้านอาหาร การรับส่งอาหารให้ผู้บริโภค การให้บริการพื้นที่ติดป้ายโฆษณาข้างรถสกายแลป และกองทุนสวัสดิการชมรมสกายแลปที่มีเงินออมภายในกลุ่ม

5.1.8 การยกระดับกระบวนการค้นหาและสอบทานในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองมุกดาหาร สามารถยกระดับการทำงานผ่านกระบวนการ Focus group มุ่งเป้ากลุ่มบนฐานอาชีพสำคัญของกลุ่มเป้าหมายในชุมชนเมืองซึ่งช่วยลดระยะเวลาในการทำงานและค้นหากลุ่มเป้าหมายได้ตรงจุดสามารถพัฒนาอาชีพและรายได้ สามารถข้ามข้อจำกัดของพื้นที่เมืองที่ส่วนใหญ่เป็นประชากรแฝงต่างถิ่นที่ไม่มีชื่อในระบบทะเบียนบ้าน สร้างโอกาสในการเข้าถึงเส้นทางอาชีพใหม่ๆ ได้

5.1.9 การสร้างการยอมรับของข้อมูลระหว่างหน่วยงานฟังก์ชันต้องมีการออกแบบบนฐานคิดและตัวชี้วัดร่วม ซึ่งการทำงานในระยะถัดไปจะมีการออกแบบการเก็บข้อมูลในรายละเอียดประเด็นรายได้ให้สามารถเชื่อมโยงกับสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ เพื่อตอบโจทย์การเชื่อมโยงแบบ micro-macro linkage approach ในระดับฐานข้อมูลและปฏิบัติการแก่จันในระดับหน่วยงานฟังก์ชันสู่กลยุทธ์ Exit Strategy เมื่อต้องถอนตัวออกจากพื้นที่หรือสิ้นสุดงบประมาณวิจัย

5.2 ผลกระทบที่เกิดจากงานวิจัย

เกิดรูปธรรมความสำเร็จของการทำงานแบบพหุภาคีในระดับการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคีที่หลากหลายในการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่แต่สามารถส่งข้อเสนอในการแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับกลุ่มงานยุทธศาสตร์จังหวัดจนจังหวัดมุกดาหารสามารถอนุมัติกรอบงบประมาณเพื่อสนับสนุนตามแผนงานฯ ซึ่งเป็นแผนงานและโครงการที่รองรับการจัดสรรงบประมาณตามแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2566 เชื่อมโยงแผนพัฒนาจังหวัด/ยุทธศาสตร์ มูลค่ารวม 6,500,000 บาท ดังนี้

1. แผนยุทธศาสตร์จังหวัดด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านค้าการลงทุน งบประมาณ 2,000,000 บาท
2. แผนยุทธศาสตร์จังหวัดด้านการสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร 1,500,000 บาท
3. แผนยุทธศาสตร์จังหวัดด้านการพัฒนาขีดความสามารถบุคลากรและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว 1,000,000 บาท
4. แผนยุทธศาสตร์จังหวัดด้านการพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาจังหวัดในทุกมิติ 1,000,000 บาท
5. แผนยุทธศาสตร์จังหวัดด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ป้องกันและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 1,000,000 บาท

5.3 ข้อเสนอแนะต่องานวิจัย

การทำงานวิจัยแก้ไขปัญหาความยากจนตลอดระยะเวลา 4 ปี มีการปฏิบัติการและวิเคราะห์การดำเนินงานตลอดห่วงโซ่การผลิตและการตลาด แต่อย่างไรก็ตามยังพบช่องว่างของการปฏิบัติการวิจัยดังนี้

1. ผลลัพธ์ที่ได้รับการพัฒนายังไม่สามารถเข้าสู่ร้านค้าหรือ Modern Trade ได้จริงดังนั้นการทดลองตลาดร่วมกับร้านค้าหรือ Modern Trade เพื่อจัดจำหน่ายสินค้าหรือพัฒนาสินค้าอย่างต่อเนื่องตรงตามความต้องการของผู้บริโภคเป็นกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และต้องสามารถกระจายรายได้ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรม

2.การบริหารจัดการครัวเรือนยากจนเป้าหมายเข้าสู่ Pro-poor value chain ที่มีศักยภาพในการรับซื้อจริงใหม่ยังไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากการตลาดมีความต้องการมาก

3.การออกแบบการขยายผล ADM สู่ ADM Marketing ยังเป็นประเด็นที่ต้องพัฒนาต่อไปโดยให้นักศึกษาวิทยาลัยชุมชนเป็นฐาน

4.ประสิทธิผลของการบริหารจัดการครัวเรือนยากจนในการเข้าสู่โมเดลแก้จนของ ADM ยังเป็นข้อจำกัดกระบวนการโค้ชงานอย่างต่อเนื่องจึงมีความจำเป็น

5.4 ข้อเสนอแนะต่อแหล่งทุนวิจัย

กระบวนการออกแบบการโค้ชงานและสร้างระบบการเรียนรู้ร่วมกันของแพลตฟอร์มโครงการแก้ไขปัญหายากจนเป็นการหนุนงานนักวิจัยและนักวิชาการ ตลอดจนสามารถสร้างนักวิชาการทำงานวิจัยเชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามยังมีข้อความพัฒนาต่อยอดดังนี้

1.ระบบพัฒนาศักยภาพบุคลากร Area Development Manager ควรมีการอบรมเชิงปฏิบัติการใน 2 ส่วนหลักคือ ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ตลอดจนการติดตามผลการขยายผลการดำเนินงานของแกนนำ ADM ในการขยายผลการดำเนินงานในระดับพื้นที่ อีกทั้งการมีคู่มือการปฏิบัติงานอาจเป็นเครื่องมือช่วยที่ดียิ่ง

2.การวางแผนระบบการป้อนเข้าของข้อมูลในระบบ DSS อาจมีการวางแผนการคีย์ข้อมูลเป็นระยะ ๆ เพื่อลดการป้อนเข้าข้อมูลในช่วงท้ายของโครงการวิจัย ซึ่งมีความเร่งรัดและกดดันมีความเสี่ยงต่อความผิดพลาดสูง การวางแผนการจัดเก็บชุดข้อมูล (Datasets) เตรียมชุดข้อมูลก่อนป้อนเข้าระบบ DSS อาจเป็นสิ่งที่สามารถออกแบบได้ก่อนที่ระบบฐานข้อมูลจะพัฒนาเสร็จสิ้น

3.มหาวิทยาลัยเชิงพื้นที่มีบุคลากรไม่มากและความเชี่ยวชาญไม่หลากหลายกระบวนการหนุนเสริมงานในรูปแบบเฉพาะมีความจำเป็นและสำคัญเป็นอย่างมากเพื่อให้ผลงานวิจัยมีคุณภาพควบคู่กับการแก้ไขปัญหายากจนในระดับพื้นที่ด้วยกลไกมหาวิทยาลัยเชิงพื้นที่ (Tailor coaching approach)

ตารางที่ 5.1 เปรียบเทียบกับผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (Outcome) ที่ระบุไว้ในสัญญา

ประเภทผลผลิต	ผลผลิต	รายละเอียดของผลผลิต	จำนวน นำส่ง	หน่วยนับ
1. กำลังคน หรือ หน่วยงาน ที่ได้รับการ พัฒนาทักษะ	1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูก หม่อนแก้จนตำบลกกแดง อำเภอเนินขามศรีอยุธยา	1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกหม่อนแก้จน ตำบลกกแดง อำเภอเนินขามศรีอยุธยาได้รับ ความรู้เกี่ยวกับการปลูก การแปรรูป การ จัดการแปลงรวมตามมาตรฐาน GAP การตลาด	1	กลุ่ม วิสาหกิจ
	2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูก แปรรูปผลิตภัณฑ์หม่อนไหม สมุนไพรตำบลหนองสูงได้ อำเภอหนองสูง	2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกแปรรูป ผลิตภัณฑ์หม่อนไหมสมุนไพรตำบลหนองสูง ได้ อำเภอหนองสูง ได้รับรู้เกี่ยวกับการ ปลูก การแปรรูป การจัดการแปลงรวม GAP การตลาด	1	กลุ่ม วิสาหกิจ
	3) กลุ่มครัวเรือนยากจนเป่า และแรงงานยากจนที่ได้รับการ พัฒนาทักษะอาชีพ	3) คนจนเรือนยากจนเป่าและแรงงาน ยากจนได้รับความรู้เกี่ยวกับการแปรรูป บรรจุภัณฑ์ การตลาด	100	คน

ประเภทผลผลิต	ผลผลิต	รายละเอียดของผลผลิต	จำนวน นำส่ง	หน่วยนับ
2.ต้นฉบับบทความวิจัย (Manuscript)	ผลงานวิชาการ	1) บทความวิจัยเรื่อง การพัฒนาพื้นที่วิจัย เชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณา การพหุภาคีเพื่อขจัดความยากจนและสร้าง โอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัด มุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้ง จังหวัด” ระยะที่ 1	1	เรื่อง
		2) บทความวิชาการเรื่อง รูปแบบการ จัดการที่ดินแปลงรวมของรัฐเพื่อการแก้ไข ปัญหาความยากจนในจังหวัดมุกดาหาร	1	เรื่อง
3. หนังสือ	1) คู่มือปฏิบัติการแก่งจันใน พื้นที่เมืองชายแดนจังหวัด มุกดาหาร	1) คู่มือปฏิบัติการแก่งจันในพื้นที่เมือง ชายแดนจังหวัดมุกดาหาร ประกอบด้วย เนื้อหาในคู่มือ ได้แก่ การค้นหาและสอบ ทาน การส่งต่อความช่วยเหลือ การจัดทำ แผนชุมชน	1	เล่ม
	2) หลักสูตรนวัตกรรมแก่งจัน	2) หลักสูตรนวัตกรรมแก่งจัน ประกอบด้วย เนื้อหาในคู่มือ ได้แก่ พัฒนาบุคลากรใน พื้นที่ เพื่อกำกับ ติดตาม ดูแลครัวเรือน ยากจนเป้าหมาย	1	หลักสูตร
	3) หลักสูตรนักวิจัยวิจัยชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน	3) หลักสูตรนักวิจัยชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหา ความยากจน ประกอบด้วยเนื้อหาในคู่มือ ได้แก่ พัฒนาบุคลากรในพื้นที่ เพื่อให้เข้าใจ ถึงกระบวนการวิจัยชุมชน เช่น การสำรวจ ข้อมูล เก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผลข้อมูล และการจัดทำรายงาน	1	หลักสูตร
4. ต้นแบบผลิตภัณฑ์ หรือ เทคโนโลยี/ กระบวนการใหม่ หรือ นวัตกรรมทางสังคม	ต้นแบบผลิตภัณฑ์จากใบหม่อน	1) สารสกัดจากใบหม่อน	1	ผลิตภัณฑ์
		2) สารสกัดจากรากหม่อน	1	ผลิตภัณฑ์
		3) แชมพูใบหม่อน	1	ผลิตภัณฑ์
		4) สบู่ใบหม่อน	1	ผลิตภัณฑ์
		5) ชาใบหม่อน	1	ผลิตภัณฑ์
		6) อาหารสัตว์	1	ผลิตภัณฑ์
5. ทรัพย์สินทางปัญญา	-	-	-	-
6. เครื่องมือและ โครงสร้างพื้นฐาน	1) ระบบน้ำบาดาลด้วย พลังงานแสงอาทิตย์	ระบบบริหารจัดการน้ำบาดาลด้วยระบบสูบน้ำ พลังงานแสงอาทิตย์	1	ระบบ
	2) อาคารแปรรูปผลิตภัณฑ์ หม่อนที่ได้รับอนุญาตให้ใช้จาก สำนักงานนิคมสร้างตนเองคำ สร้อย	พัฒนาอาคารแปรรูปผลิตภัณฑ์หม่อนที่ ได้รับอนุญาตให้ใช้จากสำนักงานนิคมสร้าง ตนเองคำสร้อย	1	หลัง

ประเภทผลผลิต	ผลผลิต	รายละเอียดของผลผลิต	จำนวน นำส่ง	หน่วยนับ
7. ฐานข้อมูล ระบบ และกลไก หรือ มาตรฐาน	1) แพลตฟอร์ม PPAOS	แพลตฟอร์มบริหารจัดการความยากจนแบบเบ็ดเสร็จ และแม่นยำระดับจังหวัด (Provincial Poverty Alleviation Operating System: PPAOS) ระบบค้นหาสอบถาม เพื่อให้ได้ระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนที่ ได้รับการยอมรับ มีความเป็นเจ้าของข้อมูล ในพื้นที่ นำไปสู่การบูรณาการส่งต่อความ ช่วยเหลือและออกแบบพัฒนาโมเดลแก้จน (Operating Model) ในการแก้ไขความ ยากจนอย่างเป็นรูปธรรมในระดับจังหวัด	1	แพลตฟอร์ม
	2) ระบบ Decision Support System (DSS)	ระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) ระบบ ที่สามารถจัดการข้อมูลตั้งแต่การรวบรวม และตรวจสอบข้อมูล การประมวลผลข้อมูล รวมถึงการดูแลรักษาข้อมูล เพื่อให้ได้ สารสนเทศที่ถูกต้องและทันต่อความ ต้องการของผู้ใช้ และผู้ใช้งานนำ สารสนเทศที่ได้ไปประกอบการตัดสินใจได้ อย่างมีประสิทธิภาพ	1	ระบบ

ประเภทผลผลิต	ผลผลิต	รายละเอียดของผลผลิต	จำนวน นำส่ง	หน่วยนับ
	3) ระบบ PPPConnex	ระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัด (Practical Poverty Provincial Connex : PPPConnex) เป็นระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนจากการค้นหาและสอบถามข้อมูลในพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม โดยใช้การสำรวจและประเมินผลตามแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework : SLF) ครอบคลุมมิติ ทุนมนุษย์ ทุนเศรษฐกิจ ทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ และทุนสังคม มีข้อมูลการวิเคราะห์ปัญหาและฐานทุนครัวเรือนยากจน เพื่อช่วยออกแบบการแก้ปัญหาให้ได้อย่างเหมาะสมที่สอดคล้องกับสถานะความยากจนหลายครัวเรือน โดยสามารถใช้ระบุปัญหาความยากจนในระดับรายคน รายครัวเรือน ท้องถิ่น/ท้องที่ หรือปัญหาความยากจนหลายประเด็น ซึ่งทำให้การแก้ปัญหาตรงกับกลุ่มเป้าหมายมากขึ้นและสามารถออกแบบนโยบาย โครงการในการแก้ปัญหาให้ตรงกับความต้องการหรือสภาพปัญหาได้	1	ระบบ
	4) Mukdahanpoverty.com	Mukdahanpoverty.com เป็นระบบฐานข้อมูลครัวเรือนยากจน และระบบติดตามตรวจสอบการช่วยเหลือ (Feedback Loop) ในจังหวัดมุกดาหาร	1	ระบบ
	5) Application Job Muk	Application Job Muk เป็นฐานข้อมูลแรงงานหรือตลาดแรงงานครัวเรือนยากจนที่มีทักษะอาชีพในด้านต่าง ๆ ที่สามารถรับงานหรือจ้างงานเป็นครั้งคราว	1	ฐานข้อมูล
8. เครือข่าย	1) นายอำเภอนิคมคำสร้อย	นายอำเภอนิคมคำสร้อย หนุนเสริมให้แนวทางการขับเคลื่อนพื้นที่แก้งนเป้าหมาย ร่วมกำหนดแผนปฏิบัติการแก้งนในพื้นที่	1	แผนแก้งน
	2) นายอำเภอหนองสูง	นายอำเภอหนองสูง ให้การสนับสนุนพื้นที่แปลงรวมปลูกหม่อน จำนวน 3 ไร่	1 3	แผนแก้งน ไร่

ประเภทผลผลิต	ผลผลิต	รายละเอียดของผลผลิต	จำนวน นำส่ง	หน่วยนับ
	3) นายอำเภอเมืองมุกดาหาร	นายอำเภอเมืองมุกดาหาร สนับสนุนร่วมวิเคราะห์พื้นที่เป้าหมาย หนุนเสริมให้แนวทางการขับเคลื่อนพื้นที่แก่งน้าเป้าหมาย	1	แผนแก่งน้า
	4) สำนักงานเกษตรอำเภอหนองสูง	สนับสนุนอาคารแปรรูปหม่อน จำนวน 1 หลัง สนับสนุนด้านองค์ความรู้และทักษะเรื่องการปลูกพืช (หม่อน) ที่เหมาะสมในสภาพพื้นที่	1 1	หลัง องค์ความรู้
	5) สำนักงานเกษตรอำเภอนิคมน้ำคำสร้อย	สนับสนุนด้านองค์ความรู้และทักษะเรื่องการปลูกพืช (หม่อน) ที่เหมาะสมในสภาพพื้นที่	1	องค์ความรู้
	6) สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองมุกดาหาร	สนับสนุนสนับสนุนด้านองค์ความรู้และทักษะเรื่องการปลูกพืช (หม่อน) ที่เหมาะสมในสภาพพื้นที่	1	องค์ความรู้
	7) สำนักงานนิคมสร้างตนเองคำสร้อย	สนับสนุนที่ดินแปลงรวม จำนวน 83 ไร่ และสนับสนุนกองทุนสวัสดิการผู้มีรายได้น้อยและผู้สูงอายุ จำนวน 29 ทุน ทุนละ 3,000 บาท และทุนประกอบอาชีพผู้มีรายได้น้อย จำนวน 25 ทุน ทุนละ 3,000 บาท	83	ไร่
	8) สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนิคมน้ำคำสร้อย	ส่งเสริมองค์ความรู้และสนับสนุนยกระดับมาตรฐานสินค้าที่ผลิตจากหม่อนในพื้นที่	1	องค์ความรู้
	9) ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์จังหวัดอำนาจเจริญ	ส่งเสริมองค์ความรู้ในการผลิตหม่อนเป็นอาหารสัตว์	1	องค์ความรู้
	10) สภาองค์กรชุมชนตำบลกกแดง	ส่งเสริมองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาเดิมในการปลูกหม่อนเพื่อส่งเสริมเป็นพืชหลักกับพื้นที่ครัวเรือนยากจนเป้าหมาย	1	องค์ความรู้
	11) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว)	องค์ความรู้นวัตกรรมด้านมาตรฐานโรงงานกฎหมายเกี่ยวกับโรงงาน มาตรฐานแปลงปลูก มาตรฐานสินค้า ให้กับกลุ่มสมาชิก	1	องค์ความรู้
	12) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร (มทร.)	องค์ความรู้ด้านงานวิจัยและเทคโนโลยีเพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมการผลิตสินค้าจากหม่อนในพื้นที่ (อาหารคนและอาหารสัตว์)	3	องค์ความรู้
	13) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมสายใยนิคมคำสร้อย ตำบลกกแดงอำเภอนิคมน้ำคำสร้อย	องค์ความรู้เรื่องการปลูกหม่อน ด้านการตลาด และคุณภาพการปลูกหม่อนให้ได้มาตรฐานสู่ตลาดต่างประเทศ	2	องค์ความรู้
	14) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไต่บ้านอินดี ตำบลหนองสูง อำเภอหนองสูง	องค์ความรู้ ด้านการตลาด และการผลิตหม่อนคุณภาพหม่อนคุณภาพสูง ให้ได้มาตรฐานสู่ตลาดต่างประเทศ	1	องค์ความรู้
	15) ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯมุกดาหาร	องค์ความรู้ด้านการปลูกและแปรรูปหม่อนและพันธุ์ต้นหม่อนกับเกษตรกรครัวเรือน	1	องค์ความรู้

ประเภทผลผลิต	ผลผลิต	รายละเอียดของผลผลิต	จำนวน นำส่ง	หน่วยนับ
		ยากจน		
	16) สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ	การแปรรูปหม่อนและระบบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์	1	องค์ความรู้
9. การลงทุนวิจัยและนวัตกรรม	เกิดนวัตกรรม จำนวน 3 นวัตกรรม ได้แก่ 1) นวัตกรรมการผลิตอาหารคนจากหม่อน 2) นวัตกรรมการผลิตอาหารสัตว์จากหม่อน 3) นวัตกรรมการผลิตเครื่องสำอางจากหม่อน 4) นวัตกรรมการแปรรูปหม่อนและระบบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์	1) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร (มทร.) สนับสนุนองค์ความรู้ด้านงานวิจัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมการผลิตอาหารคนจากหม่อน 2) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร (มทร.) สนับสนุนองค์ความรู้ด้านงานวิจัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมการผลิตอาหารสัตว์จากหม่อน 3) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว) สนับสนุนองค์ความรู้ด้านงานวิจัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมการผลิตเครื่องสำอางจากหม่อน 4) สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติสนับสนุนองค์ความรู้ด้านงานวิจัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมการแปรรูปหม่อนและระบบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์	1	นวัตกรรม
			1	นวัตกรรม
			1	นวัตกรรม
			1	นวัตกรรม
10. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy Recommendation) และมาตรการ (Measures)	1) แผนพัฒนาจังหวัด Mukdahan ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570 2) แผนพัฒนาอำเภอ 3) แผนพัฒนาตำบล 26 ตำบล 4) แผนพัฒนาชุมชน 34 ชุมชน 5) การเข้าถึงที่ดินของรัฐเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน (การจัดการแปลงรวม)	1) แผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570 โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ 5 ประเด็น ดังนี้ 1.1) การยกระดับมาตรฐานเกษตรและการต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่า 1.2) การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้านการค้า การลงทุน เพื่อเชื่อมโยงอาเซียนสู่สากล 1.3) การพัฒนาการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง 1.4) การพัฒนาเมืองและชุมชนน่าอยู่ 1.5) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน 2) แผนพัฒนาอำเภอ 3 แผนพัฒนาประกอบด้วย อำเภอนิคมน้ำจืดร้อย อำเภอหนองสูง และอำเภอเมืองมุกดาหาร 3) แผนพัฒนาตำบล 26 ตำบล ใน 3 อำเภอ 4) แผนพัฒนาชุมชน 34 ชุมชน ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร 5) การเข้าถึงที่ดินของรัฐเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน (การจัดการแปลงรวม) ใน	4	แผนงาน

ประเภทผลผลิต	ผลผลิต	รายละเอียดของผลผลิต	จำนวน น้ำส่ง	หน่วยนับ
		อำเภอนิคมคำสร้อย 93 ไร่ และในอำเภอ หนองสูง 3 ไร่		

บรรณานุกรม

- กรณีการ เพ็งปรำงค์ และ กาญจนา แก้วเทพ. (2548). การมีส่วนร่วมในการสื่อสาร: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติจริง. วารสารนิเทศศาสตร์, 23(3-4), 62 - 81.
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2543). สื่อเพื่อชุมชน: การประมวลองค์ความรู้. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 65 - 144
- กาญจนา แก้วเทพ. (2552). สื่อเล็ก ๆ ที่นำไปใช้ในงานพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กาญจนา รอดแก้ว ภูซังค์ เสนานุช และธรรรงค์ จันใด. (2564). การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 19(1), 48 - 66.
- เกวสิน หนูสุทธิ และ วราภรณ์ ดวงแสง. (2563). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานคิดเศรษฐกิจฐานราก. วารสารการบริหารท้องถิ่น, 12(3), 481 - 496.
- เกศสุดา สิทธิสันติกุล และคณะ. (2565). ความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจฐานรากสู่แนวทางความยั่งยืนภาคเหนือ. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 5(1), 113 - 125.
- ไชศรี ภักดิ์สุขเจริญ. (2551). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างลุ่มน้ำเพชรบุรี ผังชุมชนในลุ่มน้ำเพชรบุรี. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- คอรี่ การ์จิ และณัฐธา วินิจนัยภาค. (2563). การจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance) ในโครงการอุตสาหกรรมเพื่อการสร้างงานที่ยั่งยืนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารการเมืองการปกครอง, 10(2), 1 - 20.
- ชล บนนาค. (2555). แนวคิดว่าด้วยการจัดการทรัพยากรร่วม ประสบการณ์จากต่างประเทศและแนวคิด ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: เครือข่ายวิชาการเพื่อการปฏิรูปคณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป.
- ธนกร จูดาศรี. (2558). แนวทางการออกแบบพื้นที่ที่ตอบรับกับพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธนพล สราญจิตร. (2558). ปัญหาความยากจนในสังคมไทย: Problem of Poverty in Thailand. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 5(2), 12 - 21.
- นพพล อัครชาติ. (2565). เงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการแบบร่วมมือในการแก้ไขปัญหาวิกฤตโควิด 19: วิเคราะห์จากผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสองระดับ. วารสารการบริหารท้องถิ่น, 15(3), 279 - 296.
- นิธิรัตน์ บุญตานนท์. (2564). การกำกับดูแลแบบร่วมมือเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ: กรณีศึกษาอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 9(2), 289 - 299.
- ประเวช แสนนามวงศ์. (2555). การสร้างมูลค่าเพิ่มหม่อนไหม. สำนักงานหม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เขต 2 จังหวัดอุดรธานี. สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2566. จาก <https://www.gotoknow.org/posts/441611>
- ปาริชาติ สถาปัตตานนท์. (2549). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน: จากแนวคิดสู่

- ปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 17 - 39. (2542).
- การสื่อสาร: กลไกสำคัญในการก้าวสู่ประชาสังคม ในศตวรรษที่ 21. วารสารนิเทศศาสตร์, 17. พระครูใบฎีกาภิชาติ พรสุทธิชัยพงศ์ และคณะ. (2565). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากและยกระดับเศรษฐกิจ สังคม และสร้างความมั่นคงทางรายได้. วารสารศิลปการจัดการ, 6(2), 932 - 948.
- พินดา พิธิบุตร. (2561). Appropriate Technology: ถึงเวลาตั้งคำถามกับเทคโนโลยี (ตอนที่ 1). เขียนเมื่อ 26 กันยายน 2561. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2566. จาก <https://medium.com/@pindaphi>
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. (2542). แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: เอดีสัน. เพรสโปรดักส์.
- ไพศาล สรรสรวิสุทธิ์. (2555). แนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษา ตำบลเขาทองอำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 7(1), 32 - 39.
- ภัทรา มาน้อย. (2548). ความยากจนในชุมชนบ้านแลง: สาเหตุและแนวทางแก้ไขที่เป็นไปได้. เรียกใช้เมื่อ 4 มีนาคม 2561 จาก http://www.thaiall.com/research/jim_baanlang_poor.doc
- ศิริณา จิตต์จรัส. (2548). สารบทเรียนการเรียนรู้ชุมชน องค์การเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน. โครงการวิจัยการบูรณาการการบริหารจัดการงานพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน โดยวิธีการดำเนินงานที่ดีที่สุด (Best Practice) เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนกลุ่มอาชีพอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ลานปัญญา, 5(2), 19 - 22.
- ศุภชัย ชัยจันทร์, และณรงพน ไ่ประกอบทรัพย์. (2559). แนวคิดสาธารณะของพื้นที่สาธารณะในเมือง - Public Concepts of Urban Public Space. วารสารวิชาการ สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวินิจัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 15(2), 71 - 83.
- มูฮัมหมัด ยูनुส และสฤณี อาชวานันทกุล (ผู้แปล). (2555). สร้างโลกไร้จน: Creating a World Without Poverty. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- รัชนิวรรณ ศรีวิเศษ. (2543). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความยากจนในชุมชนชนบทของประเทศไทย ศึกษากรณี: บ้านรางกร่าง จังหวัดสุพรรณบุรี. ใน วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรารัตน์ เสนาสิงห์. (2562). ประโยชน์ของหม่อน (Mulberry). สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2566, จาก <https://www.scimath.org/article-science/item/9114-mulberry>
- วิทยาลัยมหาดไทย. (2550). การแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างครบวงจร. ใน รายงานการศึกษาเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ = Action learning หลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 51. วิทยาลัยมหาดไทย สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย.
- วิบูลย์ รัตนารณวงศ์, วราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ, จำเริญ ราชแพทยาคม และ สุภมาส อังสุโชติ. (2563). การพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชนในประเทศไทย. Journal of Social Science and Buddhist Anthropology Vol.5 No.4 (April 2020), 261 - 280.
- สำนักวิจัยและพัฒนาหม่อนไหม. (2566). พันธุ์หม่อน. กรมหม่อนไหม. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2566, จาก <https://qsds.go.th/newqsisnort/%E0%B8%AB%E0%B8%A1%E0%B9%88%E0%>

- B8%AD%E0%B8%99mulberry/
สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2566). กระบวนการเทคโนโลยี (Technological Process). สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2566, จาก https://designtechnology.ipst.ac.th/?page_id=165
- อรุณี ชัยสวัสดิ์. (2566). การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม...เป็นเทคโนโลยีที่ยั่งยืนของชุมชน. วารสารเลิฟ@เฟิสต์ไซน์. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 38 (1), 4 - 7.
- Action for Enterprise. (2013). A Short Guide to Pro-Poor Value Chain Program Design. Prepared for the Australian Government Department of Foreign Affairs and Trade- Australian Aid Program.
- Agrawal, A., & Lemos, M. C. (2007). A greener revolution in the making: Environmental governance in the 21st century. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 49(5), 36 - 45.
- Alcock, P. (1997). *Understanding Poverty*. New York: Palgrave.
- Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal Of public administration research and theory*, 18(4), 543 - 571.
- Ascroft, J. (1987). Communication in support of development: Lessons from theory and practice. Paper presented at the seminar on Communication and Change, East-West Center, Honolulu, Hawaii. 135 - 136
- Babbie, Earl. (2001). *The Practice of Social Research*. United States of America: Wadsworth. 288.
- Bordenave, D. J. (1994). Participative communication as a part of building the participative society. In S.A. White, K.S. Nair, and J. Ascroft (Eds.), *Participatory Communication: Working for Change and Development*. (pp. 35-48). Thousand Oaks, CA: Sage. 35 - 36
- Choudhary, D., Pandit, B. H., Kinhal, G., & Kollmair, M. (2011). Pro-poor value chain development for high value products in mountain regions: Indian Bay Leaf. Kathmandu, Nepal: International Centre for Integrated Mountain Development (ICIMOD).
- Davis, E P. & Martinez, M. S. (2015). Economic theories of poverty. Retrieved February 13, 2019, from <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:YOMMjv1gg6kJ:https://www.jif.org.uk/report/economictheoriespoverty+&cd=1&hl=th&ct=clnk&gl=th>
- Emerson, K, & Murchie, P. (2011). Collaborative governance and climate change. In: O'Leary R, Van Slyke DM, Kim S (eds) *The future of public administration around the world. The Minnowbrook Perspective*. Washington DC: Georgetown University Press.
- Emerson, K., Nabatchi, T., & Balogh, S. (2012). An integrative framework for collaborative governance. *Journal of public administration research and theory*,

22(1), 1 - 29.

- Holman R. & Holman B. (1978). *Poverty: Explanations of Social Deprivation*. New York: Martin's Press.
- Gerlak, A. K, & Heikkila, T. (2006). Comparing collaborative mechanisms in large-scale ecosystem governance. *Natural Resources Journal*, 46(3), 657 - 707.
- Jacobson, T. L. (1994). Modernization and post-modernization approaches to participatory communication for development. Participative communication as a part of building the participative society. In S. A. White, K. S. Nair, & J. Ascroft (Eds.), *Participatory Communication: Working for Change and Development*.(pp. 60 - 75). Thousand Oaks, CA : Sage. 35 - 36
- Melkote, R., Steeves, S., and Leslie, H. (2001). *Communication for development in the third world: Theory and practice*. New Delh : Sage Publications India. 115
- Mercado, Cesar. M. (1991). Development communication management. *The Journal of Development Communication*, 12(2), 13 - 25.
- Narula, U. (1994). *Development communication: Theory and practice*. New Delh: Har Anand Publication. 69
- Sanoff, Henry. M. (2000). *Community Participation Methods in Design and Planning*. Unitetes of America : John Wiley & Sons, Inc. 62
- Servaes, J., Jacobson, T. A.,, and White, S. A. (1996). *Participatory communication for social change*. California : Sage. 18
- Spicker P. (1993). *Poverty and social security: concepts and principles*. Retrieved February 2,2019, from <https://rgu-repository.worktribe.com/output/248362/poverty-and-social-security-concepts-and-principles>
- Ostrom Elinor. (1990). *Governing the commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. UK: Cambridge University Press.
- Weber, E. P. (2003). *Bringing society back in: Grassroots ecosystem management, accountability, and sustainable communities*. Cambridge: MIT Press.

ภาคผนวก ก ตารางแสดงรายชื่อกิจกรรมหลักที่โครงการวิจัย

วันที่	กิจกรรม
6-15 มิถุนายน 2566	เวทีการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนในอำเภอห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร
9-25 มิถุนายน 2566	เวทีการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนในอำเภอดงคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร
10 มิถุนายน 2566	เวทีให้วิศวกร ดนตรีไทย วงดนตรี “ช้างนำว” ภายใต้โครงการย่อย 2 โครงการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดนเพื่อจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในชุมชนเมืองจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด เมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก
12 มิถุนายน 2566	เวทีประชุมเพื่อพัฒนากลไกการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคี Big buyer และ Business Matching
14 มิถุนายน 2566	เวทีประชุมพัฒนาโมเดลแกนในชุมชนเมืองมุกดาหาร ในระดับเมือง
16-30 มิถุนายน 2566	เวทีการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนในอำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร
24 มิถุนายน 2566	เวทีจัดทำรายงานฟังเสียงประเทศไทย
26 มิถุนายน 2566	เวทีการเข้าร่วมรับฟังการสัมมนาพหุภาคี “สู่ชนะความจน:บนฐานความรู้ พลังภาคี”
5-19 กรกฎาคม 2566	ประชุมเวทีพัฒนาพื้นที่พูดคุยในระดับอำเภอ
7 กรกฎาคม 2566	เวทีประเมินโครงการพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม
10 กรกฎาคม 2566	เวทีประชุมเชิงปฏิบัติการนักวิจัยเชิงพื้นที่ ABU ภายใต้โครงการวิจัยฯ
11 กรกฎาคม 2566	เวทีลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ เพื่อการทำงานแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่ระหว่างหน่วยงานระดับท้องถิ่น เทศบาลเมืองมุกดาหาร และวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร
12 กรกฎาคม 2566	เวทีจัดกิจกรรมฝึกอาชีพ หลักสูตรการทำปุ๋ย และดินพร้อมปลูกหม่อน
13 กรกฎาคม 2566	เวทีจัดกิจกรรมฝึกอาชีพ หลักสูตรการการทำชาเมเปิ้ล
13 กรกฎาคม 2566	เวทีลงพื้นที่เข้าพบหัวหน้าส่วนราชการเพื่อขอข้อมูลการวางแผนการดำเนินงานฐานข้อมูล DSS
14 กรกฎาคม 2566	เวทีจัดกิจกรรมฝึกอาชีพ หลักสูตรการประดิษฐ์ขันหมากเบ็ง พานบายศรี และดอกไม้จันทร์
17 กรกฎาคม 2566	เวทีจัดกิจกรรมฝึกอาชีพ หลักสูตรการทำข้าวแต่น้ำแดงโม หลักสูตรการทำเนื้อโคขุนแดดเดียว
18 กรกฎาคม 2566	เวทีประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินโครงการนวัตกรรมแก่น ระหว่างวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารและมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
18 กรกฎาคม 2566	เวทีประชุมเพื่อนำเสนอความคืบหน้าในการขับเคลื่อน OM ในพื้นที่ แลกเปลี่ยนความรู้การออกแบบธุรกิจแบบใช้ตลาดนำ แลกเปลี่ยนแนวคิดและแผนการสนับสนุน
18 กรกฎาคม 2566	เวทีประชุมร่วมกับเทศบาลเมืองมุกดาหาร สามาคมเมือง 3 ธรรม โรงเรียน เพื่อรายงานผลและวางแผนการดำเนินงานเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก
19 กรกฎาคม 2566	เวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ “นักบริหารและจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) กิจกรรม

วันที่	กิจกรรม
	พัฒนาและยกระดับบทบาทผู้ปฏิบัติงานในระดับท้องทุ่ง ท้องที่ ท้องถิ่น
24 กรกฎาคม 2566	เวทีจัดกิจกรรมฝึกอาชีพ หลักสูตรการทำขนมบ้าบิ่นจากใบหม่อน ทองม้วนหม่อน และชาใบหม่อน
5 – 6 สิงหาคม 2566	เวทีประชุมเชิงปฏิบัติการระบบสนับสนุนการตัดสินใจ พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม ณ โรงแรมอมารี กรุงเทพมหานคร
10 สิงหาคม 2566	เวทีเสวนา “ฮักแพงเมืองมุก” เพื่อร่วมระดมความคิดเห็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเมือง ร่วมกับผู้นำชุมชนเมืองมุกดาหาร 34 ชุมชน ณ จวนผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร (หลังเก่า)
13 สิงหาคม 2566	เวทีประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาระบบสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่ระยะที่ 3 ระบบข้อมูล PPP connext ณ ห้องประชุมโรงแรมพลอย พาเลซ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
19 – 20 สิงหาคม 2566	เวทีปลุกพลัง สร้างโอกาสแห่งอนาคต กับทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง ประจำปี 2566 ณ โรงแรมขอนแก่น โฮเต็ล จังหวัดขอนแก่น
20 สิงหาคม 2566	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร เข้าร่วมเวทีการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ ของ Pro Poor Value Chain ณ ห้องประชุมกันเกรา โรงแรมราชภัฏกรีนวิว มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
21 สิงหาคม 2566	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมเวทีการลงนาม MOU และงาน” สานพลังแก้จนคนเมืองร้อยเอ็ด” ณ อาคารเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
21 สิงหาคม 2566	เวทีเข้าปรึกษาหารือ พุดคุยเรื่องการออกแบบย่ายวัฒนธรรมชุมชนเวียตนาม ณ สมาคมเวียตนามแห่งประเทศไทย
23 สิงหาคม 2566	เวทีประชุมวางแผนการทำงาน เพื่อพัฒนาโมเดลแก้จนในชุมชนเมือง ณ ห้องประชุมวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
24 สิงหาคม 2566	เวทีจัดกิจกรรมการฝึกปฏิบัติการผลิตอาหารสัตว์น้ำ(ปลา) ณ ศูนย์เรียนรู้หม่อนไหม สายโยนนิคมคำสร้อย อำเภอนิคมน้ำจืด จังหวัดมุกดาหาร
25 สิงหาคม 2566	เวทีหารือวางแผนการทำงานในพื้นที่อำเภอนิคมน้ำจืดในการใช้ที่ดินแปลงรวม ณ ห้องประชุมนิคมสร้างตนเองคำสร้อย อำเภอนิคมน้ำจืด จังหวัดมุกดาหาร
26 -27 สิงหาคม 2566	เวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ พัฒนาโมเดลแก้จนในชุมชนเมืองมุกดาหาร ณ โรงแรมเดอะริเวอร์ นครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
31 สิงหาคม 2566	เวทีประชุมการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร ระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570) ฉบับทบทวน ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ณ ห้องประชุมดอกขำน้ำว ศาลากลางจังหวัดมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
8 กันยายน 2566	เวทีประชุมหารือประเด็นการพัฒนาพื้นที่อำเภอ Sand Box ณ องค์การบริหารส่วนตำบลนาอุดม อำเภอนิคมน้ำจืด จังหวัดมุกดาหาร
4 ตุลาคม 2566	เวทีลงพื้นที่ร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ตรวจสอบและมอบบ้านพอเพียง
4-6 ตุลาคม 2566	เวทีประชุมติดตามรายงานความก้าวหน้า โครงการวิจัยฯ
4-11 ตุลาคม 2566	เวทีเชิงปฏิบัติการระบบ Feedback Loop
5 ตุลาคม 2566	เวทีประชุมการถอดบทเรียนเพื่อการขับเคลื่อนงานโครงการวิจัยแก้จนฯโครงการวิจัย

วันที่	กิจกรรม
	ย่อย1 (Operting Model:OM) “คุยกันทั้งอำเภอและหมอนแค้น” ณ ห้องประชุมวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
10 ตุลาคม 2566	เวทีประชุมเชิงปฏิบัติการทดลองการใช้ระบบฐานข้อมูลครัวเรือนยากจน (PPP connect) เพื่อพัฒนาพื้นที่ ณ ห้องประชุมวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
11-20 ตุลาคม 2566	เวทีสร้างแพลตฟอร์มกลไกความร่วมมือเพื่อจัดการความยากจนฯ
12 ตุลาคม 2566	เวทีติดตามผลโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบทตำบลกกแดง เป็นกิจกรรมที่เกิดจากการบูรณาการ การทำงานร่วมกับสภาองค์กรชุมชน ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อม จังหวัดมุกดาหาร
14 ตุลาคม 2566	เวทีอบรมปฏิบัติการเขียนรายงานวิจัยในโครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อจัดการความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม ณ ห้องประชุมวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร
16-20 ตุลาคม 2566	เวทีประชุมพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนเมืองมุกดาหาร ในระดับเมือง
18-19 ตุลาคม 2566	เวทีประชุมชี้แจงกรอบวิจัยและพัฒนานักวิจัยฯ
21-26 ตุลาคม 2566	เวทีสร้างแพลตฟอร์มกลไกความร่วมมือเพื่อจัดการความยากจน
29-30 ตุลาคม 2566	เวทีประชุมพัฒนาและยกระดับบทบาทของ สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ Area based university
1-12 พฤศจิกายน 2566	เวทีสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ Area manager
2-6 พฤศจิกายน 2566	เวทีประชุมพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนเมืองมุกดาหารในระดับเมือง
9-10 พฤศจิกายน 2566	เวทีประชุมชี้แจงกรอบวิจัยและพัฒนานักวิจัย ในรอบ 6 เดือน
12-18 พฤศจิกายน 2566	เวทีอบรมสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ Area Manager ระดับมหาวิทยาลัยและยกระดับท้องถิ่น/อำเภอ/จังหวัด
19-22 พฤศจิกายน 2566	เวทีประชุมชี้แจงกรอบวิจัยและพัฒนานักวิจัย
16 พฤศจิกายน 2566	เวทีเครือข่ายสื่อสารงานวิจัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและเสริมพลังด้านการสื่อสารให้กับสื่อมวลชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลง กลไกภาคีเครือข่าย 3 ภูมิภาค ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้ปฏิบัติ ณ ห้องประชุมวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
4-11 ธันวาคม 2566	เวทีประชุมชี้แจงกรอบวิจัยและพัฒนานักวิจัย
4-8 ธันวาคม 2566	เวทีประชุมพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนเมืองมุกดาหาร ในระดับเมือง
6 ธันวาคม 2566	เวทีปรึกษาหารือ แนวทางการดำเนินงานและการวางแผนในการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ณ ห้องประชุมภูผาเทิบ ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดมุกดาหาร
8 ธันวาคม 2566	เวทีจัดกิจกรรม เกี่ยวกับสกายแล็ป ชี้อป&ชิม ศิลปะการเสิร์ฟ Workshop แสกฮมาน ลานเล่น เทียว กิจกรรม “เรียน เล่น แลก” ณ สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ

วันที่	กิจกรรม
	กาญจนาภิเษกเทศบาลเมืองมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
12-19 ธันวาคม 2566	เวทีประชุมชี้แจงกรอบวิจัยและพัฒนาักวิจัย
14-18 ธันวาคม 2566	เวทีประชุมพัฒนาศาสตร์การจัดการความยากจนในระดับจังหวัดที่มีเป้าหมายร่วมในแผนระดับจังหวัด เพื่อวางแผนยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัด
19-21 ธันวาคม 2566	เวทีประชุมพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนเมืองมุกดาหาร ระดับเมือง
19 ธันวาคม 2566	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมกับปกครองอำเภอนิคมคำสร้อย เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนหม่อนแก้วจน เข้าร่วมศึกษาดูงาน บริษัทจุลไหมไทย ในการหารือ เรื่อง Business Matching การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ณ ห้องประชุมบริษัทจุลไหมไทย จังหวัดเพชรบูรณ์
20 ธันวาคม 2566	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมงานและจัดบูธแสดงสินค้า ในงาน “ตุ้มโอมและขอดีไทกกแดง” โดย มี นายวรญาณ บุญราช ผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร เป็นประธาน ณ องค์การบริหารส่วนตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร
25-27 ธันวาคม 2566	เวทีประชุมชี้แจงกรอบวิจัยและพัฒนาักวิจัย
28-30 ธันวาคม 2566	เวทีประชุมพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนเมืองมุกดาหาร ในระดับเมือง
3-4 มกราคม 2567	เวทีประชุมชี้แจงกรอบวิจัยและพัฒนาักวิจัย
4 มกราคม 2567	นายศศิพงษา จันทรสชา ผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร เป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการการวางแผนการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคม SLROI ณ ห้องประชุมวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ตำบลนาสีนวน อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
4-11 มกราคม 2567	เวทีประชุมชี้แจงกรอบวิจัยและพัฒนาักวิจัย
4-6 มกราคม 2567	เวทีประชุมพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนเมืองมุกดาหาร ในระดับเมือง
11 มกราคม 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมกับสมาพันธ์เอสเอ็มอีไทย สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ร่วมจัดประชุมชี้แจงผลการดำเนินงานและนำเสนอผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้าจากใบหม่อน ณ ห้องประชุมวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
11-18 มกราคม 2567	เวทีประชาสัมพันธ์ และรายงานของโครงการวิจัยกลางในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
15-21 มกราคม 2567	เวทีประชุมชี้แจงกรอบวิจัยและพัฒนาักวิจัย
17-18 มกราคม 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร เข้าร่วมพิธีลงนามบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนระหว่างหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) แห่งราชอาณาจักรไทย กับ มหาวิทยาลัยกวางซีแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน พร้อมจัดบูธแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์จากหม่อนภายใต้โครงการแก้ไขปัญหาความยากจนฯ ณ สำนักงานอธิการบดีและบริหารสิทธิพย์มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
19-26 มกราคม 2567	เวทีประชาสัมพันธ์ และรายงานของโครงการวิจัยกลางในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
19 มกราคม 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมกับ ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติมุกดาหารและ

วันที่	กิจกรรม
	บริษัทจุลไหมไทย จำกัด ลงพื้นที่เปิดตลาดการรับซื้อรังไหมในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ณ ศาลาประชาคมบ้านอรัญญา ตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อม จังหวัดมุกดาหาร
21 มกราคม 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมกับ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานวิทยาเขต สกลนคร นำเสนอผลการดำเนินโครงการ “ประยุกต์ใช้นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี ที่เหมาะสมในการเพิ่มขีดความสามารถและยกระดับทางสังคม สำหรับคนจน กลุ่มเป้าหมายในเขตพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร” (SRA:จังหวัดมุกดาหาร) ณ แปลงหม่อนแก้งจานตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อม จังหวัดมุกดาหาร
22-27 มกราคม 2567	เวทีประชาสัมพันธ์ประเมินความสำเร็จ และรายงานของโครงการวิจัยกลาง ในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้วยแนวคิด (SLOI)
24-29 ม.ค.2567	เวทีประชาสัมพันธ์ และรายงานของโครงการวิจัยกลางในด้านเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม
29 ม.ค.-5 ก.พ.2567	เวที ประชุมชี้แจงกรอบวิจัยและพัฒนานักวิจัย
3-9 กุมภาพันธ์ 2567	เวทีประชาสัมพันธ์ และรายงานของโครงการวิจัยกลางในด้านเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม
3-11 กุมภาพันธ์ 2567	เวทีประชาสัมพันธ์ประเมินความสำเร็จ และรายงานของโครงการวิจัยกลาง ในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้วยแนวคิด (SLOI)
7 กุมภาพันธ์ 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมกับ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จัดประชุม วางแผนการดำเนินงานการฐานข้อมูลครัวเรือนยากจนและครัวเรือนเปราะบาง ณ ห้องประชุมสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมุกดาหาร
12-20 กุมภาพันธ์ 2567	เวทีประชาสัมพันธ์ และรายงานของโครงการวิจัยกลางในด้านเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม
17-24 กุมภาพันธ์ 2567	เวทีประชาสัมพันธ์ประเมินความสำเร็จ และรายงานของโครงการวิจัยกลาง ในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้วยแนวคิด (SLOI)
19 กุมภาพันธ์ 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการส่งเสริมการบูรณาการกลไก การขับเคลื่อนการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง (ศจพ.จ) ณ ห้องประชุมแก่งกะเบา ชั้น 3 ศาลากลางจังหวัด มุกดาหาร อำเภอมือ จังหวัดมุกดาหาร
20-29 กุมภาพันธ์ 2567	เวทีประชาสัมพันธ์ และรายงานของโครงการวิจัยกลางในด้านเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม
22 กุมภาพันธ์ 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร จัดงานพิธีลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือเพื่อยกระดับ รายได้ของครัวเรือนยากจนผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมสู่กระบวนการ Pro-Poor Value chain เส้นทางสายไหมในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ระหว่าง ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระ เกียรติฯมุกดาหาร วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร และบริษัทจุลไหมไทย จำกัด ณ องค์การ บริการส่วนตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อม จังหวัดมุกดาหาร
24 กุมภาพันธ์ 2567	ดร.กิตติ สัจจาวัฒนา ผู้อำนวยการหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับ พื้นที่ (บพท.) และดร.อโศก พลบำรุง ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยและนวัตกรรมเพื่อแก้ไข ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ ลงพื้นที่ยุทธศาสตร์หม่อนแปลงรวม

วันที่	กิจกรรม
	ติดตามผลการดำเนินงานโครงการวิจัยแก้ไขปัญหาคาความยากจนจังหวัดมุกดาหาร ณ แปลงปลูกหม่อนแปลงรวมกลุ่มวิสาหกิจแก้จนตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำส้วม จังหวัดมุกดาหาร
24 กุมภาพันธ์ 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการการพัฒนา ศักยภาพ (Area Development Manager:ADM) สู่การสร้างธุรกิจมืออาชีพ เพื่อเป็นการยกระดับ ศักยภาพองค์ความรู้ในการพัฒนาสู่กลไก กระบวนการธุรกิจเชิงรูปธรรมทุกรูปแบบทั้ง ในลักษณะของออนไลน์และออฟไลน์ สู่กลไกการเชื่อมโยง ณ โรงแรมมุกดาหาร แกรนด์ไฮเทล อำเภอมือเมือง จังหวัดมุกดาหาร
29 กุมภาพันธ์ 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมนำเสนอผลงานวิจัยในพื้นที่ และผลิตภัณฑ์จาก โครงการวิจัยฯในการประชุมประจำเดือนผู้นำท้องถิ่นอำเภอนองสูง ณ ห้องประชุม ที่ว่าการอำเภอนองสูง อำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร
1 มีนาคม 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมนำเสนอผลงานวิจัยในพื้นที่ และผลิตภัณฑ์จากโครงการ วิจัยฯในการประชุมประจำเดือนผู้นำท้องถิ่นอำเภอดอนตาล ณ ห้องประชุมที่ว่าการ อำเภอดอนตาล อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร
1-5 มีนาคม 2567	เวทีประชาสัมพันธ์ และรายงานของโครงการวิจัยกลางในด้านเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม (เมือง)
1-7 มีนาคม 2567	เวทีประชาสัมพันธ์ และรายงานของโครงการวิจัยกลางในด้านเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม
4-17 มีนาคม 2567	เวที พัฒนาโมเดลหม่อนแก้จนที่เป็นรูปธรรม
5 มีนาคม 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมนำเสนอผลงานวิจัยในพื้นที่ และผลิตภัณฑ์จากโครงการ วิจัยฯในการประชุมประจำเดือนผู้นำท้องถิ่นอำเภอมือเมืองมุกดาหาร ณ ห้องประชุมที่ว่าการ อำเภอมือเมืองมุกดาหาร อำเภอมือเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร
7 มีนาคม 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร จัดเวทีข่าวประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานโครงการวิจัย แก้ไขปัญหาคาความยากจนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ผ่านรายการข่าวคลื่นวิทยุ FM 99.25 MHz ณ แปลงปลูกหม่อนแปลงรวมกลุ่มวิสาหกิจแก้จนตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำ ส้วม จังหวัดมุกดาหาร
7-10 มีนาคม 2567	เวทีประชาสัมพันธ์ และรายงานของโครงการวิจัยกลางในด้านเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม
10 มีนาคม 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมจัดบูธนิทรรศการ จัดแสดงและจำหน่ายสินค้า ภายใต้ โครงการวิจัยการแก้ไขปัญหาคาความยากจนจังหวัดมุกดาหาร โมเดลหม่อนแก้จนในงาน “วันภูไทโลก” โดยมี นายวรณาน บุณราช ผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร เป็นประธาน ณ เทศบาลตำบลหนองสูง อำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร
12-17 มีนาคม 2567	เวที พัฒนาระบบสารสนเทศการตัดสินใจ (DSS)
12-20 มีนาคม 2567	เวทีประชาสัมพันธ์ประเมินความสำเร็จ และรายงานของโครงการวิจัยกลาง ในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้วยแนวคิด (SLOI)
12 มีนาคม 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมกับทีมกลางระบบฐานข้อมูล DSS โดย ผศ.ดร.ทรงกรด พิมพ์พิศาล ผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ จัดฝึกอบรมการใช้งานระบบ

วันที่	กิจกรรม
	ฐานข้อมูล DSS ระบบการตัดสินใจ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลประเภทความยากจนในแต่ละด้านตามภารกิจของหน่วยงานเพื่อเชื่อมโยงกลไกการทำงานร่วมกับของทุกหน่วยงานในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร โดยมีหน่วยงานระดับท้องถิ่น 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอนิคมน้ำส้วม อำเภอเมือง และอำเภอหนองสูง ณ ห้องประชุมวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
13 มีนาคม 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร จัดฝึกอบรมการใช้งานระบบฐานข้อมูล DSS ระบบการตัดสินใจ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลประเภทความยากจนในแต่ละด้านตามภารกิจของหน่วยงานเพื่อเชื่อมโยงกลไกการทำงานร่วมกับของทุกหน่วยงานในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร โดยมีหน่วยงานระดับท้องถิ่น 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอนิคมน้ำส้วม อำเภอเมือง และอำเภอหนองสูง ณ ห้องประชุมวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
15 มีนาคม 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมกับ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) นำนักศึกษาสาขาการจัดการโลจิสติกส์วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมศึกษาดูงานบริษัท เอ็นเทลโพลิเมอร์ จำกัด ณ บริษัท เอ็นเทลโพลิเมอร์ จำกัด ตำบลคำป่าหลาย อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
15 มีนาคม 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมนำเสนอผลงานวิจัยและจำปอจำหน่ายสินค้าที่เกิดขึ้นจากโครงการวิจัยภายใต้ Model หม่อนแก้วและเข้าร่วมโครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ ในพระราชานุเคราะห์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ โดยมีนายบุญเรือง เมฆนิม เป็นประธานในพิธี ณ โรงเรียนหนองแวงวิทยา ตำบลหนองสูงใต้ อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร
23 มีนาคม 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมนำเสนอผลการประเมิน SLROI จังหวัดมุกดาหาร และรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผ่านระบบ ZOOM Meeting
26 มีนาคม 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมจัดบูธนิทรรศการนำเสนอผลงานวิจัยและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากหม่อน ในงาน ล่องแพ เบิ่งอ่าง อย่างภู ตูวัฒนธรรม ณ หอชัยเหล็ก อำเภอนิคมน้ำส้วม จังหวัดมุกดาหาร
4 เมษายน 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมนำเสนอผลงานวิจัยการส่งต่องานวิจัยในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ในระดับจังหวัดมุกดาหาร ผ่านระบบ ZOOM Cloud Meeting ณ ห้องประชุมอาคารสำนักงานจังหวัดมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
11 เมษายน 2567	นายศศิพงษ์ จันทระสา ผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร เป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมเพื่อถอดบทเรียนแบบมีส่วนร่วมในการทำงาน ณ ห้องประชุมวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ชั้น 2 ตำบลนาสีนวน อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
24 เมษายน 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมนำเสนอผลงานวิจัยและจัดบูชขายผลิตภัณฑ์จากโครงการวิจัย ในการร่วมต้อนรับคณะศึกษาดูงานจากองค์การบริหารส่วนตำบลเปิดอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ณ องค์การบริหารส่วนตำบลกกแดง ตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำส้วม จังหวัดมุกดาหาร
27-28 เมษายน 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการการพัฒนา (Area Development

วันที่	กิจกรรม
	Manager:ADM) บทบาทในการขับเคลื่อนวิสาหกิจเพื่อสังคม social enterprise และกระบวนการพัฒนาโครงการในมิติด้านเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่ ณ โรงแรมอมารี ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร
30 เมษายน 2567	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ร่วมประชุมการวางแผนการบริหารจัดการกลุ่มหม่อนแปลงรวม ณ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมสายใยนิคมคำสร้อย บ้านบะ ตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร
2 พฤษภาคม 2567	ดร.ทิวากร เหล่าลือชา รองผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร และทีมวิจัย ร่วมประชุมกิจกรรมการพัฒนาเครือข่ายการให้บริการส่งเสริม SME เพื่อเชื่อมโยงความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร โดยมีประเด็นสำคัญในการร่วมพิจารณาและปรึกษาหารือรวมไปถึงการกำหนดบทบาทการทำงานร่วมกันทุกภาคส่วน ณ Hotel moq จังหวัดมุกดาหาร
2 พฤษภาคม 2567	ดร.ทิวากร เหล่าลือชา รองผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร และทีมวิจัย ลงพื้นที่การวางแผนการบริหารจัดการกลุ่มหม่อนแปลงรวม ณ แปลงหม่อนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมสายใยนิคมคำสร้อย
4 พฤษภาคม 2567	นายศศิพงษ์ จันทรสชา ผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร เป็นประธานในที่ประชุม ประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงานโครงการวิจัยการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมื่อขยายแผนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร ประจำปี 2567 ณ วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร
9 พฤษภาคม 2567	ดร.ทิวากร เหล่าลือชา รองผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร และทีมวิจัย เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการถอดบทเรียนการขับเคลื่อนการใช้ข้อมูลและระบบสนับสนุนการตัดสินใจทิศทาง และแนวทางการพัฒนาปี 2567 (SRA) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กลยุทธ์และแนวทางการขับเคลื่อนระบบสนับสนุนการตัดสินใจพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมของแต่ละจังหวัด ณ โรงแรม อมารี ดอนเมือง แอร์พอร์ต กรุงเทพมหานคร
13 พฤษภาคม 2567	ดร.ทิวากร เหล่าลือชา รองผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร และทีมวิจัย ร่วมประชุมนำเสนอเค้าโครงงานวิจัยต่อหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ หรือ บพท.ภายใต้ชุดโครงการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมื่อขยายแผนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิดคุยกันทั้งจังหวัด ระยะที่ 2
20 พฤษภาคม 2567	ดร.ทิวากร เหล่าลือชา รองผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ได้มอบหมาย ดร.ปิยะนุช ทวีสุข ลงพื้นที่ทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตตำบลดงหมูและประเมินโครงการคุณภาพชีวิตตำบลดงหมู ตำบลกกแดง ตำบลนาสีนวน ตำบลฝั่งแดง และเทศบาลเมืองมุกดาหาร โดยใช้เครื่องมือแบบประเมินต้นแบบชุมชนเข้มแข็ง 4 มิติ
20 พฤษภาคม 2567	ดร.ทิวากร เหล่าลือชา รองผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร และทีมวิจัย เข้าร่วมประชุมกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จัดฝึกอบรมโครงการฟื้นฟูพัฒนาศักยภาพ ลูกค้าพักชำระหนี้ ปีบัญชี 2566 เชื่อมโยงกลไกรูปแบบการ

วันที่	กิจกรรม
	ทำงานร่วมกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์สู่การยกระดับพัฒนาพื้นที่ปลูกพืชผักปลอดสารพิษ
20 พฤษภาคม 2567	ดร.ทิวากร เหล่าลือชา รองผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร และทีมวิจัย เข้าร่วมประชุมการจัดทำแผนการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน(SDGs) จังหวัดมุกดาหารประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 โดยมี นายวรญาณ บุญณราช ผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร เป็นประธานในที่ประชุม
21 พฤษภาคม 2567	ดร.ทิวากร เหล่าลือชา ผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ได้มอบหมายให้ ดร.ปิยะนุช ทวีสุข เข้าร่วมประชุมคณะทำงานจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและจัดทำแผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ 2566-2570 จังหวัดมุกดาหาร
23 พฤษภาคม 2567	ดร.ทิวากร เหล่าลือชา รองผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร เข้าร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ ระยะที่ 2 ร่วมกับสำนักงานพัฒนาการจังหวัดมุกดาหาร

ภาคผนวก ข ผลิตรภัณฑ์จากการดำเนินงานโครงการ

ลำดับที่	ชื่อผลิตภัณฑ์	ภาพผลิตภัณฑ์
1	แคปซูลไบหม่อน	
2	Mulberry Shot Drink	
3	ชาไบหม่อน	

ลำดับที่	ชื่อผลิตภัณฑ์	ภาพผลิตภัณฑ์
4	สบู่ใบหม่อน	
5	Mulberry Aging Cream	
6	ครีมบำรุงผิวหน้าจากสารสกัดใบหม่อน	

ภาคผนวก ค ตลาดนัดแอ็ก همانและรถสกายแลป

พื้นที่แห่งการเรียนรู้ตลาดนัดแอ็ก همان

โมเดลสกายแลปแก้จน

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
โครงการวิจัยหลัก
การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคี
เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA)
ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 1

The Development of the Border Strategic Research Area
with A Model of Collaborative Governance for Poverty Alleviation
and Social Mobility: The Case of Mukdahan Province Phase 1